

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیر کوردی

داتراوی زانای پایا بهر د

په پیر کوردی

(۵۴ - ۶۰۰ کوچه)

وهرگیت پراف

زانا فاروق حمید بهر د

پیدا چوون بهر د

ناتو پیل کسیر "گوتو پیل"

پیشمارک پوښو سینی

د. عبد الله طیفی (د محمد بهر د)

د. بهر د محمد بهر د

ناتو

پیر کوردی

www.igra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نَاسِت

(عُمْدَةُ الْأَحْكَامِ مِنْ كَلَامِ خَيْرِ الْأَنَامِ)

بِه كوردی

نارین	ناوی کتیب
عبدالغنی المقدسی	نووسینی
زانا فاروق حمہ پھید	وہرگپرانسی
ٹاکڑ جلیل کریم ((گولانی))	پیداچوونہوہ
د. عبداللطیف أحمد مصطفیٰ - د. نھمہ دی شافعی	پیشہ کی بو نووسینی
کڑمپیوتہری نارین (محمد علی)	نہخشہ سازی ناوہوہ
یہ کہم ۲۰۱۲ز	نورہ و سالی چاپ
(۱۷۶۹) ی سالی (۲۰۱۲) ی پیدراوہ	ژمارہی سپاردن

بازاری زانست بو کتیب و چاپہ مہنی
website: www.nareenpub.com
E-mail: info@nareenpub.com
nareenpub@gmail.com
تہلہ فون: ۲۵۱۱۹۸۲ ۶۶ (۰۰۹۶۴)
موبایل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

(عُمْدَةُ الْأَحْكَامِ مِنْ كَلَامِ خَيْرِ الْأَنَامِ)

بە کوردی

دانراوی زانای پایە بەرز

عبدالغني المقدسي

٥٤١ — ٦٠٠ کۆچی

وهرگێرانی

زانا فاروق حمە رەشید

پیداچوونەوهی

ئاكو جلیل کریم ((گوڤلانی))

پیشه‌کی بۆنووسینی

د. عبداللطيف أحمد مصطفى

د. ئەحمەدی شافیعی

ناییت

پیشه‌کی : د. عبداللطیف أحمد مصطفى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصَّلَاة والسلام على رسول الله صَلَّى الله عليه وآله وسلم.

پێغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى الله عليه وآله وسلم فه‌رمویه‌تی: ((مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْراً يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ)) واته: ((هه‌رکه‌سیک که‌خوای که‌وره خێری بۆ ویستبێ ئه‌وه له‌دین شاره‌زای ده‌کات)), وه‌ دینیش بریتیه له‌قورئان و سوننه‌ت که‌ سه‌رچاوه‌ی گشت حوکمه شه‌ریعه‌کانن, جاهه‌ر موسلمانیک له‌م دوو سه‌رچاوه‌یه بگات ئه‌وه إن شاء الله خوا خێری بۆ ویستوه, وه‌هه‌ر که‌سیک له‌م دوو سه‌رچاوه‌یه بگات و کاریان پێ بکات ئه‌وه هیدایه‌ت دراوه و له‌گومپایی پارێزراوه, به‌لام به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌زۆربه‌ی موسلمانانی کورد به‌ته‌واوی له‌زمانی عه‌ره‌بی شاره‌زا نین ئه‌وه پێویسته که‌که‌سانی شاره‌زا به‌زمانی عه‌ره‌بی و به‌شه‌ریعه‌ت هه‌لسن به‌وه‌رگێڕانی فه‌رموده‌کانی پێغه‌مبه‌ر صَلَّى الله عليه وآله وسلم بۆ زمانی کوردی, وه‌برای به‌پێزیشمان کاک زانا هه‌لساوه به‌وه‌رگێڕانی کتێبی ﴿عُمْدَةُ الْأَحْكَامِ﴾ بۆسه‌ر زمانی کوردی به‌هاوکاری مامۆستا ئاکو خوا پاداشتیان بداته‌وه و به‌ره‌که‌ت بخاته‌ کاره‌که‌یانه‌وه, وه‌هه‌رچه‌نده که‌من پێیدا نه‌چوومه‌ته‌وه به‌لام گومانی باشم هه‌یه به‌کاره‌که‌یان, خوا پاداشتیان بداته‌وه و موسلمانانیش سوودی لێ ببینن.

والحمد لله والصَّلَاة والسلام على رسول الله صَلَّى الله عليه وآله وسلم.

د. عبداللطیف أحمد مصطفى

پیشەکی : د. ئه حمەدی شافیعی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على أشرف المرسلين، وعلى آله وأصحابه،
ومن اتبعهم باحسان إلى يوم الدين.

لهم قوناغه ناسك و ههستياره ی ئیستادا ههنگاوێکی گرنگ و پر بایه خ ئه بیته گهر
بتوانین خشتیکی تری تازه بخهینه سهردیواری خانوی خزمهت به قورئانی پیرۆزو
فهرمووده شیرینهکانی پیغه مبهري ﷺ

چونکه لهم سهردهمی جهنجالی و نهمانی ماناو واتای پاسته قینه بو وشه و
دهقهکان و پهیدابونی چه نندین بیروباوه پو ئایدۆلۆژیای جیاجیا و فرهامۆش کردنی
تێپارمان له قورئان و دوربون له سایه ی فرهموده کانه وه ئاده میزاده کان توشی په شوکاویو
شله ژان و دهسته دهسته یی و جیاخوازی و اهاتوون نه پۆحیان ئاسوده و نه جهسته ی
ماندوشه که تیان ئیسراحت.

بۆیه گهر بمانه ویت جاریکی تر پۆح و لاشه مان ئاسوده بیت و به خته وهر بین و
ئامانجه کانه مان بینه دی و سهرکه توبین ئه بیت بگه پێینه وه بۆه مان پێبازو میتۆد
که هاوه لانی به پێزی پیغه مبهري ﷺ له سهر په روهرده بون .. ((لن يصلح آخر هذه
الامة إلا بما صلح به اولها)).

پیغه مبهري خو شه ویست ﷺ فرهموویه تی ((تَرَكْتُ فِيكُمْ شَيْئَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُمَا
كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ)).

ئهم کتیبه ی به رده سته ئیوه ی خوینه ری به پێز به ناوی (عمدة الأحكام) له
نووسینی زانای گهر وه پیشه و (عبدالغني المقدسي) به که له سالی (٦٠٠ ی کۆچی)

وهفاتی کردووه، وهله لایه ن برای زۆر به پێزو خوشه ویست کاکه (زانا فاروق حمه رشید)
وه رگێردراوه ته سه ر زمانی په سه نی کوردی.

کتێبێکی زۆر باش و به سوده، جێگهی بایه خ و گرنگی پێدانه، به شیوه یه کی
سه رکه وتوانه وه رگێراوه، به ویستی خوای گه وره که لێنێکی باش له کتێبخانه ی کوردی
په نه کاته وه، موسلمانانی کوردستانیش لێی به هه رمه ند نه بن، نوسه ر توانیویه تی
له دوو توێی نه م کتێبه دا گشت باب ته فیهی یه کان کۆبکاته وه و پێکیان بخات
به شیوه یه کی جوان و گونجاو له پوانگه ی فه رموده شیرینه کانی پێغه مبه ری ﷺ
نازیزمان.

بۆیه جاریکی تر دوعای سه رکه وتن و به رده وامی بۆ مامۆستا زانا فاروق له خوای
گه وره داوا نه که م و هیوادارم هه میشه خامه ی وا په نگین و جوان و به هیزو به پێزیت
بۆخزمت به ئایین و نه ته وه و گه له که ی.

هه رشادو سه رکه وتووین

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

دوعا گۆتان : أحمد شافعی

۶ - شوال - ۱۴۳۳ هـ

پیشه‌کی وەرگیر

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَتَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾^۱

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾^۲

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

وبعد: پێویسته هه موولایه کمان سوپاسی خودای بالاد دهست بکهین وه پاشان شانازی بکهین بهو ماموستا به پێزانیه وهی که کوشش ده کهن بۆ وه رگی پێرانی په رتووکه شه رعیکان بۆ سه ر زمانی کوردی و بلاوکردنه وهی له نێو خه لکی کوردستاندا بۆیه منیش پێم خۆش بوو له و کاروانه دا به ژداری بکه م سوپاس بۆ خوا خوا ی بالاد دهست یارمه تی دام هه ستام به وه رگی پێرانی په رتووکی ((عمدة الأحكام)) جا خوینه ری به پێز

۱ آل عمران: ۱۰۲

۲ النساء: ۱

۳ الأحزاب: ۷۰ - ۷۱

هه موو فه رمووده کانی ئەم په رتووکه دانه ری شیخ "عبدالغنی المقدسی" (رحمه الله تعالى) وه هه موو فه رمووده کان پێک هاتوو ه له وه رموودانه ی که هه ردوو پێشه وا ((البخاری و مسلم)) (رحمة الله تعالى عليهما) گێژاویانه ته وه منیش به یارمه تی خوداو پاشان به یارمه تی چه ند مامۆستایه کی به پێژ له وانه مامۆستا "ئاکو گوخلانی" خوای گه وره پاداشتی باته وه، وه هه ردوو مامۆستای خو شه ویستم ﴿دکتۆر عبداللطیف أحمد مصطفى و دکتۆر ئەحمەدی شافعی﴾ سوپاسیان ده که م که هه ستان به پێشه کی بۆ نووسینی ئەم په رتووکه به سووده خوای گه وره ته مه نیان درێژ بکات بۆ خزمه تکردنی ئیسلام و موسلمانان، وه منیش هه ستام به وه رگێژانی ئەم کتێبه سوپاسی خوای گه وره ده که م که یارمه تی دام بۆ ته واو کردنی جا به هیوای په زامه ندی خوداو مایه ی سوودی بۆ خوینه رانی به پێژ وه له کو تایدا داواکارم له خوای گه وره له هه له وه که موو کورتیه کانم ببوریت و بیکاته تویشویه ک بۆ دوا پۆژم.

براتان

زانا فاروق هه ره شید

سلیمانی - کوردستان

پیشەکی دانەر

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الشيخ الحافظ، تقي الدين، أبو محمد عبد الغني بن عبد الواحد بن علي بن سرور المقدسي - رحمه الله تعالى -:

الحمد لله الملك الجبار، الواحد القهار. وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، رب السموات والأرض وما بينهما العزيز الغفار، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله المصطفى المختار. صلى الله عليه وعلى آله وصحبه الأطهار والأخيار.

هەندێك لە برايانم داوای کورتکردنەوهی بەشیك لە فەرموودەکانی ئە حکامیان لێکردم، لەوانەشی کە یەک دەنگن لە سەری هەردوو پیشەوا (أبو عبد الله محمد بن إسماعيل بن إبراهيم البخاري له گەڵ مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري النيسابوري) منیش وەڵام دانەوه بە هیوای سوودلێبینین. جاداواکارم لەخودا بیکاتەمایەشی سوودبۆمان و ئەو کەسەشی کە دەینوسیێتەوه وە ئەوهی کە گوێی لێدەگری وە ئەوهی کە دەخوینێتەوه و ئەوهی کە لەبەری دەکات وە ئەوهی کە سەیری دەکات وە تەنیا لە بەرخاتری خودایێت بۆ بەدەست هێنانی سەرکەوتن لە لای خودا لە بەهەشتی پەر لە خوشی وە هەر خودا بەسە بۆ ئێمە وە باشترین پەنایه.

کتاب الطَّهَّارَةِ - په رتووی پاکو خاوینی

۱ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رضي الله عنه - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ)¹.

واته: عومری کوری خه طاب (خوای لی پازی بیت) ده لی بیستم له پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: هه مووکارو کرده وه یه که به پی نیازونییه ته کانه وه بو هه مووکه سیک هه یه پاداشت به گویره ی نیازو خواسته که ی ((جا نه که ر نیازی باش بیت نه وه پاداشتی باشه نه که ر نیازی خراپ بیت نه وابه پیچه وانه وه - وه رگپ)) جاهه رکه سیک کوچه بکات له شاری بی باوه پی و خراپه وه له بهر په زامه ندی خواو بو لای پیغه مبهره که ی (ﷺ) نه واکوچه که ی بوخواپه و خواپاداشتی ده داته وه به لام هه رکه سیک کوچه که ی بو به ده ست هینانی دونیا بیت یان له بهر خاتری ئافره تیک بیت که ماره ی بکات نه واکوچه که ی بو نه وه یه له پینا ویدا کوچی بو کردوه.

۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ))²

واته: أبوهریره (خوای لی پازی بیت) ده لی پیغه مبهر (ﷺ) فه رموی خوای گه وره نویرزی هیه که سیک له ئیوه قبول ناکات کاتیک بیده ست نویربوو تاده ست نویر ده گریته وه.

۱ البخاری (۱) و مسلم (۱۹۰۷).

۲ البخاری (۱۳۵) (۶۹۵۴).

۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ وَأَبِي هُرَيْرَةَ وَعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُنَّ قَالَوا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ))^۱

واته: عبدالله بن عمرو بن العاص و عه مری کوپی وه نه بو هورهیره و دایکمان عایشه (په زای خویان لی بیت) ده فهرموون پیغه مبهه (ﷺ) فهرمووی: ((ناگری دۆزه بخ بوئه و پاژنانه ی که ته پنا بن)).

تییینی وه رگی: پیویسته که سی نویرخوین کاتیک ده ست نویرده گریته هه موو نه نداهه کانی به باشی بشویریت له به رنه وه ره شه تونده ی له پیغه مبهه وه (ﷺ) هاتوه چونکه هۆکاری نه م فهرمووده یه نه وه بووها وه لانی پیغه مبهه (ﷺ) له یه کیک له سه فهره کانداهه ریک بوو نویرتی عه سریان بجی بویه به په له ده ست نویریان گرت پاژنه یان ته پنه کرد بویه پیغه مبهه (ﷺ) کاتیک نه مه ی دی ناگاداری کردنه وه له سزا که ی.

۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَنْفِهِ مَاءً، ثُمَّ لِيَسْتَنْشِقْ، وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ، وَإِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلْيَغْسِلْ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهَا فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا، فَإِنْ أَحَدُكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ))^۲

وفي لفظ لمسلم ((فَلْيَسْتَنْشِقْ بِمَنْخَرِهِ مِنَ الْمَاءِ))^۳

وفي لفظ ((من تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْشِقْ))^۴

۱ البخاری (۶۰) و (۹۶) و (۱۶۳) و مسلم (۲۴۱)

۲ البخاری (۲۱۶۲)

۳ مسلم (۲۲ / ۲۳۷) .

۴ البخاري (۱۶۲) و مسلم (۲۷۸) .

واته: ئەبو هورهیره (پەزای خوای لیبی) دەلی پێغه مبه‌ر(ﷺ) فەرمووی کاتێک
یە کێک لە ئێوه دەست نۆژی گرت با ئاوە لوتی وەردا پاشان فن بکات (دەریبکات)،
و هه‌هه‌ر کە سێک لە ئێوه تاراتی به‌ به‌رد گرت باتاک بیّت، و هه‌هه‌ر کە سێک لە ئێوه
لە خه‌وه‌ستا با هه‌ردوو ده‌ستی سی جار بشوا پێش نه‌وه‌ی بیانکاته ناوجامی ئاوه‌که‌وه چونکه
یە کێک لە ئێوه نازانیت شه‌وه‌ده‌ستی چۆن داناوه‌و به‌رچیش که‌وتوه‌و.

وه‌له‌ ده‌رپرینێکی موسلیمدا ((با ئاوه‌هه‌ردوو کونه‌ لوتی وەربدات)).

وه‌له‌ ده‌رپرینێکی تردا ((هه‌ر کە سێک ده‌ست نۆژی شو‌رد با ئاوه‌ لوتی وەربدات)).

۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
((لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي، ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ))^١ وَلِمُسْلِمٍ: ((لَا يَغْتَسِلُ
أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ))^٢.

واته: ئەبو هورهیره (پەزای خوای لیبی) دەلی: که پێغه مبه‌ر(ﷺ) فەرمووی
((با یه‌کێک له ئێوه میزنه‌کات له ئاوێکی راوه‌ستاودا که پێناکا پاشان خۆی لی
بشوا)): وه‌له‌ ده‌رپرینێکی موسلیمدا ((با یه‌کێک له ئێوه خۆی نه‌شوا له ئاوێکی
راوه‌ستاودا که له‌ش گران بیّت)).

۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
((إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا))^٣.
وَلِمُسْلِمٍ: ((أَوْ لَاهُنَّ بِالتُّرَابِ)).

وَلَهُ فِي حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا وَلَغَ
الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَاغْسِلُوهُ سَبْعًا وَغَفُّوهُ التَّامِنَةَ بِالتُّرَابِ))^٤.

١ البخاري (٢٣٩) مسلم (٢٨٢).

٢ مسلم (٢٨٣).

٣ البخاري (١٧٢) مسلم (٢٧٩/٩٠).

٤ مسلم (٢٨٠).

واته: نه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: که پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی ((نه‌گه‌ر سه‌گیک ئاوی خوارده‌وه له جامی یه‌کیک له ئیوه با‌حه‌وتجار بی‌شوا)). وه‌له ده‌رپرینیکی موسلیمدا: ((یه‌که‌م جار به‌خۆل)).

وه‌هه‌ر له ده‌رپرینیکی موسلیمدا له فه‌رمووده‌ی عه‌بدوللای کوپی موغه‌فه‌له‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی ((نه‌گه‌ر سه‌گیک جامی یه‌کیک له ئیوه‌ی لی‌سایه‌وه نه‌وا‌حه‌وت جار بی‌شۆن وه‌هه‌شته‌م جار به‌خۆل)).

تی‌بینی وه‌رگیز: پی‌ویسته کاتیک سه‌گ ده‌می خسته ناو‌جامیک یان شتیکی ئیمه‌وه که تایبه‌تی خۆمان بی‌ت و به‌کاری بی‌نین بۆ‌خواردن و خواردنه‌وه‌حه‌وت جار بی‌شۆین وه‌نه‌بی یه‌کیک له‌وه‌وت جار به‌خۆل بی‌ت وه‌ته‌ی به‌هیز لای زانا‌یان نه‌وه‌یه به‌خۆل شۆردنه‌که جاری یه‌که‌م بی‌ت چونکه ده‌رکه‌وتوه خۆل نه‌بی‌ت هیچ ماده‌یه‌کی تر نه‌و می‌کۆبه‌ی بۆ‌لانا‌بری.

۷ - عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ دَعَا بِوَضُوءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ مِنْ إِنَائِهِ، فَغَسَلَهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ ادْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْوَضُوءِ، ثُمَّ تَمَضَّمْضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرُ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ كِلْتَا رِجْلَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، وَقَالَ: ((مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)).^۱

واته: له حومرانه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) که خزمه‌تکاری عوسمانی کوپی عه‌فانه (په‌زای خوای لی‌بی) ((که عوسمانی (په‌زای خوای لی‌بی) بینوه داوای ئاوی ده‌ست‌نو‌یژی کرد، وه کردی به‌سه‌ره‌ردوو ده‌ستیدا له جامه‌که‌ی هه‌ردوو ده‌ستی سی

جار شۆرد پاشان دهستی راستی کرده ناو ئاوه که پاشان ئاوی له دهم ولوتی وهردا وه ده ریکرد پاشان دهموو چاوی سیّ جار شۆرد وه ههردوو دهستی ههتا نه نیشکی سیّ جار پاشان مه سحی سه ریشی کرد پاشان ههردوو قاجی سیّ جار شۆرد پاشان فهرمووی: پیغه مبهرم دی (ﷺ) دهستنوژی گرت وینهی ئائهم دهستنوژی من وه فهرمووی ((هر که سیک دهستنوژ بگریّت وهک ئهم دهستنوژی من پاشان دوو پکات نوژ بکات وه قسه له کهلّ نه فسی خۆیدا نه کات تییدا خوی گه وره له تاوانی پابردوی خوش ده بیّت)).

تیبینی وهرگپ: قسه له کهلّ نه فسی خۆیدا نه کا واته دالغی بۆئه ملولا نه پوات وه ده بیته هۆکاری سپینه وهی تاوانه بچوکه کان نهک تاوانه گه وره کان.

۸ - عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: ((شَهِدْتُ عَمْرَو بْنَ أَبِي الْحَسَنِ سَأَلَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ عَنْ وُضْوءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَدَعَا بِتَوْرٍ مِنْ مَاءٍ، فَتَوَضَّأَ لَهُمْ وَضْوءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكْفَأَ عَلَى يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرِ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي التَّوْرِ، فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا. بِثَلَاثِ غُرَفَاتٍ، ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي التَّوْرِ فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَيْهِ، فَغَسَلَهُمَا مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ، فَمَسَحَ بِهِمَا رَأْسَهُ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ مَرَّةً وَاحِدَةً، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ)).^۱

واته: له عهمری کوپی به حیای مازنی وه ئه ویش له باوکی وه که ده لی: ((عهمری کوپی باوکی هه سه نه دی پرسیری کرد له عهبدولای کوپی زهید ده ربارهی دهستنوژی پیغه مبهرم (ﷺ) ئه ویش داوی جامیکی ئاوی کرد وینهی ته شت دهستنوژی بۆ گرتن وهک دهستنوژی پیغه مبهرم (ﷺ) کردی به سه ههردوو دهستی له ئاوی جامه که ههردوو دهستی سیّ جار شۆرد پاشان دهستی کرده وه ناو جامه که ئاوی له دهم ولوتی وهردا وه ده ریکرد سیّ جار به سیّ مشت پاشان دهستی کرده وه

ناو جامه که ده موچاوی سیّ جار شۆرد پاشان دهسته کانی تیگرد وه ههردوکی دوو جار شۆرد ههتا ئه نیشکی پاشان دهستی تیگرد مهسحی سه ریشی پیکردن له پیشه وه بردنی بۆ دواوه یه ک جار پاشان ههردو قاجی شۆرد)).

وَفِي رِوَايَةٍ: ((بَدَأَ بِمُقَدِّمِ رَأْسِهِ، حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ)). وَفِي رِوَايَةٍ ((أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجَنَا لَهُ مَاءً فِي ثَوْرٍ مِنْ صُفْرِ)). الثَّوْرُ: شِبْهُ الطَّسْتِ.

وه له ده برپینیکی تردا ((دهستی پیکرد به پیشی سه ری ههتا پشتی سه ری پاشان دهسته کانی گێڕایه وه ههتا ئه و جیگایه ی که لێیه وه دهستی پیکردبو)).

وه له ده برپینیکی تردا ((ده لێ: پیغه مبه ر(ﷺ) هاته لاما ن ئیمه ش له جامیکدا ئاومان بۆ هینا که له مس دروست کرابوو)).

الثَّوْرُ: شِبْهُ الطَّسْتِ: واته ته ور جامیکه وینه ی ته شته.

ئهم دوو رپوایه ته ی دوا یی ههردو پیشه وا بوخاری و موسلیم گێڕاویانه ته وه.

۹ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ التَّيْمُنُ فِي تَنَعُلِهِ، وَتَرْجُلِهِ، وَطُهُورِهِ، وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ)).^۱

واته: دایکمان عایشه (په زای خوای لیبی) ده لێ: پیغه مبه ر(ﷺ) ((پێی خوش بوو لای راست به کاربه ینی له نه عل له پیکردنیدا وه له قز شانه کردنیدا وه له خو پاککردنه وهیدا وه له هه موو کاره کانیدا)).

۱۰ - عَنْ نُعَيْمِ الْمُجَمِّرِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ)). فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ.^۲

۱ البخاري (۱۶۸) (۵۸۵۴) مسلم (۲۶۸/۶۷)

۲ البخاري (۱۳۶) مسلم (۲۴۶) و (۲۵۰)

واته: له نوعهیمی موجمیره وه ئه ویش له ئه بوهورهیره وه (په زای خوای لیبی) نه ویش له پیغه مبهیره وه (ﷺ) که فهرموویه تی ((بیگومان نومه ته که ی من بانگ ده کرین له پۆزی دوا پیدا به ناوچه وانی دره وشاوه و ده ستوپیی سپی به وه له شوینه واری ده ستنویژدا)). جاهرکه سیک له ئیوه ئه توانی با دره وشاوه به تیکه ی ((سپیه ته که ی)) زیاد بکات.

وَفِي لَفْظٍ آخِرٍ : ((رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ حَتَّى كَادَ يَبْلُغَ الْمَنْكِبَيْنِ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتَّى رَفَعَ إِلَى السَّاقَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ)) فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ وَتَحْجِيلَهُ فَلْيَفْعَلْ^۱.

واته: له ده برپینیکێ تر دا هه ره له نوعهیمی موجمیره وه (په زای خوای لیبی) که ده لی: ئه بو هورهیره ده دی (په زای خوای لیبی) ده ستنویژی ده گرت، ده مووچاوی شۆرد له گه له هه ردوو ده سستی هه تا نزیک بوو ئاو بگاته هه ردوو شانی پاشان هه ردوو قاچی شۆرد له گه له هه ردوو قوله پییکانیدا پاشان وتی گویم له پیغه مبهیری خوا بووه (ﷺ) ده یفه رموو ((بیگومان نومه ته که ی من بانگ ده کرین له پۆزی دوا پیدا به ناوچه وانی دره وشاوه و ده ستوپیی سپی به وه له شوینه واری ده ستنویژدا)). جاهرکه سیک له ئیوه ئه توانی با دره وشاوه به تیکه یو سپیتیکه ی ده ستوپیی زیاد بکات نه و با بیکات.

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: سَمِعْتُ خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءُ))^۲.

۱ مسلم (۲۴۶/۳۵)

۲ مسلم (۲۵۰)

واته: وه له ده‌رپرینکی تردا نه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: گویم له
خۆشه‌ویستم بوو (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((خشلۆ جوانیه‌تی له ئیماندارا نه‌گاته نه‌وشوینه‌ی
که ده‌ستنویژی ده‌گاتی)).

تیبینی وه‌رگێڤ: نه‌م جوانیه‌یه له به‌هه‌شتایه خوا بیکات به‌نسیبمان به‌لام هه‌ر له
دونیادا مڕۆفی نوێژخوین و ده‌ست به‌ده‌ستنویژ له هه‌موو که‌س جوانتره‌.

بابُ دُخُولِ الْخَلَاءِ وَالْإِسْتِطَابَةِ - به شی چوونه سه رئاوو خوخواوین کردنه وه

۱۱ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ))^۱.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (پزای خوای لیبی) که پیغه مبه ر(ﷺ) هه میسه سیفه تی وابوو کاتی بیویستایه بجیته سه رئاو ده یفه رموو ((خوایه په نانه گرم به تو له هه موو شه یتانیکی نیرومی)).

الخبث: بضم الخاء و الباء - جمع (خبیث) - (والخبائث) جمع خبیثة.

إستعاذ من ذکران الشیاطین و إناثم.

۱۲ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ - رضي الله عنه - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((إِذَا أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ، فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ وَلَا بَوْلٍ، وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا، وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا)). قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: " فَقَدِمْنَا الشَّامَ، فَوَجَدْنَا مَرَاحِيزَ قَدْ بُنِيتْ نَحْوَ الْكُعْبَةِ، فَتَنَحَّرَفْنَا عَنْهَا، وَتَسْتَغْفِرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ "^۲.

واته: له نه بوئه یوبی نه نصارییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ر(ﷺ) فه رموی ((نه گه چوونه سه رئاو بو میزوو پیساوی پوو مه که نه پووگه و پشتیشی تیمه که نه به لکو پووبکه نه پوژهلای یان پوژئاوا نه بوئه یوب (په زای خوای لیبی) ده لی: چووین بو شام سه یر ده که ین سه رئاوه کان پووو پووگه دروست کراون پوومان وه رده گپراو داوای لیخو شبوونمان له خوای گه وره ده کرد)).

۱ البخاري (۱۴۲) و (۶۳۲۲) مسلم (۳۷۵)

۲ البخاري (۳۹۴) مسلم (۲۶۴)

١٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((رَقِيتُ يَوْمًا عَلَى بَيْتِ حَفْصَةَ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَقْبِلَ الشَّامِ، مُسْتَذْبِرَ الْكُفَّةِ))^١.

واته: له عه بدوللای کوی عومری کوی خه طابه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پوژیکیان سه رکه وتمه سه ر مالی حه فسه بینیم پیغه مبه ر(ﷺ) تاراتی ده گرت پوی له شام بوو پشتی له قیبه بوو)).

تیببنی وه رگیژ: تاراتگرتن پوهو و قیبه یان پشت له قیبه له شوینیکدا که چوار ده وری گیرابی درووسته به لام له شوینیکی چۆلدا دروست نیبه نه بی پوو له خۆرهلان بکات یان خۆرئاوا.

١٤ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ، فَأَحْمِلُ أَنَا وَغُلَامٌ نَحْوِي إِدَاوَةً مِنْ مَاءٍ وَعَنْزَةً، فَيَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ))^٢.

الْعَنْزَةُ: الْحَرْبَةُ الصَّغِيرَةُ.

واته: له نه نه سی کوی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) که ده لی: پیغه مبه ر(ﷺ) که ده چوو سه رئاو من و گه نجیکی وه ک من جامیک ئاوو نه قیزه به کمان بۆ مه لده گرت، تاراتی به ئاو ده گرت.

الْعَنْزَةُ: بريتیه له کیردیکی یان پمیکی بچکوله.

تیببنی وه رگیژ: نه وه نه قیزه به ی بۆ نه وه بوو شتیک یان عه باکه ی خوی نه یا به سه ریا بۆ نه وه ی خه لک نه بیبنی.

١ البخاري (١٤٨) مسلم (٢٢/٢٦٦)

٢ البخاري (١٥٢) مسلم (٢٧١)

۱۵ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْحَارِثِ بْنِ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يُمَسِّكَنَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ وَلَا يَتَمَسَّحُ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ))^۱.

واته : له نه بو قه تادهی حارسه وه که کوپی ربعی نه نصارییه (په زای خوای لیبی) ده لی: که پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمووی ((باکس له نیوه زه که ری به دهستی راستی نه گری له کاتی کدا که میز ده کا وه له سه رئاویش تارات به دهستی راستی نه گری وه هه روه ها فوو نه کات له ده فرو جامی خواردن و خواردنه وه)).

۱۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ، فَقَالَ: ((إِنَّهُمَا لِيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا: فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الْآخَرُ: فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ فَاخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً، فَشَقَّهَا نِصْفَيْنِ، فَغَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرٍ وَاحِدَةً، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبْسَ))^۲.

واته : له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ر(ﷺ) تیپه پی به لای دوو گوړداو فه رمووی ((نهم دووانه سزا ده درین وه له سه ر تاوانی گه وره سزا نادرین به لکو یه کیکیان خوی نه ده پاراست له میز وه نه وی تریان خه ریکی دووزمانی کردن بوو لقیك دارخورمای ته پی هه لگرت وه کردی به دوو له ته وه وه له سه ر هه ر یه کیك له و دوو گوړه دانه یه کیانی چه قاند ووتیان نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوچی واتکرد؟ فه رمووی به لکو سزاو نه شکه نه جیان له سه ر ئاسان بکریت هه تا وشک ده بن)).

۱ البخاري (۱۵۴) مسلم (۲۶۷)

۲ البخاري (۲۱۸) مسلم (۲۹۲)

بَابُ السَّوَاكِ - به شی سیواک کردن

۱۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ))^۱.

واته: له نه بوهوره يره وه (پره زای خوای لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه
(ﷺ) فه رموویه تی ((نه گهر گران و ناراحت نه بوايه له سهر نه مه ته که م نه واهه رمانم
پیته کردن به سیواک کردن له گهل هه موو نویتزیکدا)).

۱۸ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاَهُ بِالسَّوَاكِ))^۲.

واته: له حوزه یفه ی کوپی یه مانه وه (پره زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) هه میشه سیفه تی وابوو کاتیک هه لده سا بو شه و نویتز ده می به سیواک پاک
ده کرده وه)).

۱۹ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((دَخَلَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الصَّدِيقِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا مُسْنِدَتُهُ إِلَى صَدْرِي، وَمَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ سِوَاكٌ رَطْبٌ يَسْتَنْ بِهِ فَأَبْدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصَرَهُ. فَأَخَذْتُ السَّوَاكَ فَقَضَيْتُهُ، وَطَيَّبْتُهُ، ثُمَّ دَفَعْتُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَنْتَ بِهِ فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : رَفَعَ يَدَهُ - أَوْ إصْبَعَهُ - ثُمَّ قَالَ: فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى - ثَلَاثًا - ثُمَّ قُضِيَ. وَكَأَنَّكَ تَقُولُ: مَاتَ بَيْنَ حَاقِنَتِي وَدَاقِنَتِي))^۳.

هَذَا لَفْظُ الْبَخَارِيِّ وَلِمُسْلِمٍ نَحْوُهُ.

۱ البخاري (۸۸۷) مسلم (۲۵۲)

۲ البخاري (۸۹۹) (۱۱۳۶) مسلم (۲۵۵)

۳ البخاري (۸۹۰) (۴۴۳۸)

واته: عائیشه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: عه بدولپه حمانی کوپی ئه بو به کری صدیق (په زای خویان لیبی) هاته ژووره وه بۆلای پیغه مبه‌ر (ﷺ) وه پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) پالی دابوه وه به سنگی منه وه عه بدولپه حمان (په زای خوای لیبی) سیواکی ته‌ری پیبوو سیواکی پیته‌کرد پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) چاوی تی‌ریبوو سه‌یری سیواکه‌کی کرد، سیواکه‌که‌م لی وه‌رگرت بۆم نه‌رم کرده وه بۆم پاک کرده وه پاشان دام به پیغه مبه‌ر (ﷺ) سیواکی پی‌کرد نه‌مدیوو پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) سیواک بکات سیواکی‌ک له وه جوانتر، هه‌ر که سیواکه‌کی ته‌واو کرد ده‌ستی به‌رز کرده وه یاخود په‌نجه‌ی پاشان سی جار فه‌رمووی خویا به‌مگه‌ینه به پیغه مبه‌ران سه‌لامی خویان لیبی له‌گه‌ل پیاو چاکان پاشان وه‌فاتی کرد. وه عائیشه (په زای خوای لیبی) ده‌یوت وه‌فاتی کرد پیغه مبه‌ر (ﷺ) له نیوان سنگو قورگی مندا.

وَفِي لَفْظٍ ((فَرَأَيْتُهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، وَعَرَفْتُ: أَنَّهُ يُحِبُّ السَّوَاكَ فَقُلْتُ: أَخْذُهُ لَكَ؟ فَأَشَارَ بِرَأْسِهِ: أَنْ نَعَمْ)).^۱

واته: له ده‌رپینیکی تر دا عائیشه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: ((دیم سه‌یری سیواکه‌کی ده‌کرد، وه زانیم: که حه‌زی له سیواکه پی‌موت بۆت وه‌رگرم؟ ئی‌شاره‌تی کرد به‌سه‌ری: به‌لی)).

۲۰- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَسْتَاكُ بِسَوَاكٍ رَطْبٍ، قَالَ: وَطَرَفُ السَّوَاكِ عَلَى لِسَانِهِ، وَهُوَ يَقُولُ: أَعُ، أَعُ، وَالسَّوَاكُ فِيهِ، كَأَنَّهُ يَتَهَوَّعُ)).^۲

واته: له ئه‌بو موسای ئه‌شعهریه وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: ((هاتم بۆلای پیغه مبه‌ر (ﷺ) وه ئه‌و سیواکی ده‌کرد به سیواکی ته‌ری، ده‌لی: لایه‌کی سیواکه‌که له‌سه‌ر زمانی بوو، وه ده‌یفه‌رموو: ئوع، ئوع، وه سیواکه‌که له ده‌میدا بوو، هه‌ر ئه‌ووت ده‌رپشینه‌وه)).

۱ البخاري (٤٤٤٩)

۲ البخاري (٢٤٤) مسلم (٢٥٤).

بابُ الْمَسْحِ عَلَى الْخَفِيِّنَ - به شی مەسح کردن لە سەر خوفەکان

واتای خوف: بریتییە لە پێکردنی جوتیک خوف ((گۆرەوی)) که هەتا قاپە پەقە ی پێ داپۆشی جا دروست کرابێت لە پێست یان لە خوری یان لە لۆکە یان لە تووک، وه مەرجە خوفە که خودی خۆشی پاک بێت و لە سەر پاکی لە پێ بکریت واتە دەستنوێژی هەبێت وه ماوه که ی بۆ مسافر سی شو و سی پۆژە وه بۆ که سی نیشته جی یه که شو یه که پۆژە وه کاته که ی دەست پێده کات له و کاته وه ی که بی دەستنوێژی به سەر داهاتوه و دەستنوێژی تازه دهگریته وه و خوفه کانیشی هەر له پێداماوه - وه رگێر.

۲۱ - عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفِّيهِ، فَقَالَ: دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ، فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا)).^۱

واتە: لە موغیرە ی کوپی شوعبە وه (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((من له گەل پیغه مبه را بووم ^ﷺ له سه فه ریکدا، دهستنوێژی گرت منیش دانه ویمه وه خوفه کانی داکه من: فه رموی، وازیان لیبینه چونکه من به پاکی له پیم کردوون وه مه سحی کرد به سه ریاندا)).

۲۲ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَبَالَ، وَتَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى خُفِّيهِ)).^۲

واتە: لە حوزە یفە ی کوپی به مانە وه (پەزای خویان لیبی) دەلی: ((من له گەل پیغه مبه را بووم ^ﷺ له سه فه ریکدا، میزی کرد وه دهستنوێژی گرت وه مه سحی کرد به سەر خوفه کانیدا)).

۱ البخاري (۲۰۶) مسلم (۷۹/۲۷۴)

۲ البخاري (۲۰۳) مسلم (۲۷۳)

بابُ فِي الْمَذِي وَغَيْرِهِ - به شی مهزیو نه وشتانهی دهستنوئیز به تال دهکه نه وه

نه و ماددانهی که له پیئشی مروفه وه درده چیت چوار جورن:

یه که م: ((مین)) که پیسه به کوی دهنگی زانایان.

دوه م: ((الودی - پاش مین)) ئاویکه درده چیت له پاش میز به زوری له زستاندا
پهنگی سپیه مهروهک ((ئای مروفه - مهنی)) وه دره چوونه کهی وهک دره چوونی میز
وایه وه حوکه کهی وهک حوکه میزه.

سییه م: ((المنی)) ئای مروفه درنه چی به له زه ته وه وه پهنگی سپیه کی توندو
تیره وه به سهر پۆشاکه وه وشک ده بیته وه و پاکه، مروفیش له وه دروست ده بیت.

چاره م: ((المذی)) که قسهی ئه م به شه له سهر ئه م جوره یانه، درده چیت له
پیئشی مروفه وه زور کات ههستی پیناکریت وه هۆکاره کهی گه رمایه یان زوری زهوق و
شه هوه تی مروفه وه به شلی دیته خواره وه و حوکه کهی وهکو میز وایه واته پیسه.

٢٣- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً، فَاسْتَحْيَيْتُ
أَنْ أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ مِنِّي، فَأَمَرْتُ الْمُقَدَّادَ بْنَ الْأَسْوَدِ
فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: يَغْسِلُ ذَكَرَهُ، وَيَتَوَضَّأُ)).^١

واته: له عهلی کوپی ئه بو طالیه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((من پیاویک بووم
مهزیم زور بوو، شه رم ئه کرد که له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بیرسم له بهر نه وهی
که کهی خیزانم بوو فه رمانم به میقدادی کوپی نه سوهد کرد (په زای خوی لیبی)
ئه ویش پرسیری له پیغه مبه ر (ﷺ) کرد، فه رموی: زه که ری بشوات و دهستنوئیز
بگریت)).

وَلِلْبُخَارِيِّ ((اغْسِلْ ذَكَرَكَ وَتَوَضَّأْ)). وَلِمُسْلِمٍ ((تَوَضَّأْ وَأَنْضِخْ فَرْجَكَ))^۱.

واته: وه له ده‌رپرینی‌کدا له‌لای پێشه‌وا بوخاری هاتوو که پێغه‌مبەر (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی ((زه‌که‌رت بشۆ وه ده‌ست‌نوێژ بگره‌)). وه له ده‌رپرینی‌کدا له‌لای پێشه‌وا موس‌لیم هاتوو که پێغه‌مبەر (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی ((ده‌ست‌نوێژ بگره‌ وه ئاو بپ‌رژینه به زه‌که‌رتا)).

۲۴- عَنْ عَبَادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَاصِمٍ الْمَازِنِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((شُكِيَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ: لَا يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا))^۲.

واته: له عه‌بادی کو‌پی ته‌میه‌وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) نه‌ویش له عه‌بدول‌لای کو‌پی زه‌یدی کو‌پی عاص‌می مازنیه‌وه (په‌زای خ‌وایان لی‌بی) ده‌لی: ((شه‌ک‌واو نا‌په‌زایی برایه‌ لای پێغه‌مب‌ری خوا (ﷺ) ده‌رباره‌ی پیا‌وی‌ک که گ‌ومانی هه‌یه که شتی‌کی بۆ در‌وست ده‌بی له نو‌یژدا پێغه‌مب‌ر (ﷺ) فه‌رم‌وی: سه‌لام نا‌داته‌وه هه‌تا گو‌یی له ده‌نگ‌یک نه‌بی یان هه‌ست به‌ ب‌و‌ن‌یک ده‌کات)).

۲۵- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَخْصَنِ الْأَسَدِيَّةِ ((أَنَّهَا أَتَتْ بِابْنٍ لَهَا صَغِيرٍ، لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَجْلَسَهُ فِي حِجْرِهِ، فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ، فَدَعَا بِمَاءٍ فَغَسَّاهُ عَلَى ثَوْبِهِ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ))^۳.

واته: له دای‌کی قه‌یسه‌وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) که کچی می‌حصه‌نی نه‌سه‌دیه‌ی ((مند‌ال‌تی‌کی هه‌ینا بۆ خ‌زمه‌تی پێغه‌مب‌ری خوا (ﷺ) که خ‌واردنی نه‌ده‌خ‌وارد وه

۱ مسلم (۳۰۳)

۲ البخاري (۱۳۷) (۲۰۵۶) مسلم (۳۶۱)

۳ البخاري (۲۲۳) مسلم (۲۸۷/۱۰۴)

پێغه‌مبەر (ﷺ) داینیشاند له کۆشی خۆیدا، میزی کرد به جله‌کانی پێغه‌مبەر (ﷺ) وه پێغه‌مبەر (ﷺ) داوای ئاوی کردو پرژاندی به‌سه‌ر جله‌که‌یدا، وه نه‌یشورد.

تیبینی وه‌رگێڕ: ئه‌و منداڵه‌ی که دایکی قه‌یس (په‌زای خوای لی‌بی) هینای بۆلای پێغه‌مبهری خوا (ﷺ) کو‌پ بوو میزی کو‌پ شو‌ردنی ناو‌یت به‌لام میزی که شو‌ردنی ئه‌و‌ی حکمه‌تی ئه‌مه‌ش زانایان جیا‌وازیان هه‌یه وه به‌هه‌ترین ووته ئه‌وه‌یه که کو‌پ هه‌ره‌تی له که‌چ زیاتره به‌بۆنه‌ی ئه‌وه‌وه ئه‌ندازه‌ی پی‌سبوونی که‌تره به‌لام کو‌پ‌یش هه‌تا شیره‌ خۆره بیت شو‌ینی میزی ئاو پرژین ده‌کریت کاتیک که‌وته خواردنی خواردن واجبه شو‌ینه‌که‌ی بشو‌ری.

وفي حَدِيثِ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ النَّبِيَّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- أَتَى بِصَبِيٍّ، فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ، فَدَعَا بِمَاءٍ، فَأَتْبَعَهُ إِيَّاهُ)) وَلِمُسْلِمٍ: ((فَأَتْبَعَهُ بَوْلَهُ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ)).^۱

واته: له فه‌رمووده‌ی دایکه‌مان عایشه (په‌زای خوای لی‌بی) ((پێغه‌مبەر (ﷺ) منداڵێکیان بۆ هینا، میزی کرد به‌سه‌ر جله‌که‌یدا، پێغه‌مبهری خوا (ﷺ)، داوای ئاوی کرد، کردی به‌شو‌ین میزه‌که‌دا)). وه له ده‌ربهرینی‌که‌دا له‌لای پی‌شه‌وا موس‌لیم ((ئاوه‌که‌ی به‌شو‌ین میزه‌که‌دا کرد، وه نه‌یشورد)).

٢٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَ أَعْرَابِيٌّ، فَبَالَ فِي طَائِفَةِ الْمَسْجِدِ، فَزَجَرَهُ النَّاسُ، فَتَهَاَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَضَى بَوْلَهُ أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَنْوَبٍ مِنْ مَاءٍ، فَأَهْرِيَقَ عَلَيْهِ)).^۲

واته: له ئه‌نه‌سی کو‌پی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) - ده‌لی: ((ده‌شته‌کیه‌ک هات، میزی کرد له لایه‌کی مزگه‌وت، خه‌لکی پوشکێنیان کردوو به‌توندی په‌فتاریان

١ البخاري (٢٢٢) (٥٤٦٨) (٦٠٠٢) مسلم (٢٨٦)

٢ البخاري (٢٢١) مسلم (٢٨٥)

له گه لدا کرد، پیغه مبه‌ر (ﷺ) پیگری لی کردن و قه ده غه ی کردن کاتیک که میزه که ی ته‌واو کرد پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی کرد جامیک ((دۆلجه یه ک)) ئاو بینن، پڑینرا به‌سه‌ریا)).

۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((الْفِطْرَةُ خُمُسُ: الْخِثَانُ، وَالْأَسْتِحْدَادُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَتَنْتِفُ الْإِبْطِ)).^۱

واته: له ئه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((سروشنی پاک پینج شتن، خه‌ته‌نه‌ کردن، به‌رتاشین، سمیل کورت‌کردنه‌وه نینۆک کردن، توکی بن بال هه‌لکه‌ندن)).

بابُ الْجَنَابَةِ - به شی خوښوږدن له له شگرانی

۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهِ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ، قَالَ: فَأَنْخَسْتُ مِنْهُ، فَذَهَبْتُ فَأَغْتَسَلْتُ ثُمَّ جِئْتُ، فَقَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أُجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ، فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَنْجُسُ))^۱.

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خوی لیبی) - ده لى: ((پښغه مبهرم (ﷺ) پښگه یی له هه ندیک له پښگا کانی مه دینه له شگران بووم، ده لى: خوږم لیشارده وه، پوښتم خوږم شوږد پاشان هاتمه وه پښغه مبهرم (ﷺ) فهرمووی: له کوږ بووی نه ی نه بوهوره يره؟ وټم من له شگران بووم پښم ناخوښ بوو له خزمه ټتا دانیشم به له شگرانی، پښغه مبهرم (ﷺ) فهرمووی: پاکى بو خوا ئیماندار پیس نابیت))^۲.

۲۹ - عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ غَسَلَ يَدَيْهِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ، ثُمَّ يُخَلِّلُ بِيَدَيْهِ شَعْرَهُ، حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرَوَى بَشَرَتَهُ، أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ))^۲.

واته: له دایکمان عائشه وه (په زای خوی لیبی) ده لى: ((پښغه مبهری خوا (ﷺ) سیفه تی و ابو کاتیک خوی بشوږدایه له له شگرانی هه ردوو ده سستی ده شوږد، پاشان ده ستنوږی ده گرت هه روه ک ده ستنوږی بو نوږ ده گرت، پاشان ده سته کانی ده کرد به ناو قزیدا هه تا که نه یزانی پیسته که ی ته پ بووه وه ناوی ده کرد به سه ریدا سی جار پاشان باقی گیانی ده شوږد))^۳.

۱ البخاري (۲۸۳) مسلم (۳۷۱)

۲ البخاري (۲۷۲) مسلم (۳۱۶)

وَكَانَتْ تَقُولُ: كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، تَغْتَرِفُ مِنْهُ جَمِيعًا^۱.

واته: وه دایکمان عایشه (پهزای خوای لیبی) دهیوت: ((من و پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) - خۆمان ده شوورد له یه كه ته شتدا به یه كه وه ئاومان لی دهرده هینا)).

۳۰ - عَنْ مِمْوْنَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَتَاهَا قَالَتْ: ((وَضَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضُوءَ الْجَنَابَةِ، فَأَكْفَأُ بِيَمِينِهِ عَلَى يَسَارِهِ مَرَّتَيْنِ - أَوْ ثَلَاثًا - ثُمَّ غَسَلَ قَرْجَهُ، ثُمَّ ضَرَبَ يَدَهُ بِالْأَرْضِ، أَوْ الْحَائِطِ، مَرَّتَيْنِ - أَوْ ثَلَاثًا - ثُمَّ تَمَضَّمَضَ وَاسْتَنْشَقَ، وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ، ثُمَّ أَقَاضَ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ، ثُمَّ غَسَلَ جَسَدَهُ، ثُمَّ تَنَحَّى، فَغَسَلَ رِجْلَيْهِ، فَأَتَيْتُهُ بِخِرْقَةٍ فَلَمْ يُرِدْهَا، فَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ بِيَدَيْهِ^۲)).

واته: له دایکمان مهیمونه ی کچی حارثه وه (پهزای خوای لیبی) كه خیزانی پیغه مبهره صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده لی: ((ئاوم دانا بو پیغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بو خوشووردن له له شکرانی، ئاوی به دهستی راستی کرد به سه ر دهستی چه پیدا دوو جار یان سی جار، پاشان زه کهری شوورد، پاشان دهستی دا به زه ویدا، یان به دیواره که دا دوو جار یان سی جار، پاشان ئاوی له دهم و لوتی وهردا، وه ده موچاوو هه ردوو دهستی شوورد، پاشان ئاوی کرد به سه ر سه ریدا، پاشان له شی شوورد، ئینجا دوورکه و ته وه وه هه ردوو قاچی شوورد، وه پارچه په پویه کم بو هینا نه یویست، ئاوه که ی به دهسته کانی له خوی ده کرده وه)).

۱ البخاري (۲۷۳) مسلم (۴۳، ۴۵/۳۲۱)

۲ البخاري (۲۷۴) مسلم (۳۱۷)

تیبینی وەرگێژ: پێغه مبه‌ر (ﷺ) به‌م شێوازەش خۆی له‌ شێگرانی شۆردووه‌ که‌ له‌ دواییدا قاچه‌کانی شۆردووه‌ نه‌و دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌ش بۆ نه‌وه‌ بووه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا وه‌ك ئیستا نه‌بووه‌ چه‌مام کاشیو چیمه‌نتۆ بێت به‌لام نه‌گه‌ر که‌سیک به‌م جو‌ره‌ خۆی بشوا له‌ ده‌شتیکدا نه‌وا وابه‌شته‌ر بۆ شۆردنی قاچه‌کانی توژیک دوورکه‌وێته‌وه‌.

۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْرَقْدُ أَحَدُنَا وَهُوَ جُنُبٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْقُدْ))^۱.

واته: له‌ عه‌بدووللای کوپی عومره‌وه‌ (په‌زای خویان لیبی) که‌ عومری کوپی خه‌طاب (په‌زای خوی لیبی) وتی: ((ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، ئایه‌ یه‌کێک له‌ ئێمه‌ بۆی هه‌یه‌ بخه‌وێت له‌ کاتی‌کدا نه‌و له‌ شێگران بێت؟ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: به‌لێ، کاتێک یه‌کێک له‌ ئێوه‌ ده‌ستنوێژی گرت بابخه‌وی)).

۳۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَتْ: ((جَاءَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ امْرَأَةُ أَبِي طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ، هَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلِ إِذَا هِيَ احْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَعَمْ، إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ))^۲.

واته: له‌ دایکمان دایکی سه‌له‌مه‌ (په‌زای خوی لیبی) که‌ خێزانی پێغه‌مبه‌ره‌ (ﷺ) ده‌لێ: ((دایکی سوله‌یم (په‌زای خوی لیبی) که‌ خێزانی ئه‌بو طه‌لحه‌ بوو (په‌زای خوی لیبی) هات بۆلای پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بێگومان خوا شه‌رم له‌ هه‌قو‌راستی ناکات ئایه‌ له‌ سه‌ر ئافره‌ت هه‌یه‌ خو‌شۆردن کاتێک که‌ نه‌و له‌ شێگران بێت؟ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی به‌لێ: کاتێک ئاوی دی -واته‌: له‌ شێگران بوو-)).

۱ البخاري (۲۸۷) مسلم (۳۰۶)

۲ البخاري (۱۳۰) (۲۸۲) مسلم (۳۱۳)

۳۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ، وَإِنْ بَقِيَ الْمَاءُ فِي ثَوْبِهِ))^۱.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده‌لې: ((من ټاوی له شکرانیم له جلی پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌شورد جائه ویش نه‌چوو بؤ نویژ وه شوینه‌واری ټاوی شوردنه‌که به جله‌که یه وه بو)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((لَقَدْ كُنْتُ أَفْرِكُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُكًا، فَيُصَلِّي فِيهِ))^۲.

وه له ده‌رپرینیکدا له‌لای پی‌شه‌وا موسلیم دایکمان عائیشه (په زای خوای لیږی) ده‌لې: ((بیگومان من نه‌مکړان ټاوی له شکرانی له جلی پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) وه نویژی پیوه ده‌کرد)).

۳۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهِ الْأَرْبَعِ، ثُمَّ جَهَدَهَا، فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ))^۳.

واته: له نه‌بوه‌ره‌یره وه (په زای خوای لیږی) - ده‌لې: ((پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: ((کاتیک له نیوان هه‌رچوار په‌لیدا دانیشت پاشان سه‌رجیی له‌که‌لدا کرد نه‌وا خوشوردن پیوست ده‌بی)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((وَإِنْ لَمْ يُنْزَلْ)).

وه له ده‌رپرینیکدا له‌لای پی‌شه‌وا موسلیم پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی ((نه‌که‌ر ټاویشی نه‌هاته وه)).

۱ البخاري (۲۲۹)

۲ مسلم (۲۸۸)

۳ البخاري (۲۹۱) مسلم (۳۴۸)

۳۵ - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ ((أَنَّهُ كَانَ هُوَ وَأَبُوهُ عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، وَعِنْدَهُ قَوْمٌ، فَسَأَلُوهُ عَنِ الْغُسْلِ؟ فَقَالَ: يَكْفِيكَ صَاعٌ، فَقَالَ رَجُلٌ: مَا يَكْفِينِي، فَقَالَ جَابِرٌ: كَانَ يَكْفِي مَنْ هُوَ أَوْفَرُ مِنْكَ شَعْرًا، وَخَيْرٌ مِنْكَ - يُرِيدُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ثُمَّ أَمَّنَا فِي ثَوْبٍ))^۱.

واته: له باوکی جه عفره وه که موحه مه دی کوپی عه لی کوپی حوسه ینی کوپی عه لی کوپی نه بو طالبه (په زای خویان لیبی) ((که موحه مه دی کوپی عه لی خوئی و باوکی (په زای خویان لیبی) لای جابری کوپی عه بدوللا بوون (په زای خویان لیبی) وه خه لکی که شی لابیو، پرسیاریان لیکرد سه بارهت به خوشوردن فهرمووی: چوار مشنت به سه، پیاویک وتی به شم ناکات، جا جابر وتی (په زای خوی لیبی) هه میشه به شی که سیکی ده کرد که مووی له تو زیاتر بوو وه له تو ش چاکتر بوو - مه به سستی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) - پاشان جابر (په زای خوی لیبی) پیشنویژی بو کردین به یه ک پۆشاکه وه)).

وَفِي لَفْظٍ ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُفْرِغُ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثًا))^۲.

وه له ده رپرینیکی ترده ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ناوی ده کرد به سه ریدا سی جار)).
دانه ری کتیب ده لی: (په حمه تی خوی لیبی) نه و پیاوه ی وتی چوار مشنت به شم ناکات هه سه نی کوپی موحه مه دی کوپی عه لی کوپی نه بو طالب بوو (په زای خویان لیبی) باوکی ناوی موحه مه دی کوپی هه نه فییه.

۱ البخاري (۲۵۲)

۲ البخاري (۲۵۵)

بابُ التَّيْمُمِ - به شی تیه موم

تهیه موم: بریتیه له به کارهینانی خۆل له بری ئاو له کاتی نه بونی ئاودا یان نه توانینی به کارهینانی، وه له تاییه ندمه ندی ئهم ئوممه تهیه له بهر ئه وهی به هه میشه یی پاکوخواوینییان لینه بریت، وه به کارهینانی بۆ بیده ستنوویژی و له شگرانی به یه ک شیوازه - وه رگێر.

۳۶ - عَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا مُعْتَزِلًا، لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا فَلَانُ، مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ فِي الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابَتْني جَنَابَةٌ، وَلَا مَاءَ، فَقَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ، فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ)).^۱

واته: له عیمرانی کوپی حوصهینه وه (په زای خوای لیبی) ((که پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیاویکی دی دوری گرتبوو نوژی نه کرد له گه له خه لکه که دا پیغه مبهری (ﷺ) فه رمووی نهی فلان چی پئی لیگرتیت که نوژی بکهیت له گه له نه و خه لکه دا؟ نه و جا وتی نهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) له شکرانیم توشبووه و ئاویش نییه پیغه مبهری (ﷺ) فه رمووی: خۆل به کاریهینه چونکه بهسته)).

۳۷ - عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَعَثَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ، فَأَجْنَبْتُ، فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ، كَمَا تَمَرَّغُ الدَّابَّةُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا - ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشَّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهَرَ كَفَّيْهِ وَجْهَهُ)).^۲

۱ البخاري (۳۴۸)

۲ البخاري (۳۴۹) مسلم (۳۶۸)

واته: له عه مزاری کوپی یاسره وه (په زای خویان لیبی) ده لئی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) نارد می بۆ پیو یستییه ک، له شگران بووم، ئاوم ده ستنه که وت، خۆم گه وزاند له خۆلدا ههروه ک ئاژهل خوی ده گه وزینی، پاشان هاتم بۆلای پیغه مبه ر (ﷺ) نه وه م بۆ باس کرد پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: ته نها نه وه نده ت به سبوو که به ده سته کانت وابکه یت - پاشان هه ردوو ده سستی دابه زه ویدا یه ک جار، پاشان مه سحی چه پی کرد به سه ر پاستیدا، وه پووی هه ردوو ده سستی و ده موچاوی)).

۲۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أُعْطِيتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُئِيتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً)).^۱

واته: له جابری کوپی عه بدوللاوه (په زای خویان لیبی) که پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمویه تی ((پینچ شتم پیبه خشراره به هیچ یه کیك له پیغه مبه رانی پیش من نه به خشراره (عليهم السلام) سه رخراوم به سه ر ده ژمناندا به وه ی له دووری یه ک مانگه پئی لیم ده ترسن، وه هه موو سه ر زه ویم بۆ کراوه به مزگوت و پاککه ره وه، جا هه رکه سیك له ئومه ته که م له هه ر جییه کدا نوژی پیگه ی با نوژی بکات، وه ده سه که وته کانی جه نگم بۆ چه لاکراوه بۆ هیچ که سیك پیش من چه لال نه کراوه، وه شه فاعه تم پیبه خشراره، وه هه موو پیغه مبه ریک (ﷺ) نیردراوه بۆلای گه له که ی به تایبه تی وه من نیردراوم بۆلای هه موو خه لکی)).

بَابُ الْحَيْضِ - به شی حهیز

حهیز خوینیکی ئاساییه خوای گه و ره دروستی کردوو له بهر چه ند حیکمه تیک له وانه ده بیته خواردن بۆ مندال له کاتی سکپریدا وه له کاتی بوونی مندالدا ده بیته به شیر وه نیشانه ی له ش ساغی ئافره ته هه ر ئافره تیک حهیزی نه بی سک ناکات وه مایه ی که م نرخ ی ئافره ت نییه هه ر وه که له سه رده می نه فامیدا باوه پریان وابوو ئاینی ئیسلام نه وه ی لا ناپه سه نده - وه رگیڤ.

۳۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ: سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنِّي أُسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ، أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: لَا، إِنَّ ذَلِكَ عِرْقٌ، وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةَ قَدَرُ الْأَيَّامِ الَّتِي كُنْتَ تَحِيضِينَ فِيهَا، ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي)).^۱

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((که فاطمه ی کچی ئه بو حوبه یش (په زای خوای لیبی) پرسیا ری کرد له پیغه مبه ر (ﷺ) وتی من خوینی نه خۆشیم هه یه پاک نابمه وه ئایه واز له نوێژ بیتم؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: نه خیر، ئه وه ده ماری که به لکو واز له نوێژ بهینه به نه ندازه ی ئه و پۆژانه ی که تو تیایدا ده که ویته حه یزه وه پاشان خۆت بشۆو نوێژ بکه)).

وَفِي رِوَايَةٍ ((وَلَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ: فَاتْرُكِي الصَّلَاةَ، فَإِذَا ذَهَبَ قَدْرُهَا فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي)).^۲

وه له ده رب پینیکی تر دا ((پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی ((ئه وه حه یز نییه، ئه گه رکاتی حه یز هات واز له نوێژ بهینه وه کاتیک ماوه که ی ته واو بوو ئه وا خۆت له خۆینه که خاوین بکه ره وه و نوێژ بکه)).

۱ البخاري (۳۲۵) مسلم (۳۳۳)

۲ البخاري (۳۰۶)

٤٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ أُسْتُحِيضَتْ سَبْعَ سِنِينَ، فَسَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ، فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ)).^١

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده‌لې: ((دایکی حبیبه (په زای خوای لیږی) خوینی نه خوښی هه بوو حوت سال، پرسپاری کرد؟ له پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) سه بارهت به وه پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی پیکرد خوی بشوا، به‌به‌رده‌وامی دایکی حبیبه (په زای خوای لیږی) بۆ هه‌موو نویژیک خوی ده‌شورد)).

تیببینی وه‌رگړې: نه و خوش‌شوردنه‌ی دایکی حبیبه (په زای خوای لیږی) بۆ هه‌موو نویژیک واجب نه‌بوو له‌سهری به‌لکو عاده‌تی خوی بوو وه جمهوری زانایان ده‌نگیان له سهر نه‌وه‌یه که خوش‌شوردن بۆ هه‌موو نویژیک له‌و حاله‌ته‌یا سونه‌ته هه‌تا ((پیش‌ه‌وا شافعی (په‌حمه‌تی خوای لیږی) ده‌فه‌رمووی: گومانوم نییه که فه‌رمانه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بۆنه‌و که خوی بشوا بۆ هه‌موو نویژیک سونه‌ته)).^٢

٤١ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، كَلَانَا جُنُبًا)).^٣

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده‌لې: ((من و پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) - خۆمان ده‌شورد له‌یه‌ک ته‌شدا، وه هه‌ردووکمان له‌شگران بووین)).

وَكَانَ يَأْمُرُنِي فَأَتَزِدُّ، فَيُبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ.^٤

١ البخاري (٣٢٧) واللفظ له مسلم (٣٣٤/٦٤)

٢ الأم (٨٠، ٧٩/١) بتصرف

٣ البخاري (٢٩٩) مسلم (٣٢١)

٤ البخاري (٣٠٠) مسلم (٢٩٣)

واته: هر له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) که ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) فرمانی پیده کردم نیتوان ناوک بۆ ئه ژنوم دابپوشم پاشان گه مه و کاری خوئی له گه ل ده کردم وه من له حه یزدا بووم.

تیبینی وه رگپړ: له زهت وه رگرتن له ئافرهت له حه یزدا بیت دروسته به لام جیماع کردن له گه لیدا حه رame.

وَكَانَ يُخْرِجُ رَأْسَهُ إِلَيَّ، وَهُوَ مُعْتَكِفٌ، فَأَغْسِلُهُ وَأَنَا حَائِضٌ.^۱

واته: هر له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) که ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) له ئیعتیکافدا بوو سهری دهرده کرد بۆلای من، سهریم بۆ ده شور د له کاتی کدا من له حه یزدا بووم.

ئیعتیکاف: بریتیه له مانه وه له مزگه وتدا بۆ عیبادت ماوه یه کی دیاری کراو.

۴۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَتَّكِي فِي حِجْرِي، وَأَنَا حَائِضٌ فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ)).^۲

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سهری ده کرده سهر کوشی من قورپانی ده خویند له کاتی کدا من له حه یزدا بووم)).

۴۳- عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ: ((سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَقُلْتُ: مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ، وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ؟ فَقَالَتْ: أَحَرُورِيَّةٌ أَنْتِ؟ فَقُلْتُ: لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ، وَلَكِنِّي أَسْأَلُ. فَقَالَتْ: كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ، فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ، وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ)).^۳

۱ البخاري (۳۰۱) مسلم (۲۹۷)

۲ البخاري (۲۹۷) (۷۵۴۹) مسلم (۳۰۱)

۳ البخاري (۳۲۱) مسلم (۳۳۵)

واته: له موعازه وه ده‌لی: ((پرسیارمکرد له عائیشه (په‌زای خوای لی‌بی) پیموت: نه‌وه چیه‌ه‌یزدار پۆژو ده‌گیریتته‌وه، به‌لام نوێژ ناگیریتته‌وه؟ عائیشه (په‌زای خوای لی‌بی) وتی تو‌ه‌روریت؟ وتم: نه‌خیر من‌ه‌روری نیم، به‌لام پرسیار ده‌که‌م عائیشه (په‌زای خوای لی‌بی) وتی: ه‌یزمان توش نه‌بوو فه‌رمانمان پیده‌کرا به‌گیرانه‌وه‌ی پۆژو، وه‌ه‌رمانمان پینه‌ده‌کرا به‌گیرانه‌وه‌ی نوێژ)).

ه‌روری: کۆمه‌لو تاقمیکن له‌ه‌وارێج شتیان زۆر قورسو‌گران ده‌کرد وه‌سه‌ره‌لدانیان له‌ناوچه‌ی ه‌رورانه‌وه‌بوو که‌نزیکی کوفه‌یه‌.

کتاب الصلاة: په رتوکی نویژ

باب المواقيت: به شی کاته کانی نویژ

نویژ چەند وتەیک و چەند کرداریکی تایبەتە دەست پێدەکات بە ((الله اکبر)) وە کۆتایی دیت بە سەلام دانەو، وە گەورەترین کردەوێه لێ دواي شایەتەمان، وە هەر کەسێک ئینکاری بکات ئەوا کافر دەبێت بە کۆ دەنگی زانایان، بەلام جیاوازی هەیه لەنێو زانایاندا لێ سەرکافربوونی ئەو کەسە کە نایکات پێشەوا ئەحمەد، وە جەمهوری زانایان دەفەرموون کافر دەبێت وە ئەو وتەیه کۆی دەنگی هاوێلانی پێغه مەهره (ﷺ) پەزای خویان لێبێ وە عەبدوللای کورپی شەقیق (پەزای خوی لێبێ) دەلێ: ((کانوا لایرون شینا ترکه کفر إلا الصلاة))^١. واتە ((هاوێلانی پێغه مەهره (ﷺ) هیچ شتیکیان نەدیو وەزلێهێنانی کوفر بیت جگە لێ نویژ نەبیت)) - وەرگێڕ.

٤٤- عَنْ أَبِي عَمْرِو الشَّيْبَانِيِّ وَاسْمُهُ سَعْدُ بْنُ إِيَاسٍ - قَالَ: حَدَّثَنِي صَاحِبُ هَذِهِ الدَّارِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا. قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: بِرُّ الْوَالِدَيْنِ، قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَوْ اسْتَزِدَّتُهُ لَزَادَنِي))^٢.

واتە: لێ ئەبو عەمری شەیبانییەو کە ناوی سەعدی کورپی ئیاسە (پەزای خوی لێبێ) دەلێ: قەسە بۆ کردم خاوەنی ئەو ماله وە ئاماژە بۆ کرد بۆلای ماله عەبدوللای کورپی مەسعود (پەزای خویان لێبێ) وتی ((پەرسایارم کرد لێ پێغه مەهری

١ أخرجه الترمذي بلفظ غير الصلاة (١٤/٥) وصححه النووي في رياض الصالحين (٣٤٦) وكذا في مجموع (١٦/٣)

والالباني في صحيح الترغيب والترهيب (٥٦٤).

٢ البخاري (٥٢٧) (٢٧٨٢) (٥٩٧٠) (٧٥٣٤) مسلم (٨٥/١٣٩)

خوا (ﷺ) چی کرده و هیهك خۆشه و یسته له لای خوای بالاده ست؟ فهرموی نوێژ له کاتی خۆیدا، و تم پاشان چی؟ فهرموی چاکه له گه‌ل دایک و باوکدا، و تم پاشان چی؟ فهرموی، تیکۆشان له پیناوی خوادا، ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌مانه‌ی پیوتم وه نه‌گه‌ر داوای زیاترم لی بکردایه پیی ده‌وتم)).

٤٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيُ الْفَجْرَ، فَتَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ، مُتَلَفَعَاتٍ بِمِرْطَهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ، مِنَ الْفَلَاسِ)).^١

واته: له دایکمان عایشه وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نوێژی به‌یانی ده‌کرد، وه ئافره‌تانی ئیمانداران له‌گه‌لیدا ئاماده ده‌بوون، جه‌سته‌و سه‌ریان داپۆشیبوو پاشان ده‌گه‌رانه‌وه بق ماله‌کانیان که‌س نه‌یده‌ناسینه‌وه له‌به‌ر تاریکی)).

٤٦- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيُ الظُّهْرَ بِالْهَاجِرَةِ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةً وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجِبَتْ، وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا إِذَا رَأَوْهُمْ اجْتَمَعُوا عَجَلًا. وَإِذَا رَأَوْهُمْ أَبْطَأُوا آخِرًا، وَالصُّبْحُ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيُهَا بِفَلَاسٍ)).^٢

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللاوه (په‌زای خویان لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ((هه‌میشه سیفه‌تی وابوو نوێژی نیوه‌پۆی ده‌کرد به‌گه‌رمای نیوه‌پۆ، وه‌نوێژی عه‌سری ده‌کرد خۆر پاکو سپی بوو، وه‌شیوانی ده‌کرد کاتی‌ک خۆر ئاوا ببوایه، وه‌خه‌وتنانی زوو ده‌کرد کاتی‌ک ببینیایه‌ کۆبوونه‌ته‌وه، وه‌ببینیایه‌ دوا که‌وتوون دوا ده‌خست، وه‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نوێژی به‌یانی ده‌کرد به‌تاریکی)).

١ البخاري (٥٧٨) (٨٦٧) مسلم (٦٤٥)

٢ البخاري (٥٦٠) (٥٦٥) مسلم (٦٤٦)

٤٧ - عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ سَيَّارِ بْنِ سَلَامَةَ قَالَ: ((دَخَلْتُ أَنَا وَأَبِي عَلَى أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ، فَقَالَ لَهُ أَبِي: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ؟ فَقَالَ: كَانَ يُصَلِّي الْهَاجِرَةَ - الَّتِي تَدْعُونَهَا الْأُولَى - حِينَ تَدْخُضُ الشَّمْسُ، وَيُصَلِّي الْعَصْرَ، ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى رَحْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ. وَتَسِيْتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ. وَكَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤَخَّرَ مِنَ الْعِشَاءِ الَّتِي تَدْعُونَهَا الْعَتَمَةَ. وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا، وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا. وَكَانَ يَنْقُتِلُ مِنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلُ جَلِيسَهُ. وَكَانَ يَقْرَأُ بِالسُّتَيْنِ إِلَى الْمِائَةِ)).^١

واته: له نه بو مینها له وه که ناوی سه ییاری کوپی سه لامه یه ده لی: ((من و باو کم چوین بۆلای نه بو به رزه ی نه سه له می (په زای خوای لی بی) باو کم پی و پیتغه مبه ری خوا (ﷺ) چۆن نو یژه فه رزه کانی ده کرد؟ نه ویش: وتی پیتغه مبه ری خوا (ﷺ) ((هه می شه نو یژی نیوه پۆی ده کرد که ئیوه پی ده لی: ن یه که م، کاتی خۆر له ناوه پاستی ئاسمان لای ده دا، وه نو یژی عه سری ده کرد، پاشان یه کێک له ئیمه ده که پایه وه بۆلای کاروانیه که ی له وسه ری مه دینه هیشتا خۆر پوون بو، وه بیرم چۆته وه چی وت ده رباره ی ئیواره، وه پیتغه مبه ر (ﷺ) پی خۆش بو نو یژی خه وتنان دوا ی بخات که ئیوه پی ده لێن: عه ته مه ((واته تاریکایی شه و)) وه پی ناخۆش بوو خه و پیتش نو یژی خه وتنان وه قسه کردنیش له دوا یه وه وه پیتغه مبه ر (ﷺ) سه لامی ده دایه وه له نو یژی به یانی کاتی ک پیاو جیگه که ی خۆی ده ناسی وه شه ست بۆ سه د ئایه تی ده خو یند)).

٤٨ - عَنْ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ: ((مَلَأَ اللَّهُ قُبُورَهُمْ وَبُيُوتَهُمْ نَارًا، كَمَا شَقَلُونَا عَنْ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ))^١.

واته: لو علیه وه (په زای خوای لیبی) که پیغه مبه ر (ﷺ) نوژی جهنگی خنده ق
فهرمووی ((خوای گه وره گزبو ماله کانیاں پرکات له ناگر، هه روه ک سه رقالیان کردین له
نوژی عه سر هه تا خور ناوا بو)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((شَقَلُونَا عَنْ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى - صَلَاةِ الْعَصْرِ - ثُمَّ صَلَاةً بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ))^٢.

وه له ده رپرینیکا له لای پیشه و موسلیم پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ((سه رقالیان
کردین له نوژی عه سر پاشان نوژی کرد له نیوان نوژی ئیواره و خه وتناندا)).

وَلَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: ((حَبَسَ الْمُشْرِكُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْعَصْرِ، حَتَّى احْمَرَّتِ الشَّمْسُ أَوْ اصْفَرَّتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: شَقَلُونَا عَنْ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى - صَلَاةِ الْعَصْرِ - مَلَأَ اللَّهُ أَجْوَافَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا، أَوْ حَشَا اللَّهُ أَجْوَافَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا))^٣.

وه هه ر له ده رپرینیکا له لای پیشه و موسلیم له عه بدوللای کوپی مه سهوده وه
(په زای خوایان لیبی) وتی ((بیباوه په کان ریگریان ((به ندیان)) کرد له پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) له نوژی عه سر هه تا خور سور بوو یان زهره بوو پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) فهرمووی: سه رقالیان کردین له نوژی عه سر خوای گه وره سکیاں و گوره کانیاں
پرکات له ناگر)).

وشه ی ((مَلَأَ وَ حَشَا)) یه ک وانا ده به خشیت.

١ البخاري (٢٩٣١) (٤١١١) (٤٥٣٣) (٦٣٩٦) مسلم (٦٢٧)

٢ مسلم (٦٢٧)

٣ مسلم (٦٢٨)

٤٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أُعْتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ عُمَرُ، فَقَالَ: الصَّلَاةُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ. رَقَدَ النِّسَاءُ وَالصَّبِيَّانُ. فَخَرَجَ وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ يَقُولُ: لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي - أَوْ عَلَى النَّاسِ - لَأَمَرْتُهُمْ بِهَذِهِ الصَّلَاةِ هَذِهِ السَّاعَةَ)).^١

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) نو یژی خه وتنی دواخست جا نیمامی عومه ر (په زای خوای لیبی) چوو بولای وتی نو یژ نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)! ئافره تان و مندالان خه وتن پیغه مبه ر (ﷺ) ده رچوو وه ئاو له سه ری ده تکا ده یفه رموو، نه گه ر گران و ناپه ر حه ت نه بوایه له سه ر ئومه تم یان له سه ر خه لک فه رمانم پیده کردن به م نو یژه له کاته)).

بەشی هەندیک لە ناپەسەندیەکانی نوێژ

٥٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، وَحَضَرَ الْعِشَاءُ، فَأَبْدَأُوا بِالْعِشَاءِ))^١.

واتە: لە دایکمان عایشەو (پەزای خۆی لێبی) دەلی: ((پێغه مەسەر (ﷺ) فەرموویەتی:

کاتێک قامەت کرا بۆ نوێژ وە خواردن ئامادە بوو ئەوا دەست بکەن بە خواردنەکه)).
وعن ابن عمر، نحوه.

وە لە عەبدوللای کۆپی عومەرەو (پەزای خۆیان لێبی) هاتوو هەوشیوێی ئەو.

٥١ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ، وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ))^٢.

واتە: وە لە دەرپرینێکدا لە لای پێشەوای موسڵیم لە دایکمان عایشەو (پەزای خۆی لێبی) دەلی: گویم ((لە پێغه مەسەر (ﷺ) دەیفەرموو: ((نوێژ نییه لە کاتێکدا خواردن ئامادە بێت، وە لە کاتێکیشدا میز و پێسای پالی پێو بنن)).

شیکردنەوێ وەرگێڕ: واتە هەرکاتێک کە سێک خواردنی بۆ ئامادە بێت وە کاتی نوێژ بێت ئەوا باخواردن بخوات پێش کردنی نوێژە کە یان میز و پێسای تەنگە بەری بکات ئەوا باخۆی بە تالێکاتەو پێش کردنی نوێژە کە چونکە نوێژە کە ناتەواو.

١ البخاري (٥٤٦٥) مسلم (٥٥٧)

٢ مسلم (٥٦٠)

به شی کاته قه دهغه گراوه کان

٥٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((شَهِدَ عِنْدِي رِجَالٌ مَرْضِيُونَ - وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمَرُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَيَعْدَ الْعَصْرَ حَتَّى تَغْرُبَ))^١.

واته: له عه بدوللای کوردی عه باسه وه (په زای خویان لیږی) ده لی: ((شایه ټییان دا لای من کومه له پیاوړیک که جی په زامه نډین وه له هه موویان زیاتر جی په زامندی بی لای من عومه ره (په زای خوی لیږی) که پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نه هی و قه دهغه ی کرد له نویژ کردن دوی نویژی به یانی هه تا خور ه لډی وه دوی نویژی عه سر هه تا خور ئاوا ده بیټ)).

٥٣ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ))^٢.

واته: له نه بو سه عیدی خودرییه وه (په زای خوی لیږی) نه ویش له پیغه مبه ری خوا وه(ﷺ) فه رموویه تی: ((نویژ نییه دوی نویژی به یانی هه تا خور به رز ده بیټه وه وه نویژ نییه دوی عه سر هه تا خور ئاوا ده بیټ)).

پوونکردنه وه: له م دوو فه رمووده یه دا نه وه مان بو درده که ویت که نویژ کردن له و دوو کاته دا قه دهغه یه له بهر نه وه ی هاوشتیوه یی بییا وه په کانه نه وانه ی خور ده په رستن له و دوو کاته دا له کاتی هه لپه اتن و ئاوا بوونیدا وه هه ر که سیک خوی هاوشتیوه ی گه لیک لیټیکات نه وه له وانه .

١ البخاري (٥٨١) مسلم (٨٢٦)

٢ البخاري (٥٨٦) مسلم (٨٢٧)

قال المصنف : ولي الباب عن علي بن أبي طالب، وعبد الله بن عمرو بن العاص، وأبي هريرة، وسمرة بن جندب، وسلمة بن الأكوع، وزيد بن ثابت ومعاذ بن جبل، وكعب بن مرة، وأبي أمامة الباهلي، وعمرو بن عبسة السلمي، وعائشة رضي الله عنهم، والصنابحي، ولم يسمع من النبي - صلى الله عليه وسلم - لحديثه مرسل .

به شی گێڕانهوهی نوێژه فهوتاههكان وه ریزبه ندییان

٥٤ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَجَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كِدْتُ أُصَلِّيَ الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا. قَالَ: فَقُمْنَا إِلَى بَطْحَانَ، فَتَوَضَّأْنَا لِلصَّلَاةِ، وَتَوَضَّأْنَا لَهَا، فَصَلَّيَ الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ. ثُمَّ صَلَّيَ بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ))^١.

واته: له جابری کوپی عه بدوللاه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((که عومه ری کوپی خه طاب (په زای خوی لیبی) پوژی جهنگی خه ندهق هات دوا ی ئه وه ی که خۆرئاوا بوو بوو وه جنیوی به بیباوه په کانی قوپه یش ددها ئینجا وتی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نوژی عه سرم نه کرد هه تا نزیک بوو خۆر ئاوا ده بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: سویند به خوا منیش نوژم نه کردوه ده لی: چوین بۆ شیوی بطحان، پیغه مبه ر (ﷺ) ده ستنوژی گرت بۆ نوژ ئیمه ش ده ستنوژمان گرت بۆ نوژ، وه پیغه مبه ر (ﷺ) نوژی عه سری کرد دوا ی ئه وه ی که خۆر ئاوا بوو بوو پاشان دوا ی ئه وه نوژی ئیواره شی کرد)).

بابُ فَضْلِ الْجَمَاعَةِ وَوُجُوبِهَا - به شی گه ورهیی نوژیژی جه ماعهت و وه واجب بوونی

٥٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً))^١.

واته: له عه بدوللای کوری عومه ره وه (ره زای خویان لیبی) که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی: ((نویژی به کومه ل بیست و ههوت پله خیری زیاتره له نویژی ته نیا)).

٥٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تُضَعَّفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَفِي سُوقِهِ خَمْسَةً وَعِشْرِينَ ضِعْفًا وَذَلِكَ: أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ، فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ لَمْ يَخْطُ خُطْوَةً إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ، وَحُطُّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ. فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ، مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، وَلَا يَزَالُ فِي صَلَاةٍ مَا انتَظَرَ الصَّلَاةَ))^٢.

واته: له نه بو هوره یره وه (ره زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی ((نویژی پیاو به کومه ل بیست و پینج پله خیره که ی بۆ زیاد ده کړیت به سر نوژیژه که یدا له ماله که یدا یان له بازاره که یدا نه وه ش کاتیك ده ستنویژ بگری، ده ستنویژیکی جوان، پاشان بچیت بۆ مزگهوت هیچ شتیك ده ری نه کات جگه نویژ نه بیت هیچ هه نگاوێك هه لئا هیئیت بیگومان پله یه ک پیی به رز ده بیته وه، وه تاوانیکی لی ده سپرته وه، کاتیك نویژی کرد فریشته به رده وام دروودی له سر لیده دن، ماده م تائه وکاته ی له شوینی نویژ کردنه که ی بیت: ده لئین، خویه دروودی خۆتی به سر دا

١ البخاري (٦٤٥) مسلم (٦٥٠)

٢ متفق عليه واللفظ للبخاري - البخاري (٦٤٧) مسلم (٦٤٩)

برپێژه، خواجه لیلى خوشبېه، خواجه په حمى پېښكه، وه هر له نوێژدا ده بېت ماده م
چاوه پوانى نوێژه)).

۵۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :
((أَثْقَلُ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُتَنَافِقِينَ: صَلَاةُ الْعِشَاءِ، وَصَلَاةُ الْفَجْرِ. وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا
وَلَوْ حَبْوًا. وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أُمَرَ بِالصَّلَاةِ فَنُتَقَامَ، ثُمَّ أُمِرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ انْطَلِقَ
مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ، فَأُحْرِقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتُهُمْ
بِالنَّارِ)).^۱

واته: له نه بو هوره بیره وه (په زای خواى لیلى) ده لى: پېغه مبه رى خوا (ﷺ)
فه رموى ((قورسترین نوێژ له سه ر دوو پوهه كان: نوێژى خه وتنان و، نوێژى به يانیه،
نه گه ر بیانزانیا به چ پاداشتیکیان تېدا به، به گاگولکیش بوا به بوى ده هاتن. نیازم بوو
فه رمان بکه م که قامه ت بکرى بۆ نوێژ پاشان فه رمان بکه م به پیاویک نوێژ بکات بۆ
خه لک، پاشان خۆم له گه ل چه ند پاویکدا ده رچم چه ند باوه شه داریکیان پېښت بۆ سه ر
نه وانه ی که ئاماده ی نوێژ نابن، ماله کانیا ن به سه ردا بسوتینم به ئاگ)).

به شی ئاماده بوونی ئافره تان له مزگه وت

۵۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا اسْتَأْذَنْتُ أَمْرَأَتَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا. قَالَ: فَقَالَ بِلَالُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: وَاللَّهِ لَنَمْنَعَنَّ. قَالَ: فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ، فَسَبَّهُ سَبًّا سَيِّئًا، مَا سَمِعْتُهُ سَبَّهُ مِثْلَهُ قَطُّ، وَقَالَ: أَخْبِرْكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَقُولُ: وَاللَّهِ لَنَمْنَعَنَّ؟!))^۱.

واته: له عهبدوللای کورپی عومهره وه (په زای خویان لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه ((کاتیک خیزانی هر به کیک له ئیوه موله تی وهرگرت بو مزگه وت با پیکری لی نه کات: بیلالی کورپی عهبدوللا وتی سویند به خوا پیکریان لیده کهین، عهبدوللا (په زای خوی لیبی) پووی تیکرد، جنیوی پيدا جنیویکی خراب، هرگیز گویم لیبینه بوو جنیوی بهو شیوه به بدات، ئینجا وتی هه والت پیده دهم له پیغه مبه ری خواوه ((وه ده لی: ی سویند به خوا پیکریان لیده کهین)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ ((لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ))^۲.

وه له دهر پینیکدا له لای پیشه واه مسلیم پیغه مبه ره ((پیکری بهنده کانی خوا مه کهن له مزگه وته کانی خوا)). (واته ئافره تان)

۱ البخاري (۸۳۷) (۵۲۳۸) مسلم (۱۳۴، ۱۳۵، ۱۴۰، ۴۴۲)

۲ مسلم (۱۳۶) (۴۴۲)

به شی سوننه تی رهواتب وه گه وره دی دوو پکاتی به یانی

۵۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْجُمُعَةِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((نویژم کرد له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) دوو پکات پیش نویژی نیوه پو، وه دوو پکات دواى نویژی نیوه پو، وه دوو پکات دواى جومعه، وه دوو پکات دواى ئیواره، وه دوو پکات دواى خه وتنان)).

وَفِي لَفْظٍ: ((فَأَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ وَالْفَجْرُ وَالْجُمُعَةُ: فَفِي بَيْتِهِ)).^۲

وه له ده برپینیکى ترده عه بدوللای کوپی عومه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((به لام ئیواره خه وتنان و به یانی و جومعه: له ماله که ی خویدا)).

وَفِي لَفْظٍ لِلْبُخَارِيِّ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنِي حَفْصَةُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كَانَ يُصَلِّي سَجْدَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَعْدَمَا يَطْلُعُ الْفَجْرُ. وَكَانَتْ سَاعَةً لَا أَدْخُلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا)).^۳

وه له ده برپینیکى ترده له لای پیشه و بوخاری له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خویان لیبی) ده لئ: حه فسه (په زای خویان لیبی) پی و تم پیغه مبه ر (ﷺ) سیفه تی و ابوو دوو پکات نویژی سووک و ئاسانی ده کرد دواى بانگی به یانی وه عه بدوللای کوپی عومه (په زای خویان لیبی) ده لئ: له و سه عاته دا من نه نه چوومه لای پیغه مبه ر (ﷺ).

۱ البخاري (۹۳۷) (۱۱۶۵) مسلم (۷۲۹) (۸۸۲)

۲ البخاري (۱۱۷۲) مسلم (۷۲۹)

۳ البخاري (۱۱۷۳)

۶۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ أَشَدُّ تَعَاهُدًا مِنْهُ عَلَى رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ))^۱.

واته: له له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیږی) ده لای: ((پینغه مبهه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) له سه هېچ شتیک له سونه ته کان به نه ندازه ی دوو پکاتی به یانی به رده وام نه بووه)).

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا))^۲.

وه له ده برپینیکې تر دا له لای پېشه وه مسلم (پینغه مبهه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ده فهرموئ: دوو پکاتی سونه تی به یانی خیرتره له دنیا ونه وه شی تیدایه)).

۱ البخاري (۱۱۶۹) مسلم (۷۲۴/۹۴)

۲ مسلم (۷۲۵)

بابُ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ - به شی بانگ و قامهت

٦١ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((أَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ، وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ)).^١

واته: له نهه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((فه رمان کرا به بیلال (په زای خوی لیبی) که بانگ به جووت بلّیت، وه قامه تیش به تاک)).

٦٢ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ وَهَبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ السُّوَّائِيِّ قَالَ: ((أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي قُبَّةٍ لَهُ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمَ - قَالَ: فَخَرَجَ بِلَالٌ بَوْضُوهُ، فَمِنْ نَاضِحٍ وَنَائِلٍ: فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِ سَاقِيهِ، قَالَ: فَتَوَضَّأَ وَأَذَّنَ بِلَالٌ، قَالَ: فَجَعَلْتُ أَتَّبِعُ فَأُهُ هَهُنَا وَهَهُنَا، يَقُولُ يَمِينًا وَشِمَالًا: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، ثُمَّ رُكِّزَتْ لَهُ عَنَزَةٌ، فَتَقَدَّمَ وَصَلَّى الظُّهْرَ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَدِينَةِ)).^٢

واته: له نه بو جوچه يفه وه (په زای خوی لیبی) که ناوی وه هبی کوپی عه بدولای سوائیه ده لی: ((هاتم بولای پیغه مبه ر (ﷺ) نه وه خیمه یه کی سوردابوو که له پیسته ی خوشکراو دروستکراوو، ده لی: ده رچوو بیلال (په زای خوی لیبی) به زیاده ی ناوی ده ستنویزه که ی پیغه مبه ره وه (ﷺ)، هه بوو ناوه که ی ده پرژاند به خویدا هه بوو دهیدا له گیانی ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) ده رچوو وه جلیکی سووری له به ردابوو من سهیری سپیای لاقه کانی ده کرد: ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) ده ستنویژی گرت وه بیلال (په زای خوی لیبی) بانگی دا ده لی: من شوینی ده می بیلال (په زای خوی لیبی) ده که وتم که

١ البخاري (٦٠٥) مسلم (٣٧٨)

٢ البخاري (١٠٨٧) مسلم (٥٠٣)

ئاوپی به لای پاستو چه پدا ده دایه وه که ده یوت، حَيٍّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيٍّ عَلَى الْفَلَاحِ، پاشان پمیک یان (نه قیزه یه کیان) بۆ چه قاند ئینجا پیغه مبه‌ر (ﷺ) پېش که وت نوژی نیوه پۆی کرد به دوو پکات، پاشان به به رده وامی نوژی به دوو پکات ده کرد هه تا که پایه وه بۆ مه دینه)).

تیبینی وه رگێڤ: پیغه مبه‌ر (ﷺ) بۆیه دوو پکات نوژی ده کرد چونکه له سه فه‌ردا بوو وه ته به پوک به س تایبه ته به پیغه مبه‌ره وه (ﷺ) بۆ ههچ که سیکێ تر دروست نییه به لکو حه‌رامه وه نه و پۆشاکه ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) له به‌ریدا بوو سووری ساده نه‌بوو به لکو هه‌روه‌ک (ابن القیم) ده‌فه‌رمووی سوور و په‌ش تیکه‌ل بوو چونکه پیغه مبه‌ر (ﷺ) خۆی قه‌ده‌غه‌ی کردووه له به‌ر کردنی جلی سووری ساده بۆ پیاوان.

٦٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ بِلَالًا يُؤَدِّنُ بِلَيْلٍ، فَكُلُّوا حَتَّى يُؤَدِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ)).^١ واته: له عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره وه (په‌زای خوایان لیبێ) نه‌ویش له پیغه مبه‌ری خواوه (ﷺ) که فه‌رموویه‌تی: ((بیلال به‌شه‌و بانگ ده‌دات، بخۆن هه‌تا کوپه‌که‌ی ئوم مه‌کتوم واته (عه‌بدوللای) بانگ ده‌دا)).

٦٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَدِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ)).^٢

واته: له نه‌بو سه‌عه‌یدی خودرییه وه (په‌زای خوای لیبێ) ده‌لی: پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((کاتیک گویتان له بانگ بیژ بوو بلێن به‌ وینه‌ی نه‌وه‌ی که نه‌و ده‌یلێ)).

١ البخاري (٦١٧) مسلم (١٠٩٢)

٢ البخاري (٦١١) مسلم (٣٨٣)

بابُ اسْتِقْبَالِ الْقِبْلَةِ بِهِ شَيْ رَوَّكَرْدَنَه رَوَّكْه

٦٥- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسَبِّحُ عَلَى ظَهْرِ رَأْسِهِ، حَيْثُ كَانَ وَجْهُهُ، يَوْمَئِذٍ بِرَأْسِهِ، وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ))^١.

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لیبی): ((که پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی سونه تی ده کرد له سه ر پشتی سواره که ی، پووی له هه ر کوئی بوايه، نیشاره تی به سه ری ده کرد، وه عه بدوللای کوپی عومره (په زای خویان لیبی) وای ده کرد)).

وَفِي رِوَايَةٍ: ((كَانَ يُوتِرُ عَلَى بَعِيرِهِ)).

وه له ده ربړینیکي تر دا ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی وه تری له سه ر وشتره که ی ده کرد)).

وَلِمُسْلِمٍ: ((غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّيَ عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ))^٢.

وه له ده ربړینیکي تر دا له لای پیښه وا مسلم ((جگه له وه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژه فره زه کانی له سه ر سواره که ی نه ده کرد)).

وَالْبُخَارِيُّ: ((إِلَّا الْفَرَائِضَ))^٣.

وه له ده ربړینیکي تر دا له لای پیښه وا بخاری ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی له سه ر سواره که ی کردووه جگه له نویژه فره زه کان)).

١ البخاري (١١٠٥) واللفظ له - مسلم (٧٠٠/٣٧)

٢ مسلم (٧٠٠/٣٩)

٣ البخاري (١٠٩٧)

۶۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَيْنَمَا النَّاسُ بِقُبَاءَ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ إِذْ جَاءَهُمْ آتٍ، فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ اللَّيْلَةَ قُرْآنٌ، وَقَدْ أُمِرَ أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ، فَاسْتَقْبِلُوهَا. وَكَانَتْ وُجُوهُهُمْ إِلَى الشَّامِ، فَاسْتَدَارُوا إِلَى الْكَعْبَةِ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((له کاتی کدا خه ک له مزگه وتی قوباء له نویژی به یانیدا بوون که به کیک هات بۆلایان وتی بیگومان پیغه مبر (ﷺ) نه مشه و قوربان دابه زیوته سه ری وه فه رمانی پیکراوه پوو بکاته پووگه ئیوه ش پووی تیکه ن. وه له وکاته دا پوویان له شام بوو به کسه ر پوویان کرده که عه)).

۶۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: ((اسْتَقْبَلْنَا أَنَسًا حِينَ قَدِمَ مِنَ الشَّامِ، فَلَقِينَاهُ بِعَيْنِ التَّمْرِ فَرَأَيْنَاهُ يُصَلِّي عَلَى حِمَارٍ، وَوَجْهُهُ مِنْ ذَا الْجَانِبِ - يَعْنِي عَنْ يَسَارِ الْقِبْلَةِ - فَقُلْتُ: رَأَيْتُكَ تُصَلِّي لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ؟ فَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ مَا فَعَلْتُهُ)).^۲

واته: له نه نه سی کوی سیرینه وه (په حمه تی خوی لیبی) ده لی: ((پیشوازیمان کرد له نه نه سی کوی مالیک (په زای خوی لیبی) کاتی که گه پایه وه له شام، پی گه یشتن له عین التمر (شاریکه له سنوری عیراق خورمای زوره)، دیم نویژی ده کرد له سه ر گویدریژیک، پووی له لایه کی تر بوو - واته پووی لای چه پی پووگه بوو، پیم ووت تۆم دی نویژت کرد جگه له پووگه؟ وتی: نه گه ر پیغه مبر ی خوا (ﷺ) نه دیایه که وای کردووه وام نه ده کرد)).

۱ البخاري (۴۴۹۱) مسلم (۵۲۶)

۲ البخاري (۱۱۰۰) مسلم (۷۰۲)

بابُ الصُّفُوفِ - به‌شی ریزه‌کان

٦٨ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ))^١.

واته: له نه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((ریزه‌کانتان پیکبه‌نه‌وه، چونکه پیکي ریزه‌کان له ته‌واوی نویژه)).

٦٩ - عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَتُسَوَّنَّ صُفُوفُكُمْ أَوْ لِيُخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ))^٢.

واته: له نوعمانی کوپی به‌شیره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((ریزه‌کانتان پیک ده‌که‌نه‌وه یان خوای گه‌وره جیاوازی ده‌خاته نیتوان پوهه‌کانتانه‌وه)).

وَلِمُسْلِمٍ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَوِّي صُفُوفَنَا، حَتَّى كَأَنَّمَا يُسَوِّي بِهَا الْقِدَاحَ، حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ، ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَقَامَ، حَتَّى إِذَا كَادَ أَنْ يُكَبِّرَ، فَرَأَى رَجُلًا بَادِيًا صَدْرُهُ، فَقَالَ: عِبَادَ اللَّهِ، لَتُسَوَّنَّ صُفُوفُكُمْ أَوْ لِيُخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ))^٣.

وه له ده‌رېرېنېکي ترده له‌لای پېشه‌وا موسليم (پېغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)) ریزه‌کانی پیک ده‌کردینه‌وه هه‌روه‌کو بلت پمی پي پیک ده‌کرد هه‌تا کاتيک زانی نيمه لیوه‌ی فیر بووین، پاشان پږږيکیان ده‌رچوو وه‌ستا، هه‌تا نزیک بوو نویژ دابه‌ستی، دی پیاویک

١ البخاري (٧٣٣) مسلم (٤٣٣)

٢ متفق عليه - البخاري (٧١٧) مسلم (٤٣٦)

٣ مسلم (٤٣٦/١٢٨)

سنگی دەرچوو بوو، پیغه مبه‌ری (ﷺ) فەرمووی، ئە ی به‌نده‌کانی خوا پیزه‌کانتان پێک ده‌که‌نه‌وه یان خوای گه‌وره جیاوازی ده‌خاته نیتوان پوهه‌کانتانه‌وه)).

۷۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِبَطْعَامٍ صَنَعَتْهُ لَهُ، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: قُومُوا فَلَأُصَلِّيَ لَكُمْ: قَالَ أَنَسٌ: فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرٍ لَنَا قَدْ اسْوَدَّ مِنْ طُولِ مَا لُبِسَ، فَتَضَخْتُ بِمَاءٍ، فَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَفَّقْتُ أَنَا وَالْيَتِيمَ وَرَاءَهُ، وَالْعَجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا. فَصَلَّى لَنَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفَ)).^۱

واته: له ئەنه‌سی کوپی مالیک (په‌زای خوای لی‌بی) که موله‌یکه‌ی نه‌نکی بانگیشتی پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) کرد بۆ خواردنێک که بۆی دروست کردبوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لی‌بی خوارد پاشان فەرمووی: هه‌ستن بانویژتان بۆ بکه‌م ئەنه‌س (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: هه‌ستام بۆلای هه‌سیریکی نێمه‌ له‌به‌ر کۆنی په‌ش دا گه‌رابوو ئاوپشینم کرد به‌ ئاو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چووه سه‌ری من و مندالێکی بی‌یاوک له‌ دوایه‌وه پیزیووی، پیریژنه‌که‌ش له‌ دوامانه‌وه بوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دوو پکات نویژی بۆ کردین پاشان پۆشت)).

وَلِمُسْلِمٍ ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِ وَيَأْمُرُهُ فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ، وَأَقَامَ الْمَرْأَةُ خَلْفَنَا)).^۲

وه له‌ دهرپه‌رینه‌کی تر دا له‌لای پێشه‌وا موسلیم ((که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نویژی بۆ خۆی ((ئەنه‌سی کوپی مالیک)) و دایکی کرد ده‌لی: منی لای راستی خۆیه‌وه وه‌ستاند وه‌ ئافره‌ته‌که‌ش له‌ دوامانه‌وه)).

۱ البخاري (۳۸۰) مسلم (۶۵۸)

۲ مسلم (۶۶۰/۲۶۹)

الْبَيْتِيُّ: ضُمِيرُهُ جَدُّ حُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ضَمِيرَةٍ.

مندالله بیباوک که ناوی ضُمیرَة بوو که باپیری حسین بن عبد الله بن ضُمیرَة.

٧١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ: ((بِتُّ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ. فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ. فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ. فَأَخَذَ بِرَأْسِي فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ)).^١

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((شه و مامه وه لای پوره مه یمونه م (په زای خوی لیبی) (که خیزانی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو) پیغه مبه ر (ﷺ) شه و ه ستا شه و نویژی کرد منیش ه ستام له لای چه پیه وه وه ستام سه ری گرتمو له لای راستیه وه وه ستاندمی)).

بابُ الْإِمَامَةِ - به شی پِشنوئیزی

٧٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أَمَّا يَخْشَى الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يَجْعَلَ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ؟))^١.

واته: له نه به هوره يره وه (په زای خوی لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) فه رمویه تی: ((تایه ناترسی نه و که سه ی سهر به رز ده کاته وه پیش نیمام که خوی که وره سه ری بگوپی بو سه ری گوئی دریز، یاخود شیوه ی بخاته سه ر شیوه ی گوئی دریزیک؟)).

٧٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ. فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ. فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا. وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا. وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ))^٢.

واته: له نه به هوره يره وه (په زای خوی لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فه رمویه تی ((بویه نیمام دانراوه بو نه وه ی شوینی بکه ون، جیوانی له سه ر دروست مه که ن (واته نه پیشیبکه ون نه دوا) کاتیک وتی الله اکبر نیوه بلین الله اکبر، وه کاتیک چه مایه وه بچه مینه وه، وه کاتیک وتی سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، بلین، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وه کاتیک کړنوشی برد کړنوش بهرن، وه کاتیک نوئیزی به دانیشنانه وه کرد نه واهه مووتان نوئیز به دانیشنانه وه بکه ن)).

١ البخاري (٦٩١) مسلم (٤٢٧)

٢ البخاري (٧٢٢) (٧٣٤) مسلم (٤١٤)

۷۴ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ، فَصَلَّى جَالِسًا، وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ: أَنْ اجْلِسُوا لِمَا انْصَرَفَ قَالَ إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ))^۱.

واته: له دایکمان عائشەوہ (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((پێغەمبەری خوا ﷺ) ئەخۆش بوو نوێژی لە ماله‌که‌ی خۆیدا بە دانیشتنانه‌وہ کرد، وە خەڵکیش نوێژیان کرد لە دوایەوہ بەپێوہ ئاماژە‌ی بۆ کردن کە دانیشن، کاتێک کە سەلامی دایەوہ فەرمووی، بۆیە ئیمام دانراوہ بۆ ئەو‌ه‌ی شوینی بکەن، کاتێک چەمایەوہ بچەمێنەوہ، هەروەها کاتێک بەرزبوووەوہ بەرزبینەوہ، وە کاتێک وتی سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، بڵێن، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وە کاتێک کێنووشی برد کێنووش بەرن، وە کاتێک نوێژی بە دانیشتنانه‌وہ کرد ئەوا هەمووتان نوێژ بە دانیشتنانه‌وہ بکەن)).

۷۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدٍ الْخَطْمِيِّ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنِي الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ - وَهُوَ غَيْرُ كَذُوبٍ - قَالَ: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ: لَمْ يَحْنِ أَحَدٌ مِنَّا ظَهْرَهُ حَتَّى يَقَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا، ثُمَّ نَقَعَ سُجُودًا بَعْدَهُ))^۲.

واته: له عەبدوللای کۆپی یەزیدی خەطمی ئەنصاریه‌وہ (پەزای خوای لیبی) دەلی: قسە‌ی بۆ کردم بە‌پانی کۆپی عازب (پەزای خوای لیبی) وە ئەو درۆزن نییە - وتی ((پێغەمبەری خوا ﷺ) کاتێک دە‌یوت: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ: کەس لە ئێمە پشتی

۱ البخاري (۱۱۱۳) مسلم (۴۱۲)

۲ البخاري (۸۱۱) مسلم (۴۷۴)

نه ده چه مانه وه هه تا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کړنووشی ده برد، پاشان دواى نه و
کړنووشمان ده برد)).

٧٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
((إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ: غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ
ذَنْبِهِ)).^١

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خواى لیبی) که پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
فه رموویه تی: ((کاتیک ئیمام نامینی کرد ئیوه ش بیکه ن، چونکه هر که سیک
نامینه که ی له گه ل نامینی فریشته کاندایه ک بگریت نه و خوا له تاوانه کانی رابردوی
خوش ده بیت)).

٧٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالسَّقِيمَ وَذَا الْحَاجَّةِ، وَإِذَا صَلَّى
أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ)).^٢

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خواى لیبی) که پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
فه رموویه تی: ((کاتیک یه کیک له ئیوه نویژی بۆ خه لک کرد نه و بانویژه که ی کورت بیت،
چونکه لاوازو نه خوشو خاوه ن کاریان تیدایه، وه کاتیک یه کیک له ئیوه نویژی بۆ خوی
کرد با دریزی بکاته وه به ثاره زووی خوی)).

٧٨ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ، مِمَّا يُطِيلُ بِنَا،
قَالَ: فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَضِبَ فِي مَوْعِظَةٍ قَطُّ أَشَدَّ مِمَّا غَضِبَ

١ البخاري (٧٨٠) (٦٤٠٢) مسلم (٤٠٩) (٤١٠)

٢ البخاري (٧٠٣) مسلم (٤٦٧)

يَوْمَئِذٍ، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفَرِّينَ، فَأَيُّكُمْ أَمَّ النَّاسَ فَلْيُوجِزْ، فَإِنَّ مِنْ وَرَائِهِ
الْكَبِيرَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ))^١.

واته: له نه بو مه سعودی نه نصاریه وه (په زای خواى لیږی) ده لى: ((پیاوړیک هاته
خزمه تی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی من دوا ده که وم له نویژی به یانی له بهر فلانه که س
چونکه دریژی ده کاته وه، ده لى: پیغه مبه ر (ﷺ) تووړه بوو له وپوژده دا که هه رگیز به
وینه ی نه و پوژده نه م بینى بوو تووړه ببیت له ناموژگار یکردنیدا، ئینجا فه رموی: نه ی
خه لکینه بیگومان که سانیکتان خه لک راوده نین، هه رکه سیك له ئیوه ئیمامه ت بو خه لک
ده کات با کورت بیت چونکه پیرو لاوازو خاوه ن کار له پشتیوه یه تی)).

بابُ صِفَةِ صَلَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِهِ شَيْ جَوْنِيهِ تِي نَوِيژِي پِيغَه مَبَهَر (ﷺ)

٧٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ سَكَتَ هُنَيْهَةً قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَرَأَيْتُ سَكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ: مَا تَقُولُ؟ قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ. اللَّهُمَّ تَقْنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْثَّلَجِ وَالْبَرَدِ)).^١

واته: له نه بوهوره يره وه (پره زای خوای لیږی) ده لی: پیغهمبه ری خوا (ﷺ) کاتیک بیوتایه الله اکبر له نویژدا که میک بیده نگ ده بوو پیش نه وهی قورښان بخوینی، وتم: نهی پیغهمبه ری خوا (ﷺ) به دایکو باوکه وه به قوریانتم هه والم به ری سه باره ت به بیده نگ بوونت له نیوان الله اکبر و قورښان خویندندا چی ده لی: یت؟ پیغهمبه ر (ﷺ) فهرمووی ده لی: تم ((په روه ردگارا نیوان من و تاوانه کانم دور بخه روه هه روه ک نیوان خور هه لات خور ناوات دور خستوته وه، په روه ردگارا خاوینم بکه روه له تاوانه کانم هه روه ک پوښاکي سپی پاک ده کړیته وه له پیسی، په روه ردگارا بمشوره وه له تاوانه کانم به ناوو به فرو ته رزه)).

٨٠ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ، وَالْقِرَاءَةِ بِ " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " وَكَانَ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَائِمًا، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ لَمْ يَسْجُدْ، حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا، وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ التَّحِيَّةَ، وَكَانَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى، وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقْبَةِ

الشَّيْطَانُ، وَيَنْهَى أَنْ يَفْتَرِشَ الرَّجُلُ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ السَّبْعِ، وَكَانَ يَخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ))^١.

واته: له دایکمان عانیسه وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی ده ست پیده کرد به وتنی الله اکبر، وه به خویندنی "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ" وه کاتیک بچوایه ته پکوع سه ری به رز نه ده کرده وه وه داشی نه ده نه واند به لکو له نیوانیادا بوو واته (پیکی پشتی بوو) وه کاتیک سه ری به رز ده کرده وه له پکوع کپنوشی نه ده برد هه تا پیک نه وه ستایه، وه کاتیک سه ری به رز ده کرده وه له کپنوش کپنوشی نه ده برد، هه تا پیک داده نیشت، وه له هه موو دوو پکاتیکدا ته حیاتی ده خویند، وه قاجی چه پی داده خست ئینجا قاجی پاستی ده چه قاند، وه پنگری ده کرد له دانیشتنی شعیطان (عُقْبَةُ الشَّيْطَانِ) بریتییه له وهی هه ردوو قاجی داخات وه له سه ر سمتی دابنیشیت) وه پنگری ده کرد که نویژخوین هه ردوو ده ستی داخات وه ک نازه لئی درنده، وه نویژی ته واو ده کرد به سه لام دانه وه)).

٨١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفْعُهُمَا كَذَلِكَ، وَقَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ))^٢.

واته: له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خوایان لیبی) ده لئی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) کاتیک که نویژی ده کرد ده سه ته کانی به رز ده کرده وه هه تا ناستی شانه کانی، وه کاتیکیش که الله اکبر بۆ پکوع ده کرد، وه کاتیکیش سه ری به رز ده کرده وه له پکوع به هه مان شیوه به رزی ده کردنه وه، وه له چوونه کپنوش وای نه ده کرد)).

١ مسلم (٤٩٨) ولم يوجد عند البخاري هذا اللفظ

٢ البخاري (٧٣٥) (٧٣٨) مسلم (٣٩٠)

٨٢ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ - وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ))^١.

واته: له عه بدوللای کوری عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: ((فه رمانم پیکراوه که کړنوش به رم له سره هوت نیسک له سره ناوچه وان وه به ده سستی ناماژه ی کرد بۆ لوتی وه هه ردوو ده ست وه هه ردوو نه ژتو وه لای قاچه کان)). (واته سهری په نجه کان)

٨٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرُكْعُ، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَهْوِي، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي صَلَاتِهِ كُلِّهَا، حَتَّى يَقْضِيَهَا، وَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ الثَّنَتَيْنِ بَعْدَ الْجُلُوسِ))^٢.

واته له نه بوهوره یره وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کاتیك هه لده سا بۆ نویژ پاده وه سنا الله اکبری ده کرد، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك پکوعی ده برد، پاشان ده یفه رمو: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، کاتیك پشستی به رز ده کرده وه له پکوع ده یفه رمو: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، پاشان داده به زی بۆ کړنوش الله اکبری ده کرد، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك سهری به رز ده کرده وه له کړنوش، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك کاتیك که کړنوشی دووه می ده برد، پاشان الله اکبری ده کرد کاتیك سهری به رز ده کرده وه، ئینجا وای ده کرد له هه مو نویژه که یدا هه تا ته وای ده کرد، وه الله اکبری ده کرد کاتیك هه لده سایه وه له پکاتی دووه م دواى ته حیات)).

١ البخاري (٨٠٩) (٨١٢) مسلم (٤٩٠/٢٣٠)

٢ البخاري (٧٨٩) مسلم (٣٩٢/٢٨)

۸۴ - عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ قَالَ: ((صَلَّيْتُ أَنَا وَعِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ. فَكَانَ إِذَا سَجَدَ كَبَّرَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ كَبَّرَ، وَإِذَا نَهَضَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَخَذَ بِيَدِي عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ، فَقَالَ: قَدْ ذَكَّرَنِي هَذَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَوْ قَالَ: صَلَّى بِنَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له موطه ریفی کوپی عهبدوللای کوپی شخیره وه دهلی: ((نویژم کرد له پشت علی کوپی نه بو طالبه وه (پهزای خوای لیبی) من و عیمرانی کوپی حوصهین (پهزای خوای لیبی) کاتیک که کړنوشی دهبرد الله اکبری دهکرد، وه کاتیک سهری بهرز دهکرده وه الله اکبری دهکرد، وه کاتیک هه لده سایه وه له پکاتی دووهم الله اکبری دهکرد، کاتیک که نویژه که ی ته و او کرد عیمرانی کوپی حوصهین (پهزای خوای لیبی) دهستی گرتم وتی، بیگومان نه وه نویژی موحه مه دی (ﷺ) بیر خسته وه یان وتی نویژی بۆ کردین وه ک نویژه که موحه مه د (ﷺ)).

۸۵ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((رَمَقْتُ الصَّلَاةَ مَعَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدْتُ قِيَامَهُ، فَرُكْعَتَهُ فَأَعْتَدَلَهُ بَعْدَ رُكُوعِهِ، فَسَجَدْتُهُ، فَجَلَسَتْهُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، فَسَجَدْتُهُ فَجَلَسَتْهُ مَا بَيْنَ التَّسْلِيمِ وَالْإِنْصِرَافِ قَرِيباً مِنَ السَّوَاءِ)).^۲

واته: له به پائی کوپی عازبه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ووردبوومه وه له نویژ له گه ل موحه مه ددا (ﷺ) سه یرم کرد وه ستانه که ی و پکوعه که ی وه ستانه وه ی له دوا ی پکوعه که ی و کړنوشه که ی و دانیشته که ی له نیوان هه ردو و کړنوشه که ی دا و کړنوشه که ی و دانیشته که ی له نیوان سه لام دانه وه و پروکردنه خه لک: نزیك بوو له یه که وه)).

وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ ((مَا خَلَا الْقِيَامَ وَالْقُعُودَ قَرِيباً مِنَ السَّوَاءِ)).
وه له دهر پړینیکدا له لای پېشه و بوخاری ((جگه له قوربان خویندنه که یو ته حیاته که ی نزیك بوون له یه که وه)).

۱ البخاري (۷۶۸) مسلم (۳۹۳)

۲ البخاري (۷۹۲) (۸۰۱) (۸۲۰) مسلم (۴۷۱) واللفظ له

٨٦ - عَنْ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((إِنِّي لَا أَلُو أَنْ أَصَلِّيَ بِكُمْ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا قَالَ ثَابِتٌ فَكَانَ أَنَسٌ يَصْنَعُ شَيْئًا لَا أَرَاكُمْ تَصْنَعُونَهُ. كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ: انْتَصَبَ قَائِمًا، حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ: قَدْ نَسِيَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجْدَةِ: مَكَثَ، حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ: قَدْ نَسِيَ)).^١

واته: له ثابتی بونیانییه وه (په حمه تی خوای لیبی) نه ویش له نه نسی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((به که می نازانمو که م ته رخه می ناکه م که نویژیکتان بۆ به که م هه روه ک

پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نویژی بۆ ئیمه کردوه ثابت ده لی: نه نس شتیکی ده کرد نابینم ئیوه بیکه ن کاتیك سه ری به رز ده کرده وه له رکوع پیک پاده وه سستا هه تا بیژهریک ده یوت بیرى چۆته وه بجپته کړنوش وه کاتیك سه ری به رز ده کرده وه له کړنوش، ده مایه وه، هه تا بیژهریک ده یوت بیرى چۆته وه بجپته وه کړنوش)).

٨٧ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((مَا صَلَّيْتُ وَرَاءَ إِمَامٍ قَطُّ أَخَفَّ صَلَاةً. وَلَا أَتَمَّ صَلَاةً مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^٢

واته: له نه نسی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((هه رگیز نویژم نه کردوه له دواى هیچ ئیمامیکه وه که مترین و ته واو ترین نویژ بیت له نویژی پیغه مبه ری خوا(ﷺ)).

٨٨ - عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ الْجَرَمِيِّ الْبَصْرِيِّ - قَالَ: ((جَاءَنَا مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ فِي مَسْجِدِنَا هَذَا، فَقَالَ: إِنِّي لِأُصَلِّيَ بِكُمْ، وَمَا أُرِيدُ الصَّلَاةَ، أَصَلِّيَ كَيْفَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، فَقُلْتُ لِأَبِي قِلَابَةَ: كَيْفَ كَانَ يُصَلِّي؟ فَقَالَ: مِثْلَ صَلَاةِ شَيْخِنَا هَذَا، وَكَانَ يَجْلِسُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ قَبْلَ أَنْ يَنْهَضَ)).^٣

١ البخاري (٨٠٠) (٨٢١) مسلم (٤٧٢)

٢ البخاري (٧٠٨) مسلم (٤٦٩/١٩٠) واللفظ له

٣ البخاري (٦٧٧) (٨٢٤) مسلم (٣٩١)

واته: له ئه‌بو قیلابه‌وه (په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی) که ناوی عه‌بدول‌لای کو‌پی زه‌یدی جه‌رمی به‌صریه - ده‌لی: ((مالیکی کو‌پی ح‌وه‌یریث (په‌زای خ‌وای لی‌بی) هات بۆ لامان بۆ ئه‌م مزگه‌وته‌مان، وتی من نو‌یژتان بۆ ده‌که‌م، وه‌ مه‌به‌ستم نو‌یژ کردن نییه (به‌لکو مه‌به‌ستی فیرکردن بوو)، نو‌یژ ده‌که‌م هه‌روه‌ک چۆن پیغه‌مبه‌ری خوا^(ﷺ) دیوه نو‌یژی ده‌کرد ئه‌بو ئه‌یوبی سه‌ختیانی ده‌لی: (په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی) که گ‌ی‌په‌په‌وه‌ی فه‌رمووده‌که‌یه و تم به‌ ئه‌بو قیلابه (په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌بی) چۆن پیغه‌مبه‌ری خوا^(ﷺ) نو‌یژی ده‌کرد؟ وتی وینه‌ی نو‌یژی ئه‌و شیخه‌مان، (مه‌به‌ستی به‌و شیخه ئه‌بو یه‌زید بوو که ناوی عه‌مری کو‌پی سه‌له‌مه‌ی جه‌رمیه) که داده‌نیشت کاتی‌ک سه‌ری به‌رز ده‌کرده‌وه له کپ‌نوش پیش ئه‌وه‌ی که هه‌ستیه‌وه)).

۸۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ بْنِ بُحَيْنَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ، حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ))^۱.

واته: له عه‌بدول‌لای کو‌پی مالیکی کو‌پی بو‌حه‌ینه‌وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) ده‌لی: ((که پیغه‌مبه‌ر^(ﷺ) کاتی‌ک نو‌یژی ده‌کرد نیوان هه‌ردوو ده‌ستی ده‌کرده‌وه، هه‌تا سپ‌یاوی بن بالی ده‌رده‌که‌وت)).

تیبینی وه‌رگ‌ی‌پ: ئه‌و ده‌ست بلا‌وک‌ردنه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر^(ﷺ) له کپ‌نوشدا بوو، پی‌ویسته نو‌یژ خو‌ین ناگای له برا نو‌یژ خو‌ینه‌که‌ی ته‌نیشتی بی‌ت ئه‌گه‌ر ده‌ستی کرده‌وه ئه‌وه‌نده بیکاته‌وه که‌که‌س بی‌تاقه‌ت نه‌کات.

۹۰ - عَنْ أَبِي مَسْلَمَةَ سَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: ((سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ))^۲.

۱ البخاري (۳۹۰) مسلم (۴۹۵)

۲ البخاري (۳۸۶) مسلم (۵۵۵)

واته: له نه بو سه له مه وه (په زای خوی لیږی) که ناوی سه عیدی کوپی به زیده ده لی: ((پرسیارم کرد له نه نه سی کوپی مالیک (په زای خوی لیږی) نایا پیغه مبه ر (ﷺ) به نه عله کانیوه نویژی ده کرد؟ وتی به لی)).

۹۱ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةً بِنْتُ زَيْنَبَ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا، وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا))^۱.

واته: له نه بوقه تاده وه (په زای خوی لیږی) ده لی: ((که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی ده کرد وه نومامه ی کچی زهینه بی ه لگرتبوو که کچی زهینه بی کچی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بو (په زای خوی لیږی) که له - أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ بو، (واته أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ میړدی زهینه ب بو) کاتیک کړنوشی ده برد دایده نا وه کاتیک ه ستایه ته وه ه لی ده گرت)).

۹۲ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ وَلَا يَنْسُطْ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ))^۲.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لیږی) نه ویش له پیغه مبه ری خوا وه (ﷺ) ه رموویه تی: ((له کړنوشدا پټک و پاست بن، با که س له نیوه قول ه کانی پانه خات وه ک چوڼ سه گ پایده خات)).

۱ البخاري (۵۱۶) (۵۹۹۶) مسلم (۵۴۳)

۲ البخاري (۸۲۲) مسلم (۴۹۳)

بابُ وجوب الطمأنينة في الركوع والسجود - به شی واجبی نارامی له رکوع وکړنوشدا

۹۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ. فَرَجَعَ فَصَلَّى كَمَا صَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ - ثَلَاثًا - فَقَالَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسَنُ غَيْرَهُ، فَعَلَّمَنِي، فَقَالَ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ أَسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا. وَافْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا)).^۱

واته: له نه بوهوره يره وه (په زای خوای لیږی) ده لی: ((پښغه مبهه (ﷺ) هاته مزگه وته وه، وه پیاوړیکیش هات نویژی کرد، پاشان هات سهلامی کرد له پښغه مبهه (ﷺ) پښغه مبهه (ﷺ) هه رموی: بږو نویژ بکه چونکه تو نویژت نه کرد که پایه وه نویژی کرد پاشان هات سهلامی کرد له پښغه مبهه (ﷺ) پښغه مبهه (ﷺ) هه رموی: بږو نویژ بکه چونکه تو نویژت نه کرد، سی جار، وتی سویند به و که سهی که توی نار دو وه به پاست، له وه باشر نازانم فیتم بکه - پښغه مبهه (ﷺ) هه رموی: کاتیک هه ستای بږ نویژ کردن الله اکبر بکه پاشان بخوینه نه وهی دهیزانی له قوپان، پاشان رکوع بهره هه تا نارام ده بیت له رکوعدا، پاشان سهرت بهر ز بکه ره وه هه تا ریک راده وه ستیت، پاشان کړنوش بهره هه تا نارام ده بیت له کړنوشدا، پاشان سهرت بهر ز بکه ره وه هه تا به نارامی داده نیشتیت، به و شیوه به بکه له هه مو نویژه که دتدا)).

تیبینی وه رگړې: پښغه مبهه (ﷺ) که هه رموی: کاتیک هه ستای بږ نویژ کردن الله اکبر بکه پاشان بخوینه نه وهی دهیزانی له قوپان، زانایان دهه رمون دواي خویندنی

سوره‌تی فاتحه چونکه فاتحه به‌کێکه له پایه‌کانی نوێژ پێویسته بخوێنرێت به‌لام ئه‌و
که‌سه‌ی که نایزانێت ده‌بی‌ت له باتی ئه‌و بلی‌ت ((سبحان الله، والحمد لله، ولا إله إلا الله،
والله أكبر، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلی‌ العظیم)) هه‌تا فێر ده‌بی‌ت که فێر بوو واجبه
له‌سه‌ری بیخوێنێت.

بَابُ الْقِرَاءَةِ فِي الصَّلَاةِ - بِهِ شَى قَوْرُنَانِ خَوِينْدَن لَه نَوِيژْدَا

٩٤ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ))^١.

واته: له عوبادهی کوردی صامته وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((نویژ نییه بۆ نه وه که سه‌ی که سوره‌تی فاتحه نه‌خوینیت)).

٩٥ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا، وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ وَفِي الرُّكْعَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ بِأَمِّ الْكِتَابِ. وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ))^٢.

واته: له نه‌بو قه‌تاده‌ی نه‌نصاریه‌وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سیفه‌تی وابوو له دوو پکاتی نه‌وه‌لدا له نویژی نیوه‌پۆدا سوره‌تی فاتحه‌وه دوو سوره‌تی تری ده‌خویند، له یه‌که‌مدا درێژی ده‌کرده‌وه، وه له دووه‌مدا کورتی ده‌کرده‌وه، وه جار جار‌ئایه‌تیکی ده‌دا به‌گویماندا، له نویژی عه‌سردا سوره‌تی فاتحه‌وه دوو سوره‌تی تری ده‌خویند، له یه‌که‌مدا درێژی ده‌کرده‌وه، وه له دووه‌مدا کورتی ده‌کرده‌وه، وه له دوو پکاتی نه‌خیردا سوره‌تی فاتحه‌ی ده‌خویند، وه نویژی به‌یانی پکاتی یه‌که‌می درێژ ده‌کرده‌وه، وه دووه‌می کورت ده‌کرده‌وه)).

١ البخاري (٧٥٦) مسلم (٣٩٤)

٢ البخاري (٧٥٩) (٧٦٢) (٧٧٦) (٧٧٨) (٧٧٩) مسلم (٤٥١)

۹۶ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ))^۱.

واته: له جوبه یری کوپی مومطعیمه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((گویم له پیغه مبه ر بوو)) له نویژی ئیواره دا سوره تی الطور ده خویند.

۹۷ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي سَفَرٍ، فَصَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ، فَقَرَأَ فِي إِحْدَى الرُّكْعَتَيْنِ بِالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا أَوْ قِرَاءَةً مِنْهُ))^۲.

واته: له به پائی کوپی عازیه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر)) سه فه ریکدا، نویژی خه وتنانی کرد، له یه کیک له دوو پکاته که دا سوره تی (التین والزیتون) خویند گویم له هیچ که سیک نه بووه ده نگی له و خوشتر بیت یان خویندنه که ی له و جوانتر بیت).

۹۸ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى سَرِيَّةٍ فَكَانَ يَقْرَأُ لِأَصْحَابِهِ فِي صَلَاتِهِمْ، فَيَخْتِمُ بِ"قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ" فَلَمَّا رَجَعُوا ذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: سَلُّوهُ لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ؟ فَسَأَلُوهُ. فَقَالَ: لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَقْرَاهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَخْبِرُوهُ: أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّهُ))^۳.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا)) پیاویکی کرد به فه رمانده ی هیزیک نه و پیاوه له پیش نویژی هاوه له کانیدا که قورپانی

۱ البخاري (۷۶۵) (۳۰۵۰) (۴۰۲۳) (۴۸۵۴) مسلم (۴۶۳)

۲ البخاري (۷۶۹) (۷۵۴۶) مسلم (۴۶۴/۱۷۷)

۳ البخاري (۷۳۷۵) مسلم (۸۱۳)

ده خویند به " قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ " کۆتایی پێدههینا کاتیک که گه پانه وه نه وه یان له خزمهت پێغه مبهری خوادا (ﷺ) باس کرد پێغه مبهر (ﷺ) فه رموی: پرسیا ری لیبکه ن له بهر چی واده کات؟ نه وانیش پرسیا ریا ن لیکرد وتی چونکه سیفه تی خودای به خشنده ی بالاده سته، منیش پیم خو شه بیخوینم پێغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی هه والی بده نی، که خودای بالا ده ستیش نه ی خوش ده ویت)).

۹۹- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِمُعَاذٍ: ((فَلَوْلَا صَلَّيْتَ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا، وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى فَإِنَّهُ يُصَلِّي وَرَأَكَ الْكَبِيرُ وَالضَّعِيفُ وَذُو الْحَاجَةِ)).^۱

واته: له جابره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پێغه مبهری خوا (ﷺ) وتی به موعاذ (په زای خوای لیبی) خو زگایه نو یژت ده خویند به - سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا، وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى - چونکه پیرو لاوازو خاوه ن کار له دواته وه نو یژ ده که ن)).

تیبینی: نه مه له بهر نه وه بوو موعاذ (په زای خوای لیبی) نو یژی زۆر در یژ ده کرده وه بۆیه

پێغه مبهری خوا (ﷺ) وای پی فه رموو.

۱۰۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانُوا يَسْتَفْتِحُونَ الصَّلَاةَ بِ " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ")).^۲

واته: له نه نه سی کو پی مالی که وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پێغه مبهرو (ﷺ) نه بو به کرو عومه ر (په زای خوا یان لیبی) نو یژیا ن ده ست پێده کرد به " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ")).

۱ البخاري (۷۰۵)

۲ البخاري (۷۳۴)

وَفِي رِوَايَةٍ: ((صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ، فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقْرَأُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ))^۱.

وه له ده‌رپرینتکی تردا نه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی:
((نویژم کرد ووه له‌گه‌ل نه‌بو به‌کرو عومه‌رو عوسمان، (په‌زای خویان لی‌بی) گویم
له‌که‌سیان نه‌بوو (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) بخوینن)).

وَلِمُسْلِمٍ: ((صَلَّيْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَكَانُوا
يَسْتَفْتِحُونَ بِ " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " ، لَا يَذْكُرُونَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فِي أَوَّلِ
قِرَاءَةٍ وَلَا فِي آخِرِهَا))^۲.

وه له ده‌رپرینتکی تردا له‌لای پی‌شه‌وا موس‌لیم نه‌نه‌سی کوپی مالیک (په‌زای خوای
لی‌بی) ده‌لی: ((نویژم کرد ووه له‌دوای پی‌غه‌مبه‌رو (ﷺ) نه‌بو به‌کرو عومه‌رو عوسمان،
(په‌زای خویان لی‌بی) نویژیان ده‌ست پی‌ده‌کرد به " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " ، وه
(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) یان نه‌ده‌کرد نه‌له‌سه‌ره‌تای قورپان خویندنه‌وه وه‌نه‌له
کو‌تاییه‌وه)).

تیبینی وه‌رگټر: هه‌رسی پی‌شه‌وا نه‌بو حه‌نیفه‌و شافعی و نه‌حمه‌د (په‌حمه‌تی
خویان لی‌بی) (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) به‌سونه‌تی ده‌زانن که بخویندریت پی‌شه‌وا
مالیک (په‌حمه‌تی خوای لی‌بی) ده‌فه‌رموی خویندنی دروست نییه وه‌زانا‌یان جیا‌وازیان
هه‌یه له‌ده‌نگ به‌رزکردنه‌وه به (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له‌نویژدا پی‌شه‌وا شافعی
(په‌حمه‌تی خوای لی‌بی) ده‌فه‌رموی سونه‌ته وه‌ه‌ردوو پی‌شه‌وا نه‌بو حه‌نیفه‌و نه‌حمه‌د
(په‌حمه‌تی خویان لی‌بی) فه‌رموویانه ده‌بیت به‌ده‌نگی نزم بخویندریت وه‌ته‌ی پاست
دروست نه‌وه‌یه که بخویندریت به‌ده‌نگی نزم چونکه نه‌وه‌رموودانه‌ی که له‌سه‌ری
هاتووه که به‌ده‌نگی به‌رز بخویندریت هه‌رموویان بی‌ه‌زن.

۱ مسلم (۳۹۹)

۲ مسلم (۳۹۹/۵۲)

بَابُ سُجُودِ السَّهْوِ - به شی سوجدی سهو

١٠١- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَاتَيْ الْعِشِيِّ - قَالَ ابْنُ سِيرِينَ: وَسَمَّاهَا أَبُو هُرَيْرَةَ. وَلَكِنْ نَسِيتُ أَنَا - قَالَ: فَصَلَّى بِنَا رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ. فَقَامَ إِلَى خَشَبَةٍ مَعْرُوضَةٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَأَتَاكَ عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضَبَانُ وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، وَشَبَكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ. وَخَرَجَتِ السَّرْعَانُ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالُوا: قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ - فَهَابَا أَنْ يُكَلِّمَاهُ. وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طُولٌ، يُقَالُ لَهُ: ذُو الْيَدَيْنِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَسِيتُ، أَمْ قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ قَالَ: لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تُقْصِرْ فَقَالَ: أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ؟ قَالُوا: نَعَمْ. فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى مَا تَرَكَ. ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ. فَرُبَّمَا سَأَلُوهُ: ثُمَّ سَلَّمَ؟ قَالَ: فَتَبَيَّنْتُ أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ قَالَ: ثُمَّ سَلَّمَ)).

واته له موحه مەدی کوپی سیرینه وه (په حمه تی خوای لیبی) ئه ویش له ئه بوهوریره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پهغه مبه ری خوا (ﷺ) نوێژکی دوی نیوه پۆی بۆ کردین ((نیوه پۆ یاخود عه سر)) موحه مەدی کوپی سیرین (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: ئه بوهوریره وه (په زای خوای لیبی) ناوی هینا به لام من بیرم چوو، وتی نوێژی بۆ کردین دوو پکات، پاشان سه لامی دایه وه، هه ستایه لای داریکی دانراو له مزگه وتدا شانی له سه ر دادا، هه روه ک توپه وابوو، ئینجا دهستی راستی له سه ر چه پی دانا، وه په نهجه کانی کرد به ناو یه کدا، ئینجا ئه وانه ی په له یان بوو بۆ پۆیشتن ده رچوون له ده رگا کانی مزگه وته وه، وتیان ئایا نوێژ کورت کراوه ته وه؟ وه ئه بو به کړو عومه ریش (په زای خوایان لیبی) له ناو خه لکه که دا بوون پێیان شه رم بوو قسه بکه ن وه له ناو

خه لکه که دا پیاویک هه بوو دهسته کانی دریژ بوو پیی دهوترا (ذو الیدین) وتی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئایا نویژ کورت بۆته وه یان له بیرت چوو؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: نه بیرم چوو نه کورتیش بۆته وه، وه فه رموی: ئایا وایه ههروهک ئو الیدین ده لی: وتیان به لی، ئینجا چوو پیشه وه نویژه که ی ته واو کرد، پاشان سه لامی دایه وه، پاشان الله اکبری کرد، وه سوجه ی برد وینه ی سوجه که ی، یان دریژ تر، پاشان سه ری به رز کرده وه وه الله اکبری کرد پاشان الله اکبری کرد، سوجه ی برد وینه ی سوجه که ی، یان دریژ تر، پاشان سه ری به رز کرده وه وه الله اکبری کرد، پرسایریان کرد له ئه بوه وره یه (په زای خوی لیبی) پاشان سه لامی دایه وه؟ وتی هه وائم پیدراوه که عیمرانی کوپی حوصه ی (په زای خوی لیبی) وتویه تی: پاشان سه لامی داوه ته وه)).

العشي: الوقت ما بين زوال الشمس وغروبها.

العشي: بریتیه له نیتوان لادانی خۆر له ناوه راستی ئاسمان تا ئاوا بوون.

١٠٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيْنَةَ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ فَقَامَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ، وَلَمْ يَجْلِسْ فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ، وَانْتَظَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ: كَبَّرَ وَهُوَ جَالِسٌ. فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ ثُمَّ سَلَّمَ)).^١

واته: له عه بدولای کوی بوچه یه وه (په زای خوی لیبی) که له هاوه لانی پیغه مبه ر بوو (ﷺ) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی نیوه پۆی بۆ کردن هه ستا له پکاتی دووه مدا، دانه نیشته خه لکه که ش له گه ئیدا هه ستان، هه تا نویژی ته واو کرد، خه لک چاوه پوانی سه لام دانه وه بیان ده کرد: الله اکبری کرد ئه و دانیشتبوو، دوو سوجه ی برد پیش ئه وه ی سه لام باته وه پاشان سه لامی دایه وه)).

بابُ الْمُرُورِ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي - به شی رۆشتن به بهردهم نوێژ خویندا

۱۰۳ - عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الصَّمَّةِ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَوْ يَعْلَمُ الْعَارُ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ))^۱.

واته: له نه بو جوهمه يمی کوپی حارثی صیمه ی نه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمویه تی: ((نه گه ر نه وکه سه ی به بهردهم نوێژ خویندا تیده په پری بیزانیایه چه ند تاوانی له سه ره نه وا چل بوه ستایه باشتربوو بوی له وه ی به بهردهمیدا تیه پریت)).

قَالَ أَبُو النَّضْرِ: لَا أُدْرِي: قَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً.

نه بو نه ضر ده لی: نازانم چل پوژ یا چل مانگ یا چل سالی وت.

۱۰۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَدْفَعْهُ. فَإِنْ أَبَى فَلْيَقَاتِلْهُ. فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ))^۲.

واته: له نه بو سه عیدی خودرییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: گویم له پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: ((کاتیک یه کیک له ئیوه و نوێژی کرد پوه و بهر به سستیک بو نه وه ی بیپاریزی له خه لک، وه یه کیک ویستی به بهردهمیدا تیه پری نه وا باپالی پیوه بنی نه گه ر ئینکاری کرد نه وا با بجه نگی له گه لیدا چونکه نه وه شه یطانه)).

۱ البخاري (۵۱۰) مسلم (۵۰۷)

۲ البخاري (۵۰۹) (۳۲۷۴) مسلم (۵۰۵)

۱۰۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حِمَارٍ أَتَانِ، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ بِمَنْىَ إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ. مَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْضِ الصَّفِّ فَتَزَلْتُ، فَأَرْسَلْتُ الْأَتَانَ تَرْتَعُ. وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ، فَلَمْ يُنْكِرْ ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدٌ)).^۱

واته: له عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: پوشتم به سواری گویدریژیکى مینه له و پوژدهدا من نزیکی بالغ بوون بوو بوومه وه پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی بوخه لك ده كرد له مینا به بی به ربه ست، پوشتم به نیوان هندیك له پیزه كاندا دابه زیم و گویدریژه كه م نارد بۆ ئه وه ی بله وه پى ئینجا چوومه پیزه وه به بی ئه وه ی كه كه س ئینكاریم له سه ر بكات)).

۱۰۶ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَيَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِجْلَايَ فِي قِبْلَتِهِ - فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي، فَقَبَضْتُ رِجْلِي. فَإِذَا قَامَ بَسَطَتْهُمَا. وَالْبُيُوتُ يَوْمَئِذٍ لَيْسَ فِيهَا مَصَابِيحُ)).^۲

واته: له دایکمان عائیشه وه (پهزای خوی لیبی) دهلی: ((من دهخه وتم له به ردهم پیغه مبهری خوادا (ﷺ) وه ههردوو قاچم له شوین سوجه ده که ی ئه وه دابوو - کاتیك بیویستایه سوجه به ری به په نجه تیوه ی ده ژه ندم، ههردوو قاچم کو ده کرده وه، وه کاتیك هه ستایه ته وه دریژم ده کردنه وه، ماله کان له و پوژدهدا پوشن که ره وه ی تیدانه بو)).

۱ البخاري (۷۶) (۴۹۳) (۸۶۱) مسلم (۵۰۴)

۲ البخاري (۳۸۲) مسلم (۵۱۲/۲۷۲)

بابُ تَحِيَّةِ الْمَسْجِدِ - به شی سلاوکردن له مزگهوت

۱۰۷ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْحَارِثِ بْنِ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رُكْعَتَيْنِ))^۱.

واته: له نه بو قه تاده وه كه ناوی حارثی کوپی پبعی نه نصاریه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی: ((کاتیك یه کیك له نیوه هاته مزگهوت وه نه وا با دانه نیشتیت هه تا دوو پکات نویژ ده کات)).

بابُ النَّهْيِ عَنِ الْكَلَامِ فِي الصَّلَاةِ - به شی قه دهغه کردنی قسه له نویژدا

۱۰۸ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ، يُكَلِّمُ الرَّجُلُ مَنْ صَاحِبَهُ، وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ، حَتَّى نَزَلَتْ "وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ" فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ وَنَهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ))^۲.

واته: له زهیدی کوپی نه رقه مه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((نیمه له نویژدا قسه مان ده کرد پیاویك له نیمه قسه ی له گه ل هاوریکه ی ده کرد كه له ته نیشتیه وه بوو له نویژدا هه تا نه م نایه ته دابه زی "وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ" واته (نویژه کانتان بکه ن به ملکه چی بۆ خودا) فه رمانمان پیکرا به بیده نگي و پیکریمان لیکرا له قسه کردن)).

۱ البخاري (۱۱۶۳) مسلم (۷۱۴/۷۰، ۶۹)

۲ البخاري (۴۵۳۴) مسلم (۵۳۹)

بَابُ الْإِبْرَادِ فِي الظَّهْرِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ - به شی به فینکی نویژ کردن له گه رمای نیومرودا

۱۰۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُ قَالَ: ((إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا عَنِ الصَّلَاةِ ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ قَيْحِ جَهَنَّمَ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوری عومەرو ئە بوهوره بیره وه (په زای خویان لیبی) نه وانیش له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) که فەرموو یه تی: ((کاتی که گه رما به تین و زۆر بوو نه وا نویژه کانتان بخه نه کاتی فینکی، چونکه توندی گه رما له هه لای دۆزه خه)).

۱۱۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ، فَإِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَحَدُنَا أَنْ يُمَكِّنَ جَبْهَتَهُ مِنَ الْأَرْضِ بَسَطَ ثَوْبَهُ فَسَجَدَ عَلَيْهِ)).^۲

واته: له نه نه سی کوری مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((ئیمه نویژمان ده کرد له گه ل پیغه مبه ری خواوا (ﷺ) له قرچە ی گه رمادا، کاتی که یه کیک له ئیمه نه یه توانیا یه ناوچه وانی له سه ر زه وی دابنیت پۆشاکه که ی پاده خستوو کړنوشی له سه ر ده برد)).

۱ البخاري (۵۳۳) (۵۳۴) (۵۳۶) مسلم (۶۱۵)

۲ البخاري (۱۲۰۸) مسلم (۶۲۰)

بابُ قِضَاءِ الصَّلَاةِ الْفَائِتَةِ وَتَعْجِيلِهَا - به شی گێڕانهوهی نوێژی فهوتاوو په له لیکردنی

۱۱۱ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا، وَلَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ " وَتَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾))^۱.

واته: له ئەنەسی کۆپی مالیکەوه (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغه مبه‌ری خوادا (ﷺ) فەرمووی: ((ئەگەر بە کێک نوێژیکی له بیر کرد ئەوا بابی‌کات کاتی‌ک بیری که‌وته‌وه، که‌فاره‌تی بۆ نیه جگه له کردنه‌وهی، ئینجا ئەم ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ واته (هه‌سته بۆ نوێژ بۆ یادی من)).

وَلِمُسْلِمٍ ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً، أَوْ نَامَ عَنْهَا. فَكَفَّارَتُهَا: أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا))^۲.

وه له‌ده‌ربهرینیکدا له‌لای پێشه‌وا موس‌لیم ئەنەسی کۆپی مالیک (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغه مبه‌ری خوادا (ﷺ) فەرمووی: ((ئەگەر بە کێک نوێژیکی له بیر کرد یاخود خه‌وتو خه‌به‌ری نه‌بۆوه، که‌فاره‌ته‌که‌ی کردنی‌تی کاتی‌ک بیری که‌وته‌وه)).

۱ البخاري (۵۹۷) مسلم (۶۸۴)

۲ مسلم (۶۸۴/۳۱۵)

**بابُ جَوَازِ إِمَامَةِ الْمُتَنَفِّلِ بِالْمَفْتَرَضِ - به شی دروستیه تی ئیمامه تی
که سیک نوژی سوننه ت بکات بوکه سیک نوژی فهرز بکات**

۱۱۲ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ: كَانَ يُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ. ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى قَوْمِهِ، فَيُصَلِّي بِهِمْ تِلْكَ الصَّلَاةَ)).

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (په زای خویان لیپی) ده لی: موعادی کوپی
جه به ل (په زای خوی لیپی) سیفه تی وابوو نوژی خه وتنانی ده کرد له گه ل
پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) پاشان ده گه پایه وه بولای قه ومه که ی هه مان نوژی بو
ده کردنه وه واته: نوژی عیشاء)).

بابُ حَكْمِ سِتْرِ أَحَدِ الْعَاتِقَيْنِ فِي الصَّلَاةِ
به شی دا پۆشین یه کیك له شانه كان له نوێژدا

۱۱۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يُصَلُّ أَحَدُكُمْ فِي الثُّوبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ مِنْهُ شَيْءٌ)).^۱

واته: له نه بوهوره بیره وه (په زای خوای لیږی) ده لای: پتغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((با هیچ که سیک له ئیوه نوێژ نه کات له یه ک پۆشاکدا، وه شانی پووت بیت)).

تیببینی وه رگێڤ: پتویسته که سی نوێژ خوین به جوانترین شیوه پۆشاک بیوشیت بۆ نوێژ کردن وه نابیت شانه کانی پووت بیت چونکه له سه ده کانی پیشودا نه و پۆشاکه ی له بهریان ده کرد یه ک پارچه بوو زۆر کات شانیا نی دانه ده پۆشی وه له ئیستاشدا فالینه ی عه لاگه هه یه زۆر له زانا یان ده فهرموون نوێژ پتوه ی دروست نییه مه گه ر بۆ کاتی پتویستی که هیچ جلیکی ده ست نه که ویت له به ری بکات وه نه وه ی شایه نی باسه هه ندیک له نوێژ خوینانی ئیستا هه ندیک جلو به رگ له به ر ده که ن هه موو پشتیان به ده ره وه یه نه وه شه رع ی نییه و نا درووسته .

بابُ مَا جَاءَ فِي الثُّومِ وَالْبَصَلِ وَنَحْوَهُمَا

به‌شی نه‌وه‌ی هاتووه له‌باره‌ی سیرو پیازو هاو وینه‌یان

۱۱۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ لِيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ. وَأَتَى بِقَدْرِ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ. فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا، فَسَأَلَ: فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ. فَقَالَ: قَرَّبُوهَا إِلَيَّ بَعْضُ أَصْحَابِهِ. فَلَمَّا رَأَاهُ كَرِهَ أَكْلَهَا. قَالَ: كُلْ. فَإِنِّي أَنَا جِي مِنْ لَا تُنَاجِي)).^۱

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللاوه (په‌زای خویان لی‌بی) نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((هه‌ر که‌سیک سیرو پیازی خوارد نه‌وا بادوور بکه‌وێته‌وه لی‌مان، یاخود با دوور بکه‌وێته‌وه له مزگه‌وته‌که‌مان، وه له‌مالی خوی دابنیشیت، وه مه‌نجه‌لیکیان بۆ هێنا که که سه‌وزه‌واتی تیدا بوو له پاقله‌مه‌نیه‌کان، که بی‌نی بۆنی لی دیت پرس‌یاری کرد؟ هه‌والی پیدرا که پاقله‌مه‌نی تیدایه، فه‌رمووی: نزیک‌ی بکه‌نه‌وه له هه‌ندی له هاوه‌لانی، کاتی‌ک چاوی پیتی که‌وت حه‌زی نه‌کرد بیخوات، فه‌رمووی بخۆ، من گفتوگۆ و قسه‌ له‌گه‌ڵ که‌سیکدا ده‌که‌م که تو له‌گه‌ڵی نا‌که‌یت)).

۱۱۵ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ أَوْ الثُّومَ وَالْكَرَّاثَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِنْهُ بِتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو الْإِنْسَانِ)).^۲ وَفِي رِوَايَةٍ ((بَنِي آدَمَ)).

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللاوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: : پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((هه‌ر که‌سیک پیاز یاخود سیرو که‌وه‌ری خوارد با نزیک‌ی مزگه‌وته‌که‌مان نه‌که‌وێته‌وه، چونکه فریشته نار‌چه‌ت ده‌بی‌ت به‌وه‌ی که نه‌وه‌ی ئینسان لی‌وه‌ی پیتی نار‌چه‌ت ده‌بی‌ت)). وه له ده‌رب‌پین‌یکی تردا (نه‌وه‌ی ئاده‌م).

۱ البخاري (۸۵۵) مسلم (۵۶۴/۷۳)

۲ مسلم (۵۶۴/۷۴)

بابُ التَّشْهَدِ - به شی ته حیات

۱۱۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّشْهَدَ كَفِّي بَيْنَ كَفْيِهِ كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ. السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ))^۱.
 وَفِي لَفْظٍ: ((إِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمَا لِلصَّلَاةِ فَلْيَقُلْ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ - وَذَكَرَهُ - وَفِيهِ: فَإِنَّكُمْ إِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ فَقَدْ سَلَّمْتُمْ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ - وَفِيهِ - فَلْيَتَخَيَّرْ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ))^۲.

واته: له عه بدوللای کوی مه سعو ده وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ته حیاتی فی ری کردم ده ستم له نیو ه ردو ده ستیا بوو ه روک چو ن سوره تیکی له قورپان فی ر ده کردم: ((سو پاسو ستیا بشو گه وره یو نویژه کانمانو هه موو خاویینه که له کرده وه و ته و گو فتارمان بق خودایه، سه لامو میهره بانو خیرو به ره که تی خودات له سه ر بیّت نه ی پیغه مبه ر (ﷺ) وه سه لام له سه ر نیّم وه ه موو به نده چا که کانی خودا بیّت، وه دانی پیدا ده نیّم که هیچ خودایه که نیه به راست شایه نی په رستن بیّت جگه له الله نه بیّت وه پیغه مبه ر (ﷺ) به نده و نی ر دراوی خودایه)).

وه له ده ربړینیکی تر دا پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((کاتی که یه کی که له نیو ه دانیشت بق ته حیات خویندن نه و ا باب لی: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، هه تا کوتای)) وه هه ر تییدا هاتو وه که پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((کاتی که نیو ه نه وه بکه ن نه و ا سه لامتان کردو وه له سه ر هه موو به نده یه کی چاک له زه وی و له ئاسمان)) وه هه ر تییدا هاتو وه که پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((وه پاشان سه ر پشک بیّت له پارانه وه)).

۱ البخاري (۸۳۱) مسلم (۴۰۲)

۲ البخاري (۱۲۰۲) (۶۲۳۰) مسلم (۴۰۲)

بابُ كَيْفِيَةِ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ (ﷺ)

به شی چۆنییه تی سه لاوات دان له سه ر پیغه مبه ر (ﷺ)

۱۱۷ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: ((لَقِيتُنِي كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ فَقَالَ أَلَا أُمِدِّي لَكَ هَدِيَّةٌ؟ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَيْنَا، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ: فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ))^۱.

واته: له عه بدوالپه حمانی کوپی نه بو له یلا (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: ((که عبی کوپی عوجره پی گه یشته (په زای خوای لیبی) پی و تم: ئایا دیاریه کت پیشکه ش که م؟ پیغه مبه ر (ﷺ) هاته لاما ن، پیمان وت نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بیگومان زانیمان چۆن سه لامت له سه ر بده ی ن، نه ی چۆن سه له واتت له سه ر بده ی ن، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: بلین: په روه ردگارا درود برژینه به سه ر موحه مه دو شوین که وتوانی موحه مه د، هه روه ک چۆن درودت پژاند به سه ر ابراهیم و شوین کوتوانی ابراهیم، چونکه تو سوپاس کراویت له سه ر هه موو حالیکو به رزو بلند و شکو داریت، په روه ردگارا خپرو خوشی و به ره که ت برژینه به سه ر موحه مه دو شوین که وتوانی موحه مه د، هه روه ک چۆن خپرو خوشی و به ره که ت پژاند به سه ر ابراهیم و شوین کوتوانی ابراهیم، چونکه تو سوپاس کراویت له سه ر هه موو حالیک و به رزو بلند و شکو داریت)).

بابُ الدَّعَاءِ بَعْدَ التَّشْهَدِ الْآخِرِ
به شی پارانه وه له دواى ته حیاتی کوتایی

۱۱۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَعَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)).^۱

وَفِي لَفْظِ لِمُسْلِمٍ: ((إِذَا تَشَهَّدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ)).^۲

واته: له نه بوهوره بیره وه (رهزای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده پاراپیه وه: ده یفه موو: په روه ردگارا په نا ده گرم به تو له نه شکه نجهی گوږ، وه له نه شکه نجهی دۆزه خ، وه له فیتنه ی ژیان و مردن، وه له فیتنه ی ده جال)).

وه له ده ربړینیکى تردا له لای پيشه وا موسليم پیغه مبهر (ﷺ) فه رموویه تی : ((کاتیک یه کیک له نیوه ته حیاتی خویند نه وا با په نا بگریت به خودا له چوار شت بلیت په روه ردگارا په نا ده گرم به تو له نه شکه نجهی دۆزه خ: وه سه رجه م نه وانه ی له فه رمووده که ی پيشودا پابوورد)).

۱۱۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((عَلَّمَنِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي. قَالَ: قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا. وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ. وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)).^۳

۱ البخاري (۱۳۷۷) مسلم (۵۸۸/۱۳۱)

۲ مسلم (۵۸۸/۱۲۸)

۳ البخاري (۸۴۳) مسلم (۲۷۰۵)

واته: له عهبدووللای کورپی عهمری کورپی عاصهوه نهویش له نهوبه کوری صدیقوه
(په زای خوايان لیبی) که به پیغه مبهری خوی (ﷺ) وتووه: ((فیری پارانه وه به کم
بکه پیی بپاریمه وه له نویژه که مدا: پیغه مبهری (ﷺ) فهرمووی: بلای: په روه ردگارا من
سته می زورم له نه فسم کردوه، وه هیچ که سیک له تاوانه کان خوش نابیت جگه له تو،
لیم خوش ببه لیخوشبوونیک له لایه ن خوته وه، وه په حمم پییکه چونکه تو زور
لیبوره وه میهره بانیت)).

۱۲۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((مَا صَلَّى النَّبِيُّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بَعْدَ أَنْ نَزَلَتْ عَلَيْهِ " إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ " - إِلَّا يَقُولُ فِيهَا: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا
وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكثِرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ
وَسُجُودِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)).^۲

واته: له دایکمان عائشه وه (په زای خوی لیبی) ده لای: ((هیچ نویژیکی نه کردوه
پیغه مبهری (ﷺ) دوی نه وهی که نایه تی " إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ " دابه زیه سه ری
هه میسه تیایدا وتویه تی: پاکي و بیگه ردی بو تو نهی خوی، سوپاس بو تو نهی
په روه ردگاری نیمه، په روه ردگارا لیم خوش ببه)).

وه له دهر برپینیکی تر دا دایکمان عائشه (په زای خوی لیبی) ده لای: پیغه مبهری
خوا (ﷺ) له پکوع و سوجه دا زور جار ده یفه رموو: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ
اغْفِرْ لِي - واته: پاکي و بیگه ردی بو تو نهی خوی، سوپاس بو تو نهی په روه ردگاری
نیمه په روه ردگارا لیم خوش ببه)).

۱ البخاري (۷۹۴) (۸۱۷) (۴۲۹۳) (۴۹۶۷) (۴۹۶۸) مسلم (۴۸۴/۲۱۹، ۲۱۸)

۲ مسلم (۴۸۴/۲۱۷)

بابُ الْوِثْرِ - به‌شی نوژی ویتَر

۱۲۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ - مَا تَرَى فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ؟ قَالَ: مَثْنَى، مَثْنَى. فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً. فَأَوْتَرَتْ لَهُ مَا صَلَّى. وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرَاءَ)).^۱

واته: له عه‌بدوللای کورپی عومره‌وه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: پیاویک پرس‌یاری کرد له پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌سه‌ر مینه‌ر بوو وتی هه‌والم به‌ری ده‌رباره‌ی شه‌و نوژی؟ پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((شه‌و نوژی دوو دووه نه‌گه‌ر یه‌کیکتان ترسا پوژ ببیته‌وه، یه‌ک پکات ده‌کات، ده‌بیته تاکی نه‌و نوژیانه‌ی که کردویه‌تی)) وه پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((کو‌تایی نوژی‌ه‌کانتان به‌شه‌و با تاک بیت)).

۱۲۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((مِنْ كُلِّ اللَّيْلِ قَدْ أَوْتَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ، وَأَوْسَطِهِ، وَآخِرِهِ. فَأَنْتَهَى وَتَرَهُ إِلَى السَّحَرِ)).^۲

واته: له دایکمان عانی‌شه‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ((له هه‌موو شه‌ویکدا پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) وه‌تری کردوه: له سه‌ره‌تای شه‌وه‌وه، وه له ناوه‌پاستیه‌وه، وه له کو‌تاییه‌وه، وه‌تره‌که‌ی له به‌ره به‌یاندای کو‌تایی ده‌هات)).

شیکردنه‌وه: پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) له شه‌ودا یه‌کجار نوژی وه‌تی کردوه به‌لام یان له سه‌ره‌تای شه‌وه‌وه، یان له ناوه‌پاستیه‌وه، یان له کو‌تاییه‌وه، به‌لام چاکترینیان نه‌وه‌یه که له کو‌تاییه‌وه بیت دوا‌ی شه‌و نوژی، بو که‌سیک که ترسی خه‌به‌ر بوونه‌وه‌ی نه‌بیت.

۱ البخاري (۹۹۸) مسلم (۷۵۱)

۲ البخاري (۹۹۶) مسلم (۷۴۵)

۱۲۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً يُوتِرُ مِنْ ذَلِكَ بِخَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ إِلَّا فِي آخِرِهَا)).^۱

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سیفه تی و ابو له هه موو شه ویکدا سیانزه پکات نویژی ده کرد پینجیانی به تاک ده کرد (واته یه ک ته حیاتی تیدا ده خویند) له هیچیاندا دانه ده نیشته جگه له پکاتی کوتایدا نه بیته)).

بابُ الذِّكْرِ عَقِبَ الصَّلَاةِ - به شی ذکر کردنی دواى نویژ

۱۲۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتُ بِالذِّكْرِ، حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۱.
 قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ "

وَفِي لَفْظٍ " مَا كُنَّا نَعْرِفُ انْقِضَاءَ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا بِالتَّكْبِيرِ " ^۲.

واته: له عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((له سهردهمی پیغه مبهری خوادا (ﷺ) دهنگ بهرز دهکرایه وه بۆ ذیکر کاتیک خه لک سهلامی ده دایه وه له نویژه فهرزه کان)).

وه عهبدوللای کوپی عهباس (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((من گویم له وه دهنگ بهرز کردنه وه یه بوو ده مزانی که سهلامیان داوه ته وه له نویژ)).

وه له دهر برپینیکی ترده عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((نیمه نه مان ده زانی نویژی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ته واو بووه جگه به الله اکبر نه بیت)).

تیبینی وه رگپژ: نه وه دهنگ بهرز کردنه وه یه تایبته بوو به سهردهمی پیغه مبهری خواوه (ﷺ) چونکه سه ره تای ئیسلام بوو وه خه لکیش تازه موسلمان ده بوو به لام له دواى وه فاتى پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه هاوه لانی (پهزای خویان لیبی) نه تابعین (په حمه تی خویان لیبی) نه م کاره یان نه کردووه بۆیه پیشه وا شافعی (په حمه تی

۱ البخاري (۸۴۱) مسلم (۵۸۳)

۲ مسلم (۵۸۳ / ۱۲۱)

خوای لیثی) ده‌لی: ئەم فەرمووده‌یه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه‌ی ذیکری دوا‌ی نوێژ به ده‌نگی به‌رز بدعه‌یه چونکه ئەم فەرمووده‌یه تایبه‌ته به سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ).

۱۲۵ - عَنْ وَدَّادِ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: أَمَلَى عَلَيَّ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ فِي كِتَابِهِ إِلَى مُعَاوِيَةَ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ: " لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ)".^۱ ثُمَّ وَقَدْتُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى مُعَاوِيَةَ فَسَمِعْتُهُ يَأْمُرُ النَّاسَ بِذَلِكَ.

و‌فی لفظ: ((كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلَ وَقَالَ، وَإِضَاعَةِ الْمَالِ، وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقُوقِ الْأُمّهَاتِ، وَوَادِ الْبَنَاتِ، وَمَنْعِ وَهَاتِ))^۲.

واته: له وه‌پاده‌وه (په‌حمه‌تی خوای لیثی) که که خزمه‌ت کاری موغیره‌ی کوپی شوعبه بوو (په‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((موغیره‌ی کوپی شوعبه (په‌زای خوای لیثی) نامه‌یه‌کی پینوسیم و پیدای ناردم بۆلای موعاویه (په‌زای خوای لیثی) که پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له دوا‌ی هه‌موو نوێژیک‌ی فەرز ده‌یفه‌رموو " لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ) واته: هیچ خوا‌یه‌ک نیه به‌پاست شایه‌نی په‌رستن بیت جگه له الله نه‌بیت تاک و بی‌هاوه‌له: مو‌لک و سوپاس هه‌ر بۆ ئەوه، وه به‌سه‌ر هه‌موو کاریکدا بال‌آ ده‌سته: په‌روه‌ردگارا هیچ پێگرت‌ک نیه له‌وه‌ی که به‌خش‌یوته وه هیچ به‌خشنده‌یه‌ک نیه له‌وه‌ی که گرتوته‌وه، وه هیچ خاوه‌ن مال و به‌شیک هیچ سو‌دیکی پێنا به‌خشیت ئە‌گه‌ر گوێ‌په‌یه‌لی تۆی نه‌کرد‌بیت)).

۱ البخاري (۸۴۴) (۶۳۳۰) (۶۶۱۵) (۷۲۹۲) مسلم (۵۹۳)

۲ البخاري (۶۴۷۳) (۷۲۹۲) مسلم (۵۹۳)

وه پاد (په حمه تی خوی لیبی) ده لی: پاش ئه وه به نوینه ری چوم بۆلای موعاویه
(په زای خوی لیبی) گویم لییبوو فه رمانی به خه لک ده کرد به و ذیکره .
وه له ده برپینیکی تر دا وه پاد (په حمه تی خوی لیبی) ده لی: موغیره (په زای خوی
لیبی) بۆ موعاویه ی نووسی (په زای خوی لیبی) که ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) قه ده غه ی
کردوه له و تراو وتی، وه به فیرۆیانی سامان و مال، وه زۆر پرسیار کردن، وه عه زیت
دانی دایک وه زینده به چال کردنی کچان، وه دواکردنی مافی خوی له خه لکی و
خواردنی مافی خه لک)).

۱۲۶ - عَنْ سُمَيِّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ
السَّمَّانِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدرَجَاتِ الْعُلَى وَالنَّعِيمِ
الْمُقِيمِ. قَالَ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالُوا: يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا
تَنْصَدُقُ. وَيُعْتِقُونَ وَلَا نُعْتِقُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَلَا أُعَلِّمُكُمْ شَيْئًا
تُذَرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ، وَتَسْبِقُونَ مَنْ بَعْدَكُمْ. وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ، إِلَّا مَنْ صَنَعَ
مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟ قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ دُبْرَ كُلِّ
صَلَاةٍ: ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً. قَالَ أَبُو صَالِحٍ: فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ، فَقَالُوا: سَمِعَ إِخْوَانُنَا
أَهْلُ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا، فَفَعَلُوا مِثْلَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ذَلِكَ فَضْلُ
اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ)).

قَالَ سُمَيٌّ: فَحَدَّثْتُ بَعْضَ أَهْلِي بِهَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ: وَهَيْتُ إِنَّمَا قَالَ: تُسَبِّحُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَ
ثَلَاثِينَ، وَتُكَبِّرُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ.
فَرَجَعْتُ إِلَيَّ أَبِي صَالِحٍ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ: قُلْ ((اللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
حَتَّى تَبْلُغَ مِنْ جَمِيعِهِنَّ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ)).^۱

واته: له سومیه وه که خزمهت کاری ئه بو به کری کوپی عه بدولپه حمانی کوپی حارشی کوپی هیشامه ئه ویش له ئه بو صالحه حی سیمانه وه (په حمهتی خوای له هه موویان بیت) ئه ویش له ئه بو هورهیره وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ((هه ژاره کوچ به ره کان هاتن بۆلای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتیان ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) (وشتن خاوهن مال و سامانه کان به پله و پایه یه کی زۆرو وه به به هشتیکی به رده وامه وه پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ئه وه به چی هۆکاریکه وه؟ وتیان نوێژ ده کهن ههروهک ئیمه نوێژ ده کهین، وه به پۆژوو ده بن ههروهک ئیمه به پۆژوو ده بین، وه خێرو چاکه ده کهن به لام ئیمه خێرو چاکه ناکهین وه ئه وان به نده نازاد ده کهن به لام ئیمه به نده نازاد نایکهن)) پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئایا شتیکتان فیریکه م بگن به وانه ی که پیشتان که وتوون، وه پیشی ئه وانه به نه وه که له دواتانه وه دین، وه هیچ که سیك له ئیوه چاکتر نه بیت جگه له وه ی که وهک ئه وه ی ئیوه بکات)) وتیان به لئی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: سوبحانه الله و نه الحمدو لله و الله اکبر بکهن دوا ی هه موو نوێژیک سیوسی جار: ئه بو صالح ده لئی: هه ژاره کوچ به ره کان گه رانه وه بۆ لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتیان ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) برا خاوهن مال و سامانه کان بیستیان ئه وه ی ئیمه کردمان وه ئه وانیش کردیان: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئه وه ناز و نیعمهت و چاکه یه که خودا بیهوی به هه رچی که سیك ده یبه خشیئت)) سومه ی ده لئی: ئه وه م باس کرد بۆ هه ندیک له خزم و دۆستانم وتیان هه له ت کردوو به لکو وتیه تی سوبحانه الله سیوسی جار وه الله اکبر سیوسی جار وه نه الحمدو لله سیوسی جار ده لئی: گه رامه وه بۆ لای ئه بو صالح ئه وه م بۆ باس کرد وتی بلی: الله اکبر وه سوبحانه الله وه نه الحمدو لله - هه تا ده گه یته سیوسی جار)).

تیبینی وه رگێژ: فهرمووده به هه ردوو شیوازه که هاتوو ه چ به هه رسیکیان سیوسی جار بیت یان به کی سیوسی جار بیان که یت دروسته .

بَابُ الْخُشُوعِ فِي الصَّلَاةِ - به شی خُشُوع له نویژدا

۱۲۷ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ. فَتَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامِهَا نَظْرَةً. فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: اذْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ، وَأَتُونِي بِأَنْبِجَانِيَّةٍ أَبِي جَهْمٍ. فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي أَنْفًا عَنْ صَلَاتِي)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((په یغه مبه ر (ﷺ) نویژی کرد به جلیکی چوار گوشه ی خه ت خه تاوی په نگاو په نگ، سهیری خه ته کانی کرد، کاتیک سه لامی دایه وه، فهرمووی: نه م پوشاکه به رن بو نه بو جه هم وه پوشاکیک سادهی نه ستورم لای نه بو جه هم بو بینن، چونکه نیستا خه یالی بر دم له نویژه که مدا)).

بابُ الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فِي السَّفَرِ
به‌شی کوکردنه‌وه له‌نیوان دوو نویژدا له‌سه‌فهردا

کوکردنه‌وه‌ی نویژ مۆله‌تیکه که خودا به‌م ئومته‌ی به‌خشویه ده‌توانن نویژ کو بکه‌نه‌وه له‌چهند کاتو ساتیکی تاییه‌تدا وه‌ک سه‌فه‌ر کردن و بارینی بارانی زۆرو بوونی قور چلپاو وه‌ بایه‌کی تیژی سارد له‌ شه‌وی تاریکدا وه‌ بۆ که‌سیک له‌ بیده‌ستنویژی به‌رده‌وامدا بیت وه‌ به‌ دوو شیواز نه‌نجام ده‌دریت پیش دوا واته‌ نیوه‌پۆ به‌ری بۆلای عه‌سر به‌ پیچه‌وانه‌شه‌وه وه‌ ئیواره‌وه‌ خه‌وتنانیش به‌هه‌مان شیوه به‌لام به‌یانی هه‌ر وه‌ک خۆیه‌تی وه‌ ئه‌و سه‌فه‌ره‌ی که‌ نویژ کورت کردنه‌وه‌ تئیدا دروسته‌ زانایان جیاوازیان هه‌یه له‌سه‌ر ماوه‌که‌ی به‌لام شیخ الاسلام ابن تیمیه په‌حه‌ته‌ی خوای لیبت ده‌فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی ناوی سه‌فه‌ر بیت کورت بیت یان دریژ جه‌مع تئیدا دروسته‌ چونکه به‌لکه‌ شه‌رعه‌کان هه‌چیان جیاوازی ناکه‌ن له‌ نیوان سه‌فه‌ری کورت و دریژدا.

۱۲۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ)).^۱

واته: له‌ عه‌بدوللای کوپی عه‌باسه‌وه (په‌زای خویان لیبی) ده‌لی: ((په‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ) نویژی نیوه‌پۆ و عه‌سری کو‌ده‌کرده‌وه کاتیک له‌ ریگادا بوویه، وه‌ ئیواره‌ و خه‌وتنانیش)).

بابُ قِصْرِ الصَّلَاةِ فِي السَّفَرِ - به شی کورتکردنه وی نویژ له سه فهدا

نویژ کورتکردنه وه له سه فهدا نه بیت ناکریت به کوی دهنگی زانایان وه ته نها له نویژه چوار پکاتیه کاندای ده کریت.

١٢٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَزِيدُ فِي السَّفَرِ عَلَى رَكْعَتَيْنِ، وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ كَذَلِكَ)).^١

واته: له عهبدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((هاوریه تی پیغه مبه ری خوام (ﷺ) کرد له سه فهدا له دوو پکات زیاتری نه ده کرد، وه هه روه ها نه بو به کرو عومره و عوسمانیش (په زای خویان لیبی) به هه مان شیوه)).

بابُ الْجُمُعَةِ - به شی جومعه

۱۳۰ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ: أَنَّ رِجَالًا تَمَارَوْا فِي مَنَبَرِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مِنْ أَيِّ عُودٍ هُوَ؟ فَقَالَ سَهْلٌ مِنْ طَرْفَاءِ الْغَابَةِ: ((وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ عَلَيْهِ فَكَبَّرَ وَكَبَّرَ النَّاسُ وَرَاءَهُ، وَهُوَ عَلَى الْمَنَبَرِ. ثُمَّ رَكَعَ فَنَزَلَ الْقَهْقَرَى، حَتَّى سَجَدَ فِي أَصْلِ الْمَنَبَرِ، ثُمَّ عَادَ حَتَّى فَرَعَ مِنْ آخِرِ صَلَاتِهِ. ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتُمُّوا بِي، وَلِتَعْلَمُوا صَلَاتِي)).^۱ وَفِي لَفْظٍ - فَصَّلِي وَهُوَ عَلَيْهَا. ثُمَّ كَبَّرَ عَلَيْهَا. ثُمَّ رَفَعَ وَهُوَ عَلَيْهَا، ثُمَّ نَزَلَ الْقَهْقَرَى)).

واته: له سه‌دی کوپی سه‌لی ساعیدییه وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پیاوانیک مونا‌قه‌ش‌ه‌یان کرد له‌سه‌ر مین‌به‌ره‌که‌ی پی‌غه‌م‌به‌ری خوا (ﷺ) که له‌چ داریک دروست کراوه: سه‌هل (په‌زای خوای لی‌بی) وتی: له‌دره‌ختی دار‌گه‌زه که له‌باشووری مه‌دینه‌یه، بی‌گومان پی‌غه‌م‌به‌ری خوام (ﷺ) دیوه وه‌ستاوه له‌سه‌ری ئینجا الله اکبری کردووه وه‌خه‌ل‌کیش له‌دوایه‌وه الله اکبریان کردووه، پاشان پ‌کوعی برد ئینجا به‌دوایا گه‌پایه‌وه دواوه هه‌تا سو‌جده‌ی برد له‌بنی مین‌به‌ره‌که‌دا، پاشان گه‌پایه‌وه هه‌تا نو‌یژه‌که‌ی ته‌واو کرد، ئینجا پوی کرده خه‌ل‌که‌که‌وه فر‌مووی: ئه‌ی خه‌ل‌کینه بو‌یه ئه‌مه‌م کرد له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شو‌ینم ب‌کن و وه‌فی‌ری نو‌یژه‌که‌م ب‌ین)).

وه‌له‌ده‌ر‌بر‌ین‌یک‌ی تر‌دا هاتووه سه‌هل (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((پی‌غه‌م‌به‌ر (ﷺ) نو‌یژی کرد له‌سه‌ر مین‌به‌ره‌که‌بوو پاشان الله اکبری کرد چووه پ‌کوع له‌سه‌ری پاشان سه‌ری به‌رز‌کرده‌وه له‌سه‌ری ئینجا پاشه‌و پاش گه‌پایه دواوه)).

۱۳۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ جَاءَ مِنْكُمُ الْجُمُعَةُ فَلْيَغْتَسِلْ))^۱.

واته: له عهبدوللای کوی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ته: ((هر که سیك له ئیوه هات بو نویتزی جومعه ئه واه با خوی بشوری)).

تیببنی وه رگپ: ئایا خوشوردن بو جومعه واجبه یان سونه ته دوو وته ی له سه ره یه کیان نه وه یه که واجبه له بهر نه وه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له فهرموده که دا فهران ده کات دوو میان که وته ی به هیزه نه وه یه که سونه تیکی مونه که ده یه، به لام نه گهر که سیك بونی ناخوشی لیده هات یان پیسی به جله کانیه بو نه واه واجبه له سه ری که خوی بشوات: شیخ الاسلام ابن تیمیه په حمه تی خوی لیبت ده فهرمووی: هۆکاری نه م وته یه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وه بوو هاوه له کانی خاوه ن ئیشوکار بوون وه خاوه نی یه که ده ست جل زیاتر نه بوون بویه که ده هاتن بو نویتز بونی عاره قیان لیده هات یان پیسی به جله کانیه بوو بویه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وای فهرموو وه بو هه موو کاتیك نه و فهرانه به رده وامه که سیك بونی عاره قی لیبت یان پیسی به جله کانیه وه بیت.

۱۳۲ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. فَقَالَ: أَصَلَّيْتَ يَا فُلَانُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: قُمْ فَارْكَعْ رَكَعَتَيْنِ))^۲. وَفِي رِوَايَةٍ: فَصَلَ رَكَعَتَيْنِ))^۳.

واته: له جابری کوی عهبدوللوه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیاویك هات وه پیغه مبه ر (ﷺ) وتاری ده خوینده وه پوژی جومعه، فهرمووی: نویتز کرد نه ی فلان؟

۱ البخاري (۸۹۴) (۸۷۷) (۹۱۹) مسلم (۸۴۴/۲)

۲ البخاري (۹۳۰) (۹۳۱) مسلم (۸۷۵)

۳ مسلم (۸۷۵/۵۵)

وتی نه خیر فەرمووی: هەستە دوو پکات بکه)) وه له ده‌رپرینیکی تردا پیغه‌مبەر (ﷺ) فەرمووی: ((دوو پکات نوێژ بکه)).

۱۳۳ - عَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ وَهُوَ قَائِمٌ، يَفْصِلُ بَيْنَهُمَا بِجُلُوسٍ)).^۱

واته: له جابری کوپی عه‌بدو‌ل‌لاوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((پیغه‌مبەری خوا (ﷺ) سیفه‌تی وابوو دوو وتاری به پیوه ده‌خوینده‌وه، نیوانی تیده‌کردن به دانیشتنیک)).

۱۳۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ - فَقَدْ لَقِيتَ)).^۲

واته: له ئە‌به‌هوره‌یره‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ((پیغه‌مبەر (ﷺ) فەرمووی: کاتی‌ک وت‌ت به هاوه‌له‌که‌ت، بی‌ده‌نگ به له پۆژی جومعه‌دا وه نی‌مام وتاری ده‌خوینده‌وه، ئە‌وا غه‌لبه‌ غه‌لبت کردوه)).

۱۳۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْأُولَىٰ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً. وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً. فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ)).^۳

۱ البخاري (۹۲۰) (۹۲۸) مسلم (۸۶۱) ذكره بالمعنى

۲ البخاري (۹۳۴) مسلم (۸۵۱)

۳ البخاري (۸۸۱) مسلم (۸۵۰)

واته: له ئەبوهوره بێرەو (پەزای خۆی لێبێ) دەلی: ((پێغه مبه‌ر (ﷺ) فرمویه‌تی: ((هەر که‌سیک خۆی بشوا له پۆژی جومعه‌دا، پاشان بچیت بۆ مزگه‌وت له یه‌که‌م سه‌عاتدا وه‌ک ئەوه وایه و شترێکی کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی دووه‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه مانگا به‌کی کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی سێیه‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه به‌رانیکی شاخدا ری کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی چواره‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه که‌مریشکی کردووه به‌خێر، وه هەر که‌سیک له سه‌عاتی پێنجه‌مدا بچیت وه‌ک ئەوه وایه که‌هیلکه‌یه‌کی کردووه به‌خێر، کاتیک که نیمام ده‌رچوو فریشه‌کان ئاماده ده‌بن گوێ له جومعه‌که ده‌گرن)).

١٣٦ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ - - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجُمُعَةَ، ثُمَّ تَنَصَّرَفُ. وَلَيْسَ لِلْحَيْطَانِ ظِلٌّ نَسْتَظِلُّ بِهِ)).^١

وَفِي لَفْظٍ: ((كُنَّا نُجْمَعُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَتَّبِعُ الْفَيْءَ)).^٢

واته: له سه‌له‌مه‌ی کوپی ئەکو‌عه‌وه (پەزای خۆی لێبێ) که له هاوه‌لانی شه‌جه‌ریه (هاوه‌لانی شه‌جه‌ره کامانه‌ن ئەوانه بوون که له به‌یعه‌تو رضواندا له خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ویستیان بچن بۆ عومره کافره‌کان پێگه‌یان نه‌دا پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئیمامی عوسمانی نارد (پەزای خۆی لێبێ) بۆ ئەوه‌ی پێگه‌یان بده‌ن پاشان هه‌والی ئەوه گه‌شت که ئیمامی عوسمانیان شه‌هید کردووه (پەزای خۆی لێبێ) بۆیه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌یعه‌تی لیوه‌رگرتن له سه‌ر جه‌نگ کردن دژ به‌کافره‌کان) ده‌لی: ((ئیمه

١ البخاري (٤١٦٨) مسلم (٨٦٠/٣٢)

٢ مسلم (٨٦٠)

نوێژی جومعه مان ده کرد له خزمهت پێغه مبه‌ری خوادا (ﷺ) پاشان ده‌گه‌رینه‌وه دیواره‌کان سیبه‌ری نه‌بوو تا پیایدا بپۆین)).

وه له‌ده‌ربرینیکی تردا سه‌له‌مه‌ی کوپی ئه‌کوه‌ع (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: :
 ((ئێمه نوێژی جومعه مان ده‌کرد له‌خزمهت پێغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) کاتی‌ک که‌ خو‌ر له‌ ناوه‌پاستی ئاسمان لای ده‌دا پاشان به‌بن سیبه‌ره‌کاندا ده‌گه‌رینه‌وه)).

۱۳۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: أَلَمْ تَنْزِلِ السُّجْدَةَ وَ: هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ)).^۱
 واته: له ئه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) سیفه‌تی وابوو پۆژی جومعه‌ان له نوێژی به‌یانیدا سوره‌تی السُّجْدَةَ وَ: هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ: ده‌خویند)).

باب صلاة العیدین - به شی نوژی دوو جه ژنه که

۱۳۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) نه بو به کرو عومه ر (په زای خویان لیبی) نوژی هه ردو جه ژنه که یان ده کرد پیش وتار خویندن)).

۱۳۹ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((خَطَبَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَضْحَى بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَتَسَكَّ تَسَكَّنَا فَقَدْ أَصَابَ التُّسُكَ وَمَنْ تَسَكَّ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلَا تُسُكُ لَهُ. فَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نِيَّارٍ - خَالُ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَكْتُ شَاتِي قَبْلَ الصَّلَاةِ وَعَرَفْتُ أَنَّ الْيَوْمَ يَوْمُ أَكْلِ وَشُرْبٍ. وَأَخْبَيْتُ أَنْ تَكُونَ شَاتِي أَوَّلَ مَا يُذْبَحُ فِي بَيْتِي. فَذَبَحْتُ شَاتِي، وَتَغَذَّيْتُ قَبْلَ أَنْ آتِيَ الصَّلَاةَ. قَالَ: شَاتُكَ شَاةُ لَحْمٍ. قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنَّ عِنْدَنَا عِنَاقًا هِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ شَاتَيْنِ أَفُتْجِزِي عَنْكِ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلَكِنْ تَجْزِي عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ))^۲.

واته: له به پائی کوپی عازبه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) وتاری بو خویندینه وه پوژی جه ژنی قوریان دوی نوژ فهرمووی: هر که سیک نوژی کرد بیت وه که نوژ هه کی نیمه وه قوریانی کرد بیت وه که نه وهی نیمه نه وای پیکاویتی وه هر که سیک قوریانی کرد بیت پیش نوژ نه وای قوریانی که ی قبول نیه)) جا نه بو بورده ی کوپی نیار که خالی به پائی کوپی عازبه (په زای خویان لیبی) وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من نازده که ی خوم پیش نوژ سهر بریوه، وه زانیویشمه نه مپو پوژی

۱ البخاري (۹۶۳) مسلم (۸۸۸)

۲ البخاري (۹۵۵) (۹۶۵) (۹۸۳) مسلم (۱۹۶۱)

خواردن و خوادنه وهیه، وه پیم خۆش بوو ئاژه له کهی من به کهم دانه بیت که سهر بپریت له ماله کهمدا، بویه سهرم بری، وه نانی به یانیم خوارد پیش نه وهی بیم بو نوێژ، پیغه مبه (ﷺ) فهرمووی: ((ئاژه له کهت بو خواردنه)) واته (به قوربانی ژمارده ناکریت) وتی نهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئیمه گیسکی کمان هیه، له دوو مهر له لام خۆشه ویستره، ئایا بۆم ده چیته بری قوربانیه کهم؟ فهرمووی: ((به لای به لام له بری کهسی تر ناکه ویت دواى تو)). واته ئه م شیوازه تاییهت بوو به م پیاوه وه.

۱۴۰ - عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ. ثُمَّ خَطَبَ. ثُمَّ ذَبَحَ وَقَالَ: مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيَذْبَحْ أُخْرَى مَكَانَهَا، وَمَنْ لَمْ يَذْبَحْ فَلْيَذْبَحْ بِاسْمِ اللَّهِ)).^۱

واته: له جوندوبی کوپی عه بدوللای به جهلیه وه (په زای خواى لیبی): ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نوێژی کرد پۆژی جه ژنی قوربان، پاشان وتاری خوینده وه، پاشان خوینی پشتو فهرمووی، هه رکه سیک خوینی پشتو پیش نه وهی که نوێژ بکات نه و با له شوینه کهی قوربانیه کی تر بکات، وه هه رکه سیک خوینی نه پشتوو نه و با بایرپی به ناوی خوا)).

۱۴۱ - عَنْ جَابِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْعِيدِ. فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ، بِلاَ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ. ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى بِلَالٍ، فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ تَعَالَى، وَحَثَّ عَلَى طَاعَتِهِ، وَوَعَّظَ النَّاسَ وَذَكَرَهُمْ، ثُمَّ مَضَى حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَرَهُنَّ، وَقَالَ: يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ، تَصَدَّقْنَ. فَإِنَّكُنَّ أَكْثَرُ حَطَبِ جَهَنَّمَ، فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِطَةِ النِّسَاءِ، سَفَعَاءُ الْخَدَّيْنِ فَقَالَتْ: لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: لِأَنَّكُنَّ تُكْثِرْنَ الشَّكَاةَ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ. قَالَ: فَجَعَلَنَ يَتَصَدَّقْنَ مِنْ حُلِيِّهِنَّ يُلْقِينَ فِي ثَوْبِ بِلَالٍ مِنْ أَقْرَاطِهِنَّ وَخَوَاتِيمِهِنَّ)).^۲

۱ البخاري (۹۸۵) (۵۵۶۲) (۶۶۷۴) (۷۴۰۰) مسلم (۱۹۶۰/۲، ۱)

۲ رواه مسلم (۸۸۵) البخاري (۹۷۸)

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللّاه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((ئاماده‌ی نویژی جه‌ژن بووم له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) ده‌ستی کرد به نویژ پیش وتار خویندنه‌وه، به‌بی بانگ و قامت، پاشان هه‌ستا پالی دا بوو به بیلاله‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) ئینجا فه‌رمانی کرد به‌پاراستنی سنوره‌کانی خودا وه هاندان له‌سه‌ر گوپراه‌لی فه‌رمانه‌کانی، وه ئامۆزگاری خه‌لکی کردوو بیری چاکه‌کردنی خسته‌وه یادیان، پاشان چوو بۆلای ئافره‌ته‌کان، ئامۆزگاری کردن و بیری چاکه‌کردنی خسته‌وه یادیان، ئینجا فه‌رمووی ئه‌ی کۆمه‌له‌ی ئافره‌تان چاکه‌ بکه‌ن چونکه ئیوه زۆرینه‌ی سوته‌مه‌نی دۆزه‌خن، ئافره‌تیک هه‌ستا که له‌ناوه‌پاستییاندا دانیشتبوو کۆله‌کانی ره‌ش بووبویه‌وه له‌به‌ر نه‌خۆشی یاخود پیری یاخود زگماکی وتی بۆچی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((چونکه ئیوه ناپه‌زایی زۆر ده‌رده‌به‌پن وه کوفرا‌نه‌ی نیعمه‌ت زۆر ده‌که‌ن)) جابر (په‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ئافره‌ته‌کان ده‌ستیان کرد به‌خیر کردن له‌ ئالتونه‌کانیان ده‌یان خسته‌ ناو پۆشاکه‌که‌ی بیلاله‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) له‌ گواره‌و مستیله‌کانیان)).

۱۴۲ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ - نُسَيْبَةَ الْأَنْصَارِيَّةِ - قَالَتْ: ((أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نُخْرِجَ فِي الْعِيدَيْنِ الْعَوَاتِقَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، وَأَمَرَ الْحَيْضَ أَنْ يَغْتَزِلْنَ مُصَلَّى الْمُسْلِمِينَ)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((كُنَّا نُوْمَرُ أَنْ نُخْرِجَ يَوْمَ الْعِيدِ، حَتَّى نُخْرِجَ الْبِكْرَ مِنْ خِدْرِهَا، حَتَّى نُخْرِجَ الْحَيْضَ، فَيُكَبِّرْنَ بِتَكْبِيرِهِمْ وَيَدْعُونَ بِدُعَائِهِمْ، يَرْجُونَ بَرَكَةَ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَطَهْرَتَهُ)).^۲

واته: له دایکی عه‌طیه‌وه (په‌زای خوی لی‌بی) که‌ناوی نوسه‌بییه‌ی ئه‌نصاریه‌ ده‌لی: ((فه‌رمانی پیکردین مه‌به‌ستی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که‌له جه‌ژندا ده‌ریکه‌ین که‌ه

۱ البخاري (۳۵۱) (۹۷۱) (۹۷۴) (۹۸۱) مسلم (۸۹۰)

۲ البخاري (۹۷۱)

عازە بە کان و وه ئەوانە ی که خۆیان دەر نە دەخست وه فه رمانی ده کرد به حەیزدارە کان که دوور بکه ونه وه له شوێن نوێژی موسلمانان)).

وه له ده ربړینیکى تردا: ده لى: ئیمه فه رمانمان پیده کرا که ده رچین له پۆزى جه ژندا هه تا کچانیش له په چه گانیاندا، وه حەیز داره کانیش، الله اکبر بکه ن به الله اکبر که یان وه بپارێنه وه وهك ئەوان، هه تا به ره که تی ئەو پۆزه یان به ربکه ویت وه پاک بوونه وه له تاوان)).

بابُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ - به شی نوژیژی خۆر و مانگ گیران

۱۴۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ الشَّمْسَ خَسَفَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ مُنَادِيًا يُنَادِي: الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ. فَاجْتَمَعُوا. وَتَقَدَّمَ، فَكَبَّرَ وَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي رَكَعَتَيْنِ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ)).^۱

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((خۆر گیرا له سهرده می پیغه مبهری خوادا (ﷺ) جا که سیکی نارد بانگی کرد که ئاماده ی نوژیژین خه لک کۆبوونه وه وه پیغه مبهر (ﷺ) پیش که وت الله اکبری کرد ئینجا چوار پکات نوژیژی کرد له دوو پکاتدا (واته له دوو وه ستاندا دوو جار قورئانی خویند وه دوو جار پکوعی برد) وه چوار کړنوشی برد)).

۱۴۴ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ - عُبَيْدَةَ بْنِ عَمْرِو الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِمَا عِبَادَهُ، وَإِنَّهُمَا لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ وَلَا لِحَيَاتِهِ. فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُمَا شَيْئًا فَصَلُّوا، وَادْعُوا حَتَّى يَنْكَشِفَ مَا بِكُمْ)).^۲

واته: له ئه بو مه سهوده وه (په زای خوای لیبی) که ناوی عوقبه ی کوی عامری ئه نصاریه ده لئ: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی: ((بیگومان خۆر و مانگ دوو نیشانه ن له نیشانه کانی په روهر دگار، به بنده کانی خۆی پیده ترسیئیت، وه خۆر و مانگ ناگیرین له بهر ژیان و مردنی هیچ که سیك، ئه گه ر شتیکتان ببینی تیا یاندا (واته ئه گه ر خۆر گیران و مانگ گیران پویدا) ئه وا نوژیژ بکه ن و بیارپینه وه هه تا پونا کیتان بو ده گێژپته وه)). (واته تا ماوه ی مانگ گیران و خۆر گیرانه که ته واو ده بیئت).

۱ البخاري (۱۰۶۶) مسلم (۹۰۱)

۲ البخاري (۱۰۴۱) (۱۰۵۷) (۳۲۰۴) مسلم (۹۱۱)

۱۴۵ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ. فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ، فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ - وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ - ثُمَّ رَكَعَ، فَأَطَالَ الرُّكُوعَ - وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ - ثُمَّ سَجَدَ، فَأَطَالَ السُّجُودَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُخْرَى مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى، ثُمَّ انْصَرَفَ، وَقَدْ انْجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ النَّاسَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا تَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا، وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا، ثُمَّ قَالَ: يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ عَبْدُهُ، أَوْ تَزْنِيَ أُمَّتُهُ، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((فَاسْتَكْمَلَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ)).^۲

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((خوړ گيرا له سه رده می پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) جا پیغه مبه ر (ﷺ) ه ستا نویژی بۆ خه لك كرد دریژه ی دا به قیامه که ی، پاشان پکوعی برد دریژه ی دا به پکوعه که ی، پاشان ه ستایه وه، دریژه ی دا به قیامه که ی به لآم که متر له یه که م جار، پاشان پکوعی برد دریژه ی دا به پکوعه که ی به لآم که متر له یه که م جار، پاشان سوجه ی بردو دریژه ی دا به سوجه که ی، پاشان ئه وه ی که له پکاتی یه که مدا ئه نجامیدا له پکاتی دوه مدا دوباره ی کرده وه، پاشان سه لامی دایه وه خوړیش پۆشن بووبووه، ئینجا وتاری بۆ خه لك خوینده وه و سوپاس و ستایشی خوای کرد پاشان فه رموی ((بیگومان خوړو مانگ دوو نیشانه ن له نیشانه کانی په روه ردگار، ناگیرین له بهر ژیان و مردنی هیچ که سیک، کاتیک ئه مه تان دی له په روه ردگار بپارپینه وه و الله اکبرو نویژو خپرو چاکه بکه ن: پاشان فه رموی:

۱ البخاري (۱۰۴۴) (۱۰۴۶) (۱۰۴۷) (۱۰۵۸) (۳۲۰۳) (۵۲۲۱) مسلم (۹۰۱)

۲ مسلم (۹۰۱/۳)

ئەى ئومەتى موحەمەد سویند بە خودا هیچ کەسیک لە خوای گەورە بەغیرەتر نیە
یەکیک لە بەندەکانی کە داوین پیسی بکەن جا چ نیر بیت یان مى ئەى ئومەتى
موحەمەد سویند بە خودا ئەوەى کە من دەیزانم ئەگەر ئیوہبتان زانیایە ئەوا کەم
پێدەکەنین و زۆر دەگریان)).

وہ لەدەرپینیکی تردا دایکمان عائیشە (پەزای خوای لیبی) دەلى: ((پێغەمبەر
(ﷺ) چوار پکات نوێزی کرد وە چوار سوجدەشی برد)).

۱۴۶- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى
زَمَانَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَامَ فَرَعَا، وَيَخْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ، حَتَّى أَتَى
الْمَسْجِدَ. فَقَامَ، فَصَلَّى بِأَطْوَلِ قِيَامٍ وَسُجُودٍ، مَا رَأَيْتُهُ يَفْعَلُهُ فِي صَلَاتِهِ قَطُّ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ
هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُهَا اللَّهُ تَعَالَى: لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ. وَلَكِنَّ اللَّهَ يُرْسِلُهَا
يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ)).^۱

واتە: لە ئەبو موسای ئەشعەرییە وە (پەزای خوای لیبی) دەلى: ((خۆر گەرا
لەسەر دەمی پێغەمبەری خوادا (ﷺ) جا پێغەمبەر (ﷺ) هەستا بەپەلە ترسا کە پۆزی
دوایی بیت، هەتا هاتە مزگەوت، ئینجا نوێزی کرد بە درێژترین وەستان و پکوع و
سوجدە وە، هەرگیز نەمدیبوو لە نوێژدا وایکات، پاشان فەرمووی: بێگومان ئائەم
نیشانانە کە خوای گەورە دەینێری لەبەر ژیان و مردنی هیچ کەسیک نیە، بەلکو خوای
گەورە دەینێری بەندەکانی خۆی پێدەترسیئیت کاتیک شتیکی واتان دی هەستن
بەپەلە یادی خوا بکەن و لیبپارێنە وە داوای لیبوردنی لیبکەن)).

بَابُ الاسْتِسْقَاءِ - به شی نویره بارانه

۱۴۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ الْمَازِنِيِّ - رضي الله عنه - قَالَ: ((خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَسْقِي، فَتَوَجَّهَ إِلَى الْقِبْلَةِ يَدْعُو، وَحَوْلَ رِدَاءَهُ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ))^۱. وَفِي لَفْظٍ " أَتَى الْمُصَلَّى " ^۲.

واته: له عهبدوللای کوی زهیدی کوی عاصمی مازنیوه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((پیغمبر ﷺ) ده رچوو بو نویره بارانه پوی کرده قیبله و پاراپیه وه، وه جله کانی هه لکیراپیه وه، پاشان دوو رکات نویژی کرد، دهنگی به رزکرده وه تیایدا به قورپان خویندن)). وه له ده ربړینکی تر دا عهبدوللای کوی زهیدی کوی عاصمی مازنی (په زای خوی لیبی) ده لی: ((پیغمبر ﷺ) چوو بو شوینی نویژ کردن)).

۱۴۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - ((أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابٍ كَانَ نَحْوَ دَارِ الْقَضَاءِ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ، فَاسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا، ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ، وَأَنْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ يُغِيثَنَا، قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا. قَالَ أَنَسٌ: فَلَا وَاللَّهِ مَا نَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ وَلَا قَرَعَةٍ، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سَلَمٍ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ قَالَ: فَطَلَعَتْ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَةٌ مِثْلُ التُّرْسِ. فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءَ انْتَشَرَتْ ثُمَّ امْطَرَتْ، قَالَ: فَلَا وَاللَّهِ مَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ سَبْتًا، قَالَ: ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ، وَأَنْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللَّهَ يُمَسِّكْهَا عَنَّا، قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا

۱ البخاري (۱۰۲۴) واللفظ له مسلم (۸۹۴/۴)

۲ البخاري (۱۰۲۷) مسلم (۸۹۴/۳، ۲، ۱)

عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالْطَّرَابِ وَيُطُونِ الْأُودِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ، قَالَ: فَأَقْلَعْتُ، وَخَرَجْنَا نَمْشِي فِي الشَّمْسِ)).^۱ قَالَ شَرِيكٌ: فَسَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: أَهَوَ الرَّجُلُ الْأَوَّلُ؟ قَالَ: لَا أَدْرِي)).

واته: له نه نه سى كوپى ماليكه وه (په زای خواى لیبى) ده لى: ((پیاویك هاته مزگوت وه له پوژى هه ییندا له ده رگایه كه وه نزيك دارو القضاء وه پیغه مبهرى خوا (ﷺ) به پیوه وتارى ده خوینده وه، پوى كرده پیغه مبهرى خوا (ﷺ) به پیوه ئینجا وتى نه ی پیغه مبهرى خوا (ﷺ) مالّ و ده غلّ و دانمان تیاچوو وه پښگاكان پچران (واته كاروانیه كان نه مان) له خوا بپارپیره وه بارانمان بۆ ببارینت ده لى: پیغه مبهرى خوا (ﷺ) هه ردوو ده سستی به رز كرده وه پاشان فهرمووى: په روه ردگارا بارانمان بۆ ببارینه،

په روه ردگارا بارانمان بۆ ببارینه، په روه ردگارا بارانمان بۆ ببارینه، نه نه س (په زای خواى لیبى) ده لى: نه خیر سویند به خوا نه هه ورممان دى به ئاسمانه وه نه په له یه كیش وه له نیتوان نيمه و كیوى سه لعدا كه له خورئاواى مه دینه وه یه هېچ مالّ و خانویه كه نه بوو (واته ئاسمانمان جوان لیوه دیار بوو) ده لى: له پششى نه و كپوه وه هه وریك هه لهات وینه ی قه لغان، كاتيك گه شته ناوه راستى ئاسمان، بلاو بۆوه پاشان بارانى باراند، ده لى: سویند به خوا خورمان نه دى یه كه هه فته، ده لى: پاشان پیاویك هاته ژووره وه هه فته ی داهاتوو هه ر له هه مان ده رگاوه، پیغه مبهرى خوا (ﷺ) به پیوه وتارى ده خوینده وه، پوى كرده پیغه مبهرى خوا (ﷺ) به پیوه ئینجا وتى نه ی پیغه مبهرى خوا (ﷺ) مالّ و ده غلّ و دانمان تیاچوو وه پښگاكان پچران له خوا بپارپیره وه بیگریته وه لیمان، ده لى: پیغه مبهرى خوا (ﷺ) هه ردوو ده سستی به رز كرده وه پاشان فهرمووى: په روه ردگارا بببارینه به چوار ده ورمماندا نه كه به سه رماندا، په روه ردگارا بببارینه به سه ر ته پۆلكه كان و نیمچه شاخه كان و دۆلّ و شیوه كان و شوینی سه وز

بوونی داروگژوگیاوسه وزایه کان)) ئەنەس (پەزای خوای لیبێ) دەلی: هەور بە
ئاسمانەو نەما ئینجا ئیمە دەرچووین لەبەر خۆر دەپۆشتین)).

شەریک (پەحمەتی خوای لیبێ) دەلی: پرسیم لە ئەنەسی کوپی مالیک (پەزای
خوای لیبێ) هەر پیاوێکی هەفتەی پیشوو بوو؟ دەلی: ئەنەس (پەزای خوای لیبێ)
وتی نازانم.

بَابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ - به شی نوژی ترس

ئەم نوێژە بەك هۆكار زیاتر نیە بۆ كردنی ئه‌ویش ترسه‌ جا چ له‌ شوێنی نیشته‌جێبووندا بێت یان له‌ سه‌فه‌ردا بێت وه‌ به‌چه‌ند شیوازیك فه‌رمووده‌ له‌ باره‌یه‌وه‌ هاتوو به‌هه‌موو شیوازه‌كان دروسته‌.

١٤٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْخَوْفِ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ، فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ يَرَاءُ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً، ثُمَّ ذَهَبُوا، وَجَاءَ الْآخَرُونَ، فَصَلَّى بِهِمْ رُكْعَةً، وَقَضَّتِ الطَّائِفَتَانِ رُكْعَةً، رُكْعَةً)).^١

واته: له‌ عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره‌وه‌ (په‌زای خویان لیبی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ) نوژی ترسی پێکردین له‌ هه‌ندیک له‌ و پۆژانه‌ی که‌گه‌یشت به‌ دوژمن، جا کومه‌لێک له‌گه‌لیدا هه‌ستان، وه‌ کومه‌لێکیش به‌رامبه‌ر دوژمن، نوژی کرد به‌و کومه‌له‌ی که‌ له‌گه‌لیدا بوو پکاتی پاشان پۆشتن، ئه‌وانی تره‌اتن پکاتیکی به‌وانیش کرد، ئینجا هه‌ردوو کومه‌له‌که‌ پکاته‌که‌ی خویان ته‌واو کرد)).

١٥٠ - عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ عَنْ صَالِحِ بْنِ خُوَاتٍ بْنِ جُبَيْرٍ عَمَّنْ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ ذَاتِ الرِّقَاعِ، صَلَاةَ الْخَوْفِ: أَنَّ طَائِفَةً صُفَّتْ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ وَجَّاهَ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً، ثُمَّ ثَبَتَ قَائِمًا، فَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ انْصَرَفُوا، فَصَفُّوا وَجَّاهَ الْعَدُوَّ، وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْآخَرَى، فَصَلَّى بِهِمُ الرُّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ، ثُمَّ ثَبَتَ جَالِسًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ)).^٢

١ البخاري (٩٤٢) مسلم (٨٣٩/٣٠٦)

٢ البخاري (٤١٢٩) (٤١٣١) مسلم (٨٤٢)

واته: له به زییدی کوپی پومانه وه نه ویش له صاله حی کوپی خه واتی کوپی جوبه بیره وه (په زای خویان لیبی) نه ویش له و که سه ی که نویژی کردووه له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) نویژی ذاتُ الرِّقَاعِ، نویژی ترس، که کومه لیک پریزان به ست له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) وه کومه لیکیش پووبه پووی دوزمن، یه ک پکات نویژی کرد به وانیه ی له گه لیدا بوون، پاشان به پیوه وه ستا، نه وان نویژه که یان بۆ خویان ته واو کرد، پاشان سه لامیان دایه وه و لاچوون، پریزان به ست پووبه پووی دوزمن، ئینجا کومه لی دووم هاتن، نه و پکاته نویژه ی پیکردن که مابوو، پاشان به دانیشتنانه وه مایه وه، هه تا نه وانیش پکاته که یان بۆ خویان ته واو کرد، ئینجا سه لامی پیدانه وه)).

الرجل الذي صلى مع رسول الله صلى الله عليه وسلم هو سهل بن أبي حنمة.

نه و پیاوه ی نویژی کرد له گه ل پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) ناوی سه هلی کوپی نه بو حه ثمه بوو (په زای خوی لیبی).

١٥١ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْخَوْفِ فَصَفَّقْنَا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْعَدُوَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ، فَكَبَّرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَبَّرْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَكَعَ وَرَكَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَرَفَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ وَالصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ، وَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِي نَحْرِ الْعَدُوِّ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّجُودَ، وَقَامَ الصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ: انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ، وَقَامُوا، ثُمَّ تَقَدَّمَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ، وَتَأَخَّرَ الصَّفُّ الْمُقَدَّمُ، ثُمَّ رَكَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَكَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَارْفَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ، وَالصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ - الَّذِي كَانَ مُؤَخَّرًا فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى - فَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِي نَحْرِ الْعَدُوِّ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّجُودَ وَالصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ: انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ، فَسَجَدُوا ثُمَّ

سَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَلَّمْنَا جَمِيعاً^۱. قَالَ جَابِرٌ: كَمَا يَصْنَعُ حَرَسُكُمْ هَؤُلَاءِ بِأَمْرَانِكُمْ)).

وَذَكَرَهُ مُسْلِمٌ بِتَمَامِهِ. وَذَكَرَ الْبُخَارِيُّ طَرَفًا مِنْهُ: ((وَأَنَّهُ صَلَّى صَلَاةَ الْخَوْفِ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْغَزْوَةِ السَّابِعَةِ، غَزْوَةِ ذَاتِ الرِّقَاعِ))^۲.

واته: له جابری کوپی عهبدوللای نه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ناماده ی نوښی ترس بووم له گه ل پښه مبهري خوادا (ﷺ)، پیزمان به ست له دواي پښه مبهري خوادا وه (ﷺ) وه دوژمنیش له نیوان نښه و قبيله دا بوو، جا پښه مبهري (ﷺ) الله اکبری کرد نښه ش هه موومان الله اکبرمان کرد، پاشان پکوعی برد، نښه ش هه موومان پکوعمان برد، پاشان سه ری به رز کرده وه له پکوع نښه ش هه موومان سه رمان به رز کرده وه، پاشان چووه سوچه وه وه نه و پیزه شی که له دوايه وه بوو، وه پیزه که ی دواتریش پوو به پووی دوژمن وه ستا، کاتیک که پښه مبهري (ﷺ) سوچه ی ته واو کرد وه نه و پیزه شی که له دوايه وه بوو، پیزی دواتر چوونه سوچه وه هه لیشسانه وه، نینجا پیزی دواوه چوونه پښه وه، وه پیزی پښه وه چوونه دواوه، پاشان پښه مبهري (ﷺ) پکوعی برد، نښه ش هه موومان پکوعمان برد، پاشان سه ری به رز کرده وه له پکوع نښه ش هه موومان سه رمان به رز کرده وه، پاشان چووه سوچه وه وه نه و پیزه شی که له دوايه وه بوو، نه و پیزه ی که له پکات ی که مه دا له دواوه بوو، وه پیزه که ی دواتریش پوو به پووی دوژمن وه ستا، کاتیک که پښه مبهري (ﷺ) سوچه ی ته واو کرد وه نه و پیزه شی که له دوايه وه بوو، پیزی دواتر چوونه سوچه وه سوچه یان برد، پاشان پښه مبهري (ﷺ) سه لامی دايه وه وه نښه ش هه موومان سه لامان دايه وه)).

جابر (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((هروهك ئه و پاسه وانانه ی ئیوه پاسه وانی
گه وره کانیا ن ده که ن)) پیشه و موسلیم به ته وای هینا ویتی.

وه پیشه و بوخاری به شیکی باس کردوه ((که جابر (په زای خوای لیبی) نویژی
ترسی کردوه له گه ل پیغه مبهردا (ﷺ) له جهنگی حه و ته مدا که ناوی جهنگی (ذاتُ
الرَّقَاع) ه)).

کتاب الجنائز: بهشی مردوو

بابُ فِي صَلَاةٍ عَلَى الْغَائِبِ وَعَلَى الْقَبْرِ

بهشی نویژکردن له سه ر مردووی دوور یان له سه ر گور

۱۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رضي الله عنه - قَالَ: ((نَعَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى، فَصَفَّ بِهِمْ، وَكَبَّرَ أَرْبَعًا)).^۱

واته: له نه بوهوره بیره وه (په زای خوای لیبی) پیغه مبه ر(ﷺ) مه والی مردنی نه جاشی (په زای خوای لیبی) پاگه یاند له و پوژده ی که تیایدا مرد، ئینجا چوو بو شوینی نویژکردن وه چوار الله اکبری له سه ر کرد)).

نه جاشی (په زای خوای لیبی) پادشای حه به شه بوو ناوی نه صحه مه بوو له مانگی په جه بدا له سالی توه می هیجریدا مردووه.

۱۵۳- عَنْ جَابِرٍ - رضي الله عنه -: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى النَّجَاشِيِّ، فَكُنْتُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي، أَوْ الثَّلَاثِ)).^۲

واته: له جابره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر(ﷺ) نویژی له سه ر نه جاشی کرد (په زای خوای لیبی) من له پیزی دووه م یان سیته مه دا بووم)).

۱ البخاري (۱۳۳۳) مسلم (۹۵۱)

۲ البخاري (۳۸۷۸)

۱۵۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى قَبْرِ، بَعْدَ مَا دُفِنَ، فَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا))^۱.

واته: له عهبدووللای کوی عهباسهوه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((پیغه مبه ر ^{صلی الله علیه وسلم} نوژی کرد له سه ر گوریک دوی نهوهی که نیژدایوو چوار الله اکبری له سه ر کرد)).

بَابُ فِي الْكَفَنِ - به شی کفن کردن

۱۵۵ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُفِّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ يَمَانِيَّةٍ بَيْضِ سَحُولِيَّةٍ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ))^۱.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((پښغه مبه ر (ﷺ) کفن کړا له سئ پارچه قوماشی یه مه نی سپیدا، نه کراس و نه میزه ری تیادا نه بو)).

سَحُولِيَّةٍ = گوندیکه له یه مه ن، کوی سحله = پوښاکی سپی.

بابُ فِي صِفَةِ تَفْصِيلِ الْمَيِّتِ وَتَشْيِيعِ الْجَنَازَةِ
به شی جوئییه تی شور دنی مردوو وه ناشتنی

۱۵۶ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ الْأَنْصَارِيَّةِ قَالَتْ: ((دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُوُفِّيَتْ ابْنَتُهُ زَيْنَبُ، فَقَالَ: اغْسِلْنَهَا بِثَلَاثٍ، أَوْ خَمْسٍ، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ - إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ - بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنَ فِي الْأَخِيرَةِ كَافُورًا - أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ - فَإِذَا فَرَّغْتُنَّ فَأَذِّنِي)) فَلَمَّا فَرَّغْنَا أَذْنَاهُ. فَأَعْطَانَا حِقْوَهُ فَقَالَ: أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ تَغْنِي إِزَارَهُ^۱.

واته: له ئومو عه طیه ی نه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((پتغه مبه ر (ﷺ) هاته لاما نه له وکاته ی که زهینه بی کچی (په زای خوای لیبی) مرد، جا فه رمووی بیشون به ئاو وسیدر سی جار یان پینج جار یان زیاتر، به چه ند جار پاک بؤه وه به وه نده ((نه گه به پیوستان زانی))، با له کوتایدا کافوری تیدا بیت، یان که میک له کافور، وه کاتیک ته وای لیوونه وه ناگادارم بکه نه وه بانگم بکه نه، ده لئ: کاتیک ته وای بوین ناگادارمان کرد، نه ویش پوشته ماله که ی داینی و فه رمووی، له شی پیدایپوشن، مه به سستی پوشته ماله که ی بو)).

وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ "أَوْ سَبْعًا"^۲ وَقَالَ: ((أَبْدَأَنَّ بِمَيِّمَنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا))^۳: وَإِنَّ أُمَّ عَطِيَّةٍ قَالَتْ: وَجَعَلْنَا رَأْسَهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ^۴.

وه له ده رپرینیکی تردا له لای پیشه وای بوخاری ((پتغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی یان حهوت جار بیشون وه فه رمووی له لای راست و شوینی ده ستویره وه ده ست بکه نه به

۱ البخاري (۱۲۵۷) مسلم (۹۳۹)

۲ البخاري (۱۲۵۹) مسلم (۹۳۹/۳۹)

۳ البخاري (۱۲۵۶) مسلم (۹۳۹/۴۲)

۴ البخاري (۱۲۵۹) مسلم (۹۳۹/۳۹)

شۆردنی وه بێگومان ئومو عه طیه ی (په زای خوای لیبی) وتی: سی گریمان له سه ری
(دا)).

۱۵۷ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَيْنَمَا رَجُلٌ وَقِفَ بِعَرَفَةَ، إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاحِلَتِهِ، فَأَوْقَصَتْهُ - أَوْ قَالَ: فَأَوْقَصَتْهُ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ. وَلَا تُحَنِّطُوهُ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ. فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا)).^۱ وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَلَا تُخَمِّرُوا وَجْهَهُ وَلَا رَأْسَهُ)).^۲

واته: له عه بدوللای کورپی عه باسه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((له کاتی کدا پیاویک له کتوی عه رفه راوه ستابوو، له ناکاو له سه ر و لا خه که ی که وه خواره وه ملی شکا یاخود ده لی: و لا خه که ی ملی شکاند، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: بیشۆن به ئاوو سیدر، وه کفنی بکه ن به دوو پارچه پۆشاکه که ی که بۆ ئیحرام به ستویه تی، وه بۆنی خوشی لی مه ده ن، سه ریشی دامه پۆشن، چونکه ئه و زیندوو ده بیته وه له پۆژی دوایدا به له لَبِيكَ اللَّهُمَّ لَبِيكَ)).

وه له ده رب رینیکی تردا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: سه رو ده موچاوی دامه پۆشن.

قَالَ الْمُصَنِّفُ: الْوَقْصُ: كَسْرُ الْعُنُقِ.

دانه ری کتیب ده فه رموی: وَقْصُ: واته: مل شکان

۱۵۸ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنْ تَكَ صَالِحَةً: فَخَيْرٌ تُقَدِّمُونَهَا إِلَيْهِ. وَإِنْ تَكَ سِوَى ذَلِكَ: فَشَرٌّ: تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ)).^۳

۱ البخاري (۱۲۶۵) (۱۲۶۶) (۱۲۶۷) (۱۲۶۸) (۱۸۴۹) (۱۸۵۰) (۱۸۵۱) مسلم (۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵،

واته: له ئه بوهوره یه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی ((په له بکه ن له بردن و ناشتنی جه نازه دا، چونکه ئه گه ر باش و خواناس بیّت، ئه وا به ره و خوشیو شادی ده به ن، به لام ئه گه ر وانه بوو ئه وا شه پو خراپه یه که له کۆل و گه ردنی خۆتانی ده که نه وه)).

۱۵۹- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((نُهِينَا عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُعَزِّمْ عَلَيْنَا))^۱.

واته: له ئومو عه طیه ی ئه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه ی ئافره تان قه ده غه مان لیده کرا له شوین که وتنی مردوو به لام زۆر جه ختیش له سه رمان نه ده کرا))

بابُ فِي مَوْقِفِ الْإِمَامِ مِنَ الْمَيِّتِ - به شش شوینی وهستانی ئیمام لای مردوووه که

۱۶۰ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((صَلَّيْتُ وَرَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نَفْسِهَا فَقَامَ فِي وَسْطِهَا))^۱.

واته: له سه مورهی کوپی جوندوبه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: ((نویژم کرد له دواى پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) له سه ر ئافره تیك که له زه یستانیدا مردبوو له ناوه پاستیدا وه ستا)).

بابُ فِي تَحْرِيمِ التَّسْخُطِ بِالْفِعْلِ وَالْقَوْلِ

به‌شی چه‌رامی نارەزایی و تورەیی دەرپرین به کردەوه یان به وته

١٦١ - عَنْ أَبِي مُوسَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَةِ))^١.

قال المصنف: الصالقة، التي ترفع صوتها عند المصيبة.

واته: له ئەبو موساوه (پەزای خوای لیبی) که ناوی عەبدوللای کوپی قەیسە دەلی: ((پێغەمبەری خواوه (ﷺ) خۆی بەری کرد لەو ئافرەتانە ی که لەکاتی بەلاو نارەحەتیدا دەنگ بەرز دەکەنەوه وه ئەوانەشی که قژی خۆیان دەپرن وه ئەوانەشی که یەخە ی خۆیان دادەپرن)).

تیبینی وەرگیر: ئەم فەرموودەیە تەنها تاییەت نیە بە ئافرەتانەوه بەلکو پیاوانیش دەگیرتەوه.

١٦٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((لَيْسَ مِنْهُ مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ))^٢.

واته: له عەبدوللای کوپی مەسعودەوه (پەزای خویان لیبی) دەلی: ((پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی له ئێمە نییە ئەو کەسە ی لەپومەتی خۆی دەدا وه یەخە ی خۆی دادەدپێ وه دەنگ و هاوارو شین و واوەیلیی لیبەرز دەبێتەوه وه ک سەردەمی نەفامی)).

١ البخاري (١٢٩٦) مسلم (١٠٤)

٢ البخاري (١٢٩٤) (١٢٩٧) (١٢٩٨) (٣٥١٩) مسلم (١٠٣)

۱۶۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَمَّا اشْتَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ بَعْضُ نِسَائِهِ كَنِيسَةً رَأَيْنَهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ، يُقَالُ لَهَا: مَارِيَةُ - وَكَانَتْ أُمَّ سَلَمَةَ وَأُمَّ حَبِيبَةَ أَتْنَا أَرْضَ الْحَبَشَةِ - فَذَكَرْنَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرِ فِيهَا، فَرَفَعَ رَأْسَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، ثُمَّ صَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ))^۱.

واته: له دایکمان عائیشه وه (پره‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((کاتیک پیتغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌خوش که‌وت هه‌ندی که له‌ خیزانه‌کانی (پره‌زای خویان لی‌بی) باسی که‌نیه‌سه‌کیان کرد که بینبویان له‌ زه‌وی حه‌به‌شه‌ که پیتی ده‌وترا (ماریه) وه‌ ئومو سه‌له‌مه‌و ئومو حه‌بیه (پره‌زای خویان لی‌بی) چوو‌بوون بۆ زه‌وی حه‌به‌شه‌ باسی جوانی و نه‌و وینانه‌یان کرد که تیایدا بوو، پیتغه‌مبه‌ر (ﷺ) سه‌ری به‌رز کرده‌وه‌و فه‌رمووی ((ئانه‌وانه کاتیک پیاو چاکیک تیایاندا به‌مردیه له‌سه‌ر گۆره‌که‌ی مزگه‌وتیکیان دروست ده‌کرد، پاشان نه‌و وینانه‌یان تیادا ده‌کیشا، ئانه‌وانه خراپ‌ترین موقوف له‌لای خودا)).

۱۶۴ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي لَمْ يَقُمْ مِنْهُ: ((لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ)). قَالَتْ: وَلَوْلَا ذَلِكَ لَأُبْرِزَ قَبْرُهُ غَيْرَ أَنَّهُ خَشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا^۲.

واته: له‌ دایکمان عائیشه وه (پره‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((پیتغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی له‌و نه‌خوشیه‌یدا که تیایدا هه‌لنه‌سایه‌وه: نه‌فرینی خودا بێت له‌ گاور و جوله‌که‌کان، چونکه گۆپی پیتغه‌مبه‌ره‌کانیان ده‌کرد به‌مزگه‌وت)) عائیشه (پره‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: نه‌گه‌ر له‌ترسی نه‌وه نه‌بوایه ئیستا گۆره‌که‌ی پیتغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌رزده‌کرایه‌وه، جگه له‌وه نه‌بیت که ترسی نه‌وه هه‌بوو که گۆره‌که‌ی بکرایه‌ته‌ مزگه‌وت)).

۱ البخاري (۱۳۴۱) (۳۸۷۳) مسلم (۵۲۸)

۲ البخاري (۱۳۳۰) (۱۳۹۰) (۴۴۴۳) (۴۴۴۴) مسلم (۵۳۰/۲۱)

۱۶۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ. وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيرَاطَانِ. قِيلَ: وَمَا الْقِيرَاطَانِ؟ قَالَ: مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ: ((أَصْغَرُهُمَا مِثْلُ جَبَلٍ أَحَدٍ))^۲.

واته: له نه بوهوره بیره وه (ره زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((نه و که سه ی ناماده ی مردوویه ک بیت هه تا نو یژی له سه ر ده ک ریت نه و قیراتیکی بو هه یه وه نه وه ش ناماده ی ده بیت هه تا ده نیژدیت دوو قیراتی بو هه یه، جا و ترا دوو قیرات چین؟ فه رموی، وینه ی دوو کتوی گه وره وایه)).

وه له ده رب رینتیکی تر دا له لای پی شه و موسلیم پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((بجوو که که یان وینه ی کتوی ئو حود وایه)).

۱ البخاري (۱۳۲۵) مسلم (۹۴۵)

۲ مسلم (۹۴۵/۵۳)

کتاب الزکاة - په رتووکي زهکات

۱۶۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ - حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ -: ((إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ. فَإِذَا جِئْتَهُمْ: فَادْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً، تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ. فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ. وَأَتَقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ. فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی به موعادی کوی جه به ل (په زای خوی لیبی) کاتیک که ناردی بو یه مه ن ((نه ی موعاد تو ده چیت بولای که سانیک له خاوه ن کتیه کان بانگیان بکه که شایه تمان بهینن

" أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ " جا نه گه ر نه وان گوپراه لی تو یان کرد بو نه وه، هه والیان به ری که خوی گه وره له شه و و پوژیکدا پینج نویژی له سه ر فهرز کردوون، جا نه گه ر نه وان گوپراه لی تو یان کرد بو نه وه ش، هه والیان به ری که خوی گه وره زه کاتی له سه ر فهرز کردوون له ده وله مهنده کانیان وهرده گیریت ده دریته وه به هه ژاره کانیان، جا نه گه ر نه وان گوپراه لی تو یان کرد بو نه وه ش، ناگادار به ماله به نرخه کانیان لیوه رنه گریت، وه خوشت له نزای سته م لیکراو بیاریزه، چونکه له نیوان نه و خوی گه وره دا په رده نییه)).

۱۶۷ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَيْسَ فِيمَا دُونَ خُمْسٍ أَوَاقٍ صَدَقَةٌ. وَلَا فِيمَا دُونَ خُمْسٍ دُونُ صَدَقَةٍ وَلَا فِيمَا دُونَ خُمْسَةٍ أَوْسُقٌ صَدَقَةٌ)).^۱

واته: له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))
 فه رموی له زیودا له پینج ثوقیه که متر زه کاتی ناکه ویت (هر ثوقیه کیش چل دره مه، که واته ۵ ثوقیه = ۲۰۰ درهم زیو) وه له پینج سر و شتر که متریش زه کاتی تیدانییه، وه له ده غل و دان و خورما شدا له پینج ویسق که متر زه کاتی تیدانییه (که به رامبه ر به ۶۵۲ کغم).

۱۶۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ وَلَا فَرَسِهِ صَدَقَةٌ)).^۲

وفي لفظ: ((إِلَّا زَكَاةَ الْفَطْرِ فِي الرَّقِيقِ)).^۳
 عند مسلم ((لَيْسَ فِي الْعَبْدِ صَدَقَةٌ إِلَّا صَدَقَةُ الْفَطْرِ)).^۴
 واته: له نه بو هورهیره وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموی ((به نده و نه سپ واجب نییه له سر موسلمان زه کاتی لیبدات)).

وه له ده ربړینیکی تردا له لای پیشه و نه بو داود پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموی ((جگه له زه کاتی سه رفتره نه بیئت له سر به نده)).

تیببینی وه رگیږ: زه کاتی سه رفتره ی به نده ده بیئت گوره که ی بوی بدات.
 وه له ده ربړینیکی تردا له لای پیشه و موسلیم پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموی ((زه کات له به نده دا واجب نییه جگه له زه کاتی سه رفتره نه بیئت)).

۱ البخاري (۱۴۰۵) (۱۴۴۷) (۱۴۸۴) مسلم (۹۷۹)

۲ البخاري (۱۴۶۴) (۱۴۶۳) مسلم (۹۸۲)

۳ أبو داود (۱۵۹۴)

۴ هو الذي في مسلم (۹۸۲/۱۰)

۱۶۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الْعَجَمَاءُ جُبَّارٌ. وَالْبُسْرُ جُبَّارٌ. وَالْمَعْدِنُ جُبَّارٌ. وَفِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ))^۱.
قال المصنف: الجبار: الهدر الذي لاشيء فيه. والعجماء: الدابة البهيم.

واته: له نه بهوره يره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ)
فه رموی: ((نه گه ر ئاژه ل زیانیک بدات به بی که م ته رخه می خاوه نی نه وا به فیرو
ده پوات، وه هه روه ها که سیك دابه زیتته بیریکه وه بۆ ئیشکردن بیت یان بۆ ئاو
ده رهیتان بیت هه رچی به سه ر بیت له سه ر خو یه تی: تیبینی: نه گه ر زوری لینه کرابیت -
وه هه روه ها که سیك که له کانزایه کدا ئیش ده کات هه رچی لیبت له سه ر خو یه تی، وه
هه رکه سیك که نجینه یه ک بدوزیتته وه نه وا واجبه له سه ری بیکات به پینج به شه وه یه ک
به شیان بکات به خیر)).

دانه ری کتیب (په حمه تی خوای لیبی) ده فه رموی: جوبار: واته به فیرو چوونیک که
هیچ له بری نییه .

وه العجماء: واته ئاژه ل.

۱۷۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَلَى الصَّدَقَةِ. فَقِيلَ: مَنْعَ ابْنِ جَمِيلٍ وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ، وَالْعَبَّاسُ عَمَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَنْقُمُ ابْنُ جَمِيلٍ، إِلَّا أَنْ كَانَ فَقِيرًا: فَأَغْنَاهُ اللَّهُ تَعَالَى: وَأَمَّا خَالِدٌ: فَإِنَّكُمْ تَظْلِمُونَ خَالِدًا. وَقَدْ احْتَبَسَ أَدْرَاعَهُ وَأَعْتَادَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. وَأَمَّا الْعَبَّاسُ: فَهِيَ عَلَيَّ وَمِثْلُهَا. ثُمَّ قَالَ: يَا عُمَرُ، أَمَا شَعَرْتَ أَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ))^۲.

۱ البخاري (۱۴۹۹) (۲۳۵۵) (۶۹۱۲) (۶۹۱۳) مسلم (۱۷۱۰)

۲ البخاري (۱۴۶۸) مسلم (۹۸۳)

واته: له ئەبوهورهیرهوه (پەزای خۆی لیبی) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) عومەری (پەزای خۆی لیبی) نارد بۆ کۆکردنەوه‌ی زەکات و ترا (ئێبن جەمیل) و (خالیدی کوپی وەلید) و (عەباسی مامی پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) زەکاتیان نەداوه، پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئێبن جەمیل پ‌قی لەوه هەستاوه که هەژار بوو خوا دەوله‌مەندی کرد، بەلام خالید ئیوه سته‌می لێده‌که‌ن ئەو قەلغان و کەل و پەلی جەنگی له‌ پ‌یگه‌ی خوادا داناهه‌، به‌لام عەباس چه‌ندی له‌سه‌ره‌ من بۆی ده‌ده‌م و ئەوه‌نده‌ی ت‌ریش، پاشان فەرمووی: ئەی عومەر نه‌ترانیوه که مامی هه‌موو که‌سیک له‌بری باوکیته‌.

١٧١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ الْمَازَنِيِّ قَالَ: ((لَمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ يَوْمَ حُنَيْنٍ: قَسَمَ فِي النَّاسِ، وَفِي الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَلَمْ يُعْطِ الْأَنْصَارَ شَيْئًا. فَكَأَنَّهُمْ وَجَدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ إِذْ لَمْ يُصِيبَهُمْ مَا أَصَابَ النَّاسَ. فَخَطَبَهُمْ، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ، أَلَمْ أَجِدْكُمْ ضَلَالًا فَهَدَاكُمْ اللَّهُ بِي؟ وَكُنْتُمْ مُتَفَرِّقِينَ فَأَلْفَكُمُ اللَّهُ بِي؟ وَعَالَةً فَأَغْنَاكُمْ اللَّهُ بِي؟ كُلَّمَا قَالَ شَيْئًا، قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْنٌ. قَالَ: مَا يَمْنَعُكُمْ أَنْ تُجِيبُوا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْنٌ. قَالَ: لَوْ شِئْتُمْ لَقُلْتُمْ: جِئْنَا كَذًّا وَكَذًّا. أَلَا تَرْضَوْنَ أَنْ يَذْهَبَ النَّاسُ بِالشَّاةِ وَالْبَعِيعِ، وَتَذْهَبُونَ بِالنَّبِيِّ إِلَى رِحَالِكُمْ؟ لَوْلَا الْهَجْرَةُ لَكُنْتُ أَمْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ، وَلَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا أَوْ شِعْبًا لَسَلَكَتُ وَادِي الْأَنْصَارِ وَشِعْبَهَا. الْأَنْصَارُ شِعَارٌ، وَالنَّاسُ دِثَارٌ. إِنَّكُمْ سَتَلْقَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً، فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْحَوْضِ)).^١

واته: له عەبدوللای کوپی زەیدی عاصمی مازنیه‌وه (پەزای خۆی لیبی) دەلی: ((کاتیک که خۆی گه‌وره‌ فەیتی به‌خشی به‌ پێغه مبه‌رکه‌ی (ﷺ) له‌ پ‌و‌ی جەنگی حونه‌یندا (فەیی) واته‌ ئەو مال‌ه‌ی که ده‌ست موس‌لمانان ده‌که‌ویته‌ به‌بی جەنگ) پێغه مبه‌ر (ﷺ) به‌شی کرد به‌سه‌ر خه‌لک و ئەو که‌سانه‌ی که تازه موس‌لمان بووبوون ((ئه‌وانه‌ی دل‌یان پاده‌گیریت))، ه‌یچی لێنه‌دا به‌ ئەنصاریه‌کان، ئەوانیش هه‌روه‌ک

شتیك له ناخیاندا دروست بوو بیټ وابوو، که هیچیان بهرنه کهوت له وهی بهر خه لک کهوت، جا وتاری بۆ خویندنه وه (ﷺ) و فهرمووی ((نهی کۆمه لای نه نصار ئایا ئیوه گومرا نه بوو خوا به بۆنه ی منه وه هیدایه تی دان؟، وه ئیوه جیاوازی تان تیدا نه بوو خوا به بۆنه ی منه وه هه مووتانی کرد به یه ک؟، وه هه ژار نه بوون خوا به بۆنه ی منه وه ده وله مهن دی نه کردن؟ جا پیغه مبه ر (ﷺ) هه ر شتیکی بفرموویایه، ده یانوت: خوداو پیغه مبه ره که ی زیاتر منه تیان هه یه به سه رمانه وه، ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی چی پیگری تان لیده کات که وه لامی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه دهنه وه، وتیان: خوداو پیغه مبه ره که ی زیاتر منه تیان هه یه به سه رمانه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی ((ئیوه ش ئاره زوو بکه ن ده لی: ن کاتیك تۆ هاتیت بۆلامان حالت ئاواو ئاوا بوو وه فهرمووی ئایا پازی نابن خه لک به مه پو و شتره وه بپواته وه، ئیوه ش به پیغه مبه ره وه (ﷺ) بپۆنه وه نه گه ر کۆچکردن نه بوایه ئه وا من که سیک ئه بووم له نه نصار، وه نه گه ر خه لک شیوو دۆلیك بگرن، وه نه نصار شیو و دۆلیکی تر بگرن ئه وا من شیو و دۆلی نه نصار ده گرم و نه نصار وه ک ئه و پۆشاکه وایه که له ژیره وه له بهر ده که ری وه خه لکیش وه ک ئه و پۆشاکه ی سه ره وه وان، وه ئیوه دوا ی من تووشی سته م و ماف خواردن ده بن (به وه ی فه زلی خه لکانی تر ده دریت به سه ر نه نصاردا)، ئارام بگرن هه تا پیمده گه ن له سه ر چه وزی که وسه ر)).

بابُ صدقةِ الفِطْرِ - به شی زهکاتی سهرفتره

۱۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَةَ الْفِطْرِ - أَوْ قَالَ رَمَضَانَ - عَلَى الذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالْحُرِّ وَالْمَمْلُوكِ: صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ. قَالَ: فَعَدَلَ النَّاسُ بِهِ نِحْفَ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ، عَلَى الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ)).^۱

وَفِي لَفْظٍ: ((أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ)).^۲

واته: له عهبدوللای کورپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) زه کاتی سهرفتره یا خود په مه زانی فهرز کرد، له سهر نیو و می و نازاد و بهنده، مه نیک له خورما، یا خود مه نیک له جو)).

پوون کردنه وه: هر صاعیک چوار مشته وه هر مشتیك - ۵۴۴ - غرامه وه چوار صاعه که دوو کیلوو سه دو حه فتاو شه ش غرام ده کات.

جا عهبدوللای کورپی عومر (په زای خویان لیبی) ده لی: خه لک له بری جو و خورما که نمان دها به لام نیو صاع چونکه گه نم به نرخ تره.

وه له ده رپرینیکی تردا: عهبدوللای کورپی عومر (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمانی کرد به به خشینی زه کاتی سهرفتره پیش ده رچوونی خه لک بو نویژی جه ژن)).

۱۷۳ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا نُعْطِيهَا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا

۱ البخاري (۱۵۱۱) مسلم (۹۸۴)

۲ البخاري (۱۵۰۳)

مِنْ أَقِطٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ. فَلَمَّا جَاءَ مُعَاوِيَةُ، وَجَاءَتِ السَّمْرَاءُ، قَالَ: أَرَى مُدًّا مِنْ هَذِهِ يَعْدِلُ مُدَّيْنِ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا أَنَا: فَلَا أَزَالُ أَخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أَخْرِجُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ^۱.

واته: له نه بوسه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبې) ده لې: ((نیمه زه کاتی سهر فتره مان ده به خشی له سهرده می پیغه مبهردا (ﷺ) مه نیک له خوراک، یان مه نیک له خورما، یان مه نیک له جۆ، یان مه نیک له که شک، یان مه نیک له میوز، به لام کاتیک که موعاویه (په زای خوای لیبې) هات وه گه نمی شامیش په یدا بوو موعاویه (په زای خوای لیبې) وتی من وای نه بینم مشتیک له گه نم به رامبهردوو مشت له جۆ بیت، نه بوسه عید (په زای خوای لیبې) ده لې: به لام من له سهرده می پیغه مبهردا (ﷺ) چۆن دهرکردووه هه روا دهری ده که م)).

کِتَابُ الصَّيَامِ - پەرتووکی پۆژوو

۱۷۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا تَقْدَمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ، أَوْ يَوْمَيْنِ إِلَّا رَجُلًا كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَلْيَصُغْهُ))^۱.

واته: له ئەبوهورەیرەو (پەزای خوای لیئی) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی ((پۆژیک یاخود دوو پۆژ پێش پەمەزان بە پۆژو مەین، جگە لە کەسیک وەك عادیەت ئەو پۆژووی گرتبیت با بە پۆژوو ببیت)).

۱۷۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَافْطِرُوا، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَافْطَرُوا لَهُ))^۲.

واته: له عەبدوللای کورپی عومەرەو (پەزای خویان لیئی) دەلی: گویم له پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: ((کاتیك مانگتان دی ئەو بە پۆژوو بین، وە کاتیك دیتان ئەو بيشکینن (واته له کۆتایی پەمەزاند) وە ئەگەر هەور بەرچاوی گرتن ئەو سی پۆژی شەعبان تەواو بکە)).

۱۷۶ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهَةً))^۳.

واته: له ئەنەسی کورپی مالیکەو (پەزای خوای لیئی) دەلی: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی ((پارشێو بکەن چونکە لە پارشێودا بەرەکەت هەیە)).

۱ البخاري (۱۹۱۴) مسلم (۱۰۸۲)

۲ البخاري (۱۹۰۶) مسلم (۱۰۸۰/۸)

۳ البخاري (۱۹۲۳) مسلم (۱۰۹۵)

۱۷۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ. قَالَ أَنَسُ: قُلْتُ لَزَيْدٍ: كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسُّحُورِ؟ قَالَ: قَدَرُ خَمْسِينَ آيَةً)).^۱

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه نه ویش له زهیدی کوپی ثابتیه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پارشیومان کرد له خزمهت پیغه مبهری خوادا (ﷺ) پاشان هه ستا بو نوژی، نه نه س (په زای خوی لیبی) ده لی: وتم به زهید (په زای خوی لیبی) ماوهی نیوان بانگ و پارشیوه که چند بوو؟ وتی نه ندازهی خویندنی په نجا ثایهت)).

۱۷۸ - عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُدْرِكُهُ الْفَجْرُ وَهُوَ جُنُبٌ مِنْ أَهْلِهِ ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَيَصُومُ)).^۲

واته: له دایکانمان عایشه و نوم سه له مه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ن: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) به یانی به سه ردا ده هاتوو له شگران بوو له خیزانه کانی پاشان خوی ده شور دوو به پوژوو ده بوو)).

۱۷۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلْيَتِمَّ صَوْمَهُ. فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ)).^۳

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه رموی ((هه رکه سیک له بیري نه بوو که به پوژوو خواردن یان خواردنه وهی خوارد، نهوا با پوژوه که ی تهواو بکات، چونکه نهوه خودا خواردن و خواردنه وهی داوه تی)).

۱ البخاري (۱۹۲۱) مسلم (۱۰۹۷)

۲ البخاري (۱۹۲۶) واللفظ له مسلم (۱۱۰۹)

۳ البخاري (۱۹۳۳) (۶۶۶۹) مسلم (۱۱۵۵)

۱۸۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتُ. قَالَ: مَا أَهْلَكَ؟ أَوْ قَالَ مَا لَكَ؟ قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي، وَأَنَا صَائِمٌ - وَفِي رِوَايَةٍ: أَصَبْتُ أَهْلِي فِي رَمَضَانَ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ تَجِدُ رَقَبَةً تُعْتِقُهَا؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَهَلْ تَجِدُ إِطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِينًا؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَمَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ إِذْ أَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ - وَالْعَرَقُ: الْمِكْتَلُ - قَالَ: أَيْنَ السَّائِلُ؟ قَالَ: أَنَا، قَالَ: خُذْ هَذَا، فَتَصَدَّقْ بِهِ. فَقَالَ الرَّجُلُ: عَلَى أَفْقَرِ مِنِّي: يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَوَاللَّهِ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا - يُرِيدُ الْحَرَّتَيْنِ - أَهْلٌ بَيْنَ أَفْقَرٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ أَنْيَابُهُ. ثُمَّ قَالَ: أَطْعِمْهُ أَهْلَكَ))^۱، الْحَرَّةُ: الْأَرْضُ تَرْكِبُهَا حِجَارَةٌ سُودٌ.

واته: له نه بوهوره يره وه (پره زای خوای لیبی) ده لی: ((له کاتی کدا ئیمه له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) دانیشتبوین له ناکاو پیاویک هات بق خزمهتی وتی: نهی پیغه مبهردی خوا (ﷺ) تیاچوم، پیغه مبهردی خواش (ﷺ) فهرمووی چی توی له ناو بردووه، یاخود فهرمووی تو چیته، وتی له گهل خیزانمدا سهر جیم کرد وه من به پوژوو بووم، وه له ده رپرینکی تردا: کابرا وتی تیکهل بووم له گهل خیزانه که مدا له په مه زاندا، پیغه مبهردی خوا (ﷺ) فهرمووی ئایه به نده یه کت هیه نازادی بکهیت؟ وتی نه خیر، فهرمووی ئایا ده توانیت دوو مانگ به دوا یه کدا به پوژوو بییت؟ وتی نه خیر، فهرمووی خواردنی شه ست هه ژارت بق ده دریت؟ وتی نه خیر، نه بوهوره یره وه (پره زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبهردا (ﷺ) بیده نگ بوو. وه ئیمه ناوا ماینه وه له ناکاو سه به ته یه کیان هینا بق پیغه مبهردا (ﷺ) خورمای تیدا بوو، "العرق" واته: سه به ته - پیغه مبهردا (ﷺ)

فهرمووی کوا پرسیار که ره که وتی: منم، فهرمووی: ئەمە بگره بیکه به خێر، وتی بۆ
 له من هه ژار تر هه یه ئە ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)؟ سویند به خوا له مسهر بۆ ئەو سه ری
 مه دینه له خیزانه که ی من هه ژار تری تیدا نییه، ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) پیکه نی هه تا
 ددانه کانی ده رکه وت پاشان فهرمووی، خیزانه که تی پی تیر بکه)).

الْحَرَّةُ: بریتیه لهو زه ویه ی که به ردی په شی به سه ره وه یه.

بابُ الصَّوْمِ فِي السَّفَرِ - به شی رۆژوو له سه فهدا

١٨١ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ حَمْرَةَ بْنَ عَمْرِو الْأَسْلَمِيَّ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَالصَّوْمُ فِي السَّفَرِ؟ - وَكَانَ كَثِيرَ الصِّيَامِ - فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ فَصُمْ وَإِنْ شِئْتَ فَأَفْطِنْ)).^١

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((حه مزه ی کوپی عه مر ی نه سله می (په زای خوی لیبی) وتی به پیغه مبه ر (ﷺ) نایه له سه فهدا به پۆژوو بېم؟ چونکه نه و پۆژوی نۆد بوو، پیغه مبه ر (ﷺ) ه رموی: نه گه ر ئاره زووت هه بوو نه و به پۆژوو ببه وه ئاره زووت هه بوو بېشکینه)).

١٨٢ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا نُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَعِْبِ الصَّائِمَ عَلَى الْمُفْطِرِ. وَلَا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ)).^٢

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((نیمه له سه فهدا بووین له خزمه ت پیغه مبه ری خوا دا (ﷺ) نه پۆژودار تانه ی له بپۆژوو ده دا، نه بپۆژوو تانه ی له پۆژودار ده دا)).

١٨٣ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ. فِي حَرٍّ شَدِيدٍ، حَتَّى إِنْ كَانَ أَحَدُنَا لَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ. وَمَا فِينَا صَائِمٌ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ)).^٣

١ البخاري (١٩٤٣) واللفظ له مسلم (١١٢١)

٢ البخاري (١٩٤٧) مسلم (١١١٨)

٣ البخاري (١٩٤٥) مسلم (١١٢٢)

واته: له نه بوده ردائه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((دهرچوین له خزمهت پیغه مبهری خوادا (ﷺ) له مانگی په مه زاندا که زور گرم بوو، هه تا به کیک له نیمه دهستی له سه ر سه ری داده نا له بهر تینی گرما، که سمان به پوژوو نه بووین جگه له پیغه مبهری خوادا (ﷺ) عه بدوللای کوپی په واحة نه بیئت (په زای خوای لیبی)).

۱۸۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ. فَرَأَى زِحَامًا وَرَجُلًا قَدْ ظَلَلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: صَائِمٌ. قَالَ: لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ)).^۱

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((عَلَيْكُمْ بِرُخْصَةِ اللَّهِ الَّتِي رَخَّصَ لَكُمْ)).^۲

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((پیغه مبهری خوادا (ﷺ) له سه فهدا بوو، قه ره بالغیه کی دی، وه پیاویک سیپه ریان له سه ر دروست کردبوو، فهرمووی نه وه چیه تی؟ وتیان به پوژوه، فهرمووی: پوژو گرتن له سه فهدا له چاکه نییه)).

وه له ده ربړینیکدا له لای پیښه وا موسلیم ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی ده ست به و موله ته ی خودا وه بگرن که به خشبویتی به نیوه)).

۱۸۵ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السَّفَرِ فَمِنَّا الصَّائِمُ، وَمِنَّا الْمُفْطِرُ قَالَ: فَنَزَلْنَا مَنْزِلًا فِي يَوْمٍ حَارٍّ، وَأَكْثَرُنَا ظِلًّا: صَاحِبُ الْكِسَاءِ. وَمِنَّا مَنْ يَتَّقِي الشَّمْسَ بِيَدِهِ. قَالَ: فَسَقَطَ الصُّوَامُ، وَقَامَ الْمُفْطِرُونَ فَضَرَبُوا الْأَبْنِيَّةَ. وَسَقَوْا الرُّكَّابَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ذَهَبَ الْمُفْطِرُونَ الْيَوْمَ بِالْأَجْرِ)).^۳

۱ البخاري (۱۹۴۶) واللفظ له مسلم (۱۱۱۵)

۲ مسلم (۱۱۱۵/۰۰۰)

۳ البخاري (۲۸۹۰) مسلم (۱۱۱۹)

واته: له ئه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه له سه فه ردا بووین له خزمهت پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) تیا ماندا بوو به پۆژو بوو وه تیا ماندا بوو به پۆژو نه بوو، لاماندا له پۆژیککی زۆر گه رمدا نه وه مان که زۆر سیبه ری هه بوو خاوه ن جلیک بوو (واته جله کانی خوی کرد بوو به سیبه) وه هه مان بوو به دهستی به ری خوری ده گرت، ده لی: پۆژو وانه کان که وتن وه بیر پۆژو هه کان هه ستان ده ستیان کرد به ده وار هه لدان و ئاودانی و شتره کان، بۆیه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ئه وانه ی ئه مپۆ به پۆژو نه بوون پاداشته که یان به ده ست هیئا)).

١٨٦ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ يَكُونُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ، فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَ إِلَّا فِي شَعْبَانَ))^١.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((من که قه رزاری پۆژوی په مه زان ده بووم نه م ده توانی بیگی پمه وه له مانگی شه عبا ندا نه بیئت)).

١٨٧ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ))^٢. وَأَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَقَالَ " هَذَا فِي النَّذْرِ، وَهُوَ قَوْلُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ "

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی هه رکه سیک مردو پۆژوش قه رزار بوو ئه و با که س و کاره که ی بۆی بگر نه وه)).

١ البخاري (١٩٥٠) مسلم (١١٤٦)

٢ البخاري (١٩٥٢) مسلم (١١٤٧)

وه ئیمامی نه بوداود نه م فهرموده یه ی گپراوه ته وه وهرموویه تی (نه م پوژو
گپرا نه وه یه له بری مردو و تایبه ته به وه ی که نه و مردو وه له سه ر خۆی واجب کرد بیئت
نه وه و ته یه کی ئیمامی نه حمه دیشه .

تیبینی وه رگپژ: له که س و کاره که یدا کامیان نزیکتر بیئت لیوه ی حق زیاتر له سه ر
نه وه که به پوژو ببیته وه له بری .

۱۸۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ. أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا؟ فَقَالَ:
لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ أَكُنْتُ قَاضِيَهُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى))^۱.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ،
إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ نَذْرٍ. أَفَأَصُومُ عَنْهَا؟ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ
فَقَضَيْتِهِ، أَكَانَ يُؤَدِّي ذَلِكَ عَنْهَا؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: فَصُومِي عَنْ أُمِّكَ))^۲.

واته: له عه بدوللای کوی عه باسه وه (په زای خوا یان لیبی) ده لی: ((پیاویک هاته
خزمه تی پیغه مبه ر(ﷺ) وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دایکم مردو وه پوژوی به ک
مانگی له سه ره، ئایه له بری نه و بیگرمه وه؟ فهرمووی: نه گهر دایکت قه رزار بووایه
قه رزه که ت له بری نه و ده دایه وه؟ وتی به لی پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمووی قه رزی خوا
حه قدار ترو له به رتره که بدریته وه)).

وه له ده رپرنیکی ترده عه بدوللای کوی عه باس (په زای خوا یان لیبی)
ده لی: ((ئافره تیک هاته خزمه تی پیغه مبه ر(ﷺ) وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دایکم
مردو وه پوژوی نه زری له سه ره، ئایه له بری نه و بیگرمه وه؟ فهرمووی: نه گهر دایکت

۱ البخاري (۱۹۵۳) مسلم (۱۱۴۸)

۲ مسلم (۱۱۴۸/۱۵۶)

قه‌رزار بووایه تۆش قه‌رزه‌که‌ت بۆ بدایه‌ته‌وه، له‌سه‌ری لاده‌چوو؟ وتی به‌ئێ: فه‌رموو: که‌واته به‌پۆژو به له‌بری دایکت)).

۱۸۹ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ))^۱.

واته: له‌سه‌هلی کوپی سه‌عدی ساعیدیوه (په‌زای خوای لیبی) ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((به‌رده‌وام خه‌لکی له‌خێردان ماده‌م په‌له‌ بکه‌ن له‌ پۆژو شکاندندا)) وَفِي رِوَايَةٍ ((وَأَخْرُوا السُّحُورَ))^۲.

وه له‌ده‌ربیرینیکی تردا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((وه‌ پارشیویش دوابخه‌ن)).

۱۹۰ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَهُنَا. وَادْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَهُنَا: فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ))^۳.

واته: له‌عومه‌ری کوپی خه‌طابه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((کاتی‌ک شه‌و له‌له‌ویوه‌هات (ده‌ستی بۆ خۆر هه‌لات درێژ ده‌کرد) وه‌ پۆژیش له‌ویوه‌ پشتی هه‌ل‌کرد (ده‌ستی بۆ خۆر ئاوا درێژ ده‌کرد) نه‌وه‌ بیگومان کاتی پۆژو شکانه‌ی پۆژوانه)).

۱ البخاري (۱۹۵۷) مسلم (۱۰۹۸)

۲ احمد في المسند (۱۷۲، ۱۴۷/۵) من حديث ابي ذر بسند ضعيف

۳ البخاري (۱۹۵۴) مسلم (۱۱۰۰)

بَابُ أَفْضَلِ الصِّيَامِ وَغَيْرِهِ - به شی گه وره ترین پۆژوو جگه له ویش

۱۹۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْوِصَالِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تُوَصِّلُ. قَالَ: إِنِّي لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ، إِنِّي أُطْعَمُ وَأُسْقَى))^۱. وَرَوَاهُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَعَائِشَةُ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ.

وَلِمُسْلِمٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((فَأَيْكُمُ أَرَادَ أَنْ يُوَصِّلَ فَلْيُوَصِّلْ إِلَى السَّحْرِ))^۲.

واته: له عه بدوللای کۆپی عومه ره وه (په زای خویان لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه هیی کرد له پۆژوی وصال (وصال: بریتیه له پۆژو دانه ده م یه ک بۆ ماوه ی دوو یان سێ پۆژ) وتیان نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) تۆ خۆت وصال ده که یه ت، فه رموی من وه ک ئیوه نیم به لکو من خواردن و خواردنه وه م پیده به خشری)).

ئه م فه رمووده یه ئه بوهوره یه وه عایشه و ئه نه سی کۆپی مالیک (په زای خویان لیبی) گنراویانه ته وه.

تیبینی وه رگنێ: له کاتی که دا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی من وه ک ئیوه نیم به لکو من خواردن و خواردنه وه م پیده به خشری ئه م خواردن و خواردنه وه یه، خواردن و خواردنه وه یه کی ئاسایی نییه به لکو بریتیه له عیباده ت و به ندایه تی کردن بۆ خوا چونکه

خواردن و خواردنه وه پۆژو به تال ده کاته وه.

وه له ده رب پینکی تر دا له لای پیشه وا موسلیم: له فه رمووده ی ئه بو سه عیدی خودی (په زای خوی لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((کام له ئیوه ده یه ویت وصال بکات ئه وا بابیکات هه تا پارشیو)).

۱ البخاري (۱۹۶۲) مسلم (۱۱۰۲)

۲ البخاري (۱۹۶۳) (۱۹۶۷) ولم یخرجه مسلم

١٩٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَخْبَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَقُولُ: وَاللَّهِ لَا صُومَ النَّهَارِ، وَلَا قُومَ اللَّيْلِ مَا عِشْتُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْتَ الَّذِي قُلْتَ ذَلِكَ؟ فَقُلْتُ لَهُ: قَدْ قُلْتُهُ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي. قَالَ: فَإِنَّكَ لَا تَسْتَطِيعُ ذَلِكَ. فَصُومُ وَأَفْطِرُ، وَتَمَّ وَقَمَّ. وَصُومُ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا. وَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدَّهْرِ. قُلْتُ: فَإِنِّي لَأُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: فَصُومُ يَوْمًا وَأَفْطِرُ يَوْمَيْنِ. قُلْتُ: لَأُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: فَصُومُ يَوْمًا وَأَفْطِرُ يَوْمًا. فَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ دَاوُدَ. وَهُوَ أَفْضَلُ الصِّيَامِ. فَقُلْتُ: إِنِّي لَأُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: لَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ))^١.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((لَا صَوْمَ فَوْقَ صَوْمِ أَخِي دَاوُدَ - شَطْرِ الدَّهْرِ - فَصُومُ يَوْمًا وَأَفْطِرُ يَوْمًا))^٢.

واته: له عهده لای کوری عهمری کوری عاصه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((هه وال درا به پیغه مبه ر (ﷺ) که من وتوومه سویند به خوا ده بیته هه موو پوژیک به پوژو ببم وه هه موو شه ویک شه و نویتز بکه م نه وه نده ی له ژياندا بم، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی توی نه و قسه یه ت کردووه، پیم وت بیگومان من وتوومه به دایک و باوکمه وه به قوریانت بم، فه رمووی، تو نه وه ناتوانی به پوژوبه و به پوژوش مبه بشخه وه و شه و نویتزیش بکه، وه له هه موو مانگیکا سی پوژ به پوژو ببه، چونکه چاکه یه ک به ده یه (واته یه ک پوژ وه ک ده پوژ وایه) وه ک پوژوی هه موو ساله که وایه، عه بدوللا (په زای خوی لیبی) ده لی: وتم من له وه زیاتر ده توانم، فه رمووی پوژیک به پوژو ببه و دوو پوژ به پوژو مبه، وتم من له وه زیاتر ده توانم، فه رمووی پوژیک به پوژو ببه و پوژیک به پوژو مبه، نه وه پوژوی داود پیغه مبه ره (سه لامی خوی لیبی) چاکترین پوژووه، وتم من له وه زیاتر ده توانم، فه رمووی له وه چاکتر نییه)).

١ البخاري (١٩٧٦) مسلم (١١٥٩)

٢ البخاري (١٩٧٩) (٦٢٧٧)

وه له ده ربړینیکې تردا عه بدوللا (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی ((هیچ پوژویه ک نیبه له سه رو پوژوی برام داوده وه (سه لامی خوای لیبی) که نیوه ی ساله که ده کات، پوژیک به پوژو ببه و پوژیک به پوژو مبه)).

۱۹۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ أَحَبَّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ. وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيَقُومُ ثُلُثَهُ. وَيَنَامُ سُدُسَهُ. وَكَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا))^۱

واته: واته: له عه بده لای کوی عه مری کوی عاصه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی ((خوښه ویستری پوژو لای خوای که وره پوژوی داوده (سه لامی خوای لیبی) وه خوښه ویستری شه ونویژیش لای خوای که وره نویژی داوده (سه لامی خوای لیبی) نیوه ی شه و ده خه وت، وه سییه کی نویژی ده کرد، وه شه ش یه کیښی ده خه وت وه، هه روه ها پوژیک به پوژو ده بوو پوژیک به پوژو نه ده بوو)).

۱۹۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَوْصَانِي خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَلَاثٍ: صِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكْعَتَيْ الضُّحَى، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنَامَ)).^۲

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((خوښه ویستم (ﷺ) رایسپاردم بۆ سې شت، گرتنی پوژوی سې پوژو له هه موو مانگیکدا، وه دووړکات نویژی چیښته نگاو، وه پیښ نه وه ی بخه وم نویژی ویتو بکه م)).

۱۹۵ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: ((سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَنْهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ)) وَزَادَ مُسْلِمٌ ((وَرَبُّ الْكَعْبَةِ)).^۳

۱ البخاري (۱۱۳۱) (۳۴۲۰) مسلم (۱۱۵۹/۱۸۹)

۲ البخاري (۱۹۸۱) (۱۱۷۸) مسلم (۷۲۱)

۳ البخاري (۱۹۸۴) مسلم (۱۱۴۳)

واته: له موحه مەدی کوپی عەبیادی کوپی جە عەفرەو (پەحمەتی خۆی لێبی) دەلی: ((پرسیارم کرد له جابری کوپی عەبدوللا (پەزای خۆی لێبی) ئایە پێغه مەبر (ﷺ) پێگری کردوو له پۆژی پۆژی هەینی؟ وتی بەلی)) وە لای پێشەوا موسلیم هاتوو که جابر (پەزای خۆی لێبی) وتویه تی بەلی سویند به خۆی که عە.

۱۹۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يَصُومَنَّ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، إِلَّا أَنْ يَصُومَ يَوْمًا قَبْلَهُ، أَوْ يَوْمًا بَعْدَهُ)).^۱

واته: له ئەبوهورەیرەو (پەزای خۆی لێبی) دەلی: گویم له پێغه مەبری خوا بوو (ﷺ) دەیفەرموو ((با هیچ که سێک له ئێوه پۆژی هەینی به پۆژ نه بیت مه گەر پۆژیک له پێشیهوه یا خود پۆژیک له دوایهوه به پۆژو بیت)).

۱۹۷ - عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ وَأَسْمُهُ سَعْدُ بْنُ عُبَيْدٍ - قَالَ: ((شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَقَالَ: هَذَانِ يَوْمَانِ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صِيَامِهِمَا: يَوْمُ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَالْيَوْمُ الْآخَرُ: تَأْكُلُونَ فِيهِ مِنْ نُسُكِكُمْ)).^۲

واته: له ئەبو عوبیدەو که خزمە تکاری ئیبن ئەزهرەو ناوی سەعدی کوپی عوبەیدە (پەحمەتی خۆی لێبی) دەلی: ((نامادە ی نوێژی جەژن بووم له گەڵ عومەری کوپی خەطابدا (پەزای خۆی لێبی) فەرمووی: ئەم دوو پۆژه پێغه مەبری خوا (ﷺ) پێگری کردوو له پۆژو گرتنیان، پۆژی پۆژو شکاندنێان له پۆژوه کانتان، (واته جەژنی پەمەزان) وە هەروەها ئەو پۆژه ی که له قوربانی کانتان دەخۆن تیایدا (واته جەژنی قوربان)))).

۱ البخاري (۱۹۵۸) مسلم (۱۱۴۴)

۲ البخاري (۱۹۹۰) (۵۵۷۱) مسلم (۱۱۳۷)

۱۹۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمَيْنِ: النَّحْرِ وَالْفِطْرِ. وَعَنْ إِشْتِمَالِ الصَّمَاءِ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ، وَعَنْ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ وَالْعَصْرِ)).^۱

واته: له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا ﷺ پیکری کردوه له پوژوی دوو پوژ: جه ژنی قوریان و جه ژنی په مه زان، وه له و که سه ی که خوی بئالینیت له یه ک پارچه جله وه، (تیبینی وه رگپر: چونکه خوی ناراحت ده بیت وه ترسی نه وه شی هیه که گیانی ده رکه ویت) وه له وه شی به یه ک پارچه جله وه دانیشت له سهر سمعی به لام هه ردوو پانی بنی به سکیه وه، وه له نویژ کردن دوا ی نویژی به یانی و دوا ی نویژی عه سر)).

۱۹۹ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعْدَ اللَّهِ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا)).^۲

واته: له نه بو سه عیدی خودریه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموی: هه ر که سیک یه ک پوژ له بهر خوای گه وره به پوژو بیت خوای گه وره هه فتا پایز پوخساری له ناگر دوور ده خاته وه)).

۱ أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ بِتَمَامِهِ . وَأَخْرَجَ الْبُخَارِيُّ الصَّوْمَ لَقَطُ الْبُخَارِيِّ بِتَمَامِهِ (۱۹۹۱) (۱۹۹۲) مُسْلِمٌ مُخْتَصَرًا (۸۲۷/۱۴۱)

۲ الْبُخَارِيُّ (۲۸۴۰) مُسْلِمٌ (۱۱۵۳/۱۶۸)

بابُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ - به شی شهوی قه‌در

۲۰۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْمَنَامِ فِي السَّبْعِ الْأَوَّخِرِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَرَى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَّاتُ فِي السَّبْعِ الْأَوَّخِرِ. فَمَنْ كَانَ مُتَحَرِّيًا فَلْيَتَحَرَّهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَّخِرِ)).^۱

واته: له عه‌بدوللای کوردی عومه‌ره‌وه (په‌زای خوایان لی‌بی) ده‌لی: ((پیاوانیک له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) (په‌زای خوا له‌وانیش بی‌ت) شه‌وی قه‌دریان پیشاندرا له خه‌ویاندا له‌حه‌وته‌می کۆتایدا، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی، ئه‌بینم خه‌وی هه‌مووتان وه‌ک یه‌که که له‌حه‌وته‌می کۆتایدا، هه‌رکه‌سیک به‌دوایدا ده‌گه‌ریت و ده‌یه‌وی بیدۆزیته‌وه ئه‌وا با له‌حه‌وتی کۆتایدا به‌دوایدا بگه‌ریت)).

۲۰۱ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوَتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ)).^۲

واته: له‌ دایکمان عانیشه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((به‌دوای شه‌وی قه‌دردا بگه‌رین له‌ تاکه‌کانی ده‌شه‌وی کۆتایدا)).

۲۰۲ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْأَوْسَطِ مِنْ رَمَضَانَ. فَاعْتَكَفَ عَامًا، حَتَّى إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ - وَهِيَ اللَّيْلَةُ الَّتِي يَخْرُجُ مِنْ صَبِيحَتِهَا مِنْ اعْتِكَافِهِ - قَالَ: مَنْ اعْتَكَفَ مَعِيَ فَلْيَغْتَكِفِ الْعَشْرَ الْأَوَّخِرَ فَقَدْ أَرَيْتُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ. ثُمَّ أُنْسِيْتُهَا، وَقَدْ رَأَيْتُنِي أَسْجُدُ فِي

۲۵۴ البخاري (۲۰۱۵) مسلم (۱۱۶۵)

۲ البخاري (۲۰۱۷) واللفظ له مسلم (۱۱۶۹)

مَاءٍ وَطِينٍ مِنْ صَبِيحَتِهَا. فَالْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْوَاخِرِ. وَالْتَمِسُوهَا فِي كُلِّ وَثْرٍ. قَالَ
فَمَطَرَتِ السَّمَاءُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ. وَكَانَ الْمَسْجِدُ عَلَى عَرِيشٍ. فَوَكَّفَ الْمَسْجِدُ، فَأَبْصَرَتْ عَيْنَايَ
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى جَبْهَتِهِ أَثَرُ الْمَاءِ وَالطِّينِ مِنْ صُبْحِ إِحْدَى
وَعِشْرِينَ)).^۱

واته: له ئه‌بو سه‌عیدی خودریه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا
(ﷺ) سیفه‌تی وابوو له ده‌شه‌وی ناوه‌پاستی په‌مه‌زанда ده‌مایه‌وه جا سالیکیان مایه‌وه
هه‌تا شه‌وی بیست و یه‌ک، ئه‌و شه‌وه‌ی که بۆ به‌یانیه‌که‌ی له ئیعتیکافه‌که‌ی
ده‌رده‌چوو، فه‌رمووی، هه‌ر که‌سیک له‌گه‌ل مندا ماوه‌ته‌وه ئه‌وا با ده‌شه‌وی کۆتای
بمینیته‌وه، بیگومان ئه‌م شه‌وه‌م پیشان درا پاشان له بیرم برایه‌وه، (واته شه‌وی
قه‌در) وه من خۆم دی له به‌یانی ئه‌و شه‌وه‌دا سو‌جده‌م ده‌برد له ئاو و قوردا، به‌دوایدا
بگه‌رپن له ده‌شه‌وی کۆتایدا، وه به‌دوایدا بگه‌رپن له هه‌موو تاکیکدا)) ئه‌بو سه‌عید
(په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: هه‌ر ئه‌و شه‌وه‌ ئاسمان بارانی باراند، وه مزگه‌وته‌که‌ له
په‌لکی دار خورما دروست کرابوو، دلۆپه‌ی کرد، له‌به‌یانی بیست و یه‌کدا به‌هه‌ردوو
چاوی خۆم پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دی شوینه‌واری ئاو و قور به‌ ناوچه‌وانیه‌وه بو)).

بابُ الْاِعْتِكَافِ - به شی مانه وه له مزگه وتدا

۲۰۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ تَعَالَى. ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ))^۱.
وَفِي لَفْظٍ ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَكِفُ فِي كُلِّ رَمَضَانَ. فَإِذَا صَلَّى الْغَدَاةَ جَاءَ مَكَانَهُ الَّذِي اعْتَكَفَ فِيهِ))^۲.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا^ص))
ده مایه وه له مزگه وتدا له ده شه وی کو تایی په مه زاندا، هه تا خوای گه وره مراندی، پاشان خیزانه کانی (په زای خوایان لیبی) له دوا ی نه وه له مزگه وتدا ده مانه وه)).
وه له ده بر پینیک تدا دایکمان عائیشه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا^ص)) سیفه تی وابوو له مزگه وتدا ده مایه وه هه موو په مه زانیک کاتیک نویژی به یانی ده کرد ده هاته وه نه شوینه ی که تیایدا مابووه)).

۲۰۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّهَا كَانَتْ تُرَجِّلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ حَائِضٌ، وَهُوَ مُعْتَكِفٌ فِي الْمَسْجِدِ. وَهِيَ فِي حُجْرَتِهَا: يُنَاوِلُهَا رَأْسَهُ))^۳.
وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَكَانَ لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ))^۴.
وَفِي رِوَايَةٍ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ "إِنْ كُنْتُ لَا أَدْخُلُ الْبَيْتَ لِلْحَاجَةِ وَالْمَرِيضُ فِيهِ. فَمَا أَسْأَلُ عَنْهُ إِلَّا وَأَنَا مَارَّةٌ"^۵. الترجيل: تسريح الشعر.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی): که دایکه عائیشه (په زای خوای لیبی) سه ری پیغه مبه ری ^ص شانه ده کرد له کاتیکدا له حیزدا بوو، وه پیغه مبه ریش

۱ البخاري (۲۰۲۶) مسلم (۱۱۷۲/۵)

۲ البخاري (۲۰۴۱)

۳ البخاري (۲۶۹) (۲۰۴۶) مسلم (۲۷۹/۹)

۴ مسلم (۲۷۹)

۵ مسلم (۲۷۹/۷)

(ﷺ) له ئیعتیکافدا بوو له مزگه وتدا، وه دایکه عایشه (په زای خوای لیبی) له ژورده که ی خویدا بوو پیغه مبه ریش (ﷺ) سه ری بۆده برده ژورده وه بۆنه وه ی بوی شانه بکات.

وه له ده ربړینکی تردا دایکمان عایشه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه نه هاته ماله وه مه گه رب بۆ پیویستی که سیک نه بیټ)).

وه هر له ده ربړینکی تردا دایکمان عایشه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((من نه ده چومه ماله وه مه گه رب بۆ پیویسته یه که نه بیټ، وه نه خوشیشی لیوو، پرسیارم لینه ده کرد ته نها به دهم ریوه نه بیټ)).

۲۰۵ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قُلْتُ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً)) - وَفِي رِوَايَةٍ: ((يَوْمًا - فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ. قَالَ: فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ))^۱. وَلَمْ يَذْكُرْ بَعْضُ الرُّوَاةِ يَوْمًا وَلَا لَيْلَةً.

واته: له عومه ری کړی خه طابه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: وتم ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من له سه رده می نه فامیدا پیویستم کرد له سه ر خوم که شه ویک (له ده ربړینکی تردا) پوژیک له مزگه تی مه که دا بمینمه وه، فهرمووی نه زده که ت به جیپینه)).

وه هه ندیک له پاویه کان باسی شه و و پوژیان نه کرد.

۲۰۶ - عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَّي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُعْتَكِفًا. فَأَتَيْتُهُ أَزُورُهُ لَيْلًا. فَحَدَّثْتُهُ، ثُمَّ قُمْتُ لِأَنْقَلِبَ، فَقَامَ مَعِيَ لِيَقْلِبَنِي - وَكَانَ مَسْكَنُهَا فِي بَيْتِ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ - فَمَرَّ رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ فَلَمَّا رَأَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْرَعَا فِي الْمَشْيِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَى رِسْلِكُمَا. إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَّي. فَقَالَا: سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِّ. وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْذِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَرًّا - أَوْ قَالَ شَيْنًا))^۲.

۱ البخاري (۲۰۳۲) (۲۰۴۳) مسلم (۱۶۵۶)

۲ البخاري (۲۰۳۵) (۲۰۳۸) (۳۱۰۱) (۳۲۸۱) (۶۲۱۹) مسلم (۲۱۷۵)

وَفِي رِوَايَةٍ ((أَنَّهَا جَاءَتْ تَزُورُهُ فِي اعْتِكَافِهِ فِي الْمَسْجِدِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ. فَتَحَدَّثَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً. ثُمَّ قَامَتْ تَنْقَلِبُ. فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهَا يَقْلِبُهَا، حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ بَابَ الْمَسْجِدِ عِنْدَ بَابِ أُمِّ سَلَمَةَ))^۱. ثُمَّ ذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ.

واته: له دایکمان صه فییه کی حویه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) له مزگه وتدا مابووه شه ویکیان هاتم بولای سهردانم کرد، قسم له گه لدا کرد، پاشان هه ستام برپوم هه ستا له گه لما بوئه وهی به پیم بکات، وه مالی صه فییه (په زای خوی لیبی) له مالی ئوسامه کی کوپی زهیدا بوو (په زای خویان لیبی)، جا دوو پیاو پوشتن له نه نصاریه کان، کاتیک پیغه مبهریان (ﷺ) بینی په له یان کرد له پوشتندا، پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی، له سه ر خوین نه وه صه فییه کی حویه یه (په زای خویان لیبی) وتیان، پاکي بو خوا نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ): پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی، بیگومان شه یتان به ناو ده ماری نه وهی ئاده مدا ده پروات وه من ترسام خراپه بخاته ناو دلی ئیوه وه، یان فهرمووی من ترسام شتیک بخاته ناو دلی ئیوه وه)).

وه له ده برپینیکی تردا صه فییه (په زای خوی لیبی) هات سهردانی پیغه مبهری (ﷺ) کرد که له ده شه وی کوتای په مه زاندا له مزگه وتدا مابووه، ماوه یه ک گفتوگوئی له گه لدا کرد، پاشان هه ستا برپوا پیغه مبهر (ﷺ) هه ستا له گه لیدا بوئه وهی به پری بکات، هه تا گه شته ده رگای مزگه وت لای ده رگای مالی ئوم سه له مه (په زای خوی لیبی). پاشان وه ک فهرمووده ی پیشوو گپرایه وه.

کتاب الحج - په رتووکي جهج

بابُ الْمَوَاقِيتِ - شوین و کاته کانی ئیجرام به ستن

حه جکردن په کیکه له پینج پایه که ی ئیسلام که له سالی نویه می کړچیدا
فرزکراوه و له زیاندا به کجار فرهزه نه جام بدریت.

۲۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ. وَلِأَهْلِ الشَّامِ: الْجُحْفَةَ. وَلِأَهْلِ نَجْدٍ: قَرْنَ الْمَنَازِلِ. وَلِأَهْلِ الْيَمَنِ: يَلَمْلَمَ. وَقَالَ هُنَّ لَهُنَّ وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ أَوْ الْعُمْرَةَ. وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ: فَمِنْ حَيْثُ أُنْشَأَ، حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورې عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا
(ﷺ) بو ئیجرام به ستن بو خه لکی مه دینه (ذو الحلیفه) ی دیاری کرد، وه بو خه لکی
شام (جحفه) وه بو خه لکی نه جد قرن المنازل: وه بو خه لکی به مه ن: یللم: ی دیاری
کرد، ئینجا فرمووی، نه وانه بو خه لکی نه ولاتانه و نه و خه لکانه شی که به سهر نه واندا
دین جگه له خه لکی نه ولاتانه، هر کس ده یه ویت هج یاخود عومره بکات، وه هر
که سیک بیجگه له وه نه وه له و شوینه وه ی که دیت ئیجرام ده به ستیت، هه تا خه لکی
مه که له مه که ده یبه ستن)).

۲۰۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((يَهْلُ أَهْلُ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ، وَأَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجُحْفَةِ، وَأَهْلُ نَجْرٍ مِنْ قَرْنِ الْمَنَازِلِ)). قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَبَلَّغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((وَيَهْلُ أَهْلُ الْيَمَنِ مَنْ يَلْمَلَمَ))^۱.

واته: له عهبدوللای کوری عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((خه لکی مه دینه ئی حرام له: دُو الْحُلَيْفَةِ: ده به ستن وه خه لکی شام له: جُحْفَةِ: وه خه لکی نه جد له: قَرْنُ الْمَنَازِلِ: عهبدوللا (په زای خوی لیبی) ده لی: پیم که یشت که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ته، خه لکی یه مه ن ئی حرام له: یَلْمَلَمَ: ده به ستن)).

باب ما يلبس المخرم من الثياب

به‌شی نه‌و یوشاکه‌ی که حاجی نه‌به‌ری دهکات

٢٠٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنْ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَلْبَسُ الْمُخْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَلْبَسُ الْقَمِيصَ، وَلَا الْعَمَامَةَ، وَلَا السَّرَاوِيلَ، وَلَا الْبُرَانِسَ، وَلَا الْخِفَافَ، إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ تَعْلِينَ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا يَلْبَسْ مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ أَوْ وَرْسٌ)).^١
وَلِلْبُخَارِيِّ: ((وَلَا تَنْتَقِبُ الْمَرْأَةُ. وَلَا تَلْبَسُ الْقَفَازِينَ)).^٢

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (پرهزای خویان لیږی) ده لای: پیاوړک وتی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وکه سه ی له ئی حرام دایه چی پۆشاکیک له بهر بکات؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی، نه کراس له بهر بکات، وه نه میزه ر بکاته سه ری، نه شه روا ل له پیبکات، نه کلاو له سه ر بکات، نه خوف له پیبکات، جگه له که سیڼک نه بیټ که نه علی ده ست نه که ویت ئه و با خوف له پیبکات به لام له خواروو قاپه پره قه ی قاجیه وه بیپریت، وه با هیچ پۆشاکیک له بهر نه کات که زه عفران و وه رسی پیوه بیټ

(که دوو جوړ گياى بون خوشن))..

وہ لہ دہر پینیکدا لہ لای پیٹشہ وا بوخاری: پیٹھ مہر (ﷺ) فرموی، با ئافرت
پہ چہ نہ کات و دەست کیشیش لہ دەست نہ کات.)).

١ البخاري (١٥٤٢) (١٣٤) (٣٦٦) (١٨٤٢) (٥٧٩٤) (٥٨٠٣) (٥٨٠٥) (٥٨٠٦) (٥٨٥٢) مسلم (١١٧٧)

٢ البخاري (١٨٣٨)

۲۱۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ بَعْرَقَاتٍ: مَنْ لَمْ يَجِدْ ثَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَائِلَ: يَغْنِي لِلْمُحْرِمِ)).^۱

واته: له عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((گویم له پیغمبری (ﷺ) وتاری دهخوینده وه له عهره فاتدا: فه رموی، هر که سیک نه علی دهست ناکه ویت نهوا با خوف له پیبکات، وه هر که سیک په شته مالی دهست ناکه ویت نهوا با شهروال له پیبکات، واته بۆ که سیک که له ئیحرامدا بیت)).

بابُ تَلْبِيَةِ - به شی ته لبیه کردن

۲۱۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ تَلْبِيَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ)).^۱ قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَزِيدُ فِيهَا " لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ، وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ ". " هذه الزيادة عند مسلم "

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لبی) ده لی: ((ته لبیه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وابوو: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ. واته: په روه ردگارا په پره ویت ده کم و گه ردنی به ندایه تیت بۆ که چ ده کم، وه لای داواکه ت ده یه مه وه و تۆ ته نهاو بی شه ریکیت، وه بیگومان، سوپاس و ستایش و هه موو ناز و نیعمه تیک مولاک ده سه لاتیک هه ر بۆ تویه، تۆ بی هاوه ل و بی وینه ت)).

وه گپره په وه ی فه رموده که ده لی: عهبدوللای کوپی عومر (په زای خویان لبی) نه مه شی زیاد کردبوو: لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ، وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ:

واته: په روه ردگارا په پره ویت ده کم و گه ردنی به ندایه تیت بۆ که چ ده کم، هه موو خۆش گوزه رانیه ک هه ر هی تویه، وه هه موو خیر و چاکه یه ک به ده ست تویه، هه موو داخوازی و پارانه وه و هه ر بۆ لای تویه، وه هه موو کار و کرده وه یه ک هه ر بۆ تویه)).

بابُ سفر المرأة بدون المحرم - به شی سەفەر کردنی ئافەرەت بەبی

٢١٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ)).^١

وَفِي لَفْظِ الْبُخَارِيِّ: ((لَا تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ)).^٢

واتە: لە ئەبوهورەیرەو (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی ((بۆ هیچ ئافەرەتێک دروست و حەلال نییە، باوەڕی بە خوا و پۆژی دوازی هەبێت، کە سەفەر بکات، ماوەی پۆژ و شەویەک مەگەر لەگەڵ مەحرەمدا نەبێت)).

وە لەدەرپێنیکدا لەلای پێشەوا بوخاری: ئەبوهورەیرە (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی، با ئافەرەت سەفەر نەکات بە ئەندازەی پۆژێک مەگەر لەگەڵ مەحرەمدا نەبێت)).

١ البخاري (١٠٨٨) مسلم (١٣٣٩/٤٢١)

٢ ليس هذا اللفظ للبخاري من حديث أبي هريرة كما ذكر المؤلف، وإنما هو بمعناه عند مسلم رقم (١٣٣٩/٤٢٠)

بابُ الْفِدْيَةِ - به شی فیدیهِ دان

۲۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ: ((جَلَسْتُ إِلَى كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ. فَسَأَلْتُهُ عَنِ الْفِدْيَةِ؟ فَقَالَ: نَزَلَتْ فِي خَاصَّةٍ. وَهِيَ لَكُمْ عَامَّةٌ. حُمِلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْقَمَلُ يَتَنَازَرُ عَلَيَّ وَجْهِي. فَقَالَ: مَا كُنْتُ أَرَى الْوَجَعَ بَلَغَ بِكَ مَا أَرَى - أَوْ مَا كُنْتُ أَرَى الْجَهْدَ بَلَغَ بِكَ مَا أَرَى - أَتَجِدُ شَاةً؟ فَقُلْتُ: لَا. فَقَالَ: فَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعِمْ سِتَّةَ مَسَاكِينَ، لِكُلِّ مِسْكِينٍ نِصْفُ صَاعٍ))^۱.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُطْعِمَ فَرَقًا بَيْنَ سِتَّةٍ، أَوْ يُهْدِيَ شَاةً، أَوْ يَصُومَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ))^۲.

واته: له عهبدوللای کوپی مه عقيله وه (په حمه تی خوای لیبی) ده لای: ((دانیشتم لای که عبی کوپی عوجره (په زای خوای لیبی) پرسیارم لیکرد دهرباره ی فیدیهِ، وتی نه و نایه ته به تاییه تی بو من دابه زی وه بو نیوه شه به گشتی، هه لگیرام بو خزمه ت پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نه سپی به دهم و چاومدا ده هاته خواره وه، فه رموی، گومانم نه دهر برد که نه وه نده نازارت هه بیت که من ده تبینم، یاخود، من نه مزانیوه نه وه نده ماندویت که ده تبینم، نایه مه پیکت پی هه لده سوپی؟ وتم نه خیر، فه رموی سی پوژ به پوژو ببه، یاخود خواردنی شهش هه ژار بده بو هه ژاریک نیو مه ن خواردن،

وه له دهر برینیکی تر دا هاتوو ه ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی پیکردوه که سی مه ن خواردن له نیوان شهش هه ژاردا دابهش بکات، یاخود مه پیک بکات به خیر، یاخود سی پوژ به پوژو ببیت)).

۱ البخاري (۱۸۱۶) (۴۵۱۷) مسلم (۱۲۰۱/۸۵)

۲ البخاري (۱۸۱۷)

بابُ حَرَمَةِ مَكَّةَ - به شی حه رهای مه ککه

۲۱۴ - عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ - خُوَيْلِدِ بْنِ عَمْرٍو - الْخَزَاعِيُّ الْعَدَوِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ قَالَ لِعَمْرٍو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ - وَهُوَ يَبْعَثُ الْبُعُوثَ إِلَى مَكَّةَ - أَتُذَنُّ لِي أَتِيهَا الْأَمِيرُ أَنْ أُحَدِّثَكَ قَوْلًا قَامَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَدَ مِنْ يَوْمِ الْفَتْحِ. فَسَمِعْتُهُ أُذْنَايَ وَوَعَاهُ قَلْبِي، وَأَبْصَرْتُهُ عَيْنَايَ، حِينَ تَكَلَّمَ بِهِ: ((أَنَّهُ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ مَكَّةَ حَرَمَهَا اللَّهُ تَعَالَى، يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ. فَلَا يَحِلُّ لَأَمْرِي يَوْمَئِذٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ: أَنْ يَسْفِكَ بِهَا دَمًا، وَلَا يَعْصِدَ بِهَا شَجَرَةً. فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ بِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُولُوا: إِنَّ اللَّهَ أَذِنَ لِرَسُولِهِ، وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ. وَإِنَّمَا أَذِنَ لِرَسُولِهِ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ. وَقَدْ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْيَوْمَ كَحُرْمَتِهَا بِالْأَمْسِ. فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ. فَقِيلَ لِأَبِي شُرَيْحٍ: مَا قَالَ لَكَ عَمْرٍو؟ قَالَ: أَنَا أَعْلَمُ بِذَلِكَ مِنْكَ يَا أَبَا شُرَيْحٍ، إِنَّ الْحَرَّمَ لَا يُعِيدُ عَاصِيًا، وَلَا قَارًا بِدَمٍ وَلَا قَارًا بِخَرَبَةٍ)).^۱

الْخَرَبَةُ: بالخاء المعجمة والراء المهملة. قيل: الخيانة، وقيل: البلية، وقيل: التهمة.

واته: له نه بو شورده یحه وه که ناوی خو یلیدی کوپی عه مرى خوزاعی عه ده و ییه (په زای خوای لی بی) که به عه مرى کوپی سه عیدی کوپی عاصی وتوه له و کاته ی که هیزی نار دوه بق مه ککه، ریگم به نه ی نه میر که قسه یه کت بق بکه م که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه ستاوه پی بی به یانی په ژبی فه تحى مه ککه، هه ردوو گویم بیستی وه دلېشم وه ری گرت، وه هه ردوو چاوم دی کاتیک که پیغه مبه ر (ﷺ) باسی کرد، سو پاس و ستایشی خوای گه وره ی کرد، پاشان فه رمووی ((بیگومان خوای گه وره مه ککه ی حه رام کردوه که شه پی تیادا بکریت له و په ژده وه ی که زه وی و ئاسمانه کانی دروست کردوه وه خه لک حه رامیان نه کردوه، وه په واو حه لال نییه بق هیچ که سیك که باوه پی به خواو په ژبی دوا یی هه بی ت خوینی تیادا بریژی ت، یا خود داریکی بری ت،

وهه رهك سِيَكْ ئه و جهنگی پیغه مبهری خوا (ﷺ) کرد به بیانو بوخوی، ئه و بَلِّین
خوای گه وره پِیگه ی دا به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) پِیگه ی به ئیوه نه داوه، وه پِیگه ی دا
به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) چهند ساتیک له پوژدا، وه حه رامیکه ی گه پایه وه نه مپو
هه روهك دویئی، جابا ئاماده به ئاماده نه بوی بگه یه نیت)).

به ئه بوشوره یح وترا: عه مر چی پیتوتی؟ وتی، عه مر وتی من له تو باشتر ئه وه
ده زانم ئه ی ئه بوشوره یح، بیتگومان مه کهه تاوان بار ناپاریزیت وه خوین پیزتیکی
پاکردوو ناپاریزیت، وه توهمه داریکی پاکردووش ناپاریزیت)).

الْخَرَبَةُ: سِی و ته ی له سه ره، ۱- کوشتن. ۲- به لا. ۳- تاوان.

تیبینی وه رگیز: عه مر کاتیک ئه و قسانه ی به ئه بوشوره یح وت مه به سستی به تاوان
باره که عه بدوللای کوپی زوبه یر بوو (په زای خویان لیبی) چونکه عه بدوللای (په زای
خوای لیبی) به یعه تی نه دا به یه زیدی کوپی موعاویه کاتیک که موعاویه (په زای خوای
لیبی) یه زیدی کوپی له شوینی خوی دانا ئه وه بوو یه زید فه رمانی کرد به عه مر که والی
مه دینه بوو هیز بنیزیت بۆ مه کهه بۆ شه پکردن دژی عه بدوللای کوپی زوبه یر (په زای
خویان لیبی) بۆیه ئه بوشوره یح ئه م ئاموژگاریانه ی کرد، وه عه بدوللای (په زای خوای
لیبی) له سه ر حه ق بوو حاشا که ئه و ئه وه نده تاوانبار بیت.

۲۱۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ - يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ - ((لَا مَجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ، وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ. وَإِذَا اسْتَنْفَرْتُمْ فَاَنْفِرُوا،
وَقَالَ: يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ: إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَمُ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ
بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. وَأَنَّهُ لَمْ يَحِلَّ الْقِتَالُ فِيهِ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَمْ يَحِلَّ لِي إِلَّا سَاعَةٌ مِنْ
نَهَارٍ وَهَذِهِ سَاعَتِي فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. لَا يُعْصَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يُنْفَرُ
صَيْدُهُ، وَلَا يُلْتَقَطُ لُقَطَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا. وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهُ. فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا
الْإِذْخِرَ. فَإِنَّهُ لِقَيْنِهِمْ وَبُيُوتِهِمْ. فَقَالَ: إِلَّا الْإِذْخِرَ))^۱. الْقَيْنُ: الْحَدَادُ.

واته: له عهبدوللای کۆپی عهباسه وه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((پیغه مبهری خوا
 (ﷺ) پۆژی فه تحی مه ککه فه رموی، کۆچ کردن نییه دواى فه تحی مه ککه له مه ککه وه
 بۆ مه دینه، به لکو جیهاد و ویست بۆ کرده وهی باش ماوه، وه کاتیك دواى هه ستانتان
 بۆ جیهاد لیkra نه وا هه ستن، وه هه ر له پۆژی فه تحی مه ککه دا فه رموی ((بیگومان نه م
 شاره خواى گه وره هه رامی کردوه له و پۆژه وهی که زه وی و ئاسمانه کانی دروست
 کردوه وه هه رامه به بۆنه ی نه وه وهی خواى گه وره خۆی هه رامی کردوه هه تا پۆژی
 دواى، وه شه پر کردن تیایدا هه لال نه بووه بۆ هیه که سیك پیش من، وه بۆ منیش هه لال
 نه بوو جگه له چه ند ساتیکی پۆژیک نه بیئت، نه وه ش ئانه م سه عاته یه، وه هه رامه
 به بۆنه ی نه وه وهی خواى گه وره خۆی هه رامی کردوه هه تا پۆژی دواى، دپکی
 نابپرپیت، وه نیچیری پاواننرپیت، وه وون بوی هه لئاگیرپته وه جگه له که سیك نه بیئت که
 بیناسینپیت، وه نابپت گژ و گیای بپرپیت)).

عهباس (په زای خواى لیبی) وتی ((جگه له إِنْخِر (که گیایه کی بۆن خۆشه) نه ی
 پیغه مبهری خوا (ﷺ) بۆ ئاسنگه ر و سه قفی خانوه کانیان به کاری ده هیئن، فه رموی،
 جگه له إِنْخِر)). القین: واته: ئاسنگه ر.

بابُ مَا يَجُوزُ قَتْلُهُ - به شیئُهُ نَازِلُهُ لِأَنَّهُ يَكُونُ كُوشْتَنِيَانِ دُرُوسْتَهُ

٢١٦ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((خَمْسٌ مِنَ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ، يُقْتَلْنَ فِي الْحَرَمِ: الْغُرَابُ، وَالْحِدَاةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)).^١

وَلِمُسْلِمٍ قَالَتْ أَمْرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((يُقْتَلُ خَمْسٌ فَوَاسِقٌ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ)).^٢

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((پینج جور نازله) هه موویان نازار دهرن له مه ککه دا ده کوژدین، قه له پشه و، کۆلاره وه (سووره دال و مشک گره شی پیده وتری) وه دوو پشک، وه مشک، وه سه گی هار)).

وه له دهر برپینیکدا له لای پیشه وا موسلیم: دایکمان عانیشه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی کرد به کوشتنی پینج نازار دهر له مه ککه و ده وروو به ری مه ککه)).

پوونکردنه وه: هه رچی گیانداریک نازار دهر بیت وه ک ئه مانه یاخود نازار و زیانی زیاتری هه بیت ئه وا کوشتنی دروسته له مه ککه و غهیری مه ککه.

١ البخاري (١٨٢٩) (٣٣١٤) مسلم (١١٩٨/٧١)

٢ مسلم (١١٩٨/٦٧)

بابُ دُخُولِ مَكَّةَ وَالْبَيْتِ - به شی چوونه ناو مهككه و بهیتهوه

٢١٧- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ، وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ، فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: ابْنُ خَطَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَقَالَ: أَقْتُلُوهُ))^١.

واته: له ئهههسی کوپی مالیکهوه (پهزای خوای لیبی) دهلی: ((پیغهمبهری خوا (ﷺ) هاته مهككهوه سالی فهتج، وه کلاویکی سهريازی لهسهردا بوو، کاتیک که دایکه ند لهسهری پیاویک هات بۆلای وتی، ابْنُ خَطَلٍ، خوی ههلواسیوه به دیوارهکانی کهعبه دا، فهرمووی، بیکوژن)).

تیبینی وه رگێپر: ابْنُ خَطَلٍ، یهکێک بوو له وه کهسانه ی که پیغهمبهری خوا (ﷺ) فهرمانی کوشتنی ده رکردبوو له پۆژی فهتحدا چونکه موسلمان بوو پاشان موسلمانیک کی کوشت وه له نیسلام هه لگه پایه وهو چووه وه ناو بیباوه پهکانی مهككه وه چه ند که نیزه کیک کی هه بوو گۆرانیان دهوت به جنیودان به سهه پیغهمبهری خوا (ﷺ) دادا

٢١٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ مِنْ كَدَاءٍ، مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا الَّتِي بِالْبَطْحَاءِ، وَخَرَجَ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلَى))^٢.

واته: له عهبدوولای کوپی عومهرهوه (پهزای خوایان لیبی) دهلی: ((پیغهمبهری خوا (ﷺ) چووه مهككهوه له که دانه وه (که پتگه یه که) له الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا واته له بهشی سه ره وه ی مهككه که له نیو گۆرستانهکانی مهككه دایه له بطحاء وه ده رده چوو له بهشی خواره وه ی مهككه)).

١ البخاري (١٨٤٦) (٣٠٤٤) (٤٢٨٦) (٥٨٠٨) مسلم (١٣٥٧)

٢ البخاري (١٥٧٦) مسلم (١٢٥٧) واللفظ للبخاري

۲۱۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ، وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبِلَالٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، فَأَغْلَقُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَلَمَّا فَتَحُوا الْبَابَ: كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ وَلَجَ. فَلَقِيتُ بِلَالًا، فَسَأَلْتُهُ: هَلْ صَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ، بَيْنَ الْعُمُودَيْنِ الْيَمَانِيَيْنِ))^۱.

واته: له عهبدوولای کوپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خواو (ﷺ) أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبِلَالٌ وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ (په زای خویان لیبی)، چوونه به یته وه، وه ده رگایان له سه ر خویان داخست کاتیک که ده رگا که یان کرده وه، به که م که س من چوومه ژووره وه، به بیلال که شتم (په زای خوی لیبی) پرسیارم لی کرد نایه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی له که عبه دا کرد؟ وتی، به لی، له نیوان دوو کۆله که ی یه مانی)).

بابُ الطَّوَّافِ وَأَدْبِهِ - به شی ته واف و ئادابه کانی

۲۲۰ - عَنْ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنْتَ جَاءَ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ، وَقَبْلَهُ. وَقَالَ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ، لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبُلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ)).^۱

واته: له عومه ره وه (په زای خوی لیبی) ((که هاتوه بۆلای به رده په شه که و ماچی کردوه وه فه رموویه تی سویند به خوا من ده زانم که تو به ردیکیت، نه زیان و نه سوود نییه، نه گه ر پیغه مبه ری خوام (ﷺ) نه بینیا یه ماچی کردویت ماچم نه ده کردیت)).

۲۲۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ مَكَّةَ. فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: إِنَّهُ يَقْدَمُ عَلَيْكُمْ قَوْمٌ قَدْ وَهَنْتَهُمْ حُمَى يَثْرِبَ. فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ الثَّلَاثَةَ، وَأَنْ يَمْشُوا مَا بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ، وَلَمْ يَمْنَعَهُمْ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ كُلَّهَا: إِلَّا الْإِبْقَاءَ عَلَيْهِمْ)).^۲

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خواو (ﷺ) هاوه له کانی (په زای خویان لیبی) هاتن بۆ مه ککه، بیباوه په کان و تیان، خه لکانیک دین گه رمای یه ثریب (واته مه دینه) بیه یز و لاوازی کردون پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد به هاوه لانی که له سیّ ده ورانی یه که مدا به ده وری به یثدا خیرا برؤن، وه له نیوان پوکنی یه مانیدا به ئاسایی برؤن، وه هیچ شتیک پیکری نه کردن که هه موو ده ورانه کان به خیرایی بکه ن، جگه له وه نه بیت که توانایان بمینیت)).

پوونکردنه وه: جائه م خیراییه له ده وران کردن به ده وری به یثدا بۆ ئه وه بوو که بیباوه په کان بیان بینن که ئه وان لاواز نه بوون هه روه ک خویان به هیزن وه دلایان به قی له داخدا.

۱ البخاري (۱۵۹۷) مسلم (۱۲۷۰/۲۵۱)

۲ البخاري (۱۶۰۲) (۴۲۵۶) مسلم (۱۲۶۶)

۲۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يَقْدُمُ مَكَّةَ إِذَا اسْتَلَّمَ الرُّكْنَ الْأَسْوَدَ - أَوَّلَ مَا يَطُوفُ - يَخْبُ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ)).^۱

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوام دی (ﷺ) کاتیک که هاته مه که که یه که م جار که ته وافی کرد به ده وری به ییتدا دهستی دا له به رده په شه که وه سی جار به هه روه له به ده وری به ییتدا سووپایه وه)).

۲۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى بَعِيرٍ، يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِخْجَنٍ)).^۲

المِخْجَنُ: عصا مَخْنِيَّةُ الرَّأْسِ.

واته: له عهبدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری (ﷺ) ته وافی کرد له حه جی مالئاوایدا به سه ر وشتیکه وه، به گوجانیکی سه ر چه ماوه دهستی ده دا له پوکنه کان)).

المِخْجَنُ: واته گوجانیکی سه ر چه ماوه.

۲۲۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((لَمْ أَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُ مِنَ الْبَيْتِ إِلَّا الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانَيْنِ)).^۳

واته: له عهبدوللای کوپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوام (ﷺ) نه دیوه دهست با له هیچ شتیکه وه له به ییت جگه له دوو پوکنه یه مانیکه نه بی)).

۱ البخاري (۱۶۰۳) واللفظ له مسلم (۱۲۶۱)

۲ البخاري (۱۶۰۷) مسلم (۱۲۷۲)

۳ البخاري (۱۶۰۹) واللفظ له مسلم (۱۲۶۹)

بابُ التَّمَتُّعِ - به شی حه جکردن به ته مه توع

حه ج کردن سیّ جوړه ۱- تمتع. ۲- قران. ۳- افراد.

التمتع: واته که سیّ که چوو بۆ حه ج ئیحرام ببه سستی به عومره له مانگه کانی حه جدا هه رکه چوو هه ئوئ ته واف بکات سه عی نیوان صفا و مهروه بکات وه قزی کورت بکاته وه یا خود صفری بکات پاشان ئیحرام له خوئ ده کاته وه وه هه موو شتیکی بۆ حه لاله هه تا کاتی حه ج کردن به لام واجبه له سه ری که خوین بریژیّت.

القران: بریتییه له وهی که ئیحرام ببه سستی به حه ج و عومره به یه که وه، وه نه وکه سه ی که به ئیفراد به ستویه تی چیده کات ئه میش به هه مان شیوه، به لام ئه م کرده وه کانی هی حه ج و عومره یه به یه که وه، وه واجبه له سه ری که خوین بریژیّت.

الافراد: بریتییه له وهی که ئیحرام ببه سستی به حه ج به ته نیا، کاتیّ که چوو ناو مه که وه ته وافی قدوم ده کات، که سونه ته پاشان ویستی کرد سه عی نیوان صفا و مهروه ده کات بۆ حه ج وه نه گه ر ئاره زوی کرد دواي ده خات بۆ دواي ته وافی زیاره ت دواي ئه مانه هیچ شتیّ بۆی حه لال نییه هه تا پۆزی جه ژن حه جه که ی ته واو ده کات.

۲۲۵- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ نَصْرِ بْنِ عِمْرَانَ الضُّبَعِيِّ، قَالَ: ((سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ الْمُتْعَةِ؟ فَأَمَرَنِي بِهَا، وَسَأَلْتُهُ عَنِ الْهَدْيِ؟ فَقَالَ: فِيهِ جَزْرٌ، أَوْ بَقَرَةٌ، أَوْ شَاةٌ، أَوْ شِرْكٌ فِي دَمٍ قَالَ: وَكَأَنَّ أَنَسًا كَرِهُومًا، فَنِمْتُ. فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ: كَأَنَّ إِنْسَانًا يُنَادِي: حَجٌّ مَبْرُورٌ، وَمُتْعَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ. فَأَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ فَحَدَّثْتُهُ. فَقَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ سُنَّةُ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له نه بو حه مزه وه (په حمه تی خواي لیبی) که ناوی نه صری کوپی عیمرانی ضهبعیه ده ئی: پرسیارم کرد له عه بدوللای کوپی عه باس (په زای خویان لیبی) سه باره ت به حه جی ته مه توع؟ فه رمانی پیکردم که بیکه م، وه پرسیارم لیکرد

سه بارهت به قوربانی؟ فەرمووی، وشتریک، یاخود مانگایهک، یاخود مه پێک، یاخود
 ههوت به کی وشتریک یان مانگایهک، ده لێ: خه لکی وهك ئەمه یان پێناخۆش بیت و ابو،
 خه وتم له خهوما دیم وهك كه سێك بانگ بکات، هه جیکێ وهرگیراو، وه ته مه تو عێکی
 قوبول کراو، هاتم بۆلای عه بدوللای کورپی عه باس (په زای خویان لیبی) هه وائلم پێدا،
 وتی الله اکبر ئەوه سونه تی أبو القاسمه واته پێغه مبه ری خوا (ﷺ).

۲۲۶ - عَنْ حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا
 شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا مِنَ الْعُمْرَةِ وَلَمْ تَحِلَّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ فَقَالَ: إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَدْتُ
 هَذِيبي، فَلَا أَحِلُّ حَتَّى أَتَحَرَ)).^۱

واته: له دایکمان هه فسه وه (په زای خوی لیبی) كه خیزانی پێغه مبه ره (ﷺ) كه
 وتویه تی ((ئه ی پێغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆچی خه لکی ئیحرامی عومره یان له خویان
 کردۆته وه وه تو هه ره له ئیحرام دایت، فەرمووی، من قزیم به ستووه، وه هه یوانیشم
 له گه ل خۆم هه ناوه، ئیحرام ناشکێتم هه تا خۆین نه پزیم)).

په ونکردنه وه: پێغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆیه قزێ به ستبوو چونکه قزێ درێژ بوو
 وه ده شیزانی هه تا پۆژی جه ژن له ئیحرامدا ده بیته بۆ ئەوه ی له و ماوه یه دا خۆل و ته پو
 تۆزی تێنه چیت كه شانە ی ناکات.

۲۲۷ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: ((أُنْزِلَتْ آيَةُ الْمُتَعَةِ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى. فَفَعَلْنَاهَا
 مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَنْزِلْ قُرْآنُ بِحُرْمَتِهَا، وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا حَتَّى مَاتَ.
 فَقَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ)).^۲ قَالَ الْبُخَارِيُّ "يُقَالُ: "إِنَّهُ عُمَرُ".
 وَلِمُسْلِمٍ ((نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتَعَةِ - يَعْنِي مُتَعَةَ الْحَجِّ - وَأَمَرْنَا بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ ثُمَّ لَمْ تَنْزِلْ آيَةُ تَنْسَخُ آيَةَ مُتَعَةِ الْحَجِّ وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا حَتَّى مَاتَ)).^۳ وَلَهُمَا بِمَعْنَاهُ.

۱ البخاري (۱۵۶۶) (۱۶۹۷) (۱۷۲۵) (۵۹۱۶) مسلم (۱۲۲۹)

۲ البخاري (۴۵۱۸)

۳ مسلم (۱۲۲۶/۱۷۲)

واته: له عیمرانی کوپی حوصه‌ینه‌وه (په‌زای خوای لیبى) ده‌لى: ((تایه‌تی حه‌ج کردن به ته‌مه‌توع دابه‌زی له کتیبی خوای گه‌وره (واته قوپشان) وه ئیمه‌ش کردمان له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) وه قوپشان دانه‌به‌زی به حه‌رام کردنی، وه پیغه‌مبه‌ری خواداش (ﷺ) قه‌ده‌غی نه‌کرد هه‌تا وه‌فاتی کرد، پیاویک قه‌ده‌غی کرد به ئاره‌زووی خو، (ئیمامی بوخاری ده‌لى:، و تراوه ئه‌و پیاوه عومه‌ره (په‌زای خوای لیبى)).

وه له‌ده‌ربهرینکی تردا له‌لای پیشه‌وا موسلیم: عیمرانی کوپی حوصه‌ین (په‌زای خوای لیبى) ده‌لى: ((تایه‌تی موعه‌ه دابه‌زی - واته - حه‌جی ته‌مه‌توع - وه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمانی پیکردین، پاشان هه‌ج تایه‌تیک دانه‌به‌زی تایه‌تی حه‌ج کردن به ته‌مه‌توع هه‌لبه‌ه‌شینیته‌وه، وه پیغه‌مبه‌ری خواداش (ﷺ) قه‌ده‌غی نه‌کرد هه‌تا وه‌فاتی کرد. له‌لای پیشه‌وا بوخاری و موسلیم هاتووه به‌یه‌ک واتا.

په‌ونکردنه‌وه: ئیمامی عومه‌ره (په‌زای خوای لیبى) که رێگری له حه‌ج کردن به ته‌مه‌توع ده‌گرد بۆ سه‌ره‌په‌چی فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌بوو به‌لکو ئیجتیهادیک بوو وه ده‌ببینی خه‌لکی ته‌مه‌لی ده‌که‌ن وه له‌و عومه‌ره‌یه زیاتر ناکه‌ن که له‌گه‌ل حه‌جدا ده‌یکه‌ن بۆیه ئاوا فه‌رمانی پیده‌کردن به‌لام حه‌ج کردن به ته‌مه‌توعیش هه‌ر له‌لایه‌ن خوداوه‌یه و دروسته‌ بۆمان به‌بێ جیاوازی.

۲۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَمَتَّعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَأَهْدَى. فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ. وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَآهَلَ بِالْعُمْرَةِ، ثُمَّ أَهَلَ بِالْحَجِّ، فَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَآهَلَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ تَمَتَّعَ، فَسَاقَ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ. وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِ فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مَكَّةَ قَالَ لِلنَّاسِ: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ قَدْ أَهْدَى، فَإِنَّهُ لَا يُحِلُّ مِنْ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ حَتَّى يَقْضِيَ

حَجَّهٗ. وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَهْدَى فَلْيَطْفُ بِالْبَيْتِ وَبِالصُّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلْيَقْصِرْ وَلْيَخْلُلْ، ثُمَّ لِيُهْلِ بِالْحَجِّ وَلْيُهْدِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَذَا فَلْيَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ. فَطَافَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ إِلَى مَكَّةَ. وَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ أَوَّلَ شَيْءٍ، ثُمَّ خَبَّ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ مِنَ السَّبْعِ، وَمَشَى أَرْبَعَةً، وَرَكَعَ حِينَ قَضَى طَوَافَهُ بِالْبَيْتِ عِنْدَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَأَتَى الصُّفَا، وَطَافَ بَيْنَ الصُّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ، ثُمَّ لَمْ يُجِلْ مِنْ شَيْءٍ حَرَمَ مِنْهُ حَتَّى قَضَى حَجَّهُ، وَتَحَرَّ هَذِيهُ يَوْمَ النُّحْرِ. وَأَقَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَلَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَرَمَ عَلَيْهِ، وَفَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَهْدَى فَسَاقِ الْهَدْيَ مِنَ النَّاسِ^۱.

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (ره زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له حه جی مال ناوایدا له پيشدا ئیحرامی به عومره به ست پاشان به حه ج، وه مه پړکی کرد به فیدیه له (ذو الحلیفه) وه نه وه حیوانه شی له گه ل خوی هیئابوی، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سه ره تا به عومره ده سستی پیکرد، پاشان به حه ج، وه خه لکیش له خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئیحرامیان له نیوان عومره بو حه ج به ست، جا خه لکانیک هه بوو فیدیه یان له گه ل خویان هیئابوو له ذو الحلیفه هه ش بوو نه یهینا بوو، کاتیک که پیغه مبه ر (ﷺ) گه شته مه ککه به خه لکه که ی فه رموو، هه ر که سیك له نیوه که فیدیه ی له گه ل خویدا هیناوه نه وا هیچ شتیک له وانه ی که لی حه رام کراوه بو ی حه لال نییه هه تا حه ج که ی ته واو ده کات، وه هه ر که سیك له نیوه که فیدیه ی پینیه نه وا با ته وافی به بیت و صه فاو مه روه بکات وه موی سه ری به ری و ئیحرام بشکینیت، پاشان ئیحرام بو حه ج به سستیت وه فیدیه بدات، نه وه ش توانای فیدیه دانی نییه با سی پوژ له حه ج به پوژو بییت وه حه وتیش کاتیک گه رایه وه ناو که س و کاری، ئینجا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کاتیک گه شته مه ککه به که م شت ده سستی دا له به رده

په شه که، پاشان سئ سووپی له حهت جاره که به هروه له کرد وه چوار جاره که ی تریش به پوشتن، وه دوو پکات نویژی لای مه قامدا کرد کاتیک که ته وافه که ی به ده وری به يتدا ته و او کرد، پاشان سه لامی دایه وه و هات بۆ صه فا حهوت جار له نیوان صه فا و مه روه دا گه را پاشان ئیحرامی نه شکاند وه هیچ شتیک له و شتانه ی لیی حه رام بوو بۆی حه لال نه بوو هه تا حه جه که ی ته و او کرد، وه قوربانیه که ی له پوژی جه ژندا سه ر بپی وه له مینا هاته خواره وه ته و افی به يتی کرد، پاشان ئیحرامی شکاند له و شتانه ی که لیی حه رام بوو وه ئه و که سانه ی که حه یوانی قوربانیان هیتا بوو هه ر وه ک پیغه مبه ری خویان (ﷺ) کرد)).

۲۲۹ - عَنْ حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا مِنَ الْعُمْرَةِ وَلَمْ تَحِلِّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ فَقَالَ: إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَدْتُ هَذِيئِي، فَلَا أَجِلُ حَتَّى أَنْحَرُ)).^۱

واته: له دایکمان حه فصه وه (په زای خوی لیبی) که خیزانی پیغه مبه ره (ﷺ) که وتویه تی ((ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆچی خه لکی ئیحرامی عومره یان له خویان کردۆته وه وه تۆ هه ر له ئیحرامدایت، فه رمووی، من قزّم به ستووه، وه حه یوانیشم له گه لّ خۆم هیتاوه، ئیحرام ناشکینم هه تا خوین نه پزّم)).

پوونکردنه وه: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆیه قزّی به ستبوو چونکه قزّی دریز بوو وه ده شیزانی هه تا پوژی جه ژن له ئیحرامدا ده بیت بۆ ئه وه ی له و ماوه یه دا خۆل و ته پو تۆزی تینه چیت که شانه ی ناکات.

بابُ الْهَدْيِ - به‌شی‌حه‌یوانی‌قوربانی‌حه‌ج‌کردن

۲۳۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((فَتَلْتُ فَلَانِدَ هَدْيٍ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَشْعَرَهَا وَقَلَدَهَا - أَوْ قَلَدْتُهَا - ثُمَّ بَعَثَ بِهَا إِلَى الْبَيْتِ. وَأَقَامَ بِالْمَدِينَةِ، فَمَا حَرَّمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ كَانَ لَهُ حِلَالًا))^۱.

واته: له دایکمان عایشه‌وه (په‌زای‌خوای‌لیبی) ده‌لی: ((په‌تم‌کرده‌ملی‌ئو‌حه‌یوانانه‌ی‌که‌پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) ده‌ینارد‌بو‌مه‌ککه‌بو‌خیر، پاشان‌لایه‌کیم‌داخ‌ده‌کردو‌وه‌په‌تم‌ده‌کرده‌ملی، پاشان‌ده‌ینارد‌بو‌مه‌ککه، وه‌خو‌شی‌له‌مه‌دینه‌بوو، هیچ‌شتیکی‌لی‌حه‌رام‌نه‌بوو‌که‌بو‌ئو‌حه‌لال‌بوو)).

۲۳۱ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((أَهْدَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً غَنَمًا))^۲.

واته: له دایکمان عایشه‌وه (په‌زای‌خوای‌لیبی) ده‌لی: ((جاریکیان‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) مه‌پی‌نارد‌بو‌مه‌ککه‌به‌دیاری (واته‌بو‌خیر))).

۲۳۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَسُوقُ بَدَنَةً، قَالَ: ارْكَبْهَا، قَالَ: إِنَّهَا بَدَنَةٌ، قَالَ ارْكَبْهَا. فَرَأَيْتُهُ رَاكِبَهَا، يُسَاطِرُ النَّبِيَّ وَالنَّعْلُ فِي عُنُقِهَا))^۳. وَفِي لَفْظٍ قَالَ فِي الثَّانِيَةِ، أَوْ الثَّلَاثَةِ: ((ارْكَبْهَا. وَبَيْنَكَ، أَوْ وَيْحَكَ))^۴.

واته: له‌ئو‌به‌هورده‌یره‌وه (په‌زای‌خوای‌لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) پیاو‌یکی‌دی‌و‌شتیکی‌دابو‌پیش‌خو‌ی، فه‌رمو‌وی، سواری‌ببه، وتی‌بو‌قوربانییه،

۱ البخاري (۱۶۹۹) مسلم (۱۳۲۱)

۲ البخاري (۱۷۰۱) مسلم (۱۳۲۱/۳۶۷)

۳ البخاري (۱۷۰۶)

۴ البخاري (۲۷۵۵) (۶۱۶۰) مسلم (۱۳۲۲)

فهرمووی، سواری ببه، ئه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: کابرام دی سواری بوو به‌لای چه‌پی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ده‌پوشت، وه نه‌عله‌کانی له‌ملی وشره‌که‌دا بوو)).

وه له‌ده‌ربړینکي تردا: ئه‌بوهوره‌یره (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌دوهم جاردا یاخود له‌سییهم جاردا فهرمووی، سواری ببه داماو.

۲۳۳ - عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَمَرَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقُومَ عَلَى بُدْنِهِ، وَأَنْ أَتَصَدَّقَ بِلَحْمِهَا وَجُلُودِهَا وَأَجِلَّتِهَا، وَأَنْ لَا أُعْطِيَ الْجَزَارَ مِنْهَا شَيْئًا وَقَالَ: نَحْنُ نُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِنَا))^۱.

واته: له‌عه‌لی کوپی ئه‌بو طالبه‌وه (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمانی پیکرد که سه‌ره‌رشتی قوربانیه‌که‌ی بکه‌م، وه گوشت و پیسته‌و سه‌ر پشته‌که‌ی بکه‌م به‌خیر هیچی نه‌ده‌م به‌قه‌سابه‌که‌، وه فهرمووی ئیمه‌ خو‌مان کریکه‌ی ده‌ده‌ینی)).

۲۳۴ - عَنْ زِيَادِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: ((رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ قَدْ أَتَى عَلَى رَجُلٍ قَدْ أَنَاخَ بَدَنَتُهُ يَنْحَرَهَا. فَقَالَ ابْنُهَا قِيَامًا مُقَيَّدَةً سُنَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۱.

واته: له‌زیادی کوپی جوبه‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبّی) ده‌لّی: ((عه‌بدو‌لّای کوپی عومه‌رم دی (په‌زای خوایان لیبّی) هاته‌لای پیاویک وشره‌که‌ی به‌چوکدا خستبوو سه‌ری ده‌بړی، وتی هه‌لیبسینه سه‌ر پیو بیبه‌سته‌ره‌وه ئینجا سه‌ری بېره‌، سونه‌تی موچه‌مه‌ده (ﷺ))).

۱ البخاري (۱۷۱۳) مسلم (۱۳۲۰)

۲ البخاري (۱۷۱۳) مسلم (۱۳۲۰)

بابُ الْفَسْلِ لِلْمُحْرَمِ - به شی خوشوردنی ئیجرام پۆش

۲۳۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ: ((أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ وَالْمِسْوَرَ بْنَ مَخْرَمَةَ اخْتَلَفَا بِالْأَبْوَاءِ. فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ. وَقَالَ الْمِسْوَرُ: لَا يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ قَالَ: فَأَرْسَلَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - . فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ بَيْنَ الْقَرْنَيْنِ، وَهُوَ يَسْتَتِرُ بِثَوْبٍ. فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ. فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقُلْتُ: أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُنَيْنٍ، أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ ابْنُ عَبَّاسٍ، يَسْأَلُكَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ؟ فَوَضَعَ أَبُو أَيُّوبَ يَدَهُ عَلَى الثَّوْبِ، فَطَاطَأَهُ، حَتَّى بَدَأَ لِي رَأْسُهُ. ثُمَّ قَالَ لِإِنْسَانٍ يَصُبُّ عَلَيْهِ الْمَاءَ: أَصْنُبْ، فَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ. ثُمَّ حَرَّكَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ. ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ))^۱.
وَفِي رِوَايَةٍ " فَقَالَ الْمِسْوَرُ لابْنِ عَبَّاسٍ: لَا أَمَارِكَ بَعْدَهَا أَبَدًا " ^۲.

القرنان: العمودان اللذان تُشَدُّ فِيهِمَا الخَشْبَةُ الَّتِي تُعَلَّقُ عَلَيْهَا بَكْرَةُ الْبَيْرِ.

واته: له عهبدوللای کورپی حونهینه وه (پهحهتهی خوای لیبی) دهلی: ((عهبدوللای کورپی عهباس و میسوهری کورپی مهخره مه (پهزای خویان لیبی) له (أبواء - که ناوچهیه که له نیتوان مهککه و مه دینه دا) پایان جیاواز بوو، عهبدوللای کورپی عهباس (پهزای خویان لیبی) وتی، ئیجرام پۆش بۆی هیه سه ری بشوات، میسوهر (پهزای خوی لیبی) وتی، ئیجرام پۆش بۆی نییه سه ری بشوات، دهلی:، عهبدوللای کورپی عهباس (پهزای خویان لیبی) ناردمی بۆلای شه بو شه یوبی نه نصاری (پهزای خوی لیبی) سه یر ده که م خوی ده شوات له نیتوان دوو کۆله که دا وه په رده ی پۆشیوه، جا سه لام لیکرد، وتی شه وه کتییه؟ وتم عهبدوللای کورپی حونه ینم عهبدوللای کورپی

۱ البخاري (۱۸۴۰) مسلم (۱۲۰۵)

۲ مسلم (۱۲۰۵/۹۲)

عه‌باس (په‌زای خویان لیبی) ناردمی بۆلای تۆ تا لیت بپرسیت، پیغه‌مبه‌ری خوا
 (ﷺ) چۆن سه‌ری شۆردوه کاتیک که له ئیحرامدا بوو، ئه‌بو ئه‌یوب (په‌زای خوی
 لیبی) ده‌ستی خسته سه‌ر په‌رده‌که و دای نه‌واند هه‌تا سه‌ریم لیده‌رکه‌وت، پاشان وتی
 به‌که‌سیک که ئاو بکات به‌سه‌ریدا، ئه‌ویش کردی به‌سه‌ریدا پاشان سه‌ری جولاند به
 هه‌ردوو ده‌ستی پیش و دوی به‌ده‌سته‌کانی کرد پاشان وتی، ئابه‌م شیوه‌یه
 پیغه‌مبه‌ریم (ﷺ) دیوه سه‌ری شۆردوه)).

وه له‌ده‌ربهرینیکی تردا هاتوه: که میسوه‌ر (په‌زای خوی لیبی) به‌عه‌بدوللای
 کوپی عه‌باسی وتوه (په‌زای خویان لیبی) هه‌رگیز ده‌ده‌میت له‌که‌لدا ناکه‌م.

بابُ فَسْخِ الْحَجِّ إِلَى الْعُمْرَةِ - به شی هه لوه شاندهوی جه ج بۆ عومره

۲۳۶ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ ((أَهْلُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ بِالْحَجِّ وَلَيْسَ مَعَ أَحَدٍ مِنْهُمْ هَدْيٌ غَيْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَطَلْحَةَ، وَقَدِمَ عَلَيَّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - مِنَ الْيَمَنِ فَقَالَ: أَهَلَّتُمْ بِمَا أَهَلَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصْحَابَهُ: أَنْ يَجْعَلُوا عُمْرَةً، فَيَطُوفُوا ثُمَّ يَقْصِرُوا وَيُحِلُّوا، إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ فَقَالُوا: نَنْطَلِقُ إِلَى "مِنَى" وَذَكَرُ أَحَدِنَا يَقْطُرُ؟ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا أَهْدَيْتُ، وَلَوْ لَا أَنَّ مَعِيَ الْهَدْيُ لَأَحْلَلْتُ. وَحَاضَتْ عَائِشَةُ. فَتَسَكَّتِ الْمَنَاسِكُ كُلُّهَا، غَيْرَ أَنَّهَا لَمْ تَطُفْ بِالْبَيْتِ. فَلَمَّا طَهَّرَتْ وَطَافَتْ بِالْبَيْتِ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَنْطَلِقُونَ بِحَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ، وَأَنْطَلِقُ بِحَجٍّ فَأَمَرَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ: أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا إِلَى التَّنْعِيمِ فَأَعْتَمَرَتْ بَعْدَ الْحَجِّ)).^۱

واته: له جابری کوپی عهبدوللاوه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((پښه مبه رو (ﷺ) هاوه لانی (په زای خویان لیبی) ئیحرامیان به ست به جه ج (واته به افراد) وه که سیشیان حه یوانی قوریانیان پښه بوو جگه له پښه مبه رو (ﷺ) طه لحه نه بیټ (په زای خوی لیبی) وه عه لی (په زای خوی لیبی) له یه مه نه وه هات وتی، ئیحرام به ست به وهی که پښه مبه ر (ﷺ) ئیحرامی به ستووه، پښه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد به هاوه له کانی (په زای خویان لیبی) که ئیحرامه کانیان هه لئوه شپښه وه به عومره بیبه ستن، ته واف بکه ن و پاشان موی سهریان بېرن وه ئیحرام بشکښن جگه له که سیک نه بیټ که قوریانی پښیټ، وتیان بچین بۆ میناو وه عه وره تمان ناوی لیده تکی (واته دواى ئیحرام شکندن ئافره تیان بۆ حه لال بوو ئه وانیش وتیان چۆن وا ده بیټ) ئه مه که شته وه به پښه مبه ر (ﷺ) فه رموی، ئه گه ر ئیستم ئه وسا بوايه منیش حه یوانی

دیاری به یتیم له گه لَ خۆم نه ده هێنا وه ئه گهر له بهر ئه وه نه بێت که دیاری به یتیم پێیه
ئه وای ئیحرام ده شکاندو ده مکرد به عومره، وه عانیشه (پهزای خوای لیبی) که وته
حه یزه وه وه هه موو پایه کانی حه جی جێبه جێکرد، جگه له وهی که ته وانی به ده وری
به یتدا نه کرد، کاتیک که پاک بۆوه وه ته وانی به ده وری به یتدا کرد وتی ئه ی پێغه مبه ری
خوا (ﷺ) ده پۆنه وه به حه ج و عومره وه وه من بێمه وه به حه ج وه پێغه مبه ر
(ﷺ) فه رمانی کرد به عه بدولپه حمانی کوپی ئه بو به کر (پهزای خوایان لیبی) که بچیت
له گه ئیدا بۆ ته نعیم، ئینجا عومره ی کرد دوا ی حه ج)).

۲۳۷ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: ((قَدِمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَحَنُّنُ نَقُولُ: لَبَّيْكَ بِالْحَجِّ. فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَجَعَلْنَاهَا عُمْرَةً)).^۱

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (پهزای خوایان لیبی) ده لی: ((له خزمه ت
پێغه مبه ری خوا دا (ﷺ) چووین بۆ حه ج ده مانوت: لَبَّيْكَ بِالْحَجِّ. پێغه مبه ری خوا
(ﷺ) فه رمانی پێکردین که بیکه ین به عومره (واته له ئیفراده وه کردیان به ته مه توع)).

۲۳۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ مُهْلِينَ بِالْحَجِّ. فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً.
فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْحِلِّ؟ قَالَ: الْحِلُّ كُلُّهُ)).^۲

واته: عه بدوللای کوپی عه باسه وه (پهزای خوایان لیبی) ده لی: ((پێغه مبه ری خوا و
(ﷺ) هاوه لانی (پهزای خوایان لیبی) له هاتن چواری مانگی: ذِي الْحِجَّةِ: دا ئیحرامیان
به سته بو به حه ج (واته به ئیفراد) پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی پێکردن که بیشکێنن

۱ البخاري (۱۵۷۰) واللفظ له مسلم (۱۲۱۸)

۲ البخاري (۱۵۶۴) (۳۸۳۲) مسلم (۱۲۴۰)

وه بیهکن به عومره وتیان، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) چی ئیحرام شکاندنیک،
 فرمووی هه‌موو شکاندنیک (واته هه‌موو شتیکیان بۆ حه‌لال بوو)).

۲۳۹ - عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: ((سُئِلَ أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ - وَأَنَا جَالِسٌ - كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسِيرُ حِينَ دَفَعَ؟ قَالَ: كَانَ يَسِيرُ الْعَنْقُ. فَإِذَا وَجَدَ فَجْوَ نَصٍّ)).^۱

العَنْقُ: انبساطُ السَّيْرِ، و "النَّصُّ" فوق ذلك.

واته: له عوروه‌ی کوپی زویه‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((من دانیشتبوم
 پرسیار کرا له ئوسامه‌ی کوپی زه‌ید (په‌زای خوایان لیبی) پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) چۆن
 ده‌پۆی کاتیک له عه‌ره‌فه‌وه هات بۆ موزده‌لیفه؟ وتی، مام ناوه‌ندی ده‌پۆشت وه‌کاتیک
 بۆشایی و مه‌جالیک‌ی به‌دی بکردایه‌ خیراتری ده‌کرد)).

العَنْقُ: واته: مام ناوه‌ندی پۆشتن. "النَّصُّ" خیراتر.

**بابُ حَکْمِ تَقْدِیمِ الرِّمِيِّ وَالنَّحْرِ وَالْحَلْقِ وَالْإِفَاضَةِ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ
بِهَشِيِّ پِيشْخَسْتَن و دواخسْتَنی شَهِیتان رَهْ جَهْمْکَرْدَن و قوربانی کردن و
هَر تاشین و تَه و اف کردن هَه نَدِیکِیان بَه سَه ر هَه نَدِیکِیاندا**

۲۴۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ. فَجَعَلُوا يَسْأَلُونَهُ. فَقَالَ: رَجُلٌ لَمْ أَشْعُرْ، فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبِجَ؟ قَالَ: أَذْبِجْ وَلَا حَرَجَ. وَقَالَ الْآخَرُ: لَمْ أَشْعُرْ، فَتَنَحَّرْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ؟ فَقَالَ: أَرْمِ وَلَا حَرَجَ. فَمَا سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قُدِّمَ وَلَا أُخِّرَ إِلَّا قَالَ: أَفْعَلْ وَلَا حَرَجَ)).^۱

واته: له عهبدوللای کوپی عهمری کوپی عاصه وه (پرهزای خویان لیبی) ده‌لی:
((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وه‌ستا له حه‌جی مالئاوایدا خه‌لکی پرسیاریان لیده‌کرد،
پیاوێک وتی، نه‌مزانی سهرم تاشی پیش قوربانی کردن، فه‌رمووی، قوربانی بکه
قه‌یناکه تاوان نییه، که‌سیکی تر وتی، نه‌مزانی قوربانیم کرد پیش نه‌وه‌ی به‌رد باران
بکه‌م، فه‌رمووی، به‌رد باران بکه قه‌یناکه تاوان نییه، هیچ پرسیاریکی لیئه‌کرا نه‌و پۆژه
سه‌باره‌ت به‌شتیک پیش خرابیئت یاخود دوا خرابیئت هه‌ر فه‌رمووی، بیکه گوناوه‌و تاوان
نییه)).

تیبینی وه‌رگێر: له‌م فه‌رمووده‌یه‌دا نه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌وێت نه‌و کارانه‌ی که‌ پۆژی
قوربانی ده‌کرین نه‌گه‌ر پیش و دوا بخزین نه‌وا تاوان نییه به‌لام گه‌ر به‌ته‌رتیب بکرین
نه‌وه شوین که‌وتنی سونه‌ته نه‌و کارانه‌ش نه‌مانه‌ن به‌ پیز به‌ندی: به‌رد باران - قوربانی
- سه‌رتاشین - ته‌واف کردن.

بابُ کِیفِ تَرْمِیِ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ - به‌شی چۆن شه‌یتان به‌رد باران ده‌که‌یت

۲۴۱ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ النَّخَعِيِّ: ((أَنَّهُ حَجَّ مَعَ ابْنِ مَسْعُودٍ. فَرَأَاهُ يَرْمِي الْجَمْرَةَ الْكُبْرَى بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ فَجَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ، وَمَنْى عَنْ يَمِينِهِ. ثُمَّ قَالَ: هَذَا مَقَامُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له عه‌بدولپه‌همانی کورپی یه‌زیدی نه‌خه‌عیه‌وه (په‌همه‌تی خوای لی‌بی): ((که
حه‌جی کردوه له‌که‌ل عه‌بدوللای کورپی مه‌سعودا (په‌زای خویان لی‌بی) دیویتی که
به‌رد بارانی الْجَمْرَةُ الْكُبْرَى: کردوه به‌حه‌وت به‌رد به‌یتی خستوته لای چه‌پیو میناشی
خستوته لای پاستی، پاشان وتویه‌تی، نه‌مه ئه‌و جی‌گایه‌یه که سوره‌تی " بقره "
دابه‌زیوه‌ته سه‌ری (ﷺ)). (مه‌به‌ستی پی‌غه‌مبه‌ری خواجه (ﷺ)).

بابُ فَضْلِ الْحَلْقِ وَجَوَازِ التَّقْصِيرِ

به شی گه ورهیی سه رتاشین وه دروستی کورت کردنه وهی

۲۴۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلِّقِينَ. قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟. قَالَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلِّقِينَ. قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟. قَالَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلِّقِينَ. قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَالْمُقَصِّرِينَ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرموی ((په روه ردگارا له وانه خوش ببه که سه ریان تاشیوه، وتیان نهی نه وانهی که کورتیان کردوته وه، فرموی، په روه ردگارا له وانه خوش ببه که سه ریان تاشیوه، وتیان نهی نه وانهی که کورتیان کردوته وه، فرموی، په روه ردگارا له وانه خوش ببه که سه ریان تاشیوه، وتیان نهی نه وانهی که کورتیان کردوته وه، فرموی، نه وانهش که کورتیان کردوته وه)).

باب طواف الإفاضة والوداع

بهشی ته وافی گه رانه وه له عه ده فه و ته وافی کو تایی

۲۴۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((حَجَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَقْضَيْنَا يَوْمَ النَّحْرِ. فَحَاضَتْ صَفِيَّةٌ. فَأَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهَا مَا يُرِيدُ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِهِ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا حَائِضٌ. قَالَ: أَحَابِسْتُنَا هِيَ؟ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ أَفَاضَتْ يَوْمَ النَّحْرِ قَالَ: أَخْرِجُوا))^۱.

وَفِي لَفْظٍ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((عَفْرَى، حَلَقَى. أَطَافَتْ يَوْمَ النَّحْرِ؟ قِيلَ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَنْفِرِي))^۲.

واته: له دایکمان عانی شه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((حه جمان کرد له خزمه ت پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) وه ته و افمان کرد پوژی جه زن، ئینجا سه فییه (په زای خوای لیبی) که و ته حه یزه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) ویستی سه ر جیی له که لدا بکات، منیش وتم نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه و له حه یزدا یه، فه رموی، تو بلایی نه مان هی لیت ته وه؟ وتیان نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه و پوژی جه زن ته وافی کرد وه، فه رموی، برۆن)).

وه له ده ربړینکی تر دا: عانی شه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی ((له ش به بار و زمان به ئازار بیت، ئایه ته وافی کرد وه پوژی جه زن؟ وترا، به لی: فه رموی که واته برۆ)).

پوونکردنه وه: پیغه مبه ر (ﷺ) که وای فه رمو مه به سستی دو عا کردن نه بوو لی به لکو نه وه قسه یه که له سه ر ده میان هه روه ک نه ریت.

۱ البخاري (۱۷۳۳) (۱۷۵۷) مسلم (۱۲۱۱/۳۸۶)

۲ البخاري (۱۷۷۱)

۲۴۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ))^۱.

واته: له عهبدووللای کوی عهباسهوه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((فهرمان کرا بهخه لکی که کووتا کاریان ته وافی بهیت بیت، جگه له تافره تی حهیز دار نه بیت که مؤله تی دراوه تی)).

بابُ وجوب المبيت بمنى - به شی واجبییه تی مانه وه له مینا

۲۴۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((اسْتَأْذَنَ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْ يَبِيتَ بِمَكَّةَ لَيْلًا مِنِي، مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ فَأُذِنَ لَهُ))^۱.
واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((عه باسی کوی عبدال مطلب مؤله تی وهرگرت له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) که شه وه کانی مینا له مه کهه بمینتته وه له بهر ناودان به خه لکی نه ویش مؤله تی دایه)).

پوونکردنه وه: مانه وه له مینا واجبه به لام بۆ که سیك نه بیته وهك عه باسی (په زای خوی لیبی) که خزمه تی حاجیانی ده کرد یاخود که سیك که مالکی هه بیته ترسی فه وتانی هه بیته یان که سیکی نه خۆش که سیش نه بیته خزمه تی بکات نه و بۆ نه مانه دروسته که له مینا نه میننه وه.

بابُ جمع المغرب والعشاء في المزدلفة

به شی کوکردنه وهی نویژی ئیواره و خه وتنان له موزده لیفه

۲۴۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: ((جَمَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ "بِجْمَعٍ"، لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا إِقَامَةٌ. وَلَمْ يُسَبِّحْ بَيْنَهُمَا، وَلَا عَلَى أَثَرٍ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا))^۲.

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) نویژی ئیواره و خه وتنانی کو کرده وه به کو کرده وه یه ک، بۆ هه ر یه کیکیان قامه تیک، وه نویژی نه کرد له نۆوانیاندا، وه له دوی هیچیان وه (واته نویژی سونه ت)).

۱ البخاري (۱۷۴۵) مسلم (۱۳۱۵)

۲ البخاري (۱۶۷۳) واللفظ له مسلم (۱۲۸۷/۲۸۷)

بابُ الْمُحْرَمِ يَأْكُلُ مِنْ صَيْدِ الْحَلَالِ

به‌شی ئی‌حرام پۆش بۆی هه‌یه گۆشتی نیچیر بخوات

۲۴۷ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ حَاجًّا، فَخَرَجُوا مَعَهُ، فَصَرَفَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ - فِيهِمْ أَبُو قَتَادَةَ - وَقَالَ: خُذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ، حَتَّى نَلْتَقِيَ. فَأَخَذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ فَلَمَّا انْصَرَفُوا أُحْرِمُوا كُلُّهُمْ، إِلَّا أَبَا قَتَادَةَ، لَمْ يُحْرَم. فَبَيْنَمَا هُمْ يَسِيرُونَ إِذْ رَأَوْا حُمْرَ وَحْشٍ. فَحَمَلَ أَبُو قَتَادَةَ عَلَى الْحُمْرِ. فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا. فَتَزَلْنَا وَآكَلْنَا مِنْ لَحْمِهَا. ثُمَّ قُلْنَا: أَتَأْكُلُ مِنْ لَحْمِ صَيْدٍ، وَنَحْنُ مُحْرِمُونَ؟ فَحَمَلْنَا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا فَأَدْرَكْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَسَأَلْنَاهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: مِنْكُمْ أَحَدٌ أَمَرَهُ أَنْ يَحْمِلَ عَلَيْهَا، أَوْ أَشَارَ إِلَيْهَا؟ قَالُوا: لَا. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَكُلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا))^۱.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((قَالَ: هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَتَنَاوَلْتُهُ الْعَضْدَ، فَأَكَلْتُ مِنْهَا أَوْ فَأَكَلْتُهَا))^۲.

واته: له نه‌بو قه‌تاده‌ی نه‌نصاییه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((په‌یغه‌مبه‌ری خوا ^ﷺ)) که‌وته‌پێ بۆ چه‌ج هاوه‌لانیش (په‌زای خوایان لی‌بی) له‌ خزمه‌تیدا، هه‌ندی‌ک له‌ هاوه‌لانی جیا‌کرده‌وه که‌ نه‌بو قه‌تاده‌یان تێدا‌بوو، ئینجا فه‌رمووی، که‌ناری ده‌ریاکه‌ بگرن هه‌تا پیتان ده‌گه‌ینه‌وه، که‌ناری ده‌ریاکه‌یان گرت، کاتی‌ک که‌ پۆشتن هه‌موویان ئی‌حرامیان به‌ست جگه‌ له‌ نه‌بو قه‌تاده‌ نه‌بیت که‌ ئی‌حرامی نه‌به‌ست، کاتی‌ک که‌ به‌رێگادا ده‌پۆشتن چاویان که‌وت به‌ کۆمه‌لێک گوی درێژی کتوی، نه‌بو قه‌تاده‌ هێرشێ بۆ بردن مێینه‌یه‌کی لی‌ پاو‌کردن، ئینجا لامانداو له‌ گۆشته‌که‌یمان خوارد، پاشان وتمان، گۆشتی

۱ البخاري (۱۸۲۴) مسلم (۱۱۹۶/۶۰)

۲ البخاري (۲۵۷۰)

پاوکراو بخۆین و وه ئیمه له ئیحرامداین؟ نه و گوشتهی که مابۆوه هه لمان گرت که گهشتین به پیغه مبهری خوا (ﷺ) پرسیارمان لیکرد له بارهیه وه، فهرمووی، نایه کهس له ئیوه فهرمانی پیکرد یاخود ئاماژهی بۆ کرد؟ وتیان نه خیر، جا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی، نه وهی که ماوه ته وه له گوشته کهی بیخۆن)).

له ده ربړینیکی تردا: نه بو قه تاده (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی نایه هیچتان پیماره؟ وتم، به لی قو لیکیم بۆ درێژ کرد لی خوارد، یاخود، خواردی)).

۲۴۸ - عَنْ الصَّغْبِ بْنِ جَنَامَةَ اللَّيْثِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّهُ أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِمَارًا وَخَشِيًا، وَهُوَ بِالْأَنْبَاءِ أَوْ بَوْدَانَ - فَرَدَّهُ عَلَيْهِ. فَلَمَّا رَأَى مَا فِي وَجْهِهِ، قَالَ: إِنَّا لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَا حُرْمٌ^۱)).

وَفِي لَفْظِ لِمُسْلِمٍ "رَجُلَ حِمَارٍ" وَفِي لَفْظِ "شِقُّ حِمَارٍ" وَفِي لَفْظِ "عَجَزَ حِمَارٍ"^۲.
قال المصنف: وجه هذا الحديث: أنه ظن أنه صيد لأجله والمحرم لا يأكل ما صيد لأجله.

واته: له صه عبی کوپی جه ئامه ی له یثیه وه (په زای خوای لیبی) ((که گویدرێژیکێ کتوی به دیاری هینا بۆ پیغه مبهر (ﷺ) له نه بواء یاخود له وه ددان (که دوو ناوچه ی نزیک له یه کن له نیوان مه ککه و مه دینه دا) گێرایه وه بۆی، کاتی که دی پوخساری به جوړیکه فهرمووی، ئیمه بۆمان نه ده گێرپایته وه ته نها له بهر نه وه نه بیت که له ئیحرام داین)).

۱ البخاري (۱۸۲۵) (۲۵۷۳) (۲۵۹۶) مسلم (۱۱۹۳)

۲ مسلم (۱۱۹۳/۵۴)

وه له سێ ده‌برپینی تردا له لای ئیمامی موسلیم: هاتوووه که ئه‌و دیارییه‌ی که بۆی
هه‌تاوه، یان پانیکی گویدریژ بووه، یاخود لایه‌کی بووه، یاخود، پشته‌ی بووه.

دانه‌ری کتیب (په‌حمه‌تی خوای لیبی) ده‌فه‌رمووی: ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ واده‌رده‌که‌وێت
که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) گومانی برد که له‌به‌ر ئه‌و پاو‌کراوه، وه‌ که‌سی‌ک که له‌ ئیحرامدا
بێت نابێت گوشتی نیچیرێک بخوات که له‌ به‌ر ئه‌و پاوکرا بێت.

کتاب البیوع - په رتووکي کرین و فروشتن

۲۴۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلَانِ، فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا وَكَانَا جَمِيعًا، أَوْ يُخَيَّرُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ. قَالَ: فَإِنْ خَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ فِتْبَايَعَا عَلَى ذَلِكَ. وَجَبَ الْبَيْعُ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ته ویش له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) که فهرموویه تی ((کاتیک دوو که س کرین و فروشتنیان کرد هه ردوکیان سر پشکن بۆ شه وی په شیمان ببنه وه، هه تا به یه که وه بن و له یه ک جیانه ببنه وه، یاخود یه کیکیان به ویتریان بلای من پازیم توش سر پشکیت، نینجا فهرمووی، نه گهر یه کیکیان شه وی تری سر پشک کرد وه پیک که وتن له سر شه وه شه و مامه له یه دامه زراوه)).

۲۵۰- وَفِي مَعْنَاهُ مِنْ حَدِيثِ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا - أَوْ قَالَ: حَتَّى يَتَفَرَّقَا - فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَّا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا. وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا)).^۲

واته: هه ره له واتای شه فهرمووده یه دا له حکیمی کورپی حیزامه وه (په زای خواي لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((کریار و فروشیار سر پشکن ماده م له یه ک جیانه بوو بیتنه وه، یاخود فهرمووی، هه تا له یه ک جیاده ببنه وه، جا نه گهر له گهل یه کدا پاستگوبن و عه یبه کانی بۆ یه کتری پوون بکه نه وه پیروزی ده که ویتنه مامه له که یانه وه، وه نه گهر درویان کرد له گهل یه کدا و عه یبه کانیان له یه کتری شارده وه شه و خیر و فهرپی مامه له که یان ده پوات)).

۱ البخاري (۲۱۱۲) مسلم (۱۵۳۱/۴۴)

۲ البخاري (۲۰۷۹) (۲۰۸۲) (۲۱۱۰) (۲۱۱۴) مسلم (۱۵۳۲)

بابُ مَا نَهَى عَنْهُ مِنَ الْبَيُوعِ - به شی ئه و مامه لانهی که قه دهغه ی لیکراوه

۲۵۱ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُنَابَذَةِ - وَهِيَ طَرَحُ الرَّجُلِ ثَوْبَهُ بِالْبَيْعِ إِلَى الرَّجُلِ قَبْلَ أَنْ يُقْلَبَهُ، أَوْ يَنْظُرُ إِلَيْهِ - وَنَهَى عَنِ الْمُلَامَسَةِ. وَالْمُلَامَسَةُ: لَمَسُ الرَّجُلِ الثَّوْبَ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ))^۱.

واته: له ئه بو سه عیدی خودرییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه له ی: مُنَابَذَة: قه دهغه کرد. مُنَابَذَة: بریتییه له وه ی پیاویک جله که ی هه لدا بو پیاویکی تر بییت به مالی پیش ئه وه ی ئه م دیوو ئه و دیوی بکات یاخود سه یری بکات، وه مامه له ی: مُلَامَسَة: قه دهغه کرد. مُلَامَسَة: واته هه ر به ده ست لیدان ی بیته مالی سه یری نه کات)).

۲۵۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تَلْقُوا الرُّكْبَانَ، وَلَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ. وَلَا تَنَاجَشُوا. وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ وَلَا تُحْصَرُوا الْغَنَمَ. وَمَنْ ابْتَاغَهَا فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ، بَعْدَ أَنْ يَحْلُبَهَا. إِنْ رَضِيَهَا أَمْسَكَهَا وَإِنْ سَخِطَهَا رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ تَمْرٍ))^۲.
وَفِي لَفْظٍ: ((هُوَ بِالْخِيَارِ ثَلَاثًا))^۳.

واته: له ئه بو هوره یره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((پووبه پووی قافلّه و کاروانی مه پۆن) واته پیش ئه وه ی بیته بازار په وه ماله که یان لیبکړن) وه با هه ندیکتان مامه له له سه ر مامه له ی هه ندیکتان نه کات، وه زه مکاری مه که ن (واته که سیکی تر به بی ئه وه ی نیازی کرینی هه بیته نرخی ماله که

۱ البخاري (۲۱۴۴) مسلم (۱۵۱۲)

۲ البخاري (۲۱۵۰) مسلم (۱۵۱۵/۱۱)

۳ مسلم (۱۵۲۴/۲۵، ۲۴)

به‌رز بکاته‌وه) وه با شار نشینیک شت و مه‌ك بۆ گوند نشینیک نه‌فرووشیت (له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و كه‌سانه‌ی كه ده‌یكین خیریان بۆ بمینیتته‌وه یاخود هه‌لیان ده‌خه‌له‌تینن به‌ نرخیکێ كه‌م بۆ خۆیانێ بکین) وه گوانی مه‌پومالات مه‌به‌ستن (بۆ نه‌وه‌ی شیرێ نۆر تیبیت بۆ کاتی فروشتن) هه‌رکه‌سیک نه‌مه‌ی کپری دوو پێگه‌ی له‌ به‌رده‌مدایه‌ دوای نه‌وه‌ی كه‌ دۆشی، نه‌گه‌ر پێی پازی بوو نه‌وا با بیهیلیتته‌وه، وه نه‌گه‌ر حه‌زی لێینه‌بوو نه‌وا بیگێریتته‌وه بۆ خاوه‌نه‌که‌ی وه مه‌نیک خورماش (له‌بری نه‌و شیره‌ی كه‌ دۆشیویه‌تی))) وه له‌ده‌ربهرینیکێ تردا هاتوو هه‌ که پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی ((کپیار تا سێ پۆژ سه‌ر پشکه‌)).

۲۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُتْلَى الرُّكْبَانُ، وَأَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَاوٍ))^۱. قَالَ: فَقُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا قَوْلُهُ حَاضِرٌ لِبَاوٍ؟ قَالَ: لَا يَكُونُ لَهُ سِمَسَارٌ).

واته: له‌عه‌بدوللای کۆپی عه‌باسه‌وه (په‌زای خویان لیبی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پوویه‌پووی قافلّه و کاروانی قه‌ده‌غه‌ی کرد، وه شار نشینیک شت و مه‌ك بۆ گوند نشینیک بفرووشیت)). گێڤه‌په‌وه‌ی فه‌رمووده‌که که ناوی طاوسی کۆپی که‌یسانی به‌مانیه‌ (په‌حه‌مه‌تی خوی لیبی) ده‌لی: ت به‌عه‌بدوللای کۆپی عه‌باسم وت (په‌زای خویان لیبی) مه‌به‌ست چیه‌ له‌وه‌ی با شار نشینیک شت و مه‌ك بۆ گوند نشینیک نه‌فرووشیت؟ فه‌رمووی، نه‌بیت به‌ ده‌لال بۆی.

۲۵۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبْلِ الْحَبْلَةِ. وَكَانَ بَيْعًا يَتَّبَاعُهُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ، كَانَ الرَّجُلُ يَبْتَاعُ الْجَزُودَ إِلَى

أَنْ تُنْتَجَ النَّاقَةُ. ثُمَّ تُنْتَجَ الْتِي فِي بَطْنِهَا))^۱. قِيلَ: إِنَّهُ كَانَ يَبِيعُ الشَّارِفَ - وَهِيَ الْكَبِيرَةُ الْمُسِنَّةُ - بِنِتَاجِ الْجَنِينِ الَّذِي فِي بَطْنِ نَاقَتِهِ)).

واته: له عهبدوللای کورپی عومهره وه (په زای خوايان لیبێ) ده لێ: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه له ی: حَبْلُ الْحَبْلَةِ. قه ده غه ی کرد، نه مه مامه له یه ک بوو خه لکی سه رده می نه فامی ده یان کرد، که سێک وشتری ده فروشت وه نه و به چکه یه ش که له سکایه تی وه پاشان نه وه ی که له سکی نه ویشدایه)) وه وتراوه، نه وه مامه له کردنی شارفه که وشتریکی به سالا چووه، به و به چکه یه ی که له ناو سکی وشتره که ی نه ودایه)).

په وونکردنه وه: نه م جوړه مامه لانه هه ره موویان حه رام و ناشه رعین چونکه مامه له ی نادیارن ده بیته هوکاری زه ره روزیان بو لایه نیک بو یه ئیسلام نه م مامه لانه ی قه ده غه کردووه.

بابُ مَائِهِ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ قَبْلَ بُدْوِ صِلَاحِهَا

بەشی قەدەغە کردنی فروشتنی بەروبوم پیش پیگە یشتنی

۲۵۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ حَتَّى يَبْدُوَ صِلَاحُهَا. نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُسْتَرِيَ))^۱.

واته: له عەبدوللای کۆپی عومەرەووە (پەزای خوایان لیبی) دەلی: ((پیڤەمبەری خوا (ﷺ) مامەلە ی بەروبومی قەدەغە کرد هەتا پیڤەگات قەدەغە ی کرد له فروشیارو کریان)).

۲۵۶ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَارِ حَتَّى تُزْهِيَ قِيلَ: وَمَا تُزْهِي؟ قَالَ: حَتَّى تَحْمَرَ أَوْ تَصْفَرَّ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ مَنَعَ اللَّهُ الثَّمَرَ، بِمَ يَسْتَحِلُّ أَحَدُكُمْ مَالَ أَخِيهِ؟))^۲.

واته: له ئەنەسی کۆپی مالیکەووە (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((پیڤەمبەری خوا (ﷺ) مامەلە ی بەروبومی قەدەغە کرد هەتا پیڤەگشتن لیبی دیاری دەدات، و ترا چۆن لیبی دیاری دەدات؟ وتی، هەتا سوور دەبیّت یاخود زەرد، ئینجا وتی، ئەگەر خوای گەورە پیگری بەروبومەکە ی کرد (واته توشی ئافەتیک بوو) چۆن یەکیک له ئیوہ ئەو مالە به حەلال دەزانیت که وەری گرتووہ (واته هەتا ئەو بەروبومە پیڤەگات مامەلە ی دروست نییە)).

۱ البخاري (۲۱۹۴) مسلم (۱۵۳۴)

۲ البخاري (۲۱۹۸) مسلم (۱۵۵۵)

۲۵۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْمُرَابَنَةِ: أَنْ يَبِيعَ ثَمَرَ حَائِطِهِ، إِنْ كَانَ تَخْلًا: بِثَمَرٍ كَيْلًا. وَإِنْ كَانَ كَرْمًا: أَنْ يَبِيعَهُ بِرَبِيبٍ كَيْلًا، أَوْ كَانَ زَرْعًا: أَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلٍ طَعَامٍ. نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه لی: مُرَابَنَةِ ی: قه ده غه کرد، واته نه گه ر به روبوومی باخه که ی خورما بوو، بیفروشیّت به خورمای وشکی پیوراو، وه نه گه ر باخه که ی تری بوو بیفروشیّت به میوژی پیوراو، یاخود، کشتوکال بیت، بیفروشیّت به خوراک پیوراو، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه موو نه مانه ی قه ده غه کرد)).

۲۵۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْمُخَابَرَةِ وَالْمُحَاقَلَةِ، وَعَنْ الْمُرَابَنَةِ وَعَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهَا، وَأَنْ لَا تُبَاعَ إِلَّا بِالْدَيْنَارِ وَالْدِرْهَمِ، إِلَّا الْعَرَايَا))^۲. الْمُحَاقَلَةُ: بَيْعُ الْحِنْطَةِ فِي سُنْبُلِهَا بِحِنْطَةٍ.

واته: له جابری کوی عه بدوللوه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مامه له ی: مُخَابَرَةُ: و: مُحَاقَلَةُ: و: مُرَابَنَةُ: ی قه ده غه کرد وه مامه له ی به روبوومیش هه تا پیده گات، وه مامه له ی پیوه نه کریت به پاره نه بیت جگه له: عَرَايَا: نه بیت (له جی خویدا باس ده کریت)).

مُخَابَرَةُ: واته که سیك زهویه کی هه بیت به که سیکی تر بلیت وه ره بکیله و تووی بکه دواپی به شیکت ده ده می نه مه دروست نییه چونکه له وانه یه نه و زهرعه نه بیت به لام له سه ره تاوه له کیلان و توو کردن و هه موو شتیکیا هاو به ش بن نه و دروسته.

مُحَاقَلَةُ: بریتییه له فروشتنی گه نم له گوله کهیدا به گه نم ی ساغ و پاککراو نه مه ش دروست نییه له وانه یه گه نم ی ناو نه و گوله پوکاوه و خراب بیت.

۱ البخاري (۲۱۷۱) (۲۱۸۵) (۲۲۰۵) مسلم (۱۵۴۲/۷۶)

۲ البخاري (۲۳۸۱) مسلم (۱۵۳۶)

۲۵۹ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ))^۱.

واته: له نه بو مه سعودی نه نصارییه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) به ها و نرخ ی سه گ و کر یی ئا فره تی داوین پیس و کر یی فالچی و قاوه گره وه و ده ست گره وه ی قه ده غه کرد)).

۲۶۰ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((ثَمَنُ الْكَلْبِ خَبِيثٌ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ خَبِيثٌ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ خَبِيثٌ))^۲.

واته: له رافعی کوپی خه دیجه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فره مووی ((به ها و نرخ ی سه گ پیسه، کر یی ئا فره تی داوین پیس پیسه، ده ست که وت و پاره ی که له شاخ گر پیسه)).

تیبینی وه رگیژ: دوو پرگه ی به که م گومانی تیدا نییه که حه رامه به لام، پاره ی که له شاخ گر زانایان جیاوازیان هه یه له سه رحه لالی به لام وته ی به هیژ نه وه یه که حه لاله چونکه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) خوی که له شاخی گرتوو وه پاره شی داوه تی به لگه ش له سه ری ئه م فره مووده یه یه ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ) حَجَمَ، وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ))^۳. واته: پیغه مبه ر (ﷺ) که له شاخی گرتوو وه کر یشی دا به که له شاخ گره که وه خه لکیش به رده وام پئویستیان پییه تی به لام کاریکی بئترخه.

۱ البخاري (۲۲۳۷) (۲۲۸۲) (۵۳۴۶) (۵۷۶۱) مسلم (۱۵۶۷)

۲ مسلم (۱۵۶۸/۴۱) و لم یخرجه البخاري

۳ أخرجه البخاري في كتاب الإجارة: باب خراج الحجَّام: رقم (۲۲۷۸، ۲۲۷۹)

بابُ الْعَرَايَا - به شی عه رایا

عه رایا: واته کړینی خورمای ته پ به خورمای وشك به خه ملاندن جا ئه م ئالوگوره جمهورى زانایان ده فهرموون تایبه ته به خورماوه چونکه جاران له مه دینه ده کرا به لام کومه لیک له زانایان به ابن تیمیه شه وه ده فهرموون، خورما میوه ی مه دینه یه وه بۆ هه ر شاریک میوه یه کی تایبه ت به خویان هه یه بۆیه پڼگه دانه که گشتیه واته هه موو شاریک ده توانن له میوه ی سهره کی خویاندا بیکه ن به لام به چهند مه رجیک که ئه و مه رجانه بۆ خورماشه .

۱- ده بیت پتویستی به خورمای ته پ هه بیت.

۲- ده بیت پارهی پینه بیت.

۳- ده بیت بیخه ملینیت به رامبه ر خورما وشکه که .

۴- ده بیت له یه کی وه رگرن ده ست به ده ست پیش جیا بوونه وه .

۵- ده بیت له پینج ویسق زیاتر نه بیت (که به رامبه ر به ۶۵۲ کغم).

۲۶۱ - عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ لِمُصَاحِبِ الْعَرَبِيِّ: أَنْ يَبِيعَهَا بِخَرْصِهَا))^۱.
وَلِمُسْلِمٍ: ((بِخَرْصِهَا تَمْرًا، يَأْكُلُونَهَا رُطْبًا))^۲.

واته: له زهیدی کورپی ثابته وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
((مۆله تی داوه به خاوه ن عه ربیه که بیفرۆشیت به خه ملاندن)).

۱ البخاري (۲۱۸۸) مسلم (۱۵۳۹/۶۰)

۲ مسلم (۱۵۳۹/۶۱)

وه له ده‌رپرینیکى تردا له لای ئیمامى موسلیم: زه‌یدی کوپى ثابت (په‌زای خواى لیبى) ده‌لى: پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) ((مۆله‌تى دا که وشکه‌که بخه‌ملینن به‌ته‌پ، بۆ نه‌وه‌ی به‌ته‌پى بیخۆن)).

۲۶۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا فِي خَمْسَةِ أَوْسُقٍ، أَوْ دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ))^۱.

واته: له نه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خواى لیبى) ده‌لى: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ((مۆله‌تى داوه له مامه‌له‌و ئالو کوپى عه‌رایا که پینج ویسق بیت یاخود که‌متر)).

ئاگاداری: نه‌گه‌ر له پینج ویسق زیاتر بیت نه‌وا ده‌بیت به‌ سوو حه‌رام ده‌بیت.

۲۶۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ بَاعَ تَخْلًا قَدْ أُبْرِتْ فَتَمَرُهَا لِلْبَائِعِ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ))^۲. وَلِلْمُسْلِمِ ((وَمَنْ ابْتَاعَ عَبْدًا فَمَالُهُ لِلَّذِي بَاعَهُ إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ))^۳.

واته: له عه‌بدوللای کوپى عومه‌ره‌وه (په‌زای خوايان لیبى) ده‌لى: پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((هه‌ر که‌سیک بیستانیک خورما فروشت (واته به‌ داره‌کانه‌وه) که توو کرابوو نه‌وا به‌روبوومه‌که‌ی بۆ فروشیاره، مه‌گه‌ر کپیار به‌مه‌رجی دانا‌بیت)).

وه له ده‌رپرینیکى تردا له لای ئیمامى موسلیم: عه‌بدوللای کوپى عومه‌ر (په‌زای خوايان لیبى) ده‌لى: پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((هه‌ر که‌سیک به‌نده‌یه‌کی فروشت نه‌وا ماله‌که‌ی بۆ نه‌و که‌سه‌یه که فروشتویه‌تى مه‌گه‌ر کپیار به‌مه‌رجی گرت‌بیت)).

۱ البخاري (۲۱۹۰) مسلم (۱۵۴۱)

۲ البخاري (۲۲۰۴) مسلم (۱۵۴۳)

۳ مسلم (۱۵۴۳/۸۰)

بابُ نَهْيِ الْمُشْتَرِي عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ قَبْلَ قَبْضِهِ

به‌شی ریگری کردن له کریار له فروشتنی خوراک پیش وهرگرتنی

۲۶۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ ابْتَاعَ طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ^۱، وَفِي لَفْظٍ: ((حَتَّى يَقْبِضَهُ^۲)).
وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ مِثْلُهُ^۳.

واته: له عه بدوللای کوری عومه ره وه (په زای خویان لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا
(ﷺ) فه‌رموی ((هر که سیک خوراکیک کپی نه‌وا با نه‌ی‌فروشت هه‌تا وه‌ری
نه‌گرت)).

وه له ده‌رب‌پینیکی تر‌دا: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((هه‌تا نه‌یه‌ته ده‌ستیوه)).
وه له عه بدوللای کوری عه‌باسه وه (په زای خویان لیبی) به‌ه‌مان شیوه.

۱ البخاري (۲۲۰۴) مسلم (۱۵۲۶)

۲ مسلم (۱۵۲۶/۳۶)

۳ مسلم (۱۵۲۵)

بابُ تَحْرِيمِ بَيْعِ الْخَبَائِثِ - به شی قه دهغه کردنی فروشتنی شته پیسه کان

۲۶۵ - عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ: ((إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخِنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ. فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ؟ فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفُنُ، وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ. وَيَسْتَصْنَحُ بِهَا النَّاسُ. فَقَالَ: لَا، هُوَ حَرَامٌ. ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ: قَاتِلَ اللَّهُ الْيَهُودَ. إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ شُحُومَهَا، جَمَلُوهُ ثُمَّ بَاعُوهُ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ))^۱.

جَمَلُوهُ: أَذَابُوهُ.

واته: له جابره وه (په زای خوی لیبی) که گوئی له پیغه مبهری خوا بووه (ﷺ) فهرمووی ته له سالی نازادکردنی مه که دا ((بیگومان خودا و پیغه مبهره که ی مامه له ی مه یی و مرداره وه بوو به راز و بتیان حه رام کردوه، و ترا، ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) پات چیه به رام به ر به ز و پیوی مرداره وه بوو، چونکه دیواری که شتی پی سواغ ده دریت، وه پیسته ی پی چه ور ده کریت، وه خه لکی بۆ چرا به کاری ده هینن و پۆزی پیده که نه وه؟ فهرمووی، نه خیر نه وه حه رامه، پاشان پیغه مبهری خوا (ﷺ) له ویدا فهرمووی، خودا جوله که کان بکوژیت و له سۆزی خۆی ده ریان بکات، کاتیک که خوی گه وره به ز و پیوی لی حه رام کردن توانیانه وه، پاشان ده یان فروشت و پاره که یان ده خوارد)).

جَمَلُوهُ: واته: ده یان توان

بابُ السَّلَامِ - به شی سە لەم

سە لەم: واتە فروشتنی مَالِکْ کە لە بەر چاوە نییە بە لَام وەصف بکریت وە پاره‌کە ی
 ھەر لەو دانیشتنە دا وەربگیریت. بۆ نمونە: کەسیکی خاوەن پاره بە کەسیکی خاوەن
 حەیان بلیت ئەوا من ئەم دوو ھەزارەم دا بە تۆ بە سە لەمی پینچ بەرخ لە فلانە پۆژ و
 لە فلانە شوین بۆمەیتی ئەویش وەری بکریت و پاری ببیت.

٢٦٦ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ، وَهُمْ يُسَلِّفُونَ فِي الثَّمَارِ: السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ وَالثَّلَاثَ. فَقَالَ: مَنْ أَسْلَفَ فِي
 شَيْءٍ فَلْيُسْلَفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ)).^١

واتە: لە عەبدوللای کۆبی عەباسە وە (پەزای خوایان لیبی) دەلی: ((پێغەمبەری خوا
 ﷺ) ھات بۆ مەدینە خەلکی سە لە میان دەکرد لە بەروبومدا بۆ سالتیک وە بۆ دوو سال
 وە بۆ سی سال. فەرمووی، ھەر کە سێک سە لەم لە شتیکدا دەکات، ئەوا با سە لەم
 بکات لە پێوانە یەکی دیاردا، وە کێشیک دیاریدا وە بۆ ماوە یەکی دیاریکراو))

بَابُ الشَّرْطِ فِي الْبَيْعِ - به شی مه رج دانان له مامه له دا

۲۶۷ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((جَاءَتْنِي بَرِيرَةُ: فَقَالَتْ: كَاتَبْتُ أَهْلِي عَلَى تِسْعِ أَوَاقٍ، فِي كُلِّ عَامٍ أُوقِيَّةٌ. فَأَعْيِنِينِي. فَقُلْتُ: إِنْ أَحَبَّ أَهْلُكَ أَنْ أَعْدَمَا لَهُمْ، وَوَلَاؤُكَ لِي فَعَلْتُ. فَذَهَبْتُ بَرِيرَةُ إِلَى أَهْلِهَا، فَقَالَتْ: لَهُمْ. فَأَبَوْا عَلَيْهَا. فَجَاءَتْ مِنْ عِنْدِهِمْ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ. فَقَالَتْ: إِنِّي عَرَضْتُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، فَأَبَوْا إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُمْ الْوَلَاءُ. فَأَخْبَرْتُ عَائِشَةَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: خُذِيهَا وَاشْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلَاءَ. فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ. فَفَعَلْتُ عَائِشَةُ. ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ. فَمَا بَالُ رِجَالٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطًا لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ مَا كَانَ مِنْ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ بَاطِلٌ وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ. قَضَاءُ اللَّهِ أَحَقُّ. وَشَرْطُ اللَّهِ أَوْثَقُ. وَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: به ریره (په زای خوی لیبی) هات بۆلام وتی خۆم کړیوه ته وه له گه وره که م به تو ثوقیبه (هر ثوقیبه که چل درهم ده کات واته ۳۶۰ درهم) بۆ هر سالتیک ثوقیبه که یارمه تيم بده. منیش پیم وت، نه گه ر گه وره که ت پتی خو شه نه و ا من پاره که یان ده ده می وه سه رپه رشتیاریت بۆ من بیت، جا به ریره چوو بۆلای گه ره که یو پتی وتن نه وانیش په فزیان کردو و پازی نه بوون، ئینجا به ریره هاته وه له لایان پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دانیشتبوو، وتی، نه وه م پی وتن به لام نه وان پازی نه بوو جگه له وه ی سه رپه رشتیاریه که بۆ نه وان بیت، عایشه (په زای خوی لیبی) هه والی دا به پیغه مبه ر (ﷺ)، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: وه ری گره و سه رپه رشتیاریکه به مه رج دانی بۆ نه وان، چونکه سه رپه رشتیاری بۆ نه و که سه یه که به نده نازاد ده کات. جا عایشه (په زای خوی لیبی) کردی، پاشان پیغه مبه ری خوا

(ﷺ) ههستا له ناو خه لکه که دا سوپاس و ستایشی خوای کردو پاشان فەرمووی: ئایه حال و فکری ئه و پیاوانه چۆنه کۆمه له مه رجیک داده نین که له کتیبی خوای گه ورده دا نییه؟ (واته له قورئاندا نییه) هه رچی مه رجیک که له کتیبی خوای گه ورده دا نه بیته ئه وه به تاله ئه گه ر سه د مه رجیش بیته، حوکم و بپیری خوا پاستره، وه مه رچی خوای گه وره پته و تره به هیزتره چه سپاو تره، وه ئه و ماله ی له دوای مردنی ئه و به نده یه ی نازاد کراوه لایه ن که سیکه وه بۆ ئه و که سه یه که نازادی کردوه)).

۲۶۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّهُ كَانَ يَسِيرُ عَلَى جَمَلٍ فَأَعْيَا، فَأَرَادَ أَنْ يُسَبِّهَ. قَالَ: فَلَحِقَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لِي، وَضَرَبَهُ. فَسَارَ سَيْرًا لَمْ يَسِرْ مِثْلَهُ قَطُّ. ثُمَّ قَالَ: بَغْنِيهَ بِأَوْقِيَةٍ. قُلْتُ: لَا. ثُمَّ قَالَ: بَغْنِيهَ. فَبِعْتُهُ بِأَوْقِيَةٍ. وَاسْتَنْتَيْتُ حُمْلَانَهُ إِلَى أَهْلِي. فَلَمَّا بَلَغْتُ أَتَيْتُهُ بِالْجَمَلِ. فَتَقَدَّنِي ثَمَنُهُ. ثُمَّ رَجَعْتُ. فَأَرْسَلَ فِي أَثَرِي. فَقَالَ: أَتُرَانِي مَا كَسْتُكَ لَأُخَذَ جَمْلُكَ؟ خُذْ جَمْلَكَ وَدَرَاهِمَكَ. فَهُوَ لَكَ)).^۱

واته: له جابری کوپی عه بدوللوه (په زای خویان لیبی) ((که به سه ر و شتریکه وه ده پوشت هیلک بوو نه یده توانی بپوات، ویستی به ره لای بکات، ده لی: پیغه مبه رم (ﷺ) پیگه یشت دوعای بۆ کردمووینجا له و شتره که ی دا، پوشتنیک ده پوی هه رگیز وا نه پوشتبوو، پاشان فەرمووی، پیم بفروشه به ئوقیه ک، وتم نایفروشم، پاشان فەرمووی، پیم بفروشه منیش پیم فروشت به ئوقیه ک، وه به و مه رجه ی سواری بيم تا ماله وه، کاتیک گه شتمه ماله وه، و شتره که م بۆ هینا، ئه ویش پاره که ی داپیم، پاشان گه پامه وه، یه کینکی نارد به شوینمدا، فەرمووی: گومانته وا پیبردم که مامه لم له گه لدا کردی بۆ ئه وه ی و شتره که ت لیسهنم؟ و شتره که ت و دره مه که انت به ره ئه وه بۆ تویه)).

۲۶۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَاذٍ. وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا يَبِيعَ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ. وَلَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ. وَلَا تَسْأَلُ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا لِتُكْفِيَ مَا فِي إِنْثَاهَا)).^۱

واته: له ئەبوهورهیرهوه (پەزای خویان لیبی) دەلی: ((پێغه‌مبەری خوا ﷺ)) قەدەغەیی کرد که شار نەشینێک شت و مەک بۆ گوند نەشینێک بفروشی، وە فەرمووی زەمکاری مەکەن، وە با کەس مامەڵە لەسەر مامەڵەی براکەیی نەکات، وە با داخوای لەسەر داخوای براکەیی نەکات (واتە نەچیتە داوای ئاfrهتێک که کەسیکی تر چۆتە داوای هەتا داوای وەلام دانەوێتی (واتە) وە با ئاfrهت داوای تەلاقی خوشکەکەیی نەکات بۆ ئەوێتی چی لە قاپەکەیاوەتی قەڵبی بکاتەوێتی (واتە) وە با داوای تەلاقی هەوێکی نەکات چونکە خوشک لیڤه‌دا مەبەست پێی خوشکی دینییه بۆ ئەوێتی لە ناز و نێعمەتی مێردی بکات)).

بابُ الرِّبَا وَالصَّرْفِ - به شی سوو و پاره گۆرینه وه

٢٧٠ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ. وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ))^١.

واته: له عومهری کۆپی خه طابه وه (په زای خوای لیبی) ده لێ: پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی ((گۆرینه وه ی نالتون به نالتون سووه نه گهر ده ست به ده ست نه بیّت، وه زیویش به زیو سووه نه گهر ده ست به ده ست نه بیّت، وه گه نمیش به گه نم سووه نه گهر ده ست به ده ست نه بیّت، وه جۆش به جۆ سووه نه گهر ده ست به ده ست نه بیّت)).

تیبینی وه رگێر: دوو مه رجی تریش پێویسته هه بیّت بۆ ئه وه ی نه بیّت به سوو ده بیّت له یه کات و شوێندا بیّت.

٢٧١ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ. وَلَا تُشِفُوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ. وَلَا تَبِيعُوا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ. وَلَا تُشِفُوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ. وَلَا تَبِيعُوا مِنْهَا غَانِبًا بِنَاجٍ))^٢.

وَفِي لَفْظٍ ((إِلَّا يَدًا بِيَدٍ))^٣.

وَفِي لَفْظٍ ((إِلَّا وَزْنًا بِوَزْنٍ، مِثْلًا بِمِثْلٍ سَوَاءً بِسَوَاءٍ))^٤.

١ البخاري (٢١٣٤) (٢١٧٠) (٢١٧٤) مسلم (١٥٨٦)

٢ البخاري (٢١٧٧) مسلم (١٥٨٤)

٣ مسلم (١٥٨٤/٧٦)

٤ مسلم (١٥٨٤/٧٧)

واته: له ئه‌بو سه‌عیدی خودریه‌وه (په‌زای خوای لیثی) ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((ثالثون به ثالثون مه‌فروشن مه‌گه‌ر وه‌ک یه‌ک بن، وه‌ فه‌زلی هه‌ندیکیان مه‌ده‌ن به‌سه‌ر هه‌ندیکیاندا (واته هه‌ر یه‌که بلتت ئه‌وه‌ی من چاکتره له‌وه‌ی تو بویه زیاده‌ت لی‌ده‌سه‌نم) وه‌ زیو به زیو مه‌فروشن مه‌گه‌ر وه‌ک یه‌ک بن، وه‌ فه‌زلی هه‌ندیکیان مه‌ده‌ن به‌سه‌ر هه‌ندیکیاندا، وه‌ کپین و فروشتنی دوور و په‌نه‌ان له‌مانه به‌ ئاماده مه‌که‌ن (چونکه ده‌ست به ده‌ستی تیدا نییه‌))) .

وه له‌ده‌ربهرینیکی تردا هاتووه: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی ((کپین و فروشتن مه‌که‌ن ده‌ست به ده‌ست نه‌بیټ)).

وه له‌ده‌ربهرینیکی تردا هاتووه: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی ((کپین و فروشتن مه‌که‌ن ئه‌گه‌ر کیشیان وه‌ک یه‌ک نه‌بیټ وه‌ هاو وینه‌ش نه‌بن)).

۲۷۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَ بِلَالٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ بَرْنِي فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِنْ أَيْنَ هَذَا؟ قَالَ بِلَالٌ كَانَ عِنْدَنَا تَمْرٌ رَدِيءٌ، فَبِعْتُ مِنْهُ صَاعَيْنِ بِصَاعٍ لِيَطْعَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ: أَوْه، أَوْه، عَيْنُ الرَّيَاءِ، عَيْنُ الرَّيَاءِ، لَا تَفْعَلْ وَلَكِنْ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَشْتَرِيَ فَبِعِ التَّمْرَ بِبَيْعٍ آخَرَ. ثُمَّ اشْتَرِ بِهِ))^۱.

واته: له ئه‌بو سه‌عیدی خودریه‌وه (په‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((بیلال (په‌زای خوای لیثی) هات بۆلای پیغه‌مبهر (ﷺ) به‌ خورمای به‌پنییه‌وه (جۆره خورمایه‌که تا ئیستاش ماوه زه‌رده‌و مه‌یله‌و درێژه) پیغه‌مبهر (ﷺ) پینی فه‌رموو: ئه‌مه‌ت له‌ کوئ بوو؟ بیلالیش (په‌زای خوای لیثی) وتی خورمایه‌کی ناشرین و خراپمان هه‌بوو منیش دوو مه‌نم لی گۆپییه‌وه به‌ مه‌نیک، بۆ ئه‌وه‌ی پیغه‌مبهر (ﷺ) لیی بخوات. پیغه‌مبهر (ﷺ) له‌ویدا فه‌رموی: ئه‌ی هاوار، ئه‌ی هاوار، خودی سوو ئه‌وه‌یه، خودی سوو

ئەوێه، کاری وایه که، به لām کاتیکی وێستت خورمای جوان بکریت خورماکهی خۆت بفروشه به شتیکی تر پاشان ئەوێ پێ بکړه)).

۲۷۳ - عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ قَالَ: ((سَأَلْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ وَزَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ، عَنِ الصَّرْفِ؟ فَعُلُّ وَاحِدٌ مِنْهُمَا يَقُولُ: هَذَا خَيْرٌ مِنِّي. وَكِلَاهُمَا يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الذَّهَبِ بِالْوَبِقِ دَيْنًا)).^۱

واته: له ئەبو مینھالەوێ (پهحهتهی خوای لیبی) ده‌لی: ((پرسیارم کرد له به‌پانی کوپ‌عازب و زهیدی کوپی نه‌رقم (په‌زای خوایان لیبی) سه‌بارهت به‌ پاره‌ گوپینه‌وه؟ هه‌ر یه‌کیکیان ده‌یان وت، نه‌و له‌ من چاک‌تره‌، وه‌ هه‌ردووکیان ده‌یان وت، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) مامه‌له‌ی ئالتون به‌ زیوی قه‌ده‌غه‌ کرد به‌قه‌رن)).

تییینی وه‌رگێ: پاره‌ گوپینه‌وه‌ ئەگه‌ر جو‌ریان جیاواز بێت دروسته‌ به‌ لām به‌مه‌رجیک ده‌ست به‌ده‌ست بێت نابێت به‌ قه‌رز بێت.

۲۷۴ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْفِضَّةِ بِالْفِضَّةِ، وَالذَّهَبِ بِالذَّهَبِ، إِلَّا سَوَاءً بِسَوَاءٍ، وَأَمَرَنَا: أَنْ نَشْتَرِيَ الْفِضَّةَ بِالذَّهَبِ، كَيْفَ شِئْنَا. وَنَشْتَرِيَ الذَّهَبَ بِالْفِضَّةِ كَيْفَ شِئْنَا. قَالَ: فَسَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَدَا بَيْر؟ فَقَالَ: هَكَذَا سَمِعْتُ)).^۲

واته: له ئەبو به‌که‌وه‌ (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) مامه‌له‌ی زیو به‌ زیوی قه‌ده‌غه‌ی کرد، وه‌ ئالتون به‌ ئالتونیش، مه‌گه‌ر وه‌ک یه‌ک وابێت، وه‌ فه‌رمانی پێک‌ردین: که‌ زیو به‌ ئالتون بک‌رین، چۆن به‌مانه‌وێت، وه‌ ئالتونیش به‌ زیو بک‌رین چۆن به‌مانه‌وێت، گێړه‌ په‌وه‌ی فه‌رمووده‌که‌ ده‌لی: پیاویک‌ پرسیا‌ری کرد له‌ ئەبو به‌که‌ (په‌زای خوای لیبی) وتی، ده‌ست به‌ ده‌ست بێت؟ وتی ئاوا بیستوومه‌ (واته‌ له‌ پێغه‌مبه‌ری خوداوه‌ (ﷺ)).

۱ البخاري (۲۱۸۰) (۲۱۸۱) مسلم (۱۵۸۹/۸۷)

۲ البخاري (۲۱۸۲) مسلم (۱۵۹۰)

بابُ الرِّهْنِ - به‌شی بارمته

۲۷۵ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْتَرَى مِنْ يَهُودِيٍّ طَعَامًا، وَرَهْنَهُ دِرْعًا مِنْ حَدِيدٍ))^۱.

واته: له دایکمان عایشه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خوارده‌مه‌نی له جوله‌که‌یه‌ک کپی وه زینپو‌شه‌که‌ی که له ئاسن بوو به بارمته داینا)).

بابُ الْحَوَالَةِ - به‌شی گواستنه‌وه

حوالة: واته - گواستنه‌وه‌ی قه‌رز له‌ئه‌ستوی قه‌رز داریک بۆ ئه‌ستوی قه‌رز داریکی تر.

۲۷۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ. وَإِذَا أَتَبَعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَّبِعْ))^۲.

واته: له ئه‌به‌هورده‌یره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((سستی و قه‌رز کویری ده‌وله‌مه‌ند سته‌مه، وه کاتیک به‌کیک له ئیوه نێردرا بۆلای ده‌وله‌مه‌ندیک بابجیت (واته بۆ وه‌رگرتنه‌وه‌ی قه‌رز‌ه‌که‌ی))).

۱ البخاري (۲۰۶۸) (۲۰۹۶) (۲۲۰۰) (۲۲۵۱) (۲۲۵۲) (۲۳۸۶) (۲۵۰۹) (۲۵۱۳) مسلم

(۱۶۰۳/۱۲۵)

۲ البخاري (۲۲۸۷) (۲۲۸۸) (۲۴۰۰) مسلم (۱۵۶۴)

بابُ مَنْ وَجَدَ سَلْعَتَهُ عِنْدَ رَجُلٍ قَدْ أَفْلَسَ

به‌شی که سیّک مائی خوئی لای که سیّک بینیه‌وه که دووچاری مایه پوچ بوون هاتووه

۲۷۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: - ((مَنْ أَدْرَكَ مَالَهُ بِعَيْنِهِ عِنْدَ رَجُلٍ - أَوْ إِنْسَانٍ - قَدْ أَفْلَسَ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْ غَيْرِهِ))^۱.

واته: له نه بوهوره بیره‌وه (ره‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی یاخود ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا بوو (ﷺ) ده‌یفهرموو: ((هر که سیّک که‌شت به ماله‌که‌ی لای پیاویک یاخود که‌سیّک، که بیپاره و مایه پوچ بووه نه‌وا نه‌و شایسته و مافدار تره جگه له خوئی)).

بابُ الشُّفْعَةِ - به‌شی هه‌لگرتنه‌وه‌ی مال

۲۷۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ ((جَعَلَ - وَفِي لَفْظٍ: ((قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ مَالٍ لَمْ يُقَسَمْ. فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ، وَصُرِفَتِ الطَّرِيقُ: فَلَا شُفْعَةَ))^۲.

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللّوه (ره‌زای خوایان لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) گێپرای یاخود فهرمانی کرد به هه‌لگرتنه‌وه‌ی هه‌موو مالیک که دابه‌ش نه‌کریت، نه‌که‌ر سنور دیاری کرا، وه پێگا دانرا، نه‌وا هه‌لگرتنه‌وه‌ نییه)).

۱ البخاري (۲۴۰۲) مسلم (۱۵۵۹)

۲ البخاري (۲۲۱۳) (۲۲۱۴) (۲۲۵۷) (۲۴۹۵) (۲۴۹۶) (۶۹۷۶) مسلم (۱۶۰۸/۱۳۴)

بابُ أَحْكَامِ الْجَوَارِ - به شی ئه ده ب ئه گهل دراوسی

۲۷۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَمْنَعَنَّ جَارٌ جَارَهُ: أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِي جِدَارِهِ: ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَا لِي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ؟ وَاللَّهِ لَا أُرْمِينَنَّ بِهَا بَيْنَ أَكْتَافِكُمْ)).

واته: له ئه بهوره پیره وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((با دراوسی ریگری نه کات له دراوسی که که داریک بخاته سه ر دیواره که، پاشان ئه بهوره پیره (په زای خوای لیبی) وتی، چیه ده تان بینم پشتی لی هه لده کهن، سویند به خوا له نیوان شانیشان بیت هه ر دایده نیم)).

پوونکردنه وه: ئه م فه رموده یه ئامازه به وه ده دات ئه گه ر دراوسی ویستی داره پایه ک دابنیت ئه وا دراوسی بوی نییه پیگری لیبکات ئه گه ر زه ره ری لیته ده که وت که واته دراوسی پیویستی به دراوسی بوو ئه ویش ئه وکاره ی بۆ بکریت ئه وا واجبه له سه ری که بوی بکات.

بابُ الْغَصْبِ - به شی زه وتکردن

۲۸۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ ظَلَمَ قَيْدَ شِبْرِ مِنَ الْأَرْضِ: طَوَّقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((هه ر که سیک بستیک زه وی به سته م داگیر بکات ئه وا حوت چین زه وی ته وق ده کریته ملی - ده کریت به ناخی هه ر حوت چینی زه ویدا)).

بابُ الْمَسَاقَاةِ وَالْمَزَارَعَةِ - به شی ئاودان و کشتوکال کردن

۲۸۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَلَ أَهْلَ خَيْبَرَ عَلَى شَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا مِنْ تَمَرٍ أَوْ زَرْعٍ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوپی عومهره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر
(ﷺ) له گه ل دانیش توانی خه یبه ر پیک هات له سه ر نیوه ی نه و به ره مه ی که لی
ده رده چیت، له خورماو کشتوکال (واته نه وان باخه کان ناو بده ن و په روه رده ی بکه ن
به ر به نیوه یی)).

بَابُ فِي جَوَازِ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالشَّيْءِ الْمَعْلُومِ وَالنَّهْيِ عَنِ الشُّرُوطِ الْفَاسِدَةِ
به شی دروستیه تی به کریدانی زهوی به مالیکی دیار وه پیگری
له دانانی مهرجه خراپه کان

۲۸۲ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: ((كُنَّا أَكْثَرَ الْأَنْصَارِ حَقْلًا. وَكُنَّا نَكْرِى الْأَرْضَ، عَلَى أَنْ لَنَا هَذِهِ، وَلَهُمْ هَذِهِ وَرَبِّمَا أَخْرَجَتْ هَذِهِ، وَلَمْ تُخْرِجْ هَذِهِ فَتَنَاهَا عَنْ ذَلِكَ. فَأَمَّا الْوَرِقُ: فَلَمْ يَنْهَنَا)).^۱

واته: له رافعی کوپی خه دیجه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه له هه موو نه نصارییه کان زیاتر زهوی کشتو کالیمان هه بوو، وه زه ویمان ده دا به کرئ، له سه ر نه وهی نه م به شهی بۆ ئیمه، وه نه و به شهشی بۆ نه وان (واته بهر و بوومه که)، وه هه ندئ جار به شه که ی ئیمه به ره می باشی ده بوو، نه وی تریان نه یده بوو وه هه نئ جاریش به پیچه وان وه، جا پیغه مبه ر (ﷺ) نه می لی قه دهغه کردین، به لام به کریدان به زیو لی قه دهغه نه کردین)).

پوونکردنه وه: به کرئ دانی نه و جوړه زه ویانه به پاره یاخود به زیو و زیو دروست و بیگرفته، به لام به و به ره می که له زهویه که در ده چیت حه رام و نا شرعیه چونکه نه وه مامه له یه کی نادیاره.

۲۸۳ - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: ((سَأَلْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْوَرِقِ؟ فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ. إِنَّمَا كَانَ النَّاسُ يُوَاجِرُونَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا عَلَى الْعَادِيَّاتِ، وَأَقْبَالِ الْجَدَاوِلِ، وَأَشْيَاءٍ مِنَ الزَّرْعِ فَيَهْلِكُ هَذَا، وَيَسْلُمُ

هَذَا وَلَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ كِرَاءٌ إِلَّا هَذَا. فَلِذَلِكَ زَجَرَ عَنْهُ. فَأَمَّا شَيْءٌ مَعْلُومٌ مَضْمُونٌ: فَلَا بَأْسَ بِهِ))^۱.

الْمَازِيَّاتُ: الْأَنْهَارُ الْكِبَارُ وَالْجُدُولُ النَّهْرُ الصَّغِيرُ.

واته: له ده‌رپرینیکی تردا له لای پێشه‌وا موسلیم: له حه‌نظه‌له‌ی کوپی قه‌یسه‌وه (په‌حه‌مه‌تی خوای لیبی) ده‌لی: ((پرسیارم کرد له پافعی کوپی خه‌دیج (په‌زای خوای لیبی) سه‌باره‌ت به‌ کریدانی زه‌وی به‌ ئالتون و زیو؟ وتی: بی‌ گرفته، خه‌لکی له سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا (ﷺ) نه‌و زه‌ویانه‌یان ده‌دا به‌ کرێ که له‌سه‌ر پووباره‌ گه‌وره‌ و بچوکه‌کان بوو، به‌ هه‌ندی کشتوکال، جا جاری وا هه‌بوو نه‌مه‌یان ده‌فه‌وتا و نه‌وه‌یان ده‌هاته‌ به‌ره‌م، وه‌ هه‌یج به‌ کریدانیکیان نه‌بوو جگه‌ له‌م شیوازه‌ نه‌بی‌ت، هه‌ر بۆیه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ریگری لیکرد، به‌لام به‌ شتیکی دیار و زامن و دا‌بینکراو هه‌یج گرفتیکی تیا‌دا نییه‌)).

الْمَازِيَّاتُ: واته: پووباری گه‌وره‌.

الْجُدُولُ: واته: پووباری بچکۆله‌.

بابُ الْوَقْفِ - به شی وهقف

وقف: واته: دانان و وهستاندنی شتیکی به سود که به مالیکی حه لال کرابیت بۆ سود لیوه رگرتن.

۲۸۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَصَابَ عُمَرُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ. فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْمِرُهُ فِيهَا. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَنْفَسُ عِنْدِي مِنْهُ، فَمَا تَأْمُرُنِي بِهِ؟ فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ حَبَسْتَ أَصْلَهَا وَتَصَدَّقْتَ بِهَا. قَالَ: فَتَصَدَّقُ بِهَا عُمَرُ. غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَبَاعُ أَصْلُهَا، وَلَا يُوْرَثُ وَلَا يُوهَبُ. قَالَ: فَتَصَدَّقُ بِهَا عُمَرُ فِي الْفُقَرَاءِ، وَفِي الْقُرْبَى، وَفِي الرُّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَأَبْنِ السَّبِيلِ، وَالضُّعْفِ. لَا جُنَاحَ عَلَى مَنْ وَلِيَهَا: أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يُطْعِمَ صَدِيقًا غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ فِيهِ)).

وَفِي لَفْظٍ: ((غَيْرَ مُتَأَثِّلٍ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوردی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((عومر (په زای خوی لیبی) زه ویه کی له خه یبه ره که وهت جا هات بۆلای پیغه مبه ره (ﷺ) پرسى پیبکات سه بارهت به وه زه ویبه، وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من زه ویبه کم به ره که وتوه له خه یبه ره رگیز مالیکم به ره که وتوه که له وه به نرخ تر بیت له لام فه رمانم به چی پیده که ی که لیبیکه م؟ فه رموی: نه گه ده ته ویت ده یه یلیته وه وه خیر و به ره مه کی ده که یت به خیر. عه بدوللا (په زای خوی لیبی) ده لی: عومر (په زای خوی لیبی) کردی به خیر به لام زه ویبه که نابیت بفروشریت و به میرات به ریت و به خشریت، ده لی: عومر (په زای خوی لیبی) کردی به خیر (واته به ره می نه وه زه ویبه) بۆ هه ژاره کان و خزمه نزیکه کانی و بهنده و نه وانه ی که جهاد ده که ن له پتی خودادا و

پێبوار و میوان، وه گوناھیش نییه له سه ر ئه و كه سه ی كه سه ر په رشتی ده كات كه لیى
 بخوات به ئه ندازه ی پێویستی یاخود لیى بدات به هاو پێیه کی به لام به ئه ندازه ی
 پێویستی، وه له ده ربهرینکی تر دا ها تووه: كه وا لیى به ری هه روه ك وابیت ماله كه هی
 خویه تی)).

بابُ الْهَبَةِ - به شی به خشین

۲۸۵ - عَنْ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَأَضَاعَهُ الَّذِي كَانَ عِنْدَهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِيَهُ، وَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَبِيعُهُ بِرُخْصٍ. فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: لَا تَشْتَرِهِ. وَلَا تَعُدْ فِي صَدَقَتِكَ، وَإِنْ أَعْطَاكَ بِدَرَاهِمٍ. فَإِنَّ الْعَائِدَ فِي هَبَّتِهِ كَالْعَائِدِ فِي قَيْئِهِ))^۱.

واته: له عومره وه (په زای خوی لیبی) ده لای: نه سپیکم به خشی به پیاویک تا له پئی خوادا جیهادی پیبکات، جا نه ویش که م ته رخه می کرد له وهی که لای بوو، ویستم لایی بکرمه وه، وه گومانم برد که به هه رزان ده یفرۆشیئت، پرسیارم کرد له پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: نه یکرپته وه نه گه ر به یه ک دره میش بداتی وه له خیره که شت پاشکه ز مه به ره وه، چونکه نه وهی که له به خشینه که ی بگه رپته وه وه ک سه گ وایه بگه رپته وه سه ر پشانه وه که ی))^۱.

۲۸۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ((الْعَائِدُ فِي هَبَّتِهِ كَالْعَائِدِ فِي قَيْئِهِ))^۲.

وَ فِي لَفْظٍ ((فَإِنَّ الَّذِي يَعُودُ فِي صَدَقَتِهِ كَالْكَلْبِ يَقِي ثُمَّ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ))^۲.

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوی لیبی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: ((نه و که سه ی که له به خشینه که ی بگه رپته وه وه ک نه و که سه وایه که بگه رپته وه سه ر پشانه وه که ی (واته بۆ نه وهی بیخوات)))^۳.

۱ البخاري (۲۶۲۳) (۱۴۹۰) مسلم (۱۶۲۰)

۲ البخاري (۲۶۲۱) مسلم (۱۶۲۲/۷)

۳ مسلم (۱۶۲۲/۸)

وه له ده رپرینکی تر دا: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: ((بیگومان نه و که سه ی که
له به خشینه که ی ده که پیتته وه وه ک سه گ وایه بر شیتته وه پاشان بکه پیتته وه سه ر
پشانه وه که ی)).

بابُ الْعَدْلِ بَيْنَ الْأَوْلَادِ فِي الْعَطِيَةِ

به شی داد په روهری له به خشیندا له نیوان مندا لدا

۲۸۷ - عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَصَدَّقَ عَلَيَّ أَبِي بِبَعْضِ مَالِهِ. فَقَالَتْ أُمِّي عَمْرَةُ بِنْتُ رَوَاحَةَ: لَا أَرْضَى حَتَّى يَشْهَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَأَنْطَلَقَ أَبِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُشْهَدَ عَلَيَّ صَدَقَتِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ، فَارْجِعْ أَبِي، فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ))^۱. وَفِي لَفْظٍ: ((فَلَا تُشْهِدْنِي إِذَا. فَإِنِّي لَا أَشْهَدُ عَلَى جَوْرٍ))^۲. وَفِي لَفْظٍ: ((فَأَشْهَدُ عَلَى هَذَا غَيْرِي))^۳.

واته: له نوعمانی کوپی به شیروه وه (په زای خوايان لیږی) ده لی: ((باوکم هه ندیک له ماله که ی پیښه خشیم دایکم عه مره ی کچی په واحة وتی: رازی نابم هه تا پیښه مبهری خوا (ﷺ) نه زانی، جا باوکم چوو بوخزمه ت پیښه مبهری خوا (ﷺ) بو نه وه ی بیکات به شایه ت له سر نه و خه لاته ی که پیشکه شی کردم، پیښه مبهری خوا (ﷺ) پیږی فهرموو نایه نه مه ت له گه ل هه موو مندا له کانی تر دا کردوه؟ وتی: نه خیر، فهرموو: له خوا بترسن وه دادگر بن له نیوان مندا له کانتاندا، نیر باوکم که رایه وه وه له خه لاته که ی په شیمان بو وه)).

وه له دهر پړینیکی تر دا: پیښه مبهری خوا (ﷺ) پیږی فهرموو ((که واته من مه که به شایه ت چونکه من شایه تی له سر سته م ناده م)).

وه له دهر پړینیکی تر دا: پیښه مبهری خوا (ﷺ) پیږی فهرموو ((که سیکی تر جگه له من بکه به شایه ت)).

۱ البخاري (۲۵۸۷) (۱۳/۱۶۲۳)

۲ مسلم (۱۶۲۳/۱۴)

۳ مسلم (۱۶۲۳/۱۷)

بَابُ هِبَةِ الْعُمَرَى - به شی به خشین به که سیک تا له ژياندا بیت

۲۸۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمَرَى لِمَنْ وَهَبَتْ لَهُ))^۱.

وَفِي لَفْظٍ: ((مَنْ أَعْمَرَ عُمَرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ. فَإِنَّهَا لِلَّذِي أُعْطِيَهَا. لَا تَرْجِعُ إِلَى الَّذِي أُعْطَاهَا لِأَنَّهُ عَطَاءٌ وَقَعَتْ فِيهِ الْمَوَارِيثُ))^۲.

وَقَالَ جَابِرٌ: ((إِنَّمَا الْعُمَرَى الَّتِي أَجَارَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنْ يَقُولَ: هِيَ لَكَ وَلِعَقِبِكَ، فَأَمَّا إِذَا قَالَ: هِيَ لَكَ مَا عِشْتَ: فَإِنَّهَا تَرْجِعُ إِلَى صَاحِبِهَا))^۳.

وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ وَلَا تُفْسِدُوهَا، فَإِنَّهُ مَنْ أَعْمَرَ عُمَرَى فَهِيَ لِلَّذِي أَعْمَرَهَا: حَيًّا، وَمَيِّتًا، وَلِعَقِبِهِ))^۴.

ئەم بە شە باسی عومرا دەکات: عومرا: واتە کە سیک بە کە سیک تر بلێت ئەم خانووێ من یاخود ئەم دوکانە ی من یاخود ئەم باخێ من هتد، پێشکەش بە تۆ بیت ئەوەندە ی من له ژياندا بم یاخود ئەوەندە ی تۆ له ژياندا بیت، جا ئەم جوړه به خشینه له سه‌رده‌می پێش ئیسلام و نه‌فامیدا زۆر بوو ئیستا ده‌توانین بلێن هه‌ر نه‌ماوه یاخود زۆر زۆر که‌مه.

واته: له جابری کوپی عه‌بدوللاوه (په‌زای خوایان لی‌بی) ده‌لی: ((پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ) فه‌رمانی کرد به عومرا له بۆ ئه‌و که‌سه‌ی پێی به‌خشاوه)).

۱ البخاري (۲۶۲۵) مسلم (۱۶۲۵/۲۵)

۲ مسلم (۱۶۲۵)

۳ مسلم (۱۶۲۵/۲۳)

۴ مسلم (۱۶۲۵/۲۶)

وه له ده ربړینیکې تردا: پټغمبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی ((هر که سټک خه لاتیکې وای پټی به خشره نه وه بۆ خوی و نه وه کانیشیتې نه وه ده بیته مولکی نه وه که سټی که پټی به خشره ناگه‌رپټه وه بۆ نه وه که سټی که به خشیویتی چونکه نه وه خه لاتیکه به شی میرات گرانی تیکه وتوه)).

جابر (په زای خوی لیبی) ده‌لی: ((نه و عومرایه ی که پټغمبه‌ری خوا (ﷺ) ږیگی پټیاوه نه مه یه که بلې: نه مه بۆ تو و نه وه کانیشت، به لام کاتیک وتی: نه مه بۆ تو هه تا له ژياندا بیت، نه وه ده‌گه‌رپټه وه بۆ خاوه نه‌که ی)).

وه له ده ربړینیکې که شدا له لای پټشه و موسلیم: پټغمبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی ((ده‌ست به سه‌ر مال و سامانه کانتانه وه بگرن و له ناوی مه‌به‌ن، چونکه هر که سټک مالیک ببه خشیټ به که سټک نه وه بۆ نه وه که سټی که پټی خه لات کردوه به زیندووی و مردوویش وه بۆ نه وه کانیشی)).

بابُ الْقُطَّةِ - به شی هه لگرتنه وهی وون بوو

۲۸۹ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُقْمَةِ الذَّهَبِ، أَوْ الْوَرِقِ؟ فَقَالَ: اعْرِفْ وَكَأَمَّا وَعِفَاصُهَا، ثُمَّ عَرَفَهَا سَنَةً فَإِنْ لَمْ تُعْرِفْ فَاسْتَنْفِقْهَا وَلِتَكُنْ وَدِيعَةً عِنْدَكَ فَإِنْ جَاءَ طَالِبُهَا يَوْمًا مِنَ الدَّهْرِ: فَأَدِّهَا إِلَيْهِ، وَسَأَلُهُ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ؟ فَقَالَ: مَا لَكَ وَلَهَا؟ دَعُهَا فَإِنَّ مَعَهَا حِذَاءً مَا وَسِقَاءَهَا، تَرِدُ الْمَاءَ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَجِدَهَا رَبُّهَا. وَسَأَلُهُ عَنِ الشَّاةِ؟ فَقَالَ: خُذْهَا فَإِنَّمَا هِيَ لَكَ، أَوْ لِأَخِيكَ، أَوْ لِلذُّئْبِ))^۱.

واته: له زهیدی کوپی خالیدی جو هه نیه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پرسیا کرا له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سه بارهت به زیز یا خود زیوی دوزراوه فه رموی: بزانه به چی به ستراره، وه له ناو چیدایه، پاشان سالتیک بانگه وازی بکه، نه گهر کهس نه بوو به خاوه نی نهوا بیکه به خیر یا خود بۆ خۆت به کاری بیته، وه با وهک ئامانه تیک بمیئیته وه له لات، نه گهر پۆژیک له پۆژان خاوه نه که ی هات نهوا دهیده یته وه. وه پرسیا ری لی کرد سه بارهت به وشتی وون بوو: فه رموی: چیت داوه لهو؟ وازی لیبه یته چونکه نهو خوی له گه لدایه وه ئاویشی پییه (واته پیی وشتی به شیوه یه که ده توانیت ماوه یه کی نۆد پیی بپوات وه ئاویش هه لده گریت بۆ کاتی پیویستی و بی ئاوی) بۆ خوی ئاو ده خوات وه داریش ده خوات، هه تا خاوه نه که ی دهید وژیته وه. وه پرسیا ری لی کرد سه بارهت به مه پ ویزی وون بوو: فه رموی: بیگره نهوه بۆ تویه یا خود بۆ برا که ته یا خود بۆ گورگه (واته نه گهر تو نه یگریت که سیکی تر ده یگریت یا خود گورگ ده یخوات))^۱.

بابُ الوصایا - به شی وهسیت کردن

۲۹۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَا حَقَّ أَمْرِي مُسْلِمٍ، لَهُ شَيْءٌ يُوصِي بِهِ، يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ))^۱. زَادَ مُسْلِمٌ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: ((فَوَاللَّهِ مَا مَرَّتْ عَلَيَّ لَيْلَةٌ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ذَلِكَ، إِلَّا وَعِنْدِي وَصِيَّتِي))^۲.

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (پره زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: ((ما فی هیچ موسولمانیک نییه که شتیکی هه بیئت پیویستی به وهسیت بیئت شه ویک یاخود دوو شهو بمینیتته وه مه گهر وهسیتته که ی نووسرابیئت له لای)).

وه پیشه وه موسلیم نه مه شی زیاد کردووه: که عه بدوللای کوپی عومر (پره زای خویان لیبی) وتویه تی: سویند به خوا هیچ شه ویکم به سهردا نه پوشتووه له و کاته وه ی که گویم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بووه فه رموییه تی جگه له وه ی وهسیتته که له لا نه بوو بیئت)).

۲۹۱ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((جَاءَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعٍ اشْتَدَّ بِي فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجَعِ مَا تَرَى، وَأَنَا ذُو مَالٍ، وَلَا يَرِئُنِي إِلَّا ابْنَةُ أَفَاتٍ صَدَقَ بِكُلِّ شَيْءٍ مَالِي؟ قَالَ: لَا، قُلْتُ: فَالْشُّطْرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لَا، قُلْتُ: فَالْثُلُثُ قَالَ: الْثُلُثُ، وَالْثُلُثُ كَثِيرٌ إِنَّكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أُجِرْتَ بِهَا، حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِي امْرَأَتِكَ. قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْلَفُ بَعْدَ

۱ البخاري (۲۷۳۸) مسلم (۱۶۲۷)

۲ مسلم (۱۶۲۷/۴)

أَصْحَابِي؟ قَالَ: إِنَّكَ لَنْ تُخْلَفَ فَتَعْمَلْ عَمَلًا تَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَرْدَدْتَ بِهِ دَرَجَةً وَرَفَعَةً، وَلَعَلَّكَ أَنْ تُخْلَفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ، وَيَضُرَّ بِكَ آخَرُونَ. اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هِجْرَتَهُمْ، وَلَا تَرُدَّهُمْ عَلَى أَعْقَابِهِمْ، لَكِنَّ الْبَاسِ سَعْدُ بْنُ خَوْلَةَ يَرِثُنِي لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَاتَ بِمَكَّةَ^۱.

واته: له سه‌عدی کورپی نه‌بی وه‌قاصه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سه‌ردانی کردم سالی حه‌جی مال‌ئاوایدا زۆر نه‌خۆش بووم، وتم نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خۆت ده‌بینیت چه‌نده نه‌خۆشم وه من خاوه‌نی مال‌ئیکي زۆرم که‌سیش نییه میراتم لی‌بگری‌ت جگه له کچیک نه‌بی‌ت، ئایه ده‌توانم دوو له‌سه‌ر سنی مال‌ه‌که‌م بکه‌م به‌خیر؟ (واته بیکات به سی به‌شه‌وه دوو به‌شیان بکات به خیر) فه‌رمووی: نه‌خیر، وتم نه‌ی نیوه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)؟ فه‌رمووی: نه‌خیر، وتم نه‌ی سی به‌ک (واته بیکات به سی به‌شه‌وه یه‌ک به‌شیان بکات به خیر) فه‌رمووی: سی به‌ک سی به‌کیش زۆره تو نه‌گه‌ر منداله‌کانت به ده‌وله‌مندی به‌جیب‌ئیل‌یت باش‌تره له‌وه‌ی به‌هه‌زاری به‌جیب‌ان بی‌ئیت ده‌ست له‌خه‌ک پان بکه‌نه‌وه وه تو هیچ خیر و چاکه‌یه‌ک ناکه‌یت مه‌به‌سنت په‌زامه‌ندی خوا بی‌ت مه‌گه‌ر خوای گه‌وره پاداشتت ده‌داته‌وه هه‌تا نه‌وه‌شی ده‌یکه‌یت به‌ده‌می خیزانه‌که‌ته‌وه، ده‌لی: وتم نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دواده‌که‌وم له هاوه‌له‌کانم؟ (واته له مه‌ککه ده‌مرم پی‌ی خۆش بوو له مه‌دینه بری‌ت چونکه کۆچی بۆ کردبوو) فه‌رمووی: نه‌خیر تو به‌جیب‌نامینیت وه هه‌ر کاریک ئه‌نجام بده‌یت مه‌به‌سنت پی‌ی په‌زامه‌ندی خوا بی‌ت نه‌وا پله و پایه‌ت پی‌ی به‌رز ده‌بی‌ته‌وه، وه نزیک‌یشه که تو جیب‌مینیت تاوه‌کو سوودت هه‌بی‌ت بۆ گه‌لانی‌ک وه زیانیشت هه‌بی‌ت بۆ گه‌لانی‌کی تر، په‌روه‌ردگارا کۆچی هاوه‌ل‌انم به ئه‌نجام بگه‌یه‌نه وه به‌ره‌ودوا نه‌یان گێ‌رپه‌ته‌وه (واته پاشگه‌ز نه‌بنه‌وه له دینه‌که‌یان) به‌لام داماو سه‌عدی

كوپى خهولهیه، پیغه مبهری خوا (ﷺ) بۆی غه مبار بوو چونكه له مهككه وهفاتی کرد)).

۲۹۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((لَوْ أَنَّ النَّاسَ غَضُّوا مِنَ الثُّلُثِ إِلَى الرَّبْعِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الثُّلُثُ، وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ)).^۱

واته: له عه بدوللای کوی عه باسه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((خۆزگه خه لکی له سی یه که وه دایان به زاندايه بۆ چوار یه ک چونكه پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی: سییه ک سییه کیش زۆره)).

بابُ الْفَرَائِضِ - به شی میرات

۲۹۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَلَاوَلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ))^۱.

وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَقْسِمُوا الْمَالَ بَيْنَ أَهْلِ الْفَرَائِضِ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ فَمَا تَرَكَتِ الْفَرَائِضُ: فَلَاوَلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ))^۲.

واته: له عهبدولای کورپی عهباسه وه (پهزای خویان لیبی) نهویش له پیغه مبه ره وه
(ﷺ) که فرمویه تی: ((میرات بدهن به میرات گره کان نه وهی دهمینیتته وه بۆ
نزیکتین نیرینه ده بیت)).

وه له دهر پینیکى تر دا هاتووه که پیغه مبه ر (ﷺ) فرمویه تی: ((مال به شکن له
نیوان میرات گرانداه به گویره ی کتیبی خوی گه وره (واته قورپان) نه وهی له دوی
خاوهن میراته کان جیده مینیت بۆ نزیکتین نیرینه ده بیت)).

۲۹۴ - عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَنْزِلُ غَدَاً فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ؟ فَقَالَ: وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلٌ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُورٍ؟ ثُمَّ قَالَ: لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ))^۳.

واته: له ئوسامه ی کورپی زهیده وه (پهزای خویان لیبی) ده لی: ((وتم نه ی
پیغه مبه ری خوا (ﷺ) به یانی داده به زیته ماله که ت له مه کهه؟ فرموی: جا عه قیل

۱ البخاري (۶۷۳۲) (۶۷۳۵) (۶۷۳۷) (۶۷۴۶) مسلم (۱۶۱۵)

۲ مسلم (۱۶۱۵/۴)

۳ البخاري (۱۵۸۸) (۳۰۵۸) (۴۲۸۲) (۶۷۶۴) مسلم (۱۳۵۱)

هیچ خانوو مالی بۆ به جیهیشتووین؟ پاشان فهرمووی: نه موسولمان میرات له بیباوه پ دهبات نه بیباوه پیش میرات له موسولمان دهبات)).

پوونکردنهوه: ئوسامه ی کوپی زهید (پهزای خویان لیبی) له نازاد کردنی مهککه دا ئه م پرسیاره ی له پیغه مبهری خوا (ﷺ) کرد پیغه مبه ریش (ﷺ) وه لای دایه وه بۆ پوونکردنه وه که موسولمان میرات له بیباوه پ نابات بیباوه پیش میرات له موسولمان نابات عه قیل کوپی ئه بو طالیب بوو کاتی که ئه بو طالیب مرد چوار کوپی هه بوو (طالیب و عه قیل و جه عفر و عه لی) جه عفر و عه لی (پهزای خویان لیبی) موسولمان بوون پیش مردنی که واته میراتی لیتابه ن وه طالیب و عه قیلش له سه ر دینی خویان مانه وه میراتیان برد لیی وه طالیبش له پۆژی به دردا له ناو چوو هه موو ماله که بۆ عه قیل مایه وه ئه ویش فروشتی.

۲۹۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَعَنْ هِبَتِهِ))^۱.

واته: له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (پهزای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر (ﷺ) فروشتن و به خشینی - ولای - قه ده غه کرد)).

ولای: واته نازاد کردنی به نده یه که ئه گه ر ئه و به نده یه که سی نه بوو ئه و میراته که ی بۆ نازاد که ره که یه تی بۆیه پیغه مبه ر (ﷺ) فروشتن و به خشینه که ی قه ده غه کرد چونکه وه که خزم و که سی لی دیت وه خزم و که سیش نافروشرت.

۲۹۶ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَتْ فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثُ سُنَنٍ: خُيِّرَتْ عَلَى نَوْجِهَا حِينَ عَنَقَتْ، وَأُهْدِيَ لَهَا لَحْمٌ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْبُرْمَةُ عَلَى النَّارِ، فَدَعَا بِطَعَامٍ فَأَتَيْتُ بِخُبْزٍ وَأُدْمٍ مِنْ أُدْمِ الْبَيْتِ فَقَالَ: أَلَمْ أَرِ الْبُرْمَةَ عَلَى النَّارِ فِيهَا لَحْمٌ؟ قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ. ذَلِكَ لَحْمٌ تُصَدِّقُ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ فَكَرِهْنَا أَنْ نُطْعِمَكَ مِنْهُ فَقَالَ: هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَهُوَ لَنَا مِنْهَا هَدِيَّةٌ، وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا: إِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیږی) ده لی: ((به هوی به ریره وه سی حوکمی شهرعی جیگیر بوو، سهر پشک کرا له سهر میړده که ی کاتیک که نازاد بوو (چونکه میړده که شی به نده بوو بویه سهر پشک کرا که لای بمینیتته وه یاخود لی ی جیا بپیته وه بویه لی ی جیا بویه چونکه نه م هاوکوفی نه و نه بوو) وه گوشتیان به دیاری بۆ هینا بوو له و کاته دا پیغه مبه ری خواش (ﷺ) هاته وه که گوشته که له سهر ناگر بوو، نینجا پیغه مبه ر (ﷺ) داوای خواردنی کرد نان و پیخوریان بۆ برد له پیخوری مال (پیخور به و خوارده ده و تریت که به رده و ام له مالدا هه یه له گه ل ناند ا ده خوریت وه ک ماست و پون که شک و هند) فه رموی: نایه من مه نجه له که م نه دی له سهر ناگره که گوشتی تیدا بوو؟ وتیان به لی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وه گوشتیک بوو به دیاری هینا بوو بۆ به ریره پیمان ناخوش بوو له وه خواردن به تو به ین (چونکه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له خیری نه ده خوارد) جا فه رموی: نه وه بۆ نه و خیره، وه له ویشه وه بۆ نیمه دیارییه. وه پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: - ولام - بۆ نه و که سه یه که به نده نازاد ده کات)).

کتاب النکاح - په رتووکي ژن ماره کردن

۲۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَحْرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورې مه سعو دوه (په زای خویان لیږی) ده لای: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((نه ی کومه له ی که نجان هر که سیك له ئیوه توانای ژن هیټانی نهوا با ژن بیټیت، چونکه چاکترین هوکاره بو چاو پاریزی و داوین پاریزی، وه هر که سیك نه یتوانی نهوا با به پوځو بیټ چونکه بوی ده بیټه قه لغان)).

۲۹۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه -: ((أَنَّ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلُوا أَنَوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَمَلِهِ فِي السَّرِّ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَا اتَزَوَّجُ النِّسَاءَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا أَكُلُ اللَّحْمَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا أَنَامُ عَلَى فِرَاشٍ. فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمَدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: مَا بَالُ أَقْوَامٍ قَالُوا كَذَا؟ وَلَكِنِّي أَصَلِّي وَأَنَامُ وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَاتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي)).^۲

واته: له نه نه سی کورې مالیکه وه (په زای خوی لیږی) ده لای: ((چند که سیك له هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ) پرسپاریان کرد له خیزانه کانی پیغه مبه ر (ﷺ) له باره ی کاره نه ینی نه کانی وه، جا یه کیکیان وتی: ئیتر من ژن ناهینم، یه کیکی تریان وتی: ئیتر من گوشت ناخوم، یه کیکی تریان وتی: ئیتر من له سر جیگه ناخوم. نه مه که شته وه به پیغه مبه ر (ﷺ) سوپاس و ستایشی خوی کردو پاشان فه رموی: ئایه نه وه چیه

۱ البخاري (۱۹۰۵) (۵۰۶۵) (۵۰۶۶) مسلم (۱۴۰۰)

۲ البخاري (۵۰۶۳) مسلم (۱۴۰۱)

خه لکانیک که واو وایان وتوو؟ به لام من نویژیش ده کهم و ده شخه وم، به پۆژوش ده بم و به پۆژوش نابم، ژنیش ده هینم وه هه رکه سیک له سونه تی من لابات نه وه له من نییه)).

۲۹۹- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ التَّبَتُّلَ وَلَوْ أَذِنَ لَهُ لَخُتَّصِنَا))^۱.

واته: له سه عدی کوپی نه بی وه قاصه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((په یغه مبه ری خوا (ﷺ) پیگری کرد له عوسمانی کوپی مه ظعون (په زای خوای لیبی) که واز له ژن هینان بینیت خو نه گهر پیگه ی پیبایه نیمه ش خو مان ده خه ساند)).

بابُ المحرمات في النكاح - به شیئ نه و نافرده تانهی که حه رامن

۳۰۰ - عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، انْكِحْ أُخْتِي ابْنَةَ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: أَوْتَحِبِّينَ ذَلِكَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، لَسْتُ لَكَ بِمُخْلِيةٍ، وَأَحَبُّ مَنْ شَارَكَنِي فِي خَيْرِ أُخْتِي: فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ ذَلِكَ لَا يَحِلُّ لِي. قَالَتْ: إِنَّا نَحَدِّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تَنْكِحَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ فَقَالَ: إِنَّهَا لَوْ لَمْ تَكُنْ رَيْبِيَّتِي فِي حَجْرِي، مَا حَلَّتْ لِي إِنَّهَا لِابْنَةِ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَا سَلَمَةَ ثَوْبِيَّةٌ فَلَا تَعْرِضَنَّ عَلَيَّ بَنَاتِكُنَّ وَلَا أَخَوَاتِكُنَّ)).^۱

قال عُرْوَةُ وَثَوْبِيَّةٌ: مَوْلَاةٌ لِأَبِي لَهَبٍ كَانَ أَبُو لَهَبٍ أَعْتَقَهَا، فَأَرْضَعَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا مَاتَ أَبُو لَهَبٍ رَأَاهُ بَعْضُ أَهْلِهِ بِشَرِّ حَبِيبَةٍ فَقَالَ لَهُ: مَاذَا لَقِيتَ؟ قَالَ أَبُو لَهَبٍ لَمْ أَلَقَ بَعْدَكُمْ خَيْرًا، غَيْرَ أَنِّي سَفِيتُ فِي هَذِهِ بَعَثَاتِي ثَوْبِيَّةً)).
الحَبِيبَةُ: بكسر الحاء: الْحَالَةُ.

واته: له دایکمان نوم و حه بیبهی کچی نه بو سوفیانه وه (په زای خوايان لیبی) که وتوبه تی ((نهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) خوشکه که م ماره بکه که کچی نه بو سوفیانه وه (په زای خوايان لیبی) فه رموی: نه وت پیخوشه؟ وتم، به لی خو من به ته نیا خیزانی تو نیم، وه نه و که سهی پیم خوشه که له چاکه دا بیته هاو به شم خوشکه که ی خومه. پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: نه و حه لال نییه بو من. وتی نیمه و امان بیستوه که تو ده ته ویت کچه که ی نه بی سه له مه ماره بکه ییت، فه رموی: کچی نوم سه له مه؟ وتم به لی فه رموی: نه گه ر خوشم په روه رده م نه کردایه هر حه لال نه بو بو من چونکه نه و برازای شیریمه، ثَوْبِيَّةٌ شیرى داوه به من و نه بو سه له مه، کچه کانتان و خوشکه کانتان مه خه نه یوو بو من)).

عورو ده‌لی: ئۆیبه ئازاد کراوی ئه‌بو له‌هه‌ب بوو ئه‌بو له‌هه‌ب ئازادی کردبوو،
 ئه‌ویش شیرێ دابوو به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) جا کاتیک که ئه‌بو له‌هه‌ب مرد هه‌ندیک له
 که‌سو کاره‌که‌ی دیان له خراپترین حال‌دایه پێیان وت به‌ چی گه‌شتیت؟ (واته دوا
 مردنی) ئه‌بو له‌هه‌ب وتی: دوا ئیوه به‌ خیر نه‌گه‌شتم جگه له ئه‌ندازه‌ی ئه‌وه نه‌بیست
 ئاوم دراوه‌تی (ده‌لی: ئاماژه‌ی کردوه بو سه‌ری په‌نجی).

الحیبه: واته - بار و گوزه‌ران.

۳۰۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ((لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا))^۱.

واته: له ئه‌بو هورهیره‌وه (په‌زای خوا‌ی لی‌بی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)
 فه‌رموی: ((ژن و پوره‌که‌ی کونا‌کریتته‌وه جا خوشکی دایکی بیست یاخود باوکی)).
 پوون‌کردنه‌وه: کاتیک هه‌ردووکیان له ژیا‌ندا بن‌کۆ‌کردنه‌وه‌یان هه‌رامه به‌لام پاش
 مردنی ژن هه‌لا‌هه‌.

بابُ الشُّرُوطِ فِي النِّكَاحِ - به شی مه‌رجه‌کان له ژن ماره بریندا

۳۰۲ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ أَحَقَّ الشُّرُوطِ أَنْ تُوفُوا بِهِ: مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ))^۱.

واته: له عوقبه‌ی کوپی عامره‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((په‌وا ترین مه‌رج که ئیوه وه‌فای پیبکه‌ن نه‌وه‌یه که داوینی خیزانه‌کانتان حه‌لال کردوه)).

۳۰۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الشُّغَارِ))^۲.

وَالشُّغَارُ: أَنْ يُزَوَّجَ الرَّجُلُ ابْنَتَهُ عَلَى أَنْ يُزَوَّجَهُ ابْنَتُهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا الصَّدَاقُ. واته: له عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره‌وه (په‌زای خویان لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ژن به ژنی قه‌ده‌غه کرد)).

الشُّغَارُ: واته: پیاویک که‌که‌ی خوی ده‌دات به پیاویک له به‌رامبه‌ر نه‌وه‌ی نه‌ویش که‌که‌ی خوی باتی، به‌بی ماره‌یی نه‌گه‌ر ماره‌یشیان له نیواندا بی‌ت هه‌ر دروست نییه.

۳۰۴ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ نِكَاحِ الْمُتَنَعَةِ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَعَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ))^۳.

واته: له‌ه‌لی کوپی نه‌بو طالیه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له پوژنی جه‌نگی خه‌یبه‌ردا ژن هینانی کاتی و گۆشتی گویدریرژی مالی قه‌ده‌غه کرد)).

۱ البخاري (۵۱۵۱) مسلم (۱۴۱۸)

۲ البخاري (۵۱۱۲) مسلم (۱۴۱۵)

۳ البخاري (۵۱۱۵) (۴۲۱۶) (۵۵۲۳) (۶۹۶۱) مسلم (۱۴۰۷/۳۰)

بابُ مَا جَاءَ فِي الْإِسْتِئْذَانِ وَالِاسْتِئْذَانِ - به شی مؤلّهت و مرگرتن له ئافرهت

۳۰۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تُنْكَحُ الْأَيِّمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكَحُ الْبِكْرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَكَيْفَ إِذْنُهَا قَالَ: أَنْ تَسْكُتَ))^۱.

واته: له ئه بو هوره يره وه (په زای خوای لیښی) ده لای: پښغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((بیوه ژن ماره ناکړی هه تا فهرمانی لیوه رنه گیریت، وه کچیش ماره ناکړی هه تا مؤلّه تی لیوه رنه گیریت. وتیان ئه ی پښغه مبه ری خوا (ﷺ) مؤلّهت لیوه رگرتنی چۆنه؟ فهرمووی: ئه وه یه که بیده نگ بیت)).

باب لا ینکح مطلقته ثلاثاً حتی تنکح زوجاً غیره

بهشی نافرستی سیّ به سیّ ته لاق دراو ماره ناکریت هه تا شوو نه کاته وه

۳۰۶ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((جَاءَتْ امْرَأَةً رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ فَطَلَّقَنِي فَبِتَّ طَلَاقِي. فَتَزَوَّجْتُ بَعْدَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ الزُّبَيْرِ وَإِنَّمَا مَعَهُ مِثْلُ هُدْبَةِ الْكُوبِ. فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: أَتُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَى رِفَاعَةَ؟ لَا، حَتَّى تَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ، وَيَذُوقَ عُسَيْلَتَكَ، قَالَتْ: وَأَبُو بَكْرٍ عِنْدَهُ، وَخَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ بِالْبَابِ يَنْتَظِرُ أَنْ يُؤْذَنَ لَهُ، فَنَادَى أَبَا بَكْرٍ: أَلَا تَسْمَعُ إِلَى هَذِهِ: مَا تَجَهَّرُ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((ژنه که ی پیفاعه ی قوره ظی هات بۆلای پیغه مبه ر (ﷺ) وتی، من ژنی پیفاعه ی قوره ظی بووم سیّ به سیّ ته لاقی دام دوا ی نه شووم به عه بدولپه حماني کوی زوبه یر کرد وه نه وه که نه م چمکی کراسه وایه (واته توانای ژن و میردایه تی نییه) ئینجا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) زهرده خه نه گرتیو فهرمووی: ده ته وئی بگه پیتته وه بۆلای پیفاعه؟ نه خیر هه تا تو چیژ له وه وهرنه گریت نه ویش چیژ له تو وهرنه گریت. عانیشه (په زای خوی لیبی) ده لی: نه بو به کر (په زای خوی لیبی) له خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو وه خالی دی کوی سه عیدیش له ده م ده رگا که دا بوو چاوه پی بوو که مؤله تی بدریتی بانگی کرد نه ی نه بو به کر گویت له وه نیه به ناشکرا چی ده لی: له خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ)).

بابُ عَشْرَةِ النِّسَاءِ - به شی شهو مانه وه لای ژن

۳۰۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((مِنَ السُّنَّةِ إِذَا تَزَوَّجَ الْبَكَرَ عَلَى الْكُتَيْبِ: أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا ثُمَّ قَسَمَ. وَإِذَا تَزَوَّجَ الْكُتَيْبَ: أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا ثُمَّ قَسَمَ)). قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: وَلَوْ شِئْتُ لَقُلْتُ: إِنَّ أَنْسَا رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).^۱ واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((سونه وایه نه گهر پیاو کچی هیئا به سهر بیوه ژندا هوت شهو لای ده مینیته وه، پاشان دابه شی ده کات (واته سهره به شه کانیاں دابه ش ده کات) وه گهر بیوه ژنی هیئا سی شهو لای ده مینیته وه پاشان دابه شی ده کات. نه بو قیلابه ده لی: گهر بمه ویت ده لیم : بیگومان نه نه س (په زای خوای لیبی) نه م فه رموده یه ی له پیغه مبه ره وه (ﷺ) گپراوه ته وه)).

۳۰۸ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ: إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا فَإِنَّهُ إِنْ يُقَدَّرُ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ، لَمْ يَضُرَّهُ الشَّيْطَانُ أَبَدًا)).^۲

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی : ((نه گهر به کیك له نیوه کاتیك ویستی بجپته لای خیزانه که بلیت: به ناوی خوا په روه ردگارا شه یتانمان لی دور بخره وه، وه شه یتان دور بخره وه له وه وه یه ی که کردوته به پزقی نیمه، نهوا نه گهر له و تیکه ل بوونه دا خوا مندالیان پیببه خشیت شه یتان هه رگیز زیانی پی ناگه یه نیت)).

۱ البخاري (۵۲۱۳) (۵۲۱۴) مسلم (۱۴۱۶)

۲ البخاري (۱۴۱) (۳۲۷۱) (۳۲۸۳) (۵۱۶۵) (۶۳۸۸) مسلم (۱۴۳۴)

بابُ النَّهْيِ عَنِ الْخُلُوةِ بِالْأَجْنِبِيَّةِ

به شی ریگری له به ته نها مانه وه له گهل نافرته تی بیگانه دا

۳۰۹ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ((يَاكُمْ وَالْخُلُوفَ عَلَى النِّسَاءِ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ الْحَمُوءَ؟ قَالَ: الْحَمُوءُ الْمَوْتُ))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ: عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ عَنِ ابْنِ وَهْبٍ قَالَ: "سَمِعْتُ اللَّيْثَ يَقُولُ: الْحَمُوءُ: أَخُو الزَّوْجِ وَمَا أَشْبَهَهُ مِنْ أَقَارِبِ الزَّوْجِ، ابْنِ الْعَمِّ وَنَحْوِهِ"^۲.

واته: له عوقبه ی کوری عامره وه (ره زای خوی لیثی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: ((خوتان بپاریزن له ته نیا که وتن له گهل نافرته تانی بیگانه، جا پیاویک له نه نصاریه کان وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه والمان به ری سه باره ت به "حمو"؟ (واته برای میرد یاخود که سی نزیک) فه رموی: "حمو" مردنه (واته که سی که بمیرت له وه باشتره که به ته نیا له گهل نافرته تیکی نا مه حره مدا بمینیتته وه)).

وه لای نیمامی موسلیم: له نه بو طاهره وه نه ویش له ابن وه هبه وه که ده لی: گویم له له یث بووه ده یوت: "حمو" واته: برای میرد وه وینه ی نه و له خزمه نزیکه کانی میرد وه ک ناموزا.

۱ البخاري (۵۲۳۲) مسلم (۲۱۷۲)

۲ مسلم (۲۱۷۲/۲۱)

بابُ الصَّدَاقِ - به شی مارهی

٣١٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْتَقَ صَفِيَّةً، وَجَعَلَ عَتَقَهَا صَدَاقَهَا))^١.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پتغه مبه ر (ﷺ) صه فییه ی نازاد کرد وه نازاد کردنه که ی خسته بری ماره به که ی)).

٣١١ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ - رضي الله عنه - ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: إِنِّي وَهَبْتُ نَفْسِي لَكَ: فَقَامَتْ طَوِيلًا، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، زَوَّجْنِيهَا، إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ. فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ تُصَدِّقُهَا؟ فَقَالَ: مَا عِنْدِي إِلَّا إِزَارِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ أُعْطِيتَهَا إِزَارَكَ جَلَسَتْ وَلَا إِزَارَكَ، فَالْتَمَسَ شَيْئًا قَالَ: مَا أَجِدُ. قَالَ: الْتَمَسَ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ، فَالْتَمَسَ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ مَعَكَ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: زَوَّجْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ))^٢.

واته: له سه هلی کوپی سه عدی ساعیدی وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ژنیک هاته خزمه تی پتغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی، من خوم پیشکه شی تو کردوه زور به پیوه وه ستا پیاویک وتی نه ی پتغه مبه ری خوا (ﷺ) له منی ماره بکه نه گهر تو پیویستت نییه، فه رموی: نایه شتیکت هیه بیکه یته مارهی؟ وتی هیچم نییه ته نها نه م پو شاکه نه بیت پتغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: نه گهر پو شاکه که تی به یتی نه وا به بی پو شاک داده نیشیت هه ولی شتیک بده. وتی هیچم ده ست نه که وت، فه رموی: هه ول

١ البخاري (٥٠٨٦) مسلم (١٣٦٥/٨٥)

٢ البخاري (٢٣١٠) (٥٠٢٩) (٥٠٣٠) (٥٠٨٧) (٥١٢١) (٥١٢٦) (٥١٣٢) (٥١٣٥) (٥١٤١) (٥١٤٩)

(٥٨٧١) مسلم (١٤٢٥)

بده ئەگەر مستیله یه کیش بێت له ئاسن. گه‌پا وه‌ولێ دا هیچی ده‌ست نه‌که‌وت، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ئایه‌ هیچ قورپانان له‌به‌ره‌؟ وتی به‌لێ، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ئەوا له‌یه‌کم ماره‌ کردن به‌وه‌ی که له‌ قورپان له‌به‌رتە)).

۳۱۲ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ، وَعَلَيْهِ رَدْعُ زَعْفَرَانَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَهْمٌ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً، فَقَالَ: مَا أَصْدَقْتُهَا؟ قَالَ: وَذَنْ نَوَاوُ مِنْ ذَهَبٍ قَالَ: فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاوٍ)).^۱

واته: له ئەنه‌سی کوپی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لیبێ) ده‌لێ: ((پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) عه‌بدولپه‌حمانی کوپی عه‌وفی دی شوینه‌واری زه‌عه‌فرانی پێوه‌ بوو، جا پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئەوه‌ چیه‌؟ وتی ژنم هێناوه‌ ئە‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ). فه‌رمووی: چیت کرد به‌ماره‌یه‌که‌ی؟ وتی گۆیه‌کی ئالتون. پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: خوا لێت پیروژ بکات چێشت و نانی بۆ بکه‌ ئە‌گەر مه‌پیکیش بێت)).

کتاب الطلاق - په رتووکي ته لاق

۳۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، ((أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَقَيَّظَ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: لِيرَاجِعَهَا، ثُمَّ لِيُمْسِكَهَا حَتَّى تَطْهَرَ، ثُمَّ تَحِيضَ فَتَطْهَرَ، فَإِنْ بَدَأَ لَهُ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَمْسُهَا، فَتِلْكَ الْعِدَّةُ، كَمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ))^۱.
وَفِي لَفْظٍ: ((حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً مُسْتَقْبَلَةً، سِوَى حَيْضَتِهَا الَّتِي طَلَّقَهَا فِيهَا))^۲.
وَفِي لَفْظٍ: ((فَحُسِبَتْ مِنْ طَلَاقِهَا، وَرَاجِعَهَا عَبْدُ اللَّهِ كَمَا أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۳.

واته: له عه بدوللای کورې عومره وه (په زای خوايان لیږي) ((که له کاتي بینويزيدا ژنه کې ته لاق دا عومر (په زای خواي لیږي) نه مه ی بؤ پیغه مبهري خوا (ﷺ) باس کرد، پیغه مبهري خوا (ﷺ) تووړه بوو پاشان فهرمووی: با بیهینیتته وه لای خوی بیهینیتته وه هه تا پاک ده بیتته وه پاشان بکه ویتته حه یزه وه و پاکیش بیتته وه، نه گهر ویستی که ته لاقی بدات نه و با ته لاقی بدات پيش نه وه ی بجیتته لای، نه مه نه و چه ند پوږه دیاری کراوه یه که خوا بالا ده ست فهرمانی ژن ته لاق دانی تیادا داوه)).

وه له ده رپرینیکي تردا: پیغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمووی: با بکه ویتته بینويزیه کی تر جگه له و بینويزیه ی که تیادا ته لاقی داوه.

وه له ده رپرینیکي تردا هاتووه: که نه و ته لاقه له سه ری حساب کرا (واته نه و ته لاقه ی که وت هه رچه نده له حه یزیشدا بوو) ټینجا عه بدوللا (په زای خواي لیږي) هینایه وه هه روه ک پیغه مبهري خوا (ﷺ) فهرمانی پیکردبوو.

۱ البخاري (۴۹۰۸) (۵۲۵۱) (۵۲۵۸) (۷۱۶۰) مسلم (۱۴۷۱)

۲ مسلم (۱۴۷۱/۴)

۳ مسلم (۱۴۷۱/۴)

٣١٤ - عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ ((أَنَّ أَبَا عَمْرٍو بْنَ حَفْصٍ طَلَّقَهَا الْبَتَّةَ، وَهُوَ غَائِبٌ)).

وَفِي رِوَايَةٍ: ((طَلَّقَهَا ثَلَاثًا - فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا وَكِيلُهُ بِشَعِيرٍ، فَسَخِطَتْهُ. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا لَكَ عَلَيْنَا مِنْ شَيْءٍ؛ فَجَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِ نَفَقَةٌ)) وَفِي لَفْظٍ: ((وَلَا سَكْنَى - فَأَمَرَهَا أَنْ تَعْتَدَ فِي بَيْتِ أُمِّ شَرِيكِ، ثُمَّ قَالَ: تِلْكَ أَمْرَاءُ يَغْشَاهَا أَصْحَابِي، اعْتَدِي عِنْدَ ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ. فَإِنَّهُ رَجُلٌ أَعْمَى، تَضَعِينَ ثِيَابَكَ عِنْدَهُ، فَإِذَا حَلَلْتَ فَادْنِينِي. قَالَتْ: فَلَمَّا حَلَلْتُ ذَكَرْتُ لَهُ: أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ وَأَبَا جَهْمٍ خَطَبَانِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَّا أَبُو جَهْمٍ: فَلَا يَضَعُ عَصَاهُ عَنْ عَاتِقِهِ. وَأَمَّا مُعَاوِيَةُ: فَصُغْلُوكَ لَا مَالَ لَهُ، انْكَحِي أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَكَرِهَتْهُ ثُمَّ قَالَ: انْكَحِي أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَتَنَكَّحَتْهُ فَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا وَاعْتَبَطَتْ بِهِ)).^١

واته: له فاطمه ی کچی قه یسه وه (په زای خوای لیبی) که خیزانی نه بو عه مری کوپی
حه فص بوو به یه ک جاری ته لاقی دا خوښی له وی نه بوو (واته به کچی کرد به وه کیل)

وه له ده ربړینیکې تر دا هاتووه: سی به سی ته لاقی دا وه کیله که ی هندی جوی بو
نارد نه ویش پتی ناخوښ بوو (واته نه و جویه ی به که م زانی وای زانی به خپو کردنې
له سر میده که یه تی تا دوا ی عیده) نه بوو عه مروتی: سویند به خوا هیچ مه سره فیکت
له سر من نییه. ئینجا هات بوخزمه ت پیغه مبه ری خواو (ﷺ) نه مه ی بو باس کرد،
فه رمووی به خپو کردن ت له سر نه و نییه. وه له ده ربړینیکې تر دا: فه رمووی: جپو
ریش ت له سر نه و نییه. فه رمانی پیکرد که بمینیته وه له مالی نوم شهریکا (په زای
خوای لیبی) پاشان فه رمووی: نه وه ئافره تیکه هاوه له کانم زوو زوو سهر دانی ده که ن،
لای عه بدوللای کوپی نوم مه کتوم (په زای خوای لیبی) بمینه ره وه (عه بدوللای کوپی
نوم مه کتوم (په زای خوای لیبی) ئاموزای بوو)، چونکه نه و پیاوکی نا بینایه
ده توانی خوشت بگوړیت و جله کانت دانیتیت، کاتیک عیده ت ته واو بوو ئاگادارم بکه.

ده‌لێ: کاتێک عیده‌که‌م ته‌واو بوو پێم وت موعاوێه‌ی کوپی ئه‌بو سوفیان و ئه‌بو جه‌هم (په‌زای خویان لیبی) داویان کردووم، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌بو جه‌هم به‌رده‌وام داره‌که‌ی له‌سه‌ر شانیه‌تی (واته زۆر له‌ ئافه‌رت ده‌دا) وه موعاوێه‌ش هه‌ژاره‌و مائی نییه‌، شوو بکه‌ به‌ ئوسامه‌ی کوپی زه‌ید (په‌زای خویان لیبی). ده‌لێ: پێم ناخۆش بوو، پاشان فه‌رمووی: شوو بکه‌ به‌ ئوسامه‌ی کوپی زه‌ید (په‌زای خویان لیبی). ده‌لێ: شووم پێکرد خوی گه‌وره‌ خێریکی زۆری کرده‌ به‌ینمانه‌وه وه خۆش حال بووم پێی).

بابُ الْعِدَّةِ - بهشی چاوه‌پروانی ژن

واته: ئەو ماوه‌یه‌ی که ئافەرەت تیایدا دادەنیشیئت نابێت شوو بکات به هۆی ته‌لاق دانی یاخود به هۆی مردنی می‌رده‌که‌یه‌وه.

٣١٥ - عَنْ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةِ أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ سَعْدِ بْنِ خَوْلَةَ - وَهُوَ مِنْ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ، وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا - فَتَوَفَّيَ عَنْهَا فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، وَهِيَ حَامِلٌ. فَلَمْ تَنْشَبْ (تَلْبَثْ) أَنْ وَضَعَتْ حَمْلَهَا بَعْدَ وَقَاتِهِ، فَلَمَّا تَعَلَّتْ مِنْ نِفَاسِهَا: تَجَمَّلْتُ لِلْخُطَّابِ، فَدَخَلَ عَلَيْهَا أَبُو السَّنَابِلِ بْنُ بَعْكُو - رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الدَّارِ - فَقَالَ لَهَا: مَا لِي أَرَاكِ مُتَجَمِّلَةً لَعَلَّكَ تُرْجَيْنَ لِلنِّكَاحِ؟ وَاللَّهِ مَا أَنْتِ بِنَاكِحٍ حَتَّى تَمُرَّ عَلَيْكَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ. قَالَتْ سُبَيْعَةُ: فَلَمَّا قَالَ لِي ذَلِكَ: جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي حِينَ أُمْسَيْتُ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَفْتَانِي بِأَنِّي قَدْ حَلَلْتُ حِينَ وَضَعْتُ حَمْلِي، وَأَمَرَنِي بِالتَّزْوِيجِ إِنْ بَدَأَ لِي)).^١

وقال ابنُ شهاب: ولا أرى بأساً أَنْ تَتَزَوَّجَ حِينَ وَضَعْتَ، وَإِنْ كَانَتْ فِي دَمِهَا، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَقْرِبُهَا زَوْجُهَا حَتَّى تَطْهُرَ.

واته: له سو‌به‌یعه‌ی ئەس‌له‌میه‌وه (پەزای خوای لی‌یی) که خیزانی سه‌عدی کو‌پی خه‌وله بوو که له هۆزی به‌نی عامری کو‌پی لو‌ئه‌یه وه یه‌کێک بوو له‌وانه‌ی ئاماده‌ی جه‌نگی به‌در بوو وه‌فات ده‌کات له‌حه‌جی مائ‌ئا‌وا‌ییدا وه سو‌به‌یعه دوو گیان بوو ئەوه‌نده‌ی پێنه‌چوو دوا‌ی وه‌فاتی می‌رده‌که‌ی منداله‌که‌ی بوو، کاتی‌ک که پاک بۆوه له زه‌یستانیکه‌ی خۆی پازانده‌وه بۆ خوازی‌نی کاران، ئەبو سه‌نا‌بیلی کو‌پی به‌عه‌ک چوو بۆ‌لای که پیاوی‌کی هۆزی "عَبْدُ الدَّارِ" بوو پێی وت چیه‌ ده‌تبینم خۆت پازاندۆته‌وه ده‌لی‌ی: به‌ته‌مای شو‌ویت؟ سو‌یند به‌خوا ناتوانیت شوو بکه‌یت هه‌تا چوار مانگ و ده

شەوت بەسەردا نەپوات. سوبەیعەش وتی: کاتێک ئەمە ی پێت ئیوارە خۆم کۆکردەووە و
چووم بۆ خزمەت پێغەمبەری خوا (ﷺ) پرسیارم لێکرد لەو بارەییەووە ئەویش فەتوای
بۆدام کە عیدەم تەواو بووە لەو کاتەووەی کە منداڵەکم بووە وە فەرمانی پێکردم کە
شووبکەم ئەگەر پێم باش بوو).

ابن شهاب دەڵێ: بە گوناھێ نازانم کە کە ئافرەت شووبکات کاتی کە منداڵی بوو، با
خوێنیشی ھەبێت بەلام نابێت مێردەکە ی لێی نزیک بێتەووە ھەتا پاک دەبێتەووە.

بابُ تَحْرِيمِ إِحْدَادِ الْمَرْأَةِ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ

به شی حه رامیه تی ته عزی باری زیاتر له سی پوژ ته نها بو میرد نه بییت

۳۱۶ - عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: ((تُوْفِي حَمِيمٌ لَأُمِّ حَبِيبَةَ، فَدَعَتْ بِصُفْرَةٍ، فَمَسَحَتْ بِذِرَاعَيْهَا، فَقَالَتْ: إِنَّمَا أَصْنَعُ هَذَا " لِأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحْدِ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ: أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا))^۱.

الحميم: القربة.

واته: له زهینه بی کچی ئەم سه له مه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: که سیکی نزیکی نوم حه بیبه مرد داوای بونی خۆشی کرد به دهستی هینای به ده موو چاویدا نینجا وتی بویه ئەمه ده که م چونکه من گویم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بووه فه رموویه تی: ((حه لال و په وا نییه بو هیچ ژنیک باوه پی به خوا و پوژی دوای هه بییت له سه رو سی پوژه وه ته عزی بگریت، مه گه ر بو میرده که ی که چوار مانگ و ده پوژه)).

بابُ مَا تَجْتَنِبُهُ الْحَادَّةُ - به شیئ نه وهی ژنی ته عززی بار خوئی لیده پاریزیت

٣١٧ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تُحْدِ امْرَأَةٌ عَلَى الْمَيِّتِ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى نَفْسٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبِسُ ثَوْبًا مَصْبُوغًا إِلَّا ثَوْبَ عَصِيٍّ. وَلَا تَكْتَحِلْ. وَلَا تَمَسُّ طَبِيبًا، وَلَا شَيْئًا إِلَّا إِذَا طَهَّرْتَ: نُبْذَةً مِنْ قُسْطٍ أَوْ أَظْفَارٍ)).^١

العَصْبُ: ثِيَابٌ مِنَ الْيَمَنِ فِيهَا بَيَاضٌ وَسَوَادٌ.^٢
وَالنُّبْذَةُ: ^٣ الشَّيْءُ الْيَسِيرُ. وَالْقُسْطُ: الْعُودُ أَوْ نَوْعٌ مِنَ الطَّيِّبِ تُبَخَّرُ بِهِ النَّفْسَاءُ.
وَالْأَظْفَارُ: جِنْسٌ مِنَ الطَّيِّبِ لِوَاحِدٍ لَهُ مِنْ لَفْظِهِ. وَقِيلَ: هُوَ عِطْرٌ أَسْوَدُ، الْقِطْعَةُ مِنْهُ تُشْبِهُ الظُّفْرَ.^٤

واته: له نوم عه طیه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: پټیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((هیچ ژنیک بوی نییه له سئ پوژ زیاتر ته عززی بؤ مردوو بگریت مه گهر بؤ میږد که چوار مانگ و ده پوژه وه نابیت پوښاکي په نگ کراو له بهر بکات جگه له پوښاکي (عَصْب نه بیت پوښاکيکی یه مه نییه په نگي په ش و سپی تیدایه) بوشی نییه چاو برژیت و بونی خوشیش له خوئی بدات مه گهر دواي پاک بوونه وه نه ویش که مټک له " قُسْطُ " یاخود " أَظْفَارُ " که دوو جوړ بونی خوئی نه و سرده مه بوون)).

العَصْبُ: جوړه پوښاکيکی یه مه نییه په نگي په ش و سپی تیدایه.

النُّبْذَةُ: به شیکي که م.

القُسْطُ، الْأَظْفَارُ: دوو جوړ بونی خوشین.

١ البخاري (٥٣٤١) مسلم (٩٣٨/٦٦)

٢ النهاية (٢٤٥/٣)

٣ النهاية (٧/٥)

٤ النهاية (٦٠/٤)

٥ النهاية (١٥٨/٣)

٣١٨ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((جَاءَتْ امْرَأَةً إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا، وَقَدْ اشْتَكَّتْ عَيْنُهَا أَفْتُكْهُلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا - مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا - ثُمَّ قَالَ: إِنَّمَا هِيَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ. وَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَرْمِي بِالْبَغْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ)).

فَقَالَتْ زَيْنَبُ: كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا: دَخَلَتْ حِفْشًا، وَلَبَسَتْ شَرَّ ثِيَابِهَا، وَلَمْ تَمَسَّ طِيبًا وَلَا شَيْئًا حَتَّى تَمُرَّ بِهَا سَنَةٌ، ثُمَّ تُؤْتَى بِدَابَّةٍ - حِمَارٍ أَوْ طَيْرٍ أَوْ شَاؤٍ - فَتَقْتَضُ بِهِ. فَقَلَّمَا تَقْتَضُ بِشَيْءٍ إِلَّا مَاتَ. ثُمَّ تَخْرُجُ فَتَقْطَعُ بَغْرَةً، فَتَرْمِي بِهَا ثُمَّ تُرَاجِعُ بَعْدَ مَا شَاءَتْ مِنْ طِيبٍ أَوْ غَيْرِهِ)).^١

واته: له ئوم سه له مه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ئافره تیک هات بو خزمه ت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی، نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) میړدی کچه که م مردوه وه تووشی چاو ئیشه بووه ئایه چاوی بو بېژین؟ فه رمووی ((نه خیر دوو جار یاخود سی جار هر فه رمووی نه خیر. پاشان فه رمووی: ماوه که ی چوار مانگ و ده پوژده، هر یه کیک له ئیوه له سه رده می نه فامیدا پاش ته واو بوونی سالتیک پشقله که ی فریده دا)).

زه ینه بی کچی ئوم سه له مه (په زای خویان لیږی) ده لئ: له سه رده می نه فامیدا ئافره تیک نه گهر میړده که ی بمردایه ده چووه مالتیکی بچوکی پیس و چه په له وه وه خرابترین جلی له بهر ده کرد ده سستی له هیچ بوئیکی خوشیش نه ده دا هه تا یه ک سالی به سه ردا ده پوی، پاشان ئازده لیکیان ده هینا ئیتر گویدریر بیت یاخود بالنده یه ک یاخود مه پیک نه و پیسییه ی گیانی پیدا هه لده سوو، که م جار هه بوو نه و شته ی نه و خوی پیده سپری نه مریت، پاشان ده رده چوو پشقلیکی ده درایه فری دی ده دا، پاشان دوی نه وه ده که رایه وه به ئاره زووی خوی خوی ده شورد و بوئی خوشی له خوی ده دا.

کتابُ اللّٰعَانِ - په رتووکي نه فرین کردن

۳۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ فُلَانًا بَنَ فُلَانًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ وَجَدْنَا امْرَأَتَهُ عَلَى فَاحِشَةٍ، كَيْفَ يَصْنَعُ؟ إِنْ تَكَلَّمْتَ تَكَلَّمْتُ بِأَمْرِ عَظِيمٍ، وَإِنْ سَكَتَ سَكَتَ عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ؟ قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ. فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّ الَّذِي سَأَلْتُكَ عَنْهُ قَدْ أُبْتَلِيَ بِهِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ فِي سُورَةِ النُّورِ ((وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاحَهُمْ)) فَتَلَاهُنَّ عَلَيْهِ وَوَعَّظَهُ وَذَكَرَهُ. وَأَخْبَرَهُ أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ. فَقَالَ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا كَذَبْتُ عَلَيْهَا. ثُمَّ دَعَاها، فَوَعَّظَهَا، وَأَخْبَرَهَا: أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ فَقَالَتْ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، إِنَّهُ لَكَاذِبٌ. فَبَدَأَ بِالرَّجُلِ فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ: إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ. وَالْخَامِسَةَ: أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ. ثُمَّ ثَنَّى بِالْمَرْأَةِ. فَشَهِدَتْ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ: إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ، وَالْخَامِسَةَ: أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ. ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟)) ثَلَاثًا^۱.

وَفِي لَفْظٍ ((لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا لِي؟ قَالَ: لَا مَالَ لَكَ. إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا فَهُوَ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ فَهُوَ أَبْعَدُ لَكَ مِنْهَا))^۲.

واته: له عه بدولای کوری عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: فلانی کوری فلان وتی نهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) تو چی ده فه رموویت گه ری به کی کمان خیزانه که ی دی به سه ر داوین پیسییه وه چی بکات؟ نه گه ر قسه بکات نه وه قسه له شتیکی گه وره ده کات وه نه گه ر بیده نگ بیت نه وا له شتیکی گه وره بیده نگ بووه؟ ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) بیده نگ بوو وه لامی نه دایه وه، دوی نه وه یرسیار که ره که هاته وه خزمه ت پیغه مبه رو (ﷺ) وتی، نه و پرسیاره ی که لیم کردیت تووشی بووم، نینجا خوی گه وره

۱ البخاري (۵۳۱۱) (۵۳۱۲) (۵۳۴۹) مسلم (۱۴۹۳/۷، ۶، ۵، ۴)

۲ مسلم (۱۴۹۳/۵)

ئەم چەند ئایەتەى لە سوردەتى "النُّور" ناردە خوارەو (وَالَّذِينَ يَزْمُونَ اَنْوَاجَهُمْ))
 پێغەمبەر (ﷺ) ئایەتەکانى بەسەردا خوێندەو و ئامۆژگارى کرد و پۆزى دواىى بە
 بێردا هێناىو و هەوالى پێدا کە ئەشکەنجەى دنیا سووکترە لە ئەشکەنجەى دوا پۆز.
 وتى، نەخێر سوێند بەو کەسەى کە تۆى ناردوو بە پێغەمبەر بوختانى بەسەرەو
 ناکەم، پاشان پێغەمبەر (ﷺ) خێزانەکەى بانگ کرد ئامۆژگارى کرد و هەوالى پێدا کە
 ئەشکەنجەى دنیا سووکترە لە ئەشکەنجەى دوا پۆز. وتى، نەخێر سوێند بەو کەسەى
 کە تۆى ناردوو بە حق ئەو درۆدەکات، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) لە پیاووەکەو دەستی
 پێکرد ئەویش چوار جار شایەتى داو سوێندى خوارد کە لە راستگويانە وە لە پێنجەم
 جاریشدا وتى نەفرەتى خوام لیبێت ئەگەر لە درۆزانان بم. پاشان بە ژنەکە دەستی
 پێکرد ئەویش چوار جار شایەتى داو سوێندى خوارد کە مێردەکەى لە درۆزانە وە لە
 پێنجەم جاریشدا وتى خەشم و قینی خوام لەسەر بېچت ئەگەر ئەو لە راستگويان بێت.
 پاشان لەیەکى جیاکردنەو. پاشان پێغەمبەر (ﷺ) سى جار فەرمووی: خوا دەزانیت
 کە یەکیکتان درۆزن ئایە کەستان تەوبە دەکەن)).

و لەدەرپرینیکی تردا: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: مافت بەسەریو نەماو وتى
 ئەى پێغەمبەرى خوا (ﷺ) مالهەم؟ فەرمووی: مالت بۆ نیه ئەگەر تۆ راستگو بیت
 لەوێ و توتە لەسەرى ئەو مالهەم کە لە بەرامبەر ئەوێ کە داوینی بۆتۆ حەلال بوو
 وە ئەگەر تۆ بوختانت بۆ کردبیت ئەو بۆ تۆ دوور ترە.

۳۲۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ رَجُلًا رَمَى امْرَأَتَهُ، وَأَنْتَفَى مِنْ وَلَدِهَا
 فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 فَتَلَاعَنَّا، كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى، ثُمَّ قَضَى بِالْوَلَدِ لِلْمَرْأَةِ، وَفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ))^۱.

واتە: لە عەبدوللای کورپی عومەرەو (پەزای خویان لیبی) دەلی: ((لە سەردەمی
 پێغەمبەری خوادا (ﷺ) پیاویک خێزانەکەى تۆمەت بار کرد وە وتى ئەو منداڵە لە من

نبیه، پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمانی پیکردن نه‌فرینی به‌کتریان کرد، پاشان فه‌رمانی کرد منداله‌که بۆ ئافره‌ته‌که بی‌ت وه دوو نه‌فرین که ره‌که‌ی له‌یه‌ک جیا کرده‌وه)).

۳۲۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ ((جَاءَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي فِزَارَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ امْرَأَتِي وَلَدَتْ غُلَامًا أَسْوَدَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ لَكَ إِبِلٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَمَا أَلْوَأْنُهَا؟ قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: فَهَلْ يَكُونُ فِيهَا مِنْ أَوْدَقٍ؟ قَالَ: إِنَّ فِيهَا لَوُرْقًا. قَالَ: فَأَتَى أَثَامًا ذَلِكَ؟ قَالَ: عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزْعُهُ عِرْقٌ. قَالَ: وَهَذَا عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزْعُهُ عِرْقٌ)).^۱

واته: له ئه‌بوهوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پیاوی‌ک له نه‌وه‌ی فه‌زاره‌هات بۆ خزمه‌ت پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) وتی ژنه‌که‌م کوپ‌یک‌ی په‌شی بووه، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئایه وشترت هه‌یه؟ وتی به‌لی، فه‌رمووی: په‌نگیان چۆنه؟ وتی، سوورن فه‌رمووی: ئایه په‌نگ خۆله می‌شییان تیا‌یه؟ وتی تیا‌یا‌نا‌یه په‌نگ خۆله می‌شییه، فه‌رمووی: ئه‌وه له کو‌یوه هاتووه؟ وتی له‌وانه‌یه له له باوانیه‌وه هات‌بی. فه‌رمووی: ئه‌مه‌ش له‌وانه‌یه له له باوانیه‌وه هات‌بی)).

بابُ إلْحَاقِ النِّسْبِ - به شی ره چه له ك گه یانندن

۳۲۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((اخْتَصَمَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ فِي غُلَامٍ. فَقَالَ سَعْدٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا ابْنُ أَخِي عُتْبَةَ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَهْدَ إِلَيَّ أَنَّهُ ابْنُهُ، أَنْظِرْهُ إِلَيَّ شَبَّهٍ. وَقَالَ عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ: هَذَا أَخِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلِدَ عَلَيَّ فِرَاشٍ أَبِي مِنْ وَلِيدَتِهِ، فَتَنْظَرُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى شَبَّهٍ، فَرَأَى شَبَّهًا بَيْنًا بَعْتُبَةَ فَقَالَ: هُوَ لَكَ يَا عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ، الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ. وَاجْتَجِبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةُ، فَلَمْ يَرِ سَوْدَةُ قَطُّ)).^۱

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبې) ده لې: ((سه عدی کوپی نه بی وه قاص و عه بدی کوپی زه معه (په زای خوایان لیبې) بوو به ناکوکیان له باره ی مندالیکه وه سه عد وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه مه برازاهه کوپی عوتبه ی کوپی نه بی وه قاصه، وه سیه تی بو کردووم که کوپه تی سه یری شیوه ی بکه عه بدی کوپی زه معه ش وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه وه برامه له سه ر جیی باوکی من له دایک بووه له که نیزه که ی، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سه یری کرد بی نی به ناشکرا له عوتبه ده چیت، فه رمووی: نه ی عه بدی کوپی زه معه نه وه هی تو یه، چونکه مندال هی سه ر جیی (واته هی پیاو ی ثافره ته که یه یا خود هی سه یده که یه تی) وه بو داوین پیسیش سه ر شوپی و په شیمانی هه یه، وه فه رمووی: خو تی لی داپوشه نه ی سه وده (چونکه نامه حره م بوو لی) نیتر نه و کوپه هه رگیز سه وده ی نه بی نی)).

۳۲۳ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: ((إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيَّ مَسْرُورًا، تَبَرَّقُ أَسَارِيرُ وَجْهِهِ. فَقَالَ: أَلَمْ تَرَيَ أَنَّ مُجَزَّأً نَظَرَ أَنْفًا إِلَى زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ وَأَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، فَقَالَ: إِنَّ بَعْضَ هَذِهِ الْأَقْدَامِ لَمِنْ بَعْضٍ))^۱.
وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَ مُجَزَّأً قَانِفًا))^۲.

واته: له دایکمان عایشه وه (پره‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) به دل خوشیه وه هات بۆلام ناوچه‌وانی ده‌دره‌وشایه وه، فه‌رمووی: نه‌ی عایشه نه‌تبیینی موجه‌زیز نیستا سه‌یری زه‌یدی کوپی حارثه و ئوسامه‌ی کوپی زه‌یدی کرد، وتی نه‌م قاچانه له‌یه‌ک ده‌چن)).

وه له‌ده‌ربرینتی‌کی ترده‌هاتووه که عایشه وه (پره‌زای خوای لیثی) وتویه‌تی ((موجه‌زیز په‌گه‌ز ناس بو)).

په‌وونکردنه وه: زه‌یدی کوپی حارثه سپی بو وه ئوسامه‌ی کوپیشی په‌ش بوو بۆیه خه‌لکی گومانی خراپی پیده‌بردن پیغه‌مبهریش (ﷺ) به‌مه‌بی‌تاقه‌ت ده‌بوو بۆیه به‌تانیه‌کیان دا به‌سه‌ر زه‌یدی کوپی حارثه و ئوسامه‌ی کوپیدا ئینجا موجه‌زیزی په‌گه‌ز ناسیان هی‌نا سه‌یری کردن وتی نه‌م قاچانه له‌یه‌ک ده‌چن واته له‌یه‌کن هۆکاری نه‌و دلخوشیه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) نه‌وه بوو.

۳۲۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((ذُكِرَ الْعَزْلُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: وَلِمَ يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ؟ - وَلَمْ يَقُلْ: فَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ، فَإِنَّهُ لَيْسَتْ نَفْسٌ مَخْلُوقَةٌ إِلَّا اللَّهُ خَالِقُهَا))^۳.

واته: له نه‌بو سه‌عیدی خودریه وه (پره‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((باسی عه‌زل کرا بو پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: بۆچی نی‌وه واده‌کن؟ نه‌ی فه‌رموو: با هیچ که‌سیک

۱ البخاري (۳۷۳۱) (۶۷۷۰) مسلم (۱۴۵۹)

۲ مسلم (۱۴۹۵/۴۰)

۳ البخاري (۷۴۰۹) مسلم (۱۴۳۸/۱۳۲)

له ئیوه وانه کات، چونکه هیچ نه فسێک نییه که خوا بیهوێت دروستی بکات هه
دروستی دهکات)).

الْعَزْلُ: واته ده رههێنانه وهی زه کهر له پێشی ئافرهت له کاتی ئاو هاتنه وهدا بۆ ئه وهی
ئاوه که ی تیینه کات.

۳۲۵ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نَعْزِلُ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ، لَوْ كَانَ شَيْئًا يُنْهَى عَنْهُ
لَنَهَانَا عَنْهُ الْقُرْآنُ))^۱.

واته: له جابره وه (پهزای خوای لیبی) ده لێ: ((ئیمه عه زلمان ده کرد قورپانیش
داده به زی نه کهر عه زل کردن شتیکی قه دهغه کراو بوايه ئه وا قورپان لێ قه دهغه
ده کردین)).

۳۲۶ عَنْ أَبِي ذَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
يَقُولُ ((لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعَى لِغَيْرِ أَبِيهِ - وَهُوَ يَعْلَمُهُ - إِلَّا كَفَرَ. وَمَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ:
فَلَيْسَ مِنَّا، وَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ وَمَنْ دَعَا رَجُلًا بِالْكَفْرِ، أَوْ قَالَ: عَدُوُّ اللَّهِ، وَلَيْسَ كَذَلِكَ،
إِلَّا حَارَ عَلَيْهِ))^۲.

واته: له ئه بی زه په وه (پهزای خوای لیبی) که گوێی له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بووه
فه رموویه تی: ((هه ره که سیك خۆی بداته پال که سیك جگه له باوکی بشزانیت ئه وه که سه
باوکی نییه ئه وا کافر و بی دینه، وه هه ره که سیك بانگه شه ی شتیك بکات که هی ئه وه
نه بیته ئه وا له ئیمه نییه، وه جیگه ی خۆی دیاری بکات له ئاگری دۆزه خدا وه هه ره
که سیك که سیك بانگ بکات به کافر یاخود بلێت ئه ی دوژمنی خوا وه واش نه بیته ئه وا
ده گه پێته وه بۆ سه ره خۆی)).

۱ البخاري (۵۲۰۸) مسلم (۱۴۴۰)

۲ مسلم (۶۱) کذا عند مسلم و للبخاري نحوه رقم (۶۰۴۵)

کتاب الرضاع - په رتووکي شیرخواردنی منډال

۳۲۷ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بِنْتِ حَمْرَةَ: لَا تَحِلُّ لِي، يَحْرُمُ مِنَ الرُّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ، وَهِيَ ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرُّضَاعَةِ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: ده ریاره ی کچه که ی حه مزه (په زای خویان لیبی) حه لال نییه بؤ من، نه وه ی به هوی بنه مال وه حه رام بییت و بییته مه حره م، نه وا به هوی شیر خواردنیشه وه حه رام ده بییت و ده بییته مه حره م، نه و کچه برازای شیریمه)).

پوونکرده وه: عه لی کورپی نه بو طالیب (په زای خویان لیبی) پیی خوش بوو پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کچه که ی حه مزه (په زای خویان لیبی) بهینیت به لام پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: حه لال نییه بؤ من چونکه حه مزه (په زای خوی لیبی) له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) ثویه به شیر ی دابو پتیا ن بوو بوون به برای شیر ی.

۳۲۸ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ الرُّضَاعَةَ تُحْرِمُ مَا يَحْرُمُ مِنَ الْوِلَادَةِ)).^۲

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی ((نه وه ی به هوی له دایک بوونه وه حه رام بییت و بییته مه حره م، نه وا شیر خواردنیش حه رامی ده کات و ده یکاته مه حره م)).

۱ البخاري (۲۶۴۵) (۵۱۰۰) مسلم (۱۴۴۷/۱۳)

۲ البخاري (۲۶۴۶) (۵۰۹۹) مسلم (۱۴۴۴)

۳۲۹ - وَعَنْهَا قَالَتْ: ((إِنَّ أَفْلَحَ - أَخَا أَبِي الْقُعَيْسِ - اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ بَعْدَمَا أُنْزِلَ الْحِجَابُ؟ فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَا أَذْنُ لَهُ، حَتَّى اسْتَأْذَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنْ أَخَا أَبِي الْقُعَيْسِ: لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَةُ أَبِي الْقُعَيْسِ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَتُهُ. فَقَالَ: ائْذَنِي لَهُ، فَإِنَّهُ عَمُّكَ، تَرَبَّتَ يَمِينُكَ))^۱.

قَالَ عُرْوَةُ " فَبِذَلِكَ كَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ: " حَرَّمُوا مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ " وَفِي لَفْظٍ ((اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ أَفْلَحُ، فَلَمْ أَذْنُ لَهُ. فَقَالَ: أَتَحْتَجِّبِينَ مِنِّي، وَأَنَا عَمُّكَ؟ فَقُلْتُ: كَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: أَرْضَعْتُكَ امْرَأَةُ أَخِي بَلْبَنٍ أَخِي، قَالَتْ: فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: صَدَقَ أَفْلَحُ، ائْذَنِي لَهُ، تَرَبَّتَ يَمِينُكَ))^۲.

تَرَبَّتَ: أَيِ افْتَقَرْتُ، وَالْعَرَبُ تَدْعُو عَلَى الرَّجُلِ، وَلَا تُرِيدُ وَقُوعَ الْأَمْرِ بِهِ.

واته: هەر له دایکمان عایشه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((نه فله حی برای نه بو قوعه یس مؤله تی هاتنه ژووره وهی خواست دواى دایه زینی نایه تی حجاب، وتم سویند به خوا مؤله تی ناده می هه تا مؤله ت له پیغه مبه ر(ﷺ) وه رنه گرم چونکه برای نه بو قوعه یس شیرى نه داوه به من به لکو خیزانی نه بو قوعه یس شیرى داوه به من جا پیغه مبه رى خوا(ﷺ) هاته وه وتم نه ی پیغه مبه رى خوا(ﷺ) خو نه م پیاوه شیرى نه داوه به من به لکو ژنه که ی شیرى داوه به من، فه رموی: مؤله تی بده چونکه نه وه مامته ده ستت بچیت به خو لدا)).

عوروه (په زای خوای لیبی) ده لئ: هەر له بهر نه مه بوو دایکمان عایشه (په زای خوای لیبی) ده یوت: به هو ی شیر دانه وه حه رامی بکه ن نه وه ی به هو ی بنه ماله و په چه له که وه حه رامه.

۱ البخاري (۴۷۹۶) (۵۲۳۹) (۶۱۵۶) مسلم (۱۴۴۵/۵)

۲ البخاري (۲۶۴۴)

وه له ده‌رپرینیکی تردا: دایکمان عایشه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: نه‌فله‌ح داوای مؤله‌تی لیکردم مؤله‌تم نه‌دایه، وتی خۆت له‌من ده‌شاریته‌وه وه من مامه‌تم؟ وتم چۆن تو مامه‌می؟ وتی: براژنه‌که‌م شیریی براکه‌می داوه به‌تو. ده‌لی: پرسیارم کرد له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: نه‌فله‌ح پاس‌ت ده‌کات مؤله‌تی بده ده‌ستت بچیت به‌خۆلدا))

تَرَبَّتْ: أَيِ افْتَقَرَتْ، واته‌هه‌ژار بیت - ده‌ستت بچیت به‌خۆلدا به‌لام هه‌روه‌ک نووسه‌ری کتیب ده‌لی: عه‌ره‌ب دۆعا له‌خه‌ک ده‌کات به‌لام مه‌به‌ستیان هاتنه‌دی نییه‌.

۳۳۰- وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ، مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ: أَخِي مِنَ الرُّضَاعَةِ. فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ، أَنْظُرْنَ مَنْ إِخْوَانُكُمْ، فَإِنَّمَا الرُّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ))^۱.

واته: هه‌ر له‌دایکمان عایشه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هات بۆ لام پیاوێکم له‌لا بوو، فه‌رمووی: ئه‌ی عایشه‌ ئه‌وه‌کتیه؟ وتم برای شیریمه. فه‌رمووی: ئه‌ی عایشه‌ به‌روان که‌کی براتان چونکه‌شیردان له‌برسیتیدا ده‌بیت (واته‌ئو من‌داله‌برسی بیت وه‌ته‌مه‌نی له‌دوو سال‌که‌متر بیت و پینج جار شیریی باتی)))

۳۳۱- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّهُ تَزَوَّجَ أُمَّ يَحْيَى بِنْتَ أَبِي إِهَابٍ، فَجَاءَتْ أُمَّةً سَوْدَاءً، فَقَالَتْ: قَدْ أَرْضَعْتُكُمْ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَأَعْرِضْ عَنِّي. قَالَ: فَتَنَحَّيْتُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ. قَالَ: وَكَيْفَ؟ وَقَدْ رَعِمْتَ أَنْ قَدْ أَرْضَعْتُكُمْ))^۲.

واته: له‌عوقبه‌ی کوپی حارثه‌وه (په‌زای خوای لیبی) ((که‌ئوم به‌حیای کچی ئه‌بو ئیهابی هیناوه‌جا که‌نیزه‌یه‌کی په‌ش هات وتی: من شیرم داوه به‌هه‌ر دووکتان، منیش

۱ البخاري (۲۶۴۷) (۵۱۰۲) مسلم (۱۴۵۵)

۲ البخاري (۸۸) (۲۶۴۰) (۲۶۵۹) (۵۱۰۴) و لم یخرجه مسلم .

ئەمەم بۆ پیغەمبەر (ﷺ) باس کرد. دەلی: پشتی تیکردم، دوور کەوتەووە دووبارە بۆم باس کردەووە، فەرمووی: چۆن لەگەڵیا دەمینیت کە ئەو دەلی: شیرم داووە پێتان (واتە دەبێت تەلاقێ بدەیت و وازی لیبێھێتیت)).

۳۳۲ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَعْني مِنْ مَكَّةَ - فَتَبِعَتْهُمْ ابْنَةُ حَمْزَةَ، تُنَادِي: يَا عَمُّ، فَتَنَاولَهَا عَلِيٌّ فَأَخَذَ بِيَدَيْهَا، وَقَالَ لِفَاطِمَةَ: دُونَكَ ابْنَةُ عَمِّكَ، فَاحْتَمَلَتْهَا. فَاخْتَصَمَ فِيهَا عَلِيٌّ وَجَعَفَرُ بْنُ زَيْدٍ فَقَالَ عَلِيٌّ: أَنَا أَحَقُّ بِهَا، وَهِيَ ابْنَةُ عَمِّي وَقَالَ جَعْفَرُ: ابْنَةُ عَمِّي، وَخَالَتُهَا تَحْتِي. وَقَالَ زَيْدٌ: ابْنَةُ أَخِي. فَقَضَى بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَالَتِهَا، وَقَالَ: الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ. وَقَالَ لِعَلِيٍّ: أَنْتَ مِنِّي، وَأَنَا مِنْكَ. وَقَالَ لَجَعْفَرٍ: أَشَبَّهْتَ خَلْقِي وَخُلُقِي وَقَالَ لَزَيْدٍ: أَنْتَ أَخُونَا وَمَوْلَانَا)).^۱

واتە: لە بە پائێ کۆپی عازیبەو (پەزای خوای لیبی) دەلی: ((پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەرچوو (واتە لە مەککە) کچەکە یە حەمزە (پەزای خوایان لیبی) دایان کەوت بانگی دەکرد ئەو مامە جا عەلیش (پەزای خوای لیبی) دەستی دایەو دەستی گرت و بە فاطمە ی و ت بێگرە ئەمە کچی مامە تە ئەویش هەلی گرت، ئێتر عەلی و جەعفەر و زەید (پەزای خوایان لیبی) بوو بە ناکۆکیان لە بارە یەو، عەلی (پەزای خوای لیبی) وتی: من پەوا ترم پێی ئەو کچی مامە، وە جەعفەر (پەزای خوای لیبی) وتی: کچی مامی منیشە وە خوشکی دایکیشی خێزانمە، زەیدیش (پەزای خوای لیبی) وتی: برازامە، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی کرد بۆ پوری (واتە دای بە جەعفەر (پەزای خوای لیبی)) ئینجا فەرمووی: پور لە جێی دایکە. وە بە عەلی فەرموو: تۆ لە منی وە منیش لە تۆم. وە بە جەعفەریشی فەرموو: تۆ لە پوخسار و پووەشتدا لە من دەچیت. وە بە زەیدی فەرموو: تۆ برا و ئازاد کراومانیت)).

کتابُ القصاص - تۆله سه ندنه وه

٣٣٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَ ثَلَاثَ: الْكَيْبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ)).^١

واته: له عه بدوللای کورپی مه سعوده وه (په زای خوايان لیبی) ده لئی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((حه لال نییه خوینی هیچ که سیکی موسولمان که شایه تی بدات هیچ خوایه ک نییه شایه نی په رستن بیّت به هه ق جگه له الله نه بیّت وه شایه تی بدات که من نیردراوی خودام ته نها به یه کیک له م سیانه نه بیّت، پیاویک یاخود ئافره تیک زینا بکات، که سیک که سیکی موسولمان به سته م وه وه ست بکوژیت، وه که سیکیش پاشگه ز بیته وه له ئاینی خوی و جیا بیته وه له کومه لی موسولمانان)).

٣٣٤ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ)).^٢

واته: له عه بدوللای کورپی مه سعوده وه (په زای خوايان لیبی) ده لئی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی ((یه که م شت دادوه ری له سهر ده کړیت له پوژنی دوایدا له نیوان خه لکیدا خوینه)).

١ البخاري (٦٨٧٨) مسلم (١٦٧٦)

٢ البخاري (٦٥٣٣) (٦٨٦٤) مسلم (١٦٧٨)

۳۳۵ - عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((انْطَلَقَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ بْنُ مَسْعُودٍ إِلَى خَيْبَرَ، وَهِيَ يَوْمَئِذٍ صَلْحٌ، فَتَفَرَّقَا، فَأَتَى مُحَيِّصَةُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَهْلٍ - وَهُوَ يَتَشَحَّطُ فِي دَمِهِ قَتِيلًا - فَدَفَنَهُ، ثُمَّ قَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَاَنْطَلَقَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ وَخُوَيْصَةُ ابْنَا مَسْعُودٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَتَكَلَّمُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَبُرَ، كَبُرَ - وَهُوَ أَحْدَثُ الْقَوْمِ - فَسَكَتَ، فَتَكَلَّمَ، فَقَالَ: أَتُخْلِفُونَ وَتَسْتَحْقُونَ قَاتِلَكُمْ، أَوْ صَاحِبَكُمْ؟ قَالُوا: وَكَيْفَ نَخْلِفُ، وَلَمْ نَر؟ قَالَ: فَتُبْرِكُكُمْ يَهُودُ بِخَمْسِينَ يَمِينًا قَالُوا: وَكَيْفَ بِأَيْمَانِ قَوْمِ كُفَّارٍ؟ فَعَقَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ)).^۱

واته: له سه هلی کوپی نه بی حه ثمه (په زای خوای لیبی) ده لی: عه بدوللای کوپی سه هل و موحه یصه ی کوپی مه سعود ده رچوون بۆ خه یبه ر نه و پوژده ناشته وای بوو (واته دواى گرتنى خه یبه ر) له یه ك جیا بوونه وه جا موحه یصه هاته وه بۆلای عه بدوللای کوپی سه هل دی له خویندا ده گه وزا کوژد ابو ئیتر ناشتی پاشان چووه وه بۆ مه دینه عه بدولپه حمانی کوپی سه هل و (واته برای کوژد او ده كه) حوه یصه و موحه یصه ی کوپی مه سعود (واته ئاموزای کوژد او ده كه) چوون بۆ خزمهت پیغه مبه ر (ﷺ) عه بدولپه حمان چوو قسه بکات. پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: گه وره تر گه وره تر (واته با له تو به ته مه نتر قسه بکات) نه و له هه موویان مندا لتر بوو بیده نگ بوو ئینجا حوه یصه و موحه یصه قسه یان کرد، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمووی: ئایه سویند ده خون بکوژده كه یاخود هاو ده له كه تان مسوگه ر بکه ن؟ (واته خوینه كه ی) وتیان چون سویند بخوین نه شمان دیوه؟ فه رمووی: ئایه جووله كه كان په نجا سوینتان بۆ بخون كه نه وان نه یان كوشتووه؟ وتیان چون سویندی گه لیکی بیباوه ر؟ (واته باوه ر به سوینده كه یان ناکه ین) ئیتر پیغه مبه ر (ﷺ) خو ی خوینه كه ی دا)).

وَفِي حَدِيثِ حَمَادِ بْنِ زَيْدٍ: ((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُقَسِّمُ خَمْسُونَ مِنْكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ، فَيُدْفَعُ بِرُمَّتِهِ، قَالُوا: أَمَرَلَمْ نَشْهَدُهُ كَيْفَ نَخْلِفُ؟ قَالُوا: فَتُبْرِئُكُمْ يَهُودُ بِإِيمَانِ خَمْسِينَ مِنْهُمْ؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَوْمٌ كُفَّاءٌ)).^١

وه له فرموده‌ی حمادی کوپی زهید دا ((په‌زای خوای لی‌بی)) ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمودی: په‌نجا له ئیوه سویند بخوات له‌سه‌ر پیاویک له‌وان ئه‌وه ئه‌و پیاوه به‌به‌ند کراوی ده‌دریته ده‌ستان. وتیان کاریکه نه‌مان دیوه چۆن سویند بخوین؟ فرمودی: جووله‌که‌کان په‌نجا سوینتان بۆ بخۆن که ئه‌وان نه‌یان کوشتووه؟ وتیان که‌لیکی بی‌پاوه‌پن؟ (واته باوه‌پ به سوینده‌که‌یان ناکه‌ین)).

وَفِي حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ عُبَيْدٍ: ((فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبْطِلَ دَمَهُ قَوْمًا بِمَاءٍ مِنْ إِبِلِ الصَّدَقَةِ)).^٢

وه له فرموده‌ی سه‌عدی کوپی عوبه‌ید دا ((په‌زای خوای لی‌بی)) هاتووه که ((پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پێی ناخۆش بوو خوینه‌که‌ی به‌فیڤۆ به‌روات بۆیه خۆی خوینه‌که‌ی دا که سه‌د وشتی زه‌کات بوو)).

٣٣٦ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - : ((أَنَّ جَارِيَةَ وَجَدَ رَأْسَهَا مَرْضُوضًا بَيْنَ حَجْرَيْنِ، فَقِيلَ مَنْ فَعَلَ هَذَا بِكَ: فَلَانٌ، فَلَانٌ؟ حَتَّى ذَكَرَ يَهُودِيٌّ، فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَأَخَذَ الْيَهُودِيُّ فَأَعْتَرَفَ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرَضَّ رَأْسُهُ بَيْنَ حَجْرَيْنِ)).^٣

واته: له ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه ((په‌زای خوای لی‌بی)) ده‌لی: ((که‌نیزه‌کیک بینرا سه‌ری له نیوان دوو به‌ردا دانرا‌بوو ((تی‌ک‌ش‌کی‌ن‌را‌بوو))، پێی وترا کێ وای لی‌کردوی؟ فلان که‌س، فلان که‌س؟ هه‌تا ناوی جووله‌که‌یه‌کیان هینا به سه‌ری ئاماژه‌ی کرد، جا

١ مسلم (١٦٦٩/٢)

٢ مسلم (١٦٦٩/٥)

٣ البخاري (٢٤١٣) (٢٧٤٦) (٥٢٩٥) (٦٨٧٦) (٦٨٧٧) (٦٨٨٤) مسلم (١٦٧٢/١٧)

جووله که که گيرا دانی به تاوانه که دا نا، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فره‌مانی کرد که سه‌ری له نیوان دوو به‌ردا پان بکه نه وه)).

۳۲۷ - وَلِمُسْلِمٍ وَالنَّسَائِيَّ عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ يَهُودِيًّا قَتَلَ جَارِيَةً عَلَى أَوْصَاحٍ، فَأَقَادَهُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))^۱.

وه له لای پی‌شه‌وا موس‌لیم ونه سائی له نه نه سه‌وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) ده‌لی: ((جووله که که یه‌ک که نی‌زه کی‌کی کوشت له سه‌ر مل‌وانکه یه‌کی زیو پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) کوشتیه وه له تۆله‌یدا)).

۳۲۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ قَتَلْتُ هُذَيْلَ رَجُلًا مِنْ بَنِي لَيْثٍ بِقَتِيلٍ كَانَ لَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ حَبَسَ عَنْ مَكَّةَ الْفِيلَ، وَسَلَّطَ عَلَيْهَا رَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنِينَ، وَإِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي، وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي، وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ، وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ: حَرَامٌ، لَا يُغْضَدُ شَجَرُهَا، وَلَا يُخْتَلَى خِلَافُهَا، وَلَا يُغْضَدُ شَوْكُهَا، وَلَا تُلْتَقَطُ سَاقِطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِيرٍ. وَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلٌ: فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ: إِمَّا أَنْ يَقْتُلَ، وَإِمَّا أَنْ يُفْدَى، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ - يُقَالُ لَهُ: أَبُو شَاوٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اكْتُبُوا لِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اكْتُبُوا لِأَبِي شَاوٍ، ثُمَّ قَامَ الْعَبَّاسُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا الْأَذْخِرَ، فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي بُيُوتِنَا وَقُبُورِنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِلَّا الْإِذْخِرَ))^۲.

واته: له نه بوهوره بیره وه (په‌زای خ‌وای لی‌بی) ده‌لی: کاتیک که خ‌وای که‌وره مه‌که‌ی پزگار کرد بۆ پیغه مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) بنه‌مالی "هُذَيْل" پیاویکیان کوشت له نه‌وه‌ی "لَيْث" له به‌رامبه‌ر کوژراویکی سه‌رده‌می نه‌فامیدا، پیغه مبه‌ر (ﷺ) هه‌ستایه سه‌ری و فره‌مووی: خ‌وای بالا ده‌ست فیله‌کانی له مه‌که‌ گرت‌وه (واته نه‌و پاشا

۱ البخاري (۶۸۷۹) واللفظ له و مسلم (۱۶۷۲) و النسائي (۲۲/۸)

۲ البخاري (۱۱۲) (۲۴۳۴) (۶۸۸۰) مسلم (۴۴۷/۴۴۸، ۱۳۵۵)

سته م کاره‌ی که هات مه‌ککه بپوخینیت خوای گه‌وره پئنگری لیکردن هه‌روه که له سوره‌تی فیلدا ئاماژه‌ی پیداهه وه پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و ئیماندارانی ده‌سه‌لات دار کرد به‌سه‌ریدا، وه مه‌ککه حه‌لال نه بووه بۆ هیچ که‌سیک پئیش من که بجه‌نگیت تیایدا وه بۆ هیچ که‌سیک دوا‌ی من به‌لام له‌ساتیکی پوژدا جه‌نگ کردن بۆ من حه‌لال بووه ئه‌ویش ئه‌م سه‌عاته‌یه وه له‌مه‌ودوا حه‌رامه، وه نابیت داری بپرپیت وه پووشوو په‌لاشی هه‌لبکه‌ندریت وه نابیت وون بوی هه‌لبگیریته‌وه جگه له که‌سیک نه‌بیت که بیناسینیت وه هه‌ر که‌سیک که‌سیکی کوژرا ئه‌وه دوو پئنگه‌ی له‌به‌رده‌مدایه یان کابرا بکوژریته‌وه یاخود خوینه‌که‌ی وه‌ر بگریته‌وه. جا پیاویک هه‌ستا له‌خه‌لکی یه‌مه‌ن پپی ده‌وترا ئه‌بو شاه وتی، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بۆم بنووسن (واته ئه‌و وتاره‌ی که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خویندیوه). پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی بۆ ئه‌بو شاهی بنووسن. پاشان عه‌باس (په‌زای خوای لیبی) هه‌ستا و وتی، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) جگه له "إنذر" نه‌بیت (که گیایه‌کی بۆن خۆشه) چونکه ئیمه به‌کاری ده‌هینین بۆ خانو قه‌بره‌کانمان

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی: جگه له "إنذر" ((.

۳۳۹ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فِي إِمْلَاصِ الْمَرْأَةِ، فَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ: ((شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِيهِ بِغُرٍّ - عَبْرٍ أَوْ أُمٍّ - فَقَالَ: لَتَأْتِيَنَّ بِمَنْ يَشْهَدُ مَعَكَ، فَشَهِدَ مَعَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ))^۱.

واته: له عومه‌ری کوپی خه‌طابه‌وه (په‌زای خوای لیبی) که پرس و پای به‌خه‌لک کرد له‌باره‌ی له‌بارچونی منداڵه‌وه به‌هۆی لیدانی ئه‌و ئافره‌ته‌وه یاخود به‌هۆی ئازار دان و ده‌ست درێژی کردنه‌ سه‌ری جا موغیره‌ی کوپی شوعبه (په‌زای خوای لیبی)

وتی ((ئاماده بووم له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) فهرمانی تبادا کرد به کۆیله بهک جا بهنده بهک بیت یاخود که نیزه کێک (که نرخى پینج و شتر بیت واته نیوهی ده بهکی خوینیکی تهواو) عومهر (پهزای خوای لیبی) به موغیره ی فهرموو: ده بیت که سیك بیتیت که شایه تیت له گه لدا بدات، ئیتیر موحه مه دی کوپی مه سه له مه (پهزای خوای لیبی) شایه تی له گه لدا دا))

۳۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((اَقْتَتَلْتُ امْرَأَتَانِ مِنْ هُذَيْلٍ. فَرَمْتُ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ، فَقَتَلْتُهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةٌ - عَبْدٌ، أَوْ وَلِيدَةٌ - وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا، وَوَرَّثَهَا وَلَدَهَا وَمَنْ مَعَهُمْ، فَقَامَ حَمَلُ بِنْتِ النَّابِغَةِ الْهُذَلِيِّ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَغْرَمُ مَنْ لَا شَرِبَ وَلَا أَكَلَ، وَلَا نَطَقَ وَلَا اسْتَهَلَ، فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا هُوَ مِنْ إِخْوَانِ الْكُفَّانِ))^۱. مِنْ أَجْلِ سَجِّهِ الَّذِي سَجَّعَ.

واته: له نه بوهوره بیره وه (پهزای خوای لیبی) ده لی: دوو ژن له هۆزی " هُذَیْل " بوو به شه پران به کیکیان به ردیکی گرتو نه وی تریان کوشتی و نه و مندالشی که له ناو سکیدا بوو، جا ئاژاوه و ناکوکیه که یان هینا بۆلای پیغه مبهردا (ﷺ) ئیتیر پیغه مبهردا (ﷺ) فهرمانی کرد که خوینی کۆرپه که ی بهنده بهک بیت یاخود که نیزه کێک وه فهرمانی کرد که خوینی ژنه کوژاوه که له سه رکهس و کاری ژنه بکوژه که یه وه خوینه که ی کرد به میراتی کۆرپه که ی و نه واته ی له گه لیدان. جا حَمَلُ بِنْتِ النَّابِغَةِ الْهُذَلِيِّ هه ستا و وتی، نه ی پیغه مبهردی خوا (ﷺ) چۆن من خوینی که سیك بدهم که نه ئاوی خواردوو و نه نان وه نه قسه ی کردوو و نه هاواری لیبیستراوه، خوینی که سیکی له و شیوه یه به فیروچوو و حسابی بۆناکریت، پیغه مبهردی خوا (ﷺ) فهرموو: نه وه له

برای جادو که ره‌کانه))، له‌به‌ر ئه‌و قسانه‌ی که پێکی خست و وه‌لامی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پێ دایه‌وه بۆیه وای پێ فه‌رموو.

۳۴۱ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ رَجُلًا عَضَّ يَدَ رَجُلٍ، فَزَنَعَ يَدَهُ مِنْ فِيهِ، فَوَقَعَتْ ثَنِيَّتَاهُ، فَأَخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَعْضُّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ كَمَا يَعْضُّ الْفَحْلُ؟ إِذْهَبْ لَا دِيَّةَ لَكَ))^۱.

واته: له عیمرانی کوپی حوصه‌ینه‌وه (په‌زای خوای لیثی) ده‌لی: ((پیاویک گازی گرد له ده‌ستی پیاویکی تر ئه‌ویش ده‌ستی ده‌ره‌ینا له‌ده‌می دوو دانی سه‌ره‌وه‌ی که‌وت ئازاوه‌که‌یان برد بۆلای پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌ویش فه‌رموو: ئه‌وه بۆ یه‌کیک له‌ ئێوه هه‌ر وه‌ک وشتری نێره گاز له‌ براکه‌ی ده‌گریت؟ بپۆ هیچ خوینت بۆ نییه‌)).

۳۴۲ - عَنْ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى - قَالَ: حَدَّثَنَا جُنْدُبٌ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، وَمَا نَسِينَا مِنْهُ حَدِيثًا، وَمَا نَخْشَى أَنْ يَكُونَ جُنْدُبٌ كَذَبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ بِهِ جُرْحٌ فَجَزَعَهُ، فَأَخَذَ سِكِّينًا فَحَزَّ بِهَا يَدَهُ، فَمَا رَقَا الدَّمُ حَتَّى مَاتَ. قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: عَبْدِي بَادَرَنِي بِنَفْسِهِ، حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ))^۲.

واته: له حه‌سه‌نی کوپی ئه‌بی حه‌سه‌نه‌وه (په‌حه‌متی خوای لیثی) ده‌لی: جوندوب (په‌زای خوای لیثی) قسه‌ی بۆ کردین ئا له‌م مزگه‌وته‌دا، وه‌ هیچ له‌و فه‌رمودانه‌مان له‌بیر نه‌چوو که بۆی گێراوینه‌ته‌وه، وه‌ ناشترسین که جوندوب (په‌زای خوای لیثی) درۆ به‌ ده‌م پێغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) بکات، وتی، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو ((له‌ گه‌له‌کانی پێش ئێوه پیاویک هه‌بوو برینێکی پێوه بوو، نا‌ر‌حه‌ت و بیتاقه‌ن بوو،

۱ البخاري (۶۸۹۲) واللفظ له و مسلم (۱۶۷۳)

۲ البخاري (۳۴۶۳) مسلم (۱۸۰، ۱۸۱، ۱۱۳)

چه قویه کی هه لگرت دهستی خوئی پی بریندار کرد خوینه که ی نه گیرسایه وه هه تا مرد
خوای بالا دهست فهرمووی: بهنده که م په له ی لیکردم به نه فسی خوئی (واته په له ی
کرد که کاتی مردنی بیئت نارامی نه گرت له سه ر تا قی کردنه وه ی من) بویه منیش
به هه شتم له سه ری حه رام کرد))

کتاب الحدود - په رتووکي سنووری تاوانه کان

۳۴۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((قَدِمَ نَاسٌ مِنْ عُكْلٍ - أَوْ عُرَيْنَةَ - فَاجْتَوَوْا الْمَدِينَةَ، فَأَمَرَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلِقَاحٍ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَشْرَبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا فَانْطَلَقُوا. فَلَمَّا صَحُوا قَتَلُوا رَاعِيَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاسْتَأَقُوا النَّعَمَ، فَجَاءَ الْخَبَرُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ. فَلَمَّا ارْتَفَعَ النَّهَارُ جِيءَ بِهِمْ، فَأَمَرَ بِهِمْ: فَقُطِعَتْ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ، وَسُمِّرَتْ أَعْيُنُهُمْ، وَتُرِكُوا فِي الْحَرَّةِ يَسْتَسْقُونَ، فَلَا يُسْقَوْنَ. قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: فَهَؤُلَاءِ سَرَقُوا وَقَتَلُوا وَكَفَرُوا بَعْدَ إِيْمَانِهِمْ، وَحَارَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ)).^۱

اجتوئت البلاد إذا كرهتها وإن كانت موافقة. واستوبأتها إذا لم تُوافقك.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((خه لکانیک له هوژی "عکل" یاخود "عُرینة" هاتن بۆ مه دینه کهش و هه وای مه دینه یان پیته کهوت نه خووش کهوتن پیغه مبه ر(ﷺ) فه رمانی پیکردن که بچن بۆلای وشتره شیر دهره کان وه فه رمانی پیکردن که له شیر و میزی وشتره کان بخون نه وانیش پویشتن، کاتیک که چاک بوونه وه شوانه که ی پیغه مبه ریان (ﷺ) کوشت و وشتره کانیشیان برد له گهل خویاندا، جا له سه ره تای پوژدا هه وال هات، پیغه مبه ر (ﷺ) چه ند که سیکی نارد بۆ کرتنیان کاتیک که پوژ به رز بۆوه هینایانن، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمانی کرد ده ست و قاجیان برهن به پیچه وانه وه (واته دهستی راستیان و قاجی چه بیان) ده ست و قاجیان بردرا وه چاویشیان کویر کرا و له حه پره وازیان لیتهینان (که حه پره ناوچه یه که له دهره وه ی مه دینه زهویه که ی به ردی په شی به سه ره وه یه) داوای ناویان ده کرد ناویان نه ده درایه))

۱ أخرجه الجماعة : البخاري (۲۳۳) (۱۵۰۱) (۳۰۱۸) (۴۱۹۲) (۵۷۲۷) (۶۸۰۴) مسلم

نه بو قیلابه (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: نه و کومه له دزیان کرد وه پیاویان
کوشت وه بیتاوه پش بوون دواي باوه پ هیتان وه شه پیشیان کرد له گه ل خوادا و
پیغه مبه ره که یدا (ﷺ) بویه وایان لیkra.

۳۴۴ - عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ
الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَا: ((إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَعْرَابِ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أُنْشِدُكَ اللَّهَ إِلَّا قَضَيْتَ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ. فَقَالَ الْخَصْمُ الْآخَرُ -
وَهُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ - نَعَمْ، فَأَقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ، وَأَذِّنْ لِي. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: قُلْ، فَقَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا، فَزَنَى بِامْرَأَتِهِ، وَإِنِّي أَخْبَرْتُ أَنَّ عَلَى
ابْنِي الرَّجْمَ، فَأَفْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاؤَ وَوَلِيدَةٍ، فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي
جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ، وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ، الْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ عَلَيْكَ وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدُ
مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ. وَاغْدُ يَا أُتَيْسُ - لِرَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ - عَلَى امْرَأَةِ هَذَا، فَإِنْ اعْتَرَفَتْ
فَارْجُمُهَا، فَغَدَا عَلَيْهَا، فَأَعْتَرَفَتْ، فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَجِمَتْ))^۱.
العسيفُ: الأجيرُ.

واته: له عوبه يده لای کورپی عه بدولای کورپی عوتبه ی کورپی مه سعوده وه
(په حمه تی خوای لیبی) نه ویش له له نه بوهوره یره وزه یدی کورپی خالیدی جوهه نیه وه
(په زای خویان لیبی) وتویانه: پیاویک له ده شته کیه کان هات بو خزمه تی پیغه مبه ری
خوا (ﷺ) وتی نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) داوات لیده که م به خوا که حوکم بکه یت له
نیوانماندا به کتیبی خوا. که سی دوه میش وتی که له م هوشمند تر بوو به لی حوکم
بکه له نیوانماندا به کتیبی خوا وه مؤله تیشم بده. پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: بلی،

(پره‌زای خویان لی‌بی) وتویانه: پرسیار کرا له پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) سه‌باره‌ت به که‌نیزه‌کی‌ک نه‌گه‌ر زینا بکات به‌لام شوی نه‌کرد بی‌ت؟ فه‌رموی: نه‌گه‌ر زینای کرد نه‌وا داری حه‌دی لی‌بده‌ن، به‌س نیوه‌ی که‌سی نازاد چونکه نه‌و که‌نیزه‌که - وه‌رگی‌پ) پاشان نه‌گه‌ر زینای کرد نه‌وا داری حه‌دی لی‌بده‌ن، پاشان نه‌گه‌ر زینای کرد نه‌وا داری حه‌دی لی‌بده‌ن وه بی‌فرۆشن گه‌ر به گوریسی‌کی‌ش بووه)). الضَّفِيرُ: واته: گوریس.

ابن شهاب: ده‌لی: نازانم له‌دوای سی‌یه‌م جار یاخود چواره‌م جار فه‌رموی بی‌فرۆشن.

۲۴۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: ((أَتَى رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ - فَنَادَاهُ: فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ. فَتَنَحَّى تِلْقَاءَ وَجْهِهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، حَتَّى ثَنَى ذَلِكَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ. فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ: دَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَبُكَ جُنُونٌ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ أَحْصَيْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ)).^۱

واته: له نه‌بوهوره‌یره‌وه (پره‌زای خوی لی‌بی) ده‌لی: ((پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له مزگه‌وتدا بوو پیاوی‌ک له موسولمانان هات بو خزمه‌تی، بانگی کرد وتی نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) من زینام کردوه، پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پشتی تی‌کرد ((پووی لی‌وه‌گی‌پا))، پووی کرده پووی پی‌غه‌مبه‌رو (ﷺ) وتی نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) من زینام کردوه، پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پشتی تی‌کرد، هه‌تا چوار جار پی‌ی دو‌باره کرده‌وه، کاتی‌ک که چوار جار شایه‌تی له‌سه‌ر خۆی دا، پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بانگی کرد و فه‌رموی: ئایه تو شی‌ت نیت؟ وتی نه‌خیر، فه‌رموی: ئایه ژنت هه‌یه؟ وتی به‌لی، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ببه‌ن به‌رد بارانی بکه‌ن)).

۳۴۷ - قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَأَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ. أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ " كُنْتُ فِيمَنْ رَجَمَهُ، فَرَجَمَنَاهُ بِالْمُصَلِّي، فَلَمَّا أَذْلَقْنَاهُ الْحِجَارَةَ هَرَبَ، فَأَذْرَكْنَاهُ بِالْحَرَّةِ، فَرَجَمَنَاهُ"^۱.

الرَّجُلُ هُوَ مَا عَزُ بْنُ مَالِكٍ. وَرَوَى قِصَّتَهُ جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَبُرَيْدَةُ بْنُ الْحُصَيْنِبِ الْأَسْلَمِيُّ.

واته: ابْنُ شِهَابٍ: (په حمه تی خوای لیثی) ده لای: سه له مهی کوپی عه بدولپه حمان (په حمه تی خوای لیثی) هه والی پیدام که گوپی له جابری کوپی عه بدوللا بویه (په زای خوای لیثی) وتویه تی من یه کیلک بوم له واته ی که به رد بارانم ده کرد له " الْمُصَلَّى - که شوینی نویژی جه ژن و نویژه بارانه و نه م جوړه شتانه یه " به رد بارانمان کرد کاتیک که به رده کانی به رکوت و نازاری پیگه شت پای کرد له حه پرپه پیی گه شتینه وه به رد بارانمان کرده وه

جا نه و پیاوه " ماعزی کوپی مالیکه (په زای خوای لیثی) " چیوکه که شی نه م هاوه لانه ی پیغه مبه ری خوا(ﷺ) گپړاویانه ته وه " جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَبُرَيْدَةُ بْنُ الْحُصَيْنِبِ الْأَسْلَمِيُّ. رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ "

۳۴۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ الْيَهُودَ جَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرُوا لَهُ: أَنَّ امْرَأَةً مِنْهُمْ وَرَجُلًا زَنِيًّا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا تَجِدُونَ فِي التَّوْرَةِ، فِي شَأْنِ الرَّجْمِ؟ فَقَالُوا: نَفْضُحُهُمْ وَيُجْلَدُونَ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: كَذَبْتُمْ، إِنَّ فِيهَا آيَةَ الرَّجْمِ، فَأَتَوْا بِالتَّوْرَةِ فَنَشَرُوهَا، فَوَضَعَ أَحَدُهُمْ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ فَقَرَأَ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: أَرَفَعْتَ يَدَكَ. فَرَفَعَ يَدَهُ، فَإِذَا فِيهَا آيَةُ الرَّجْمِ، فَقَالَ: صَدَقَ يَا مُحَمَّدُ، فَأَمَرَ بِهِمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُجِمَا. قَالَ: فَرَأَيْتَ الرَّجُلَ: يَجْنَأُ عَلَى الْمَرْأَةِ يَقِيهَا الْحِجَارَةَ))^۲.

۱ انظر الحديث السابق .

۲ البخاري (۴۵۵۶) (۶۸۴۱) مسلم (۱۶۹۹)

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الَّذِي وَضَعَ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صُورِيَا.

واته: له عهبدوللای کوی عومره وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((جووله که کان هاتن بۆ خزمه تی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پییان وت که پیاو و ژنیک له وان زینایان کردوه، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: چی شک ده بن دهر باره ی به رد باران له ته وراتدا؟ وتیان، نابویان ده بن و دار کاری ده کرین. عهبدوللای کوی سه لام (پهزای خوی لیبی) وتی، دروتان کرد له ته وراتدا نایه تی به رد باران کردنی تیدایه ئینجا ته وراتیان هیناو کردیانه وه، یه کیکیان دهستی خسته سه نایه تی به رد باران کردنه که وه ئه م سه رو ئه و سه ری نایه ته که ی خوینده وه، عهبدوللای کوی سه لام (پهزای خوی لیبی) پیی وت، دهستت به رز که ره وه، دهستی به رز کرده وه نایه تی به رد باران کردنی تیادا بوو، کابرای جووله که وتی: عهبدوللای کوی سه لام (پهزای خوی لیبی) پاستی کرد نه ی موحه مه د (ﷺ) ئیتر پیغه مبه ر (ﷺ) فرمانی پیکردن به رد باران کران. عهبدوللا (پهزای خوی لیبی) دهلی: پیاوه که م دی خوی ده دایه به ر به رده کان نافرته ته که ی ده پاراست له به رده کان)).

عهبدوللا (پهزای خوی لیبی) دهلی: نه و که سه ی دهستی دانا له سه نایه تی به رد باران کردنه که عبدُ الله بنُ صُوریا بوو.

۳۴۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْ أَنَّ رَجُلًا - أَوْ قَالَ: امْرَأًا - أَطْلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنِكَ، فَحَذَفْتَهُ بِحَصَاةٍ، فَفَقَأَتْ عَيْنُهُ: مَا كَانَ عَلَيْكَ جُنَاحٌ)).^۱

واته: له ئه بوهوره یره وه (پهزای خوی لیبی) دهلی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((نه گهر پیاویک یاخود فهرمووی: نه گهر که سیك سه یرت بکات به بی مؤله تی خوت (واته له سه ر دهرگاوه یاخود له ژیری وه یاخود له کونی دهرگاوه) جا تو به ردیکی پیوه بنییت چاوی دهر بی نیت هیچ تاوان و خوینت له سه ر نییه)).

بَابُ حَدِّ السَّرِقَةِ - به شی سزای دزی کردن

۳۵۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ فِي مَجَنِّ قِيمَتِهِ ثَلَاثَةَ دَرَاهِمٍ))^۱. وَفِي لَفْظٍ: ((ثَمْنُهُ - ثَلَاثَةُ دَرَاهِمٍ)).

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله) فه رمانی کرد به برینی دهستی یه کی که له سر قه لغانی که به ها که ی سی صلی الله علیه و آله دره مه)).

وه له ده برینیکی تر دا: هاتوو که نرخه که ی سی دره مه بوو.

۳۵۱ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((تُقَطَّعُ الْيَدُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ قَصَاعِدًا))^۲.

واته: له دایکمان عایشه وه (په زای خوی لیبی) که گوئی له پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله بووه فه رموویه تی: ((دهست ده بر دپیت له چوار یه کی دیناری که به ره و سه)).

پوونکر دنه وه: له چوار یه کی دیناری کی ئالتونی و به ره و سه وه سی دره می زیوی له و سه رده مه دا به رامبه ر چوار یه کی دیناری کی ئالتونی بووه.

۱ البخاري (۶۷۹۵) (۶۷۹۶) (۶۷۹۷) (۶۷۹۸) مسلم (۱۶۸۶)

۲ البخاري (۶۷۹۱) مسلم (۱۶۸۴)

بابُ فِي إِنْكَارِ الشَّفَاعَةِ فِي الْحُدُودِ وَالنَّهْيِ عَنْهَا

به شی ریگری کردن له تکار کردن له سزای سنوره کان و قه دهغه کردن لی

۳۵۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ قُرَيْشًا أَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ، فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ، فَقَالَ: أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ؟ ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ، فَقَالَ: إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ أَنْهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَأَيُّمُ اللَّهِ: لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا))^۱.

وَفِي لَفْظٍ ((كَانَتْ امْرَأَةٌ تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجَحِّدُهُ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَطْعِ يَدِهَا))^۲.

واته: له دایکمان عانیشه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((هوژی قورده یش نیگه رانی کردن حالی نه و نافرده ته مه خزومییه ی که دزی کردبوو، وتیان کیبیت قسه ی تیادا بکات له که لا پیغه مبه ری خوادا (ﷺ)؟ وتیان، جا کی ده ویریت قسه ی له سه ر بکات جگه له نوسامه ی کورپی زهید نه بیت (په زای خویان لیبی)؟ خو شه ویستی پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) نوسامه ش قسه ی له سه ر کرد، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: تکا ده که یت بو لابر دنی سزایه که له سزاکانی خوا؟ پاشان هه ستا و وتاری خوینده وه و فه رموی: بیگومان نه و که لانه ی پیش نیوه ته نها به وه له ناو چوون، نه که ره که سیکی ناودار و پایه دار دزی بکردایه وازیان لیده هیتنا، به لام که ره که سیکی لاواز و هه ژار دزی

۱ البخاري (۳۷۳۲) (۳۷۳۳) (۶۷۸۷) (۶۷۸۸) مسلم (۱۶۸۸)

۲ مسلم (۱۶۸۸/۱۰)

بکردایه ئه‌وا سزایان له‌سه‌ر به‌جی ده‌کرد. سویند به‌خوا نه‌گه‌ر فاطمه‌ی کچی موحه‌مه‌د
دزی بکات ده‌ستی ده‌بپم)).

وه له‌ده‌رپرینیکی تردا: دایکمان عائیشه (په‌زای خوای لیبی) ده‌لی: ئافره‌تیک شتی
له‌خه‌لک ده‌خواست پاشان نوکوولی لیده‌کرد بویه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی کرد
به‌پرینی ده‌ستی)).

بَابُ حَدِّ الْخَمْرِ - به شی سزای مهی (نارهق خواردنه وه)

۳۵۳ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَةٍ نَحْوِ أَرْبَعِينَ))^۱.

قال: وَقَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ، اسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رضي الله عنه ((أَخَفُ الْحُدُودِ، ثَمَانُونَ)). فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ " رضي الله عنه ".

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پیاویکیان هیئا بۆلای پیغه مبه ر (ﷺ) عاره قی خواردبوو به په لکی دار خورما چل شوپکه داری لیدا)).

نه نه س (په زای خوای لیبی) ده لی: نیمامی نه بو به کریش (په زای خوای لیبی) هر وای کرد به لام له سه رده می عومه ردا (په زای خوای لیبی) پرس و پای کرد به خه لکی (واته له سه ر لیدانی عاره ق خور) عه بدولپه حمانی کوپی عه وف (په زای خوای لیبی) وتی: سووکترینی سزاکان هه شتا داره، (واته له قوپاندا له تو له ی سزا له هه شتا دار که متری تیادا نییه) جا عومه ریش (په زای خوای لیبی) فه رمانی پی کرد.

بَابُ التَّعْزِيرِ - به شی ته میگردن

ئەم بەشە باس لەو دەکات ئەگەر کەسێک کاریکی ناپەسەندی کرد وە سزاكەشی دیاری نەکرا بوو ئەوا ئیمام بەگوێرەی مەسلەحەت و چاک بوونی ئەو کەسە سزای دەدات.

٣٥٤ - عَنْ أَبِي بُرْدَةَ هَانِيٍّ بْنِ نِيَارِ الْبَلَوِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ)).^١

واتە: لە ئەبو بوردەو (پەزای خۆی لێی) کە ناوی هانیی کۆپی نیاری بەلەوییە: گوئی لە پێغەمبەری خوا بوو (ﷺ) فەرموویەتی ((لەسەرودە قامچیەو لە کەس نادریت مەگەر لە سنوورێک لە سنوورەکانی خوادا نەبێت (واتە لەسەرودە دارەو لە کەس نادریت جگە لەو کەسە نەبێت کە سنوورێکی شەرع دەبەزینێت ئەویش بە گوێرەی سەر پێچیکە لێ دەدریت))).

کِتَابُ الْإِيمَانِ وَالنُّذُورِ - په رتووکی سویند خواردن و نه زرده کان

بَابُ الْإِيمَانِ - به شی سوینده کان

۳۵۵ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سَمُرَةَ، لَا تَسْأَلِ الْإِمَارَةَ، فَإِنَّكَ إِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ مَسْأَلَةٍ وَكَلْتَ إِلَيْهَا، وَإِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا، وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَكْفَرْ عَنْ يَمِينِكَ، وَأَتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ))^۱.

واته: له عهبدولپه حماني کوپی سه مورده وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((ئهی عهبدولپه حماني کوپی سه مورده داوای ده سه لات و بهرپرسیاریه تی مه که، چونکه نه گهر به داوا کردن پیئت ببه خشریت ئه واپیئت ده سپیرد ریئت (واته خوای گه وره یارمه تیت نادات) وه نه گهر پیئت ببه خشریت به بی داوا کردن ئه واپارمه تی ده درییت له سه ری وه نه گهر سویند خوارد له سه ر شتیك وه شتیك دیت له و چاکتر، ئه واهه فاره تی سوینده که ت بده و ئه وه بکه که چاکتره)).

۳۵۶ - عَنْ أَبِي مُوسَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنِّي وَاللَّهِ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - لَا أُحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ، فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَتَحَلَّلْتُهَا))^۲.

واته: له ئه بی موساوه: (په زای خوای لیبی) ده لئی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((سویند به خوا من نه گهر خوا ببه ویت سویند له سه ر شتیك ناخوم پاشان باشر له و ببینم ئه واهه چم کاره باشه که ده که م و که فاره تی سوینده که م ده ده م)).

۱ البخاري (۶۶۲۲) (۶۷۲۲) (۷۱۴۶) (۷۱۴۷) مسلم (۱۶۵۲)

۲ البخاري (۳۱۳۳) (۵۵۱۸) (۶۶۲۳) (۶۶۴۹) (۶۶۸۰) (۶۷۱۸) (۶۷۲۱) مسلم (۱۶۴۹/۹،۷)

۳۵۷ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَخْلِفُوا بِأَبَائِكُمْ))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ: ((فَمَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْمُتْ))^۲.

وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ عُمَرُ " فَوَاللَّهِ مَا حَلَفْتُ بِهَا مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْهَا، ذَاكِرًا وَلَا آثَرًا "

(يعني: حاكياً عن غيري أنه حلف بها)^۳.

واته: له عومری کوپی خه طابه وه: (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((خوای گه وره پږگړیتان لیده کات که سویند به باوبا پیرتان بخون)).

وه له ده ربړینیکي تردا له لای نیمامی موسلیم: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((هر که سیک سویندی خوارد نه و با سویند به خوا بخوات یاخود بیده نگ بیت)).

وه له ده ربړینیکي تردا: عومر (په زای خوای لیبی) ده لئ: سویند به خوا له و کاته وهی که گویم لیبووه پیغه مبهری خوا (ﷺ) قه ده غه ی کردووه سویندم پی نه خواردووه نه خوم وه نه له زمانی خه لکیشه وه (واته له خه لکیشه وه نه م گپړاوه ته وه که فلا نه که س ناوا سویندی خوارد)).

۳۵۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: لَأَطُوفَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى تِسْعِينَ امْرَأَةً، تَلِدُ كُلُّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ غُلَامًا يُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقِيلَ لَهُ: قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَمْ يَقُلْ، فَطَافَ بِهِنَّ، فَلَمْ تَلِدْ مِنْهُنَّ إِلَّا امْرَأَةً وَاحِدَةً: نِصْفَ إِنْسَانٍ. قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ

۱ البخاري (۶۶۴۶) مسلم (۱۶۴۶/۱)

۲ البخاري (۶۶۴۶) مسلم (۱۶۴۶/۳)

۳ البخاري (۶۶۴۷) مسلم (۱۶۴۶/۱)

قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمْ يَحْثُ، وَكَانَ دَرَكًا لِحَاجَتِهِ))^۱. قَوْلُهُ: (فَقِيلَ لَهُ: قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ) يعني قَالَ لَهُ الْمَلَكُ.

واته: له نه بوهوره يره وه: (پره زای خوای لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فهرمووی ته ((سوله یمانی کوپی داود (سه لامی خویان له سر بیت) فهرمووی: سویند به خوا نه م شه و ده بیت بچه لای نه ووت له خیزانه کانم، هر یه کیکیان کوپیکی بیت بجه نگیت له پیناوی خوادا، جا پی و ترا بلای " إِنْ شَاءَ اللَّهُ " نه یوت، چوه لایان هیچیان مندالی نه بوو جگه له له یه ک نافرته بیان نه بیت نه ویش نیوه ی مرقیکی بوو نه بوهوره يره وه: (پره زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: نه گهر بیوتایه " إِنْ شَاءَ اللَّهُ " سوینده که ی نه ده که وت وه ده گشت به پیویستی که شی)).
نه و ته یه ی که پی و ترا بلای " إِنْ شَاءَ اللَّهُ " واته: فریشته وای پی وت.

۳۵۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ)). وَنَزَلَتْ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ آل عمران: ۷۷ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ^۲.

واته: له عه بدوللای کوپی مه سعوده وه (پره زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی ((هر که سیک سویندیکی درو بخوات بو نه وه ی مالی موسولمانیک بیچریت و به دهستی بینیت، وه له سوینده که شیا درو بکات، کاتیک که به خوای گه وه ده گات لی توپه یه. وه نه م نایه ته دابه زی ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ واته: (بیگومان نه و که سانه ی په یمانی خویان له گه ل خواو، وه سوینده کانیان به به هایه کی که م ده فروشن). جا له و نایه ته دا خوای گه وه پینج جور نه شکه نه بیان

۱ البخاري (۳۴۲۴) مسلم (۲۳، ۲۴، ۱۶۵۴)

۲ البخاري (۶۶۷۶) مسلم (۱۳۸)

دهدات. ۱- ئەوانە هیچ بەشیکیان نییه لە دواپۆژدا، ۲- وە خوای گەوره گوشتاریان لەگەڵدا ناکات، ۳- بە چاوی سۆز و بەزەیش سەیریان ناکات، ۴- لە تاوانەکانیشیان پاکیان ناکاتەوه، واتە: فەرمانیان پێدەهات کە بچنە ئاگرەوه، ۵- وە سزایەکی زۆر بەئیشیشیان بۆهیه.

۳۶۰ - عَنْ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ خُصُومَةٌ فِي بَيْتٍ فَأَخْتَصَمْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: شَاهِدَاكَ أَوْ يَمِينُهُ، قُلْتُ: إِذَا يَخْلَفُ وَلَا يُبَالِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ))^۱.

واتە: لە ئەشعەسی کوپی قەيسەوه (پەزای خوای لیبی) دەستی: لە نیوان من پیاویکدا ناکۆکیەك هەبوو دەریارە ی بیریك جا ناکۆکی و ئاژاوەكەمان برده لای پیغەمبەری خوا (ﷺ)، پیغەمبەری خواش (ﷺ) فەرمووی: دوو شایەت دەهینیت کە می تۆیە یاخود ئەو سویند بخوات کە می ئەوه. و تم جا ئەو سویند دەخوات و گویشی پی نادات، پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: هەر کەسیك سویندیکی درۆ بخوات بۆ ئەوهی مالی موسولمانیک بیچریت و بە دەستی بیتیت، وە لە سویندەكەشیا درۆ بکات، کاتیک کە بە خوای گەوره دەهات لی تۆپەیه).

۳۶۱ - عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ بَايَعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ بِمِلَّةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ، كَاذِبًا مُتَعَمِّدًا، فَهُوَ كَمَا قَالَ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عُدُّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَيْسَ عَلَى رَجُلٍ نَذْرٌ فِيمَا لَا يَمْلِكُ))^۲. وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَلَعَنُ الْمُؤْمِنِ

۱ البخاري (۶۶۷۷) مسلم (۱۳۸)

۲ البخاري (۱۳۶۳) (۴۱۷۱) (۶۰۴۷) (۶۱۰۵) (۶۶۵۲) مسلم (۱۱۰)

كَفَّهْلَهُ))^۱. وَفِي رِوَايَةٍ: ((مَنْ ادَّعَى دَعْوَى كَاذِبَةٍ لِيَتَكْفَّرَ بِهَا، لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا قَلَةً))^۲.

واته: له ثابتی کۆپی ضه حاکمی ئه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) که یه کێک بوو له وانهی که به یعه تی دابوو به پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له (بیعه رضوان) ده لێ: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((هر که سێک سویند بخوات جگه له میله تی ئیسلام (واته) بلێت جووله که به یاخود کافر به یاخود گاور به نه گهر نه وه واییت) درۆش بکات و به قه ستهیشی بیّت، نه وه وه ک نه وه وایه (واته) سویندی خواردوو به بیّت به چی ده بیّت) وه هر که سێک خۆی به چی بکوژیت له پۆژی دوایدا به وه نه شکه نه ده دریت، وه له سه ره که س واجب نییه نه زړیک که خاوه نی نه بیّت (واته) شتیک له سه ره خۆی نه زر بکات نه هه بیّت وه نه ده سه لاتیشی به سه ریدا هه بیّت)).

وه له ده ره برپینیکی تر دا ده لێ: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((نه فرین کردنی ئیماندار وه ک کوشتنی وایه)).

وه له ده ره برپینیکی تر دا ده لێ: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((هر که سێک بانگه شه بۆ شتیک بکات و تیایدا نه بیّت بۆ نه وه ی مالی پی زیاد بکات، نه وا خوای گه وره که می نه بیّت بۆی زیاد ناکات)).

۱ البخاري (۶۰۴۷) (۶۱۰۵) (۶۶۵۲) مسلم (۱۱۰)

۲ مسلم (۱۱۰)

بَابُ النَّذْرِ - به شی نه زر

واته: خَيْرِيكَ ياخود كاريكي چاكه له سه ر خوي پتيويست بكات كه واجب نيه له سه ري.

۳۶۲ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رضي الله عنه - قَالَ: قُلْتُ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً)) - وَفِي رِوَايَةٍ: ((يَوْمًا - فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ. قَالَ: فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ)).^۱

واته: له عومه ري كوپي خه طابه وه (په زاي خواي ليتي) ده لي: وتم ئه ي پيغه مبه ري خوا (ﷺ) من له سه رده مي نه فاميده پتيويستم كرد له سه ر خوم كه شه ويك (له ده رپرينيكي ترده) پوژيكي له مزگه تي مه ككه دا بمينمه وه، فه رموي نه زره كه ت به جيبينه)).

۳۶۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّذْرِ، وَقَالَ: إِنَّ النَّذْرَ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ. وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ)).^۲

واته: له عه بدوللاي كوپي عومه ره وه (په زاي خوايان ليتي) ئه ويش له پيغه مبه ره وه (ﷺ) ده لي: ((كه ريگري كرد له نه زر كردن، وه فه رموي: بيگومان نه زر كردن خيري تيادا نيه، وه به هوي نه زره وه له كه سي به خيل و په زليله وه مال ده رده هينريت)).

۳۶۴ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((نَذَرْتُ أُخْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ حَافِيَةً فَأَمَرْتَنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَفْتَيْتُهُ فَقَالَ: لَتَمْشِ وَلَتَرْكَبَ)).^۳

۱ البخاري (۲۰۳۲) (۲۰۴۳) مسلم (۱۶۵۶)

۲ البخاري (۶۶۰۸) (۶۶۹۲) (۶۶۹۳) مسلم (۱۶۳۹/۴)

۳ البخاري (۱۸۶۶) مسلم (۱۶۴۴)

واته: له عوقبه‌ی کوپی عامره‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((خوشکه‌که‌م نه‌زری کرد که به‌پیتی په‌تی بپوا بۆ مه‌ککه فه‌رمانی پیکردم که پرسپاری له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بۆ بکه‌م، منیش پرسپارم لی‌کرد، فه‌رمووی: با به پیش بپواو به سواریش)).

۳۶۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: ((اسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَذْرٍ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تُوْفِّيتَ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَاقْضِهِ عَنْهَا)).^۱

واته: له عه‌بدو‌ل‌لای کوپی عه‌باسه‌وه (په‌زای خوایان لی‌بی) ده‌لی: ((سه‌عدی کوپی عوباده (په‌زای خوای لی‌بی) پرسپاری له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کرد ده‌رباره‌ی نه‌زیک که له‌سه‌ر دایکم بوو، مرد پیش نه‌وه‌ی به‌جیی بینیت، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: تو له‌بری نه‌و به‌جیی بینه)).

۳۶۶ - عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ مِنْ تَوْبَتِي: أَنْ أَنْخَلِعَ مِنْ مَالِي، صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ)).^۲

واته: له که‌عبی کوپی مالیکه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((وتم نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) من ده‌رباره‌ی ته‌وبه کردنه‌که‌م ده‌مه‌ویت هه‌موو ماله‌که‌م بکه‌م به‌خیر بۆلای خودا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ)، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: هه‌ندیک له ماله‌که‌ت به‌پیل‌ره‌وه بۆ خۆت نه‌وه بۆ تو باشتره)).

۱ البخاري (۲۷۶۱) (۶۶۹۸) (۶۹۵۹) مسلم (۱۶۳۸)

۲ البخاري (۶۶۹۰) مسلم (۲۷۶۹)

کِتَابُ الْقَضَاءِ - په رتووکي دادوهری کردن کردن

۳۶۷ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ أَخَذَتْ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ))^۱.

وَفِي لَفْظٍ ((مَنْ عَمَلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ))^۲.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((هر که سیک شتیک له م ناینه‌ی نیمه‌دا دابینیت و له و نه‌بیټ نه‌وه په ت ده‌کریته وه))

وه له ده‌رپرینیکي تردا: ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((هر که سیک کاریک بکات که فه‌رمانی نیمه‌ی له‌سه‌ر نه‌بیټ نه‌وه په ت ده‌کریته وه)).

۳۶۸ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((دَخَلْتُ مِنْدُ بِنْتُ عُبَيْةَ - امْرَأَةَ أَبِي سُفْيَانَ - عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ، لَا يُعْطِينِي مِنَ النَّفَقَةِ مَا يَكْفِينِي وَيَكْفِي بَنِيَّ، إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمِهِ. فَهَلْ عَلَيَّ فِي ذَلِكَ مِنْ جُنَاحٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خُذِي مِنْ مَالِهِ بِالْمَعْرُوفِ مَا يَكْفِيكَ وَيَكْفِي بَنِيكَ))^۳.

واته: له دایکمان عائیشه وه (په زای خوای لیبی) ده‌لی: هندی کچی عوتبه که خیزانی نه‌بی سوفیانه هات بولای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وتی نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌بو سوفیان پیاوړیکي په‌زیل و چروکه نه‌وه‌نده‌خه‌رجیم ناداتی که به‌شی خوم من‌داله‌کام بکات، جگه له‌وه نه‌بیټ که به‌بی نه‌وه‌ی نه‌و پیټی بزانیټ له ماله‌که‌ی

۱ البخاري (۲۶۹۷) مسلم (۱۷۱۸)

۲ البخاري تعليقا كتاب البيوع (۶۰) مسلم (۱۷۱۸/۱۸)

۳ البخاري (۲۲۱۱) (۲۴۶۰) (۵۳۵۹) (۵۳۶۴) (۵۳۷۰) (۷۱۸۰) مسلم (۱۷۱۴)

دهیبه‌م، ئایه به‌وه هیچ تاوانم له‌سه‌ره؟ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: له‌ماله‌که‌ی به‌ره به‌چاکی ئه‌ونده‌ی به‌شی خۆت و مندا له‌کانت ده‌کات)).

۲۶۹ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ جَلْبَةَ خَصْمٍ بِبَابِ حُجْرَتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: أَلَا إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَإِنَّمَا يَأْتِيَنِي الْخَصْمُ، فَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَبْلَغَ مِنْ بَعْضٍ، فَأَحْسِبُ أَنَّهُ صَادِقٌ، فَأَقْضِي لَهُ. فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنْ نَارٍ، فَلْيَحْمِلْهَا أَوْ يَذْرِهَا)).^۱

واته: له‌ئوم سه‌له‌مه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) گوئی له‌غه‌لبه‌ غه‌لبی چه‌ند که‌سیکی ناکۆک بوو له‌به‌رده‌م ده‌رگای ژووره‌که‌یدا، فه‌رمووی: دل‌نیابن منیش موقوفیکم وه‌ک ئیوه، وه‌خه‌لکانی ناکۆک و کێشه‌دار دین بۆلای من، پێده‌چیت هه‌ندی‌کاتن زمان پاراو تروقه‌سه‌زان تر بیت له‌هه‌ندی‌کاتن، گومان واده‌به‌م که‌پاست گۆیه‌ئێتر حوکمی بۆ ده‌ده‌م و مافی ده‌ده‌می، جا هه‌ر که‌سیک بپیارم بۆ دا مافی موسولمانیکم دایه‌ئوه‌پارچه‌یه‌ک له‌ئاگری بۆ بپیار ده‌ده‌م، جا هه‌لیبگری‌ت یاخود وازی لی‌بی‌نینت)).

۲۷۰ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَتَبَ أَبِي - وَكَتَبْتُ لَهُ - إِلَى ابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ وَهُوَ قَاضٍ بِسِجِسْتَانَ: أَنْ لَا تَحْكُمَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَأَنْتَ غَضَبَانُ. فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يَحْكُمُ أَحَدٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضَبَانُ)).^۲

و‌فی‌روایه: ((لا‌یق‌ضین‌ حکم‌ بین‌ اث‌نین‌ وه‌و‌ غ‌ض‌بان‌)).

واته: له‌عه‌بدول‌په‌حمانی کوپی ئه‌بی به‌که‌روه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: باوکم نامه‌ی نووسی - وه‌نامه‌مه‌م بۆنوسی - بۆ کوپه‌که‌ی که‌ناوی عه‌بدول‌لای کوپی ئه‌بی به‌که‌ریه‌که‌ دادوهر بوو له‌سجستان، که‌دادگایی له‌نیوان دوو که‌سدا نه‌که‌ی له‌کاتی‌کدا

۱ البخاري (۲۶۸۰) (۶۹۶۷) مسلم (۱۷۱۳/۵)

۲ البخاري (۷۱۵۸) مسلم (۱۷۱۷)

که تو توپه بیت، چونکه گویم له پیغه مبهری خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: با که س دادگایی له نیوان دوو که سدا نه کات له کاتی کدا که توپه بیت)).

وه له ده برپینیکی تر دا هاتوو که: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموو یه تی: به دلنیا یی با دادگایی نه کات دادوهر له نیوان دوو که سدا له کاتی کدا که توپه بیت)).

۳۷۱ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَلَا أُتْبِئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ؟ - ثَلَاثًا - قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَكَانَ مُتَكِنًا فَجَلَسَ، فَقَالَ: أَلَا وَقَوْلُ الزُّوْرِ، وَشَهَادَةُ الزُّوْرِ، فَمَا زَالَ يُكْرِّرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ)).^۱

واته: له نه بی به کره وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ): ((سی جار فه رموو نایه هه والتان نه ده می به گه وره ترین تاوانه گه وره کان؟ وتمان به لی نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموو: هاو له بۆ خوا بریار دان، وه خواردنی مافی دایک و باوک، جا پیغه مبهر (ﷺ) پالی دابوو ده دانیش تو فه رموو: ناگادارین قسه ی درۆ و پپو پوچ و شایه تی دانی درۆش، ئیتر هه ده یوته وه هه تا وتمان خۆزگایه بیده نگ ببوایه)).

۳۷۲ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ، وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ)).^۲

واته: له عه بدوللای کورپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: پیغه مبهر (ﷺ) فه رموو: ((نه گه ره خه لکی به گویره ی داوای خویان پییان ببه خشریت، نه وا خه لکانیک داوای خوین و مالی که سانیک تریان ده کرد، به لام سویند خواردن له سه ر داوا له سه ر کراوه)).

۱ البخاري (۲۶۵۴) (۵۹۷۶) (۶۲۷۳) (۶۹۱۹) مسلم (۸۷)

۲ البخاري (۴۵۵۲) مسلم (۱۷۱۱)

کِتَابُ الْأَطْعِمَةِ - په رتوکی خوارده مه نیه کان

۳۷۳ - عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ - وَأَشَارَ (وَفِي رِوَايَةٍ وَأَهْوَى) النُّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ -: ((إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ، لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ: اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ: وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرَعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ. أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ)).^۱

واته: له نوعمانی کوپی به شیره وه (په زای خویان لیبی) ده لئی: گویم له پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: ئاماژه ی ده کرد وه له ده رپرینکی ترده نوعمان (په زای خوی لیبی) دوو په نجه ی برد بۆ گوئی (واته به گوئی خۆم گویم لئی بووه): ((بیگومان چه لال پوون و ئاشکرایه وه چه رامیش پوون و ئاشکرایه وه له نیوانیاندا چه ند شتیکی گومانای هه ن زۆر له خه لکی نایان زانن، جا هه ر که سیک خۆی له گومانایه کان بیاریزیته ئه و شه رف و ئاینه که ی خۆی پاراستوه، هه ر که سیش بکه ویتته ناو شته گومانایه کانه وه ئه وه که وتۆته ناو چه رامه وه، وه که شوانیک نازه له کانی له ده وری قه ده غه کراویک ده له وه پینیت نزیکه که تی بکه ون، ئاگادارین هه موو پادشایه ک سنووریکی قه ده غه کراوی هه یه، ئاگادارین سنووره قه ده غه کراوه کانی خودا چه رام کراوه کانیتی، وه ئاگادارین له جه سته دا پارچه گوشتیک هه یه ئه گه ر چاک بیت ئه و جه سته هه مووی چاک ده بیت، وه ئه گه ر خراپ بیت ئه و جه سته هه مووی خراپ ده بیت، بزائن که نه وه ش بریتیه له دله)).

۳۷۴ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((أَتَفَجَّنَا أَرْتَبًا بِمَرِّ الظُّهْرَانِ فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَقَّبُوا، وَأَدْرَكْتُهَا فَأَخَذْتُهَا فَأَتَيْتُ بِهَا أَبَا طَلْحَةَ، فَذَبَحَهَا وَبَعَثَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَرِكَيْهَا أَوْفَخَذِيهَا. فَقَبِلَهُ))^۱.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((شویڼ که رویشکیک که وتین له " مَرُّ الظُّهْرَانِ " ((شویڼیکه له باکوری مه که)) خه لکه که دوی که وتن هیلاک بوون، به لام من پیی که شتم و گرم هینام بو نه بو طه لحه (په زای خوای لیبی) نه ویش سه ری بری ئینجا سمتی یا خود رانه کانی نارد بو پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نه ویش وه ری گرت)).

۳۷۵ - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ: ((نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَسًا فَأَكَلْنَاهُ))^۲. وَفِي رِوَايَةٍ ((وَنَحْنُ بِالْمَدِينَةِ))^۳.

واته: له نه سمائی کچی نه بی به که وه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((له سه رده می پیغه مبه ری خوا(ﷺ) نه سپیکمان سه ری بری خواردمان)).

وه له ده ری پینکی تردا: نه سماء (په زای خوای لیبی) ده لی: ((ئیمه له مه دینه بووین)).

۳۷۶ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، وَأَذِنَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ))^۴.

وَلِمُسْلِمٍ وَحْدَهُ قَالَ: ((أَكَلْنَا زَمَنَ خَيْبَرَ الْخَيْلَ وَحُمَرَ الْوَحْشِ، وَنَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجِمَارِ الْأَهْلِيِّ))^۵.

۱ البخاري (۲۵۷۲) (۵۴۸۹) (۵۵۳۵) مسلم (۱۹۵۳)

۲ البخاري (۵۵۱۰) (۵۵۱۱) (۵۵۱۲) (۵۵۱۹) مسلم (۱۹۴۲)

۳ البخاري (۵۵۱۱)

۴ البخاري (۵۵۲۰) مسلم (۱۹۴۱)

۵ مسلم (۱۹۴۱/۰۰۰)

واته: له جابری کوپی عه بدوللاوه (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((پیغه مبه ر(ﷺ) گوشتی گویدریژی مالی قه دهغه کرد، وه مؤله تی دا به خواردنی گوشتی نه سپ)).

وه له ده ربړینیکی تردا له لای نیمامی موسلیم به ته نیا: جابری کوپی عه بدوللا (په زای خویان لیبی) ده لئ: ((له کاتی جهنگی خه بیه ردا گوشتی نه سپ و گویدریژی کیویمان ده خوارد، وه پیغه مبه ر(ﷺ) گویدریژی مالی قه دهغه کرد)).

۳۷۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَصَابَتْنَا مَجَاعَةٌ لِيَالِي خَيْبَرَ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ وَقَعْنَا فِي الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَانْتَحَرْنَاَهَا فَلَمَّا غَلَّتْ بِهَا الْقُدُورُ: نَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَكْفُوا الْقُدُورَ، وَرِيْعًا قَالَ: وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ شَيْئًا)).^۱

واته: له عه بدوللای کوپی نه بی نه فاوه (په زای خوی لیبی) ده لئ: ((شه وانی خه بیه ر برسیتیمان تووش بوو، جا کاتیک پوژه که ی بوو، که وتین به سه ر گویدریژه مالیکاندا سه رمان برین، کاتیک که خه ریک بوو گوشته که له ناو مه نجه له که دا ده کو لاو پی ده که یشته، بانگ خوازیک پیغه مبه ری خوا(ﷺ) بانگی کرد، که مه نجه له کان هه لگپړنه وه (واته گوشته که برین) وه وتیشی: هیچ له گوشتی گویدریژی مالی مه خون)).

۳۷۸ - عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ)).^۲

واته: له نه بی نه عه به وه (په زای خوی لیبی) ده لئ: ((پیغه مبه ری خوا(ﷺ) گوشتی گویدریژی مالی حه رام کرد)).

۱ البخاري (۵۵۲۸) مسلم (۱۹۳۷)

۲ البخاري (۵۵۲۷) مسلم (۱۹۳۶)

۳۷۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَخَلْتُ أَنَا وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ مَيْمُونَةَ، فَأَتَيْتِ بِضَبٍّ مَخْنُودٍ فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ، فَقَالَ بَعْضُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي فِي بَيْتِ مَيْمُونَةَ: أَخْبِرُوا رَسُولَ اللَّهِ بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ فَقُلْتُ تَأْكُلُهُ؟ وَهُوَ ضَبٌّ! فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ فَلَمْ يَأْكُلْ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَحَرَامٌ هُوَ؟ قَالَ: لَا، وَلَكِنَّهُ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ، قَالَ خَالِدٌ: فَاجْتَرَرْتُهُ، فَأَكَلْتُهُ. وَالنَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَنْظُرُ إِلَيَّ))^۱

الْمَخْنُودُ: الْمَشْوِيُّ بِالرَّضِيفِ وَهِيَ الْحِجَارَةُ الْمُحْمَاةُ.

واته: له عهبدوللای کوپی عهباسه وه (پرهزای خویان لیبی) ده‌لی: ((من و خالیدی کوپی وه‌لید (پرهزای خوای لیبی) له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) چووین بۆ مالئ مه‌یمونه (پرهزای خوای لیبی)، بزن مژه‌یه‌کی برژاوایان هیئا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌ستی بۆ برد مه‌ندیك له‌و ئافره‌تانه‌ی که له‌مالئ مه‌یمونه‌دا بوون وتیان، هه‌والّ بده‌ن به پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌رباره‌ی نه‌وه‌ی که ده‌یه‌وئیت بیخوات، وتم، ناخوئیت؟ بزن مژه‌یه. ئیتیر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌ستی به‌رز کرده‌وه‌و نه‌یخواد، وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) حه‌رامه بزن مژه؟ فه‌رمووی: نه‌خێر به‌لام له‌خاکی قه‌ومه‌که‌ی مندا نه‌بووه بۆیه ده‌بینی دلم ناچیتته سه‌ری. خالید (پرهزای خوای لیبی) ده‌لی: پامکیشا بۆلای خۆم و له‌ت له‌تم کردوو خوادم پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) سه‌یری ده‌کردم)).

الْمَخْنُودُ: واته برژاو به به‌ردی گه‌رم کراو.

۳۸۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ غَزَوَاتٍ، نَأْكُلُ الْجَرَادَ))^۲.

واته: له عهبدوللای کوپی ئه‌بی ئه‌فاوه (پرهزای خوای لیبی) ده‌لی: ((له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) حه‌وت جه‌نگمان کرد، کولله‌مان ده‌خوارد)).

۱ البخاري (۵۵۳۷) مسلم (۱۹۴۵) (۱۹۴۶)

۲ البخاري (۵۴۹۵) مسلم (۱۹۵۲)

۳۸۱ - عَنْ زَهْدَمِ بْنِ مُضَرَّيِّ الْجَرَمِيِّ قَالَ: ((كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ. فَدَعَا بِمَائِدَةٍ، وَعَلَيْهَا لَحْمٌ دَجَاجٍ، فَدَخَلَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَيْمِ اللَّهِ، أَحْمَرٌ، شَبِيهُ بِالْمَوَالِيِّ فَقَالَ: لَهُ هَلُمَّ، فَتَلَكَّا فَقَالَ لَهُ: هَلُمَّ، فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مِنْهُ))^۱.

واته: له زهدهمی کوپی موضه ربیبی جهرمیه وه (په حمه تی خوای لیبی) ده لی: ((تیمه له خزمهت نه بی موسای نه شعهریدا بووین (په زای خوای لیبی) بانگی کرد سفره داخن، وه گوشتی مریشکی له سه ربوو، پیاوئیکیش هاته ژووده وه له هوزی " تَیْمُ اللَّهِ " سوور بوو له مه والیه کان ده چوو، پیی وت: فه رموو وه ره، کابرا وه ستا دوو دل بوو له هاتن، پیی وته وه: فه رموو وه ره، چونکه من پیغه مبه ری خوادام (ﷺ) دیوه لیی خواردوه (واته له گوشتی مریشک)))).

۳۸۲ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا))^۲.

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خوایان لیبی) ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: ((نه گه ر یه کیک له ئیوه خواردنیکی خوارد با دهستی نه سرپیت هه تا ده یلیسیته وه)).

۱ البخاري (۵۵۱۸) مسلم (۱۶۴۹/۹)

۲ البخاري (۵۴۵۶) مسلم (۲۰۳۱/۱۳۰)

بَابُ الصَّيْدِ - به شی پاوکردن

۳۸۳ - عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ ((أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمٍ أَهْلِ كِتَابٍ، أَفَنَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ؟ وَفِي أَرْضِ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِقَوْسِي وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلِّمٍ، وَبِكَلْبِي الْمُعَلِّمِ. فَمَا يَصْلَحُ لِي؟ قَالَ: أَمَّا مَا ذَكَرْتَ - يَعْنِي مِنْ أَنْبَةِ أَهْلِ الْكِتَابِ -: فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا. وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاغْسِلُوهَا، وَكُلُّوا فِيهَا. وَمَا صِدْتَ بِقَوْسِكَ، فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ، وَمَا صِدْتَ بِكَلْبِكَ الْمُعَلِّمِ، فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ، وَمَا صِدْتَ بِكَلْبِكَ غَيْرِ الْمُعَلِّمِ فَأَذْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ)).^۱

واته: له ئه‌بی شه‌له‌به‌ی خوشه‌نیه‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) ده‌لی: ((هاتم بۆ‌لای پی‌غه‌مبه‌ری خوا(ﷺ)، وتم: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئی‌مه له زه‌وی گه‌لانی‌کداین خاوه‌ن کتییی ئاسمانین، ئایه له قاپ و قاچا‌غی ئه‌واندا شت بخۆین؟ وه له زه‌ویه‌کی پاو‌کردن‌داین، به که‌وانه‌که‌م پاو‌ده‌که‌م وه به‌و سه‌گه‌م فی‌ره پاو‌نییه وه به‌و سه‌گه‌ش که‌وا فی‌ره پاوه، ئا‌گادارم بکه چی له‌وانه بۆ من حه‌لال؟ فه‌رمو‌ی: ئه‌وی که با‌ست کرد واته له قاپ و قاچا‌غی خاوه‌ن کتییبه ئاسمانیه‌کان نه‌گه‌ر جگه له هی ئه‌وانتان ده‌ست که‌وت ئه‌وه له هی ئه‌واندا مه‌یخۆن، وه نه‌گه‌ر ده‌ستان نه‌که‌وت ئه‌وه بی‌شۆن ئینجا تیایدا بی‌خۆن، وه ئه‌وه‌ی به که‌وانه‌که‌ت پاوت کرد و نا‌وی خوات له‌سه‌ر هیتا‌وه بی‌خۆ، وه ئه‌وه‌ی به سه‌گه فی‌ره پاوه‌که‌ت پاوت کرد نا‌وی خوات له‌سه‌ر هیتا بی‌خۆ، وه ئه‌وه‌ی که به سه‌گه فی‌رنه‌کراوه‌که‌ت پاوی ده‌که‌یت نه‌گه‌ر فریای سه‌ر برینی که‌وتی بی‌خۆ)).

۳۸۴ - عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: ((قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعْلَمَةَ، فَيُمْسِكُنْ عَلَيَّ، وَأَذْكُرُ اسْمَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُعْلَمَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ، فَكُلْ مَا أُمْسَكَ عَلَيْكَ. قُلْتُ: وَإِنْ قَتَلَن؟ قَالَ: وَإِنْ قَتَلَن، مَا لَمْ يَشْرُكْهَا كَلْبٌ لَيْسَ مِنْهَا. قُلْتُ: فَإِنِّي أُرْمِي بِالْمِعْرَاضِ الصَّيْدَ، فَأُصِيبُ؟ فَقَالَ: إِذَا رَمَيْتَ بِالْمِعْرَاضِ فَخَرَقَ، فَكُلْهُ وَإِنْ أَصَابَهُ بِعَرَضِهِ فَلَا تَأْكُلْهُ)).^۱

واته: له هه مامی کوپی حارثه وه (په حمه تی خوای لیبی) ئه ویش له عه دی کوپی حاته مه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: ((وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) من سه گی فی ره پاو ده نیرم بۆ نیچیر گرتن بۆم ده گرن و ناوی خوا ده هیتم، فه رمووی: کاتیك سه گه فی ره پاوه که ت نارد وه ناوی خوات له سه ر هیئا ئه وا ئه وه ی بۆی گرتی بیخۆ. وتم: ئه گهر کوشتیشیان؟ فه رمووی: ئه گهر کوشتیشیان ماده م سه گیکی تری فی ر نه کراو له گه لیدا به ژداری نه که ن، وتم: من نه قیزه که م ده گرمه نیچیره که و ده شی پیکم؟ فه رمووی: ئه گهر نه قیزه که ت تیگرت و کونی کرد ئه وا بیخۆ وه ئه گهر به باری پانی پیکای ئه وا مه یخۆ)).

۳۸۵ - وَحَدِيثُ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَدِيِّ نَحْوَهُ، وَفِيهِ: ((إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِنَّمَا أُمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ. وَإِنْ خَالَطَهَا كِلَابٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ، وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ)).

وَفِيهِ ((إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُكْلَبُ " الْمُعْلَمَ " فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَإِنْ أُمْسَكَ عَلَيْكَ فَادْرِكْتَهُ حَيًّا فَادْبَحْهُ، وَإِنْ أَدْرِكْتَهُ قَدْ قَتَلَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ فَكُلْهُ، فَإِنْ أَخَذَ الْكَلْبُ ذَكَاتَهُ))

وَفِيهِ أَيْضًا ((إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ)) وَفِيهِ ((وَلِإِنْ غَابَ عَنْكَ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ)).

وَفِي رِوَايَةٍ ((الْيَوْمَيْنِ وَالْثَلَاثَةِ فَلَمْ تَجِدْ فِيهِ إِلَّا أَثَرَ سَهْمِكَ فَكُلْ إِنْ شِئْتَ، فَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيقًا فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي: الْمَاءُ قَتَلَهُ، أَوْ سَهْمُكَ)).^۱

واته: له فەرموودە ی شەعبیدا (پەحمەتی خوای لیبی) له عەدییه وه (پەزای خوای لیبی) وه ئەم فەرموودە یه وه تیایدا هاتووە که پێغه مەبری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: ((مەگەر سەگە که لیی بخوات، ئەگەر خواردی تۆ مەبخۆ چونکە من دەترسم بۆخۆی گرتبیت، وه ئەگەر جگە له خۆی سەگی که ی له گەڵدا تێکەڵ بوو ئەوا مەبخۆ چونکە تۆ ناوی خوات لە سەر سەگە که ی خۆت بردووە ناوی خوات لە سەر هی که نە بردووە. وه لەم فەرموودە یه دایە که پێغه مەبری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: کاتیکی سەگە فیڕ کراو هکەت نارد نیچیرت بۆ بگریت ئەوا ناوی خوای لە سەر بێنە، ئەگەر نیچیری بۆ گرتیت و پێی گەشتیت بە زیندویی ئەوا سەری بپرە، وه ئەگەر پێی گەشتیت و کوشتبوی وه لیی نەخوارد بوو ئەوا ببخۆ چونکە گرتنی سەگ سەر برینیتی. وه تیایدا هاتوو: ((که فەرموویەتی: کاتیکی تیرە کەت نا بە نیچیریکە وه ناوی خوای لە سەر بێنە)). وه تیایدا هاتوو: که فەرموویەتی: ((ئەگەر چیش نیچیریکەت لی وون بوو پۆژیک یاخود دوو پۆژ))، وه لە دە برینیکی تردا: (دوو پۆژ وه سی پۆژ هیچ هۆکاریکی کوشتنن پێوه نە دیه وه جگە له شوین تیرە که ی خۆت نە بیت ئەگەر ویستت ببخۆ، وه ئەگەر دۆزیتە وه له ناو ئاودا خنکا بوو ئەوا مەبخۆ چونکە تۆ نازانیت ئاوه که کوشتیتی یاخود تیرە که ی تۆ)).

۱ البخاري (۱۷۵) (۲۰۵۴) (۵۴۷۵) (۵۴۷۶) (۵۴۷۷) (۵۴۸۳) (۵۴۸۴) (۵۴۸۶) (۵۴۸۷) (۷۳۹۷)

مسلم (۱۹۲۹/۲، ۷، ۵، ۳).

۳۸۶- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ((مَنْ اقْتَنَى كَلْبًا - إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ، أَوْ مَاشِيَةً - فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانٍ))^۱. قَالَ سَالِمٌ: وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقُولُ: ((أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ))، وَكَانَ صَاحِبَ حَرْثٍ^۲.

واته: له سالمی کوپی عهبدوللای کوپی عومهره وه نه ویش له باوکیویه (پرهزای خویان لیبی) دهلی: گویم له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو ده یفه رموو: ((هر که سیک سه گیک پابگریت جگه له سه گی پاو و شوانی نه بیت نه واه موو پوژیک به نه ندازه ی دووشاخی وه کو شاخی نوحود له چاکه کانی که م ده کات)). سالم دهلی: نه بوهوره یه (پرهزای خوی لیبی) ده یوت: یاخود سه گی کشتوکال " چونکه نه بوهوره یه (پرهزای خوی لیبی) خوی خاوه ن کشتوکال بوو.

۳۸۷- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ مِنْ تِهَامَةٍ، فَأَصَابَ النَّاسَ جُوعٌ فَأَصَابُوا إِبِلًا وَغَنَمًا، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أُخْرِيَاتِ الْقَوْمِ، فَعَجَلُوا وَذَبَحُوا وَنَصَبُوا الْقُدُورَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقُدُورِ فَأُكْفِنَتْ، ثُمَّ قَسَمَ فَعَدَلَ عَشْرَةَ مِنَ الْغَنَمِ بِبَعِيرٍ، فَنَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ فَطَلَبُوهُ فَأَعْيَاهُمْ، وَكَانَ فِي الْقَوْمِ خَيْلٌ يَسِيرَةٌ فَأَهْوَى رَجُلٌ مِنْهُمْ بِسَهْمٍ، فَحَبَسَهُ اللَّهُ. فَقَالَ: إِنَّ لِهَذِهِ الْبَهَائِمِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا نَدَّ عَلَيْكُمْ مِنْهَا فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا لَا نَقُو الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَ مَعَنَا مَدَى. أَفَنَذْبِجُ بِالْقَصَبِ؟ قَالَ: مَا أَنْهَرَ الدَّمَ، وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكُلُوهُ، لَيْسَ السِّنُّ وَالْظُّفَرُ، وَسَأُحَدِّثُكُمْ عَنْ ذَلِكَ، أَمَّا السِّنُّ: فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفَرُ: فَمَدَى الْحَبْشَةِ))^۳.

۱ البخاري (۵۴۸۱) مسلم (۱۵۷۴/۵۱)

۲ مسلم (۱۵۷۴/۵۴)

۳ البخاري (۳۰۷۵) (۲۴۸۸) (۲۵۰۷) (۵۵۰۹) (۵۵۴۳) (۵۵۴۴) مسلم (۱۹۶۸)

واته: له پافعی کوپی خه دیجه وه (په زای خوای لیبی) ده لئی: ئیمه له خزمهت پیغه مبهری خوادا بووین (ﷺ) له "ذِي الْحُلَيْفَةِ" که له "تِهَامَةَ" به خه لکی تووشی برسیتی بوون وه و شتر و مه پ و مالاتیکی تۆریان به ده ست هینا (واته هی جهنگ) وه پیغه مبهر (ﷺ) له کوتایی خه لکه که وه بوو، په لایان کرد نازه لایان سه ربپی و مه نه لایان له سه ر ئاگر دانا، پیغه مبهر (ﷺ) فه رمانی کرد به وهی له ناو مه نه له کاندایه بیژن، پاشان به شی کرد، ده و شتری له به رامبه ر ده مه پ دانا (واته نه وهی و شتریکی بکه وتایه به رامبه ره که ی ده مه پی ده دایه) جا و شتریکیان یاخی بوو دوا ی که وتن به هیلاکی بردن وه له ناو خه لکه که دا نه سپیکی که م هه بوو، ئنجا پیاویکیان تیریکی پیوه نا، خوای که وره پای گرت، پیغه مبهر (ﷺ) فه رمووی: ئه م نازه لانه یاخی بوونیکیات تیدایه وه ک یاخی بوونی کیویکان هه رکام له وانه لیتان یاخی بوو ناوای لیبکه ن، ده لئی: وتم پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئیمه سه بیئی به دوژمن ده که یین وه چه قۆمان پی نییه ئایه به قامیش هه یوان سه ربپین؟ فه رمووی: هه ر شتیک فیشقه به خوین بکات و ناوی خوای له سه ر هینرا بییت بیخۆن، جگه له ددان و نینۆک نه بییت، وه پیتان ده لیم نه وانه بو ناین چونکه ددان ئیسقانه وه نینۆکیش چه قۆی (هه به شیه کانه)).

بَابُ الْأَضَاحِي - به شی قوریانی کردن

۳۸۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا))^۱.

واته: له نه نه سی کوپی مالیکه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) دوو مه پی بۆری شاخدارى کرد به قوریانی، به دهستی خۆی سه ری بری، ناوی خوای هیناو الله اکبری کردوو قاچی خسته سه ر لاملیان)).

کِتَابُ الْأَشْرِبَةِ - په رتووکي خواردنه وه کان

۳۸۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ عُمَرَ قَالَ - عَلَى مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَمَّا بَعْدُ، أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهِيَ مِنْ خُمْسَةِ: مِنَ الْعَنْبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْجَنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ. وَالْخَمْرُ: مَا خَامَرَ الْعَقْلَ ثَلَاثٌ وَدِدْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ عَهْدَ إِلَيْنَا فِيهَا عَهْدًا نَنْتَهِي إِلَيْهِ: الْجَدُّ، وَالْكَالَةُ، وَأَبْوَابٌ مِنَ أَبْوَابِ الرَّيَا)).^۱

واته: له عه بدوللای کوپی عومره وه (په زای خوايان لیبی) ده لی: عومه ر(په زای خوی لیبی) له سهر مینبه ری پیغه مبه ری خوا (ﷺ) وتی: نه ی خه لکینه کاتیک که حرام کردنی ناره ق دابه زی که له پینچ شته: له تری و خورما و هه نکوین و گه نم و جو - ناره قیش نه وه یه که عه قل داپوشیت (بی هوش بی ناگای بکات) وه سی شت هه یه خوزگه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوی پوون ده کردینه وه پوونکردنه وه یه ک پیوستان به هیچ نه بوايه ۱- به شی باپیره له میراتدا. ۲- الْكَالَةُ: واته: که سیک بمیرت نه باوک و دایک و نه مندالی له دوا جینه میتیت میراتی لی بیهن. ۳- چه ند به شیک له به شه کانی (سو)

تیبینی وه رگیز: نه وه نه بیت که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نه م سی شته ی پوون نه کردیتته وه به لکو نه و وه فاتی نه کرد هه تا هه موو شه ریه تی گه یاندو پوونی کرده وه به لام شتی واهیه له سهر که سیک نه م نومه ته نادیاره به لام که سیک تر ده یزانتیت وه ک پشه و عومه ر (په زای خوی لیبی).

۳۹۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُنِلَ عَنْ الْبَيْعِ؟ فَقَالَ: كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ))^۱.

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الْبَيْعُ: نَبِيذُ الْعَسَلِ.

واته: له دایکمان عائشہ وہ (پہ زای خوی لیبی) ده لی: پرسیار کرا له پیغه مبه ر (ﷺ) دهر باره ی عاره قی هه نگوین، فه رموی: هه ر خواردنه وه یه ک سه رخوش بکات نه وه حه رامه)).

الْبَيْعُ: واته: عاره قی هه نگوین.

۳۹۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَلَغَ عُمَرُ: أَنَّ فُلَانًا بَاعَ خَمْرًا فَقَالَ: قَاتَلَ اللَّهُ فُلَانًا، أَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، حُرِّمَتْ عَلَيْهِمُ الشُّحُومُ، فَجَمَلُوهَا فَبَاعُوهَا))^۲.

واته: له عه بدوللای کوپی عه باسه وه (په زای خویان لیبی) ده لی: گه یشته به عومه ر (په زای خوی لیبی) که فلانه که س مه یی فروشتوه، فه رموی: خودا بیکوژیت، نایه نازانیت که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمویه تی: خودا جوله که کان بکوژیت و له سوژی خوی دهر یان بکات، کاتیک که خوی گه وره به ز و پیوی لی حه رام کردن توانیانه وه، فروشتیان)).

۱ البخاري (۲۴۲) (۵۵۸۵) (۵۵۸۶) مسلم (۲۰۰۱)

۲ البخاري (۲۲۲۳) (۳۴۶۰) مسلم (۱۵۸۲)

کِتَابُ الْلبَّاسِ - په رتووکى پوښاک

۳۹۲ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ، فَإِنَّهُ مَنْ لَبَسَهُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ))^۱.

واته: له عومهرى کوږى خه طابه وه (په زای خواى لیبى) ده لى: پیغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرموو: ((پوښاکى ناوړېشم له بهر مه کړن، چونکه هر که سیک له دنیادا له بهر بکات له دوا پوژدا له بهر بکات)).

تیبینی وهرگړې: نه م قه دهغه کړدنه تاییه ته به پیاوړه وه به لام بؤ ئافره تان حه لاله.

۳۹۳ - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيْبَاجَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي أَنْيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهِمَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ))^۲.

واته: له حوده یفه ی کوږى یه مانه وه (په زای خوايان لیبى) ده لى: گویم له پیغه مبهرى خوا بوو (ﷺ) ده یفه رموو: ((پوښاکى ناوړېشم و ديباج (که نه ویش جوړیکه له ناوړېشم) له بهر مه کړن، وه له قاپ و قاچاغى زړ و زیودا مه خونه وه، وه له قاپ قاچاغى زړ و زیودا خواردن مه خون، چونکه له دنیادا بؤ ئه وانه (واته بى باوه په کانه) وه له دوا پوژدا بؤ ئتوه یه)).

۱ البخاري (۵۸۳۴) مسلم (۲۰۶۹/۱۱)

۲ البخاري (۵۴۲۶) (۵۶۳۲) (۵۶۳۳) (۵۸۳۱) مسلم (۲۰۶۷/۵)

۳۹۴- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رضي الله عنه - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، وَرَفَعَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إصْبُعَيْهِ: السَّبَّابَةَ، وَالْوُسْطَى))^۱.

وَلِمُسْلِمٍ ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إصْبُعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ، أَوْ أَرْبَعٍ))^۲.

واته: له عومهری کوپی خه طابه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: پیغه مبهری خوا
 ((پښتو)) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو)
 ((پښتو)) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو)

وه له ده رپړینکی تر دا: عومهری کوپی خه طاب (په زای خوای لیبی)
 ده لای: پیغه مبهری خوا ((پښتو)) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو)
 یاخود سی یاخود چوار په نجه نه بیت)).

۳۹۵- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رضي الله عنه - قَالَ: ((مَا رَأَيْتُ مِنْ ذِي لِمَةٍ فِي حُلْوِ حَمْرَاءَ أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ إِلَى مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَيْسَ بِالْقَصِيرِ وَلَا بِالطَّوِيلِ))^۳.

واته: له به پانی کوپی عازیبه وه (په زای خوای لیبی) ده لای: ((هیچ خاوه ن قزیکم
 نه دیوه له جلیکی سووردا له پیغه مبهری خوا ((پښتو)) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو) (پښتو)
 له شانی، ناو شانی پان بوو، نه دريژ بوو نه که رتیش بوو)).

۱ البخاري (۵۸۲۹) مسلم (۲۰۶۹/۱۴)

۲ مسلم (۲۰۶۹/۱۵)

۳ البخاري (۵۹۰۱) مسلم (۲۳۳۷/۹۲)

۳۹۶ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: ۱- أَمَرَنَا بِعِبَادَةِ الْمَرِيضِ ۲- وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ ۳- وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ ۴- وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ (أَوْ الْمُقْسِمِ) ۵- وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ ۶- وَإِجَابَةِ الدَّاعِي ۷- وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ. وَنَهَانَا ۱- عَنْ خَوَاتِيمَ - أَوْ عَنْ التَّخْتُمِ - بِالذَّهَبِ ۲- وَعَنْ الشُّرْبِ بِالْفِضَّةِ ۳- وَعَنْ الْمَيَّائِرِ ۴- وَعَنْ الْقَسِيِّ ۵- وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ ۶- وَالْإِسْتَبْرَقِ ۷- وَالْذِّيْبَاجِ))^۱.

واته: له به پانی کوپی عازیبه وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی پیگردین به حهوت شت، وه پیگری لیگردین له حهوت شت، فه رمانی پیگردین به سهردانی نه خویش، و شوینکه وتنی جه نازه، و دوعای خیر بو پژمبو (واته کاتیک پژمبو وتی الحمد لله تو بلّیت یرحمک الله) وه پشتگیری سویند خور (بو نه وهی سوینده که ی نه که ویت به لام کاتیک سویند خواردنه که ی بو تاوان کردن نه بیت) وه یارمه تیدانی سته م لیکراو، و چوون به دهم ده عوه ته وه، و سه لام بلالو کردنه وه، وه پیگری لیگردین له نه نگوستیله کان یاخود له له په نجه کردنی نه نگوستیله ی ثالثون، وه خواردنه وه له ده فری زیودا، وه له زینی ناویشم بو ولاغه کان، وه له پوشاکی که تان که تیکه ل بیت به ناویشم، وه له له بهر کردنی ناویشم و "إِسْتَبْرَقُ، دِیْبَاجُ" که دوو جوړن له جوړه کانی ناویشم که زور به نرخ و گران)).

۳۹۷ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اصْطَنَعَ خَاتِمًا مِنْ ذَهَبٍ، فَكَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ فِي بَاطِنِ كَفِّهِ إِذَا لَبَسَهُ، فَصَنَعَ النَّاسُ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ إِنَّهُ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَنَزَعَهُ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَلْبَسُ هَذَا الْخَاتِمَ، وَأَجْعَلُ فَصَّهُ مِنْ دَاخِلٍ، فَرَمَى بِهِ ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا فَنَبَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ))^۲.

۱ البخاري (۱۲۳۹) (۲۴۴۵) (۵۱۷۵) (۵۶۳۵) (۵۶۵۰) (۵۸۴۹) (۵۸۶۳) (۶۲۲۲) (۶۲۳۵) مسلم

(۲۰۶۶)

۲ البخاري (۵۸۶۵) (۵۸۶۷) (۵۸۷۶) (۶۶۵۱) (۷۲۹۸) مسلم (۲۰۹۱)

وَفِي لَفْظٍ ((جَعَلَهُ فِي يَدِهِ الْيُمْنَى))^۱.

واته: له عه‌بدو‌ل‌لای کورپی عومه‌روهه (په‌زای خوا‌یان لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌نگوستیله‌یه‌کی له ئالتون دروست کردبوو، هه‌ر کاتی‌ک له په‌نجه‌ی بک‌ردایه یاقوته‌که‌ی ده‌خسته ناو له‌پیه‌وه جا خه‌ل‌کیش هه‌روه‌ک ئه‌ویان کرد، پاشان له‌سه‌ر مینه‌ره‌که‌ی دانیش‌ت و نه‌نگوستیله‌که‌ی دا‌که‌ندوو فه‌رمو‌وی: من پیش‌تر ئه‌م نه‌نگوستیله‌یه‌م ده‌کرده په‌نجه‌م وه یاقوته‌که‌شیم ده‌خسته دیوی له‌پی ده‌ستمه‌وه، جا فر‌پی داو فه‌رمو‌وی: سو‌یند به‌خوا هه‌ر‌گیز له په‌نجه‌ی نا‌که‌م، خه‌ل‌کیش ئه‌نگوستیله‌کانیان فر‌یدا)).

وه له‌ده‌ر‌پ‌ر‌پ‌ن‌یک‌ی تر‌دا: عه‌بدو‌ل‌لای کورپی عومه‌ر (په‌زای خوا‌یان لی‌بی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کردیه ده‌ستی راستی)).

کتابُ الجِهَادِ - په رتووکى جیهاد و تیکووشان

۳۹۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ - انْتَضَرَ، حَتَّى إِذَا مَالَتِ الشَّمْسُ قَامَ فِيهِمْ، فَقَالَ: ((أَيُّهَا النَّاسُ، لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ، وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، وَمُجْرِيَ السَّحَابِ، وَهَازِمِ الْأَحْزَابِ: اهْزِمْهُمْ، وَأَنْصُرْنَا عَلَيْهِمْ)).^۱

واته: له عه بدوللای کورپی نه بی نه فاوه (په زای خوای لیبی) ده لی: ((پتغه مبه ری خوادا (ﷺ) له و پوژانه ی که پوویه پووی دوزمن ده بووه وه چاوه پوانی ده کرد هه تا کاتیک خور به ره و ناوابون ده چوو ئینجا هه لده سا له ناویاندا و ده یفه رموو: ((نه ی خه لکینه خوژگه ی پوویه پوو بوونه وه ی دوزمن مه خوازن و داوی سه لامه تی و پاریزدای له خوا بکن نه گهر پوویه پوویان بوونه وه نارام بگرن، وه بزنان بیگومان به هه شت له ژیر سیبه ری شمشیره کاندایه، پاشان پتغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو: په روه ردگارا نه ی دابه زینه ری قورپان وه هینه ری هه وره کان وه پوختنه ری تاقمه بی باوه په کان، تیکیان بشکینه و سه رمان بخه به سه ریاندا)).

۳۹۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَمَوْضِعُ سَوْطٍ أَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَالرُّوحَةُ يَرْوَحُهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْغَدْوَةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا)).^۲

واته: له سه هلی کورپی سه عده وه (په زای خوای لیبی) ده لی: پتغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموو: ((سه نگه رگرتنی پوژیک له پیناوی خوادا چاکتره له دونیاو نه وه شی که

۱ البخاري (۲۹۳۳) (۲۹۶۵) (۲۹۶۶) (۳۰۲۴) (۳۰۲۵) (۴۱۱۵) (۶۳۹۲) (۷۴۸۹) مسلم (۱۷۴۲)

۲ البخاري (۲۷۹۴) (۲۸۹۲) (۳۲۵۰) (۶۴۱۵) مسلم (۱۸۸۱/۱۱۴، ۱۱۳)

له سه‌ریتی، وه شوین قامچی به کیکتان له به‌ه‌شتدا چاکتره له دونیاو نه‌وه‌شی که
له سه‌ریتی، وه سه‌ر له ئیواره‌یه‌ک یاخود سه‌ر له به‌یانیه‌ک به‌نده ده‌رجیت له پیناوی
خودا چاکتره له دونیاو نه‌وه‌شی که تیا‌یدا‌یه)).

٤٠٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
((اِئْتَدَبَ اللَّهُ (وَلِمُسْلِمٍ: تَضَمَّنَ اللَّهُ) لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ، لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا جِهَادٌ فِي سَبِيلِي
وَإِيمَانٌ بِي، وَتَصَدِيقٌ بِرُسُلِي فَهُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ: أَنْ أَدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ أَرْجِعَهُ إِلَى مَسْكَنِهِ
الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ، نَائِلًا مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ)).^١

واته: له نه‌به‌هوره‌یره‌وه (په‌زای خوای لی‌بی) نه‌ویش له پی‌غه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) که
ده‌فه‌رموی: ((خوای گه‌وره زامنی و که‌فیلی که‌سێک ده‌کات که ده‌رجیت له پیناویدا،
وه هیچ شتێک ده‌ری نه‌کات جگه له پیناوی خودا نه‌بیت و ئیمان هینان پیتی و
به‌راست زانیی پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی (ﷺ) نه‌وه زامنی له سه‌ر منه که بیخه‌مه به‌ه‌شته‌وه،
یاخود بی‌گێر‌مه‌وه بۆ ما‌له‌که‌ی که لی‌ی ده‌رچووه وه به‌ده‌ست هینانی نه‌و پا‌دا‌شته‌ی که
به‌ده‌ستی گه‌شته‌وه یاخود نه‌و ده‌ست که‌وته)).

٤٠١ - وَلِمُسْلِمٍ: ((مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ - وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِهِ -
كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَانِمِ، وَتَوَكَّلَ اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِهِ إِنْ تَوَفَّاهُ: أَنْ يَدْخُلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ
يَرْجِعَهُ سَالِمًا مَعَ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ)).

وه له‌ده‌ر‌پینێکی تر‌دا له‌لای ئی‌مامی موس‌لیم: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی:
((وینێ‌ی مو‌جا‌هید له پیناوی خودا، وه خوای گه‌وره خۆی زان‌تره‌ کێ جی‌ها‌د ده‌کات
له‌پیناویدا، وینێ‌ی که‌سێکه که به‌روژ به‌پۆ‌ژوبیت و به‌شه‌ویش شه‌و نو‌یژ بکات، وه
خوای گه‌وره که‌فا‌له‌تی نه‌و مو‌جا‌هیده‌ی کرد‌وه که له‌پیناویدا ده‌جه‌نگی نه‌گه‌ر مران‌دی

ئەوا بیخاتە بەهەشتەو، یاخود بیگیڕیتەو بە سەلامەتی لەگەڵ پاداشتی جیهادەکه‌دا
یاخود بە دەست که‌وته‌و)).

٤٠٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَا مِنْ مَكْلُومٍ يُكَلِّمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَكَلَّمُهُ يَدْمَى: اللَّوْنُ لَوْنُ الدَّمِّ، وَالرَّيْحُ رِيحُ الْمِسْكِ))^١.

واتە: لە ئەبوهورەیره‌و (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموی: ((هیچ بریندارێک نییە بریندار بکریت لە پێناوی خودا ئیلا پۆژی دوا‌ی دیت و برینه‌که‌ی خوینی لی دەپوات، پەنگە‌که‌ی پەنگی خوینه‌ و بۆنه‌که‌ی بۆنی میسکه‌ " که‌ بۆنیکی خۆشه‌"))).

٤٠٣ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((غَدُوَّةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ رَوْحَةٌ: خَيْرٌ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَغَرَبَتْ))^٢.
واتە: لە ئەبی ئەییوبی ئەنصاریه‌و (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموی: ((سەر لەبه‌یانی دەرچونێک لە پێناوی خوادا یاخود سەر لە ئیواره‌یه‌ک چاکتره‌ له‌وه‌ی که‌ خۆر له‌سەری هەلدیت و ئاواش دەبیت)).

٤٠٤ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((غَدُوَّةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ رَوْحَةٌ: خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا))^٣.
واتە: لە ئەنەسی کۆپی مالیکه‌و (پەزای خوای لیبی) دەلی: پیغه‌مبەری خوا (ﷺ) فەرموی: ((سەر لەبه‌یانی دەرچونێک لە پێناوی خوادا یاخود سەر لە ئیواره‌یه‌ک چاکتره‌ له‌ دونیا و نه‌وه‌شی تییدا‌یه‌)).

١ البخاري (٢٣٧) (٢٨٠٣) (٥٥٣٣) مسلم (١٨٧٦/١٠٥)

٢ مسلم (١٨٨٣)

٣ البخاري (٢٧٩٢) (٢٧٩٦) (٦٥٦٨) مسلم (١٨٨٠)

٤٠٥ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حُنَيْنٍ - وَذَكَرَ قِصَّةً - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلْبُهُ))^١ " قَالَهَا ثَلَاثًا.

واته: له ئه بی قه تاده ی ئه نصاریه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: له خزمه ت پیغه مبه ری خوا دا (ﷺ) ده رچوین بۆ جهنگی " حُنَيْنٍ " ئینجا باسی به سه ر هاته که ی کرد و وتی، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموی: هر که سیك که سیکی کوشت و شایه تی له سه ری هه بو ئه و تفاقه که ی بۆ ئه وه (واته جل و بهرگ و چه که که ی و ولاخه که شی)). جا نه بو قه تاده (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) سی جار وای فه رموی.

٤٠٦ - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَيْنٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَهُوَ فِي سَفَرٍ، فَجَلَسَ عِنْدَ أَصْحَابِهِ يَتَحَدَّثُ، ثُمَّ انْقَتَلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُطْلِبُوهُ وَأَقْتُلُوهُ فَقَتَلْتُهُ، فَتَقَلَّنِي سَلْبَهُ))^٢.

وَفِي رِوَايَةٍ ((فَقَالَ: مَنْ قَتَلَ الرَّجُلَ؟ فَقَالُوا: ابْنُ الْأَكْوَعِ فَقَالَ: لَهُ سَلْبُهُ أَجْمَعُ))^٣.

واته: له سه له مه ی کوپی ئه کوه عه وه (په زای خوای لیبی) ده لئ: پیغه مبه ر (ﷺ) له سه فه ردا له لای ها وه له کانی (په زای خوايان لیبی) دانیشتبوو، جاسوسی که له بی باوه په کان هاته لای و پاشان پۆیشت، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: دوا ی بکه ون و بیکوژن، جا من کوشتم، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه موو تفاقه که ی دا به خۆم)).

١ البخاري (٣١٤٢) مسلم (١٧٥١)

٢ البخاري (٣٠٥١)

٣ مسلم (١٧٥٤)

وه له ده‌رپرینێکی تردا: سه‌له‌مه (په‌زای خوای لیبێ) ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی: کێ ئه‌و پیاوه‌ی گوشت؟ وتیان: کوپی ئه‌کوه‌ع، فرمووی: هه‌موو تفاقه‌که‌ی بۆ ئه‌وه‌)).

٤٠٧ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً إِلَى نَجْرٍ فَخَرَجَتْ فِيهَا، فَأَصْبْنَا إِبِلًا وَغَنَمًا، فَبَلَغَتْ سُهْمَانُنَا اثْنَيْ عَشَرَ بَعِيرًا، وَنَقَلْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعِيرًا بَعِيرًا)).^١

واته: له عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره‌وه (په‌زای خوایان لیبێ) ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هیزێکی نارد بۆ "نَجْر" منیش له‌گه‌لیدا پۆیشتم، وشت و مه‌پێکی زۆرمان به‌ده‌ست هێنا، پشکی هه‌ر یه‌کی‌مان گه‌شته‌ دوانزه‌ وشت، وه‌ پێغه‌مبه‌ری خواداش (ﷺ) یه‌کی وشتێکی تریشی پێداین)).

٤٠٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ: يُرْفَعُ لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٌ، فَيُقَالُ: هَذِهِ غَدْرَةُ فُلَانٍ بْنِ فُلَانٍ)).^٢

واته: له عه‌بدوللای کوپی عومه‌ره‌وه (په‌زای خوایان لیبێ) ئه‌ویش له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) که‌ فرموویه‌تی: ((کاتێک که‌ خوای گه‌وره‌ هه‌موو مۆشه‌کان کۆده‌کاته‌وه‌ له‌ سه‌ره‌تاوه‌ تا کۆتایی، بۆ هه‌موو بێ ناپاکێک ئالایه‌ک به‌رز ده‌کریته‌وه‌، ده‌وتریت ئه‌وه‌ ناپاکیه‌تی فلانی کوپی فلانه‌)).

١ البخاري (٤٣٣٨) مسلم (١٧٤٩/٣٧)

٢ البخاري (٦١٧٧) (٦١٧٨) (٣١٨٨) مسلم (١٧٣٥)

٤٠٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ((أَنَّ امْرَأَةً وَجِدَتْ فِي بَعْضِ مَغَازِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْتُولَةً، فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَتْلَ النِّسَاءِ، وَالصَّبِيَّانِ))^١.

واته: له عهبدوللای کوی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((نافره تیک بینرا له هه ندیک له جهنگه کانی پیغه مبهردا (ﷺ) به کوزراوی، جا پیغه مبهردا (ﷺ) نکولی کرد له کوشتنی نافره تان و مندالان)).

تیببینی وه رگیږ: کوشتنی نافره تان و مندالان له جهنگدا دروست نییه به لام کاتیک بیباوه په کان بیان کهن به قه لغان یاخود به بۆچوون یارمه تیان بهن یاخود له کاتی تیر باران و توپ باراندا نهوا له حاله تانه دا دروسته.

٤١٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - ((أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ، وَالزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ، شَكَا الْقَمَلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاؤِ لُهُمَا فَرَخَّصَ لَهُمَا فِي قَمِيصِ الْحَرِيرِ فَرَأَيْتُهُ عَلَيْهِمَا))^٢.

واته: له نه نه سی کوی مالیکه وه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((عهبدولپه حمانی کوی عهوف و زوبهیری کوی عهوام (په زای خویان لیبی) له جهنگیکدا له تاو نه سپی سکالایان برده لای پیغه مبهردی خوا (ﷺ) نه ویش موله تی پیدان به پوشینی کراسی ناویشم منیش دیم له بهریاندا)).

٤١١ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((كَانَتْ أَمْوَالُ بَنِي النَّضِيرِ مِمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا لَمْ يُوجِفِ الْمُسْلِمُونَ عَلَيْهِ بِخَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَكَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالِصًا، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

١ البخاري (٣٠١٤) (٣٠١٥) مسلم (١٧٤٤/٢٥، ٢٤)

٢ البخاري (٢٩٢٠) مسلم (٢٠٧٦/٢٦)

يَعَزِلُ نَفَقَةَ أَهْلِهِ سَنَةً، ثُمَّ يَجْعَلُ مَا بَقِيَ فِي الْكِرَاعِ، وَالسَّلَاحِ عُدَّةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ)).^۱

واته: له عومهری کوپی خه طابه وه (په زای خوای لیږی) ده لئ: ((مال و سامانی "بَنِي النَّضِيرِ" له و ده سته که وهی که خودا به خشی به پیغه مبه ره که ی(ﷺ) وه له وهی که موسولمانان نه چوونه سهری به سواری نه سپ و وشتر (واته: بی شه پردهستی به سهردا گیرا)، ته نیا بو پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) وه پیغه مبه ری خوا(ﷺ) خه رجبی یه ک سالی خیزانه کانی لی جیا کرده وه، پاشان نه وهی که مایه وه له نه سپ و ولاخه به رزه کان و چه ک و تفاقه کان ناماده ی ده کرد له پیناوی خوادا (واته بو جیهاد)).

تیبینی وهرگیر: فَيءُ - غَنِيْمَةٌ: هه ردو وکیان واته ده ست که وت به لام "فَيءُ" به بی جهنگ ده گیریت نه وه هه مووی بو پیغه مبه ری خوا دایه (ﷺ) به لام له دوا ی مردنی نه وه هه مووی له به رزه وه ندی موسولمانان سهر ف ده کریت، به لام "غَنِيْمَةٌ" نه وه ده ست که وته یه که مواهیدان به شه پ ده یگرن نه وه ش بوخویانه ته نها پینچ یه کی نه بیت که بو موسولمانان سهر ف ده کریت.

٤١٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَجْرَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا ضُمِرَ مِنَ الْخَيْلِ: مِنَ الْحَفِيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ، وَأَجْرَى مَا لَمْ يُضْمَرْ: مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ. قَالَ ابْنُ عُمَرَ: وَكُنْتُ فِيمَنْ أَجْرَى. قَالَ سُفْيَانُ: مِنَ الْحَفِيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ: خَمْسَةُ أَمْيَالٍ، أَوْ سِتَّةٌ، وَمَنْ ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ: مِيلٌ.

واته: له عه بدوللای کوپی عومهر وه (په زای خویان لیږی) ده لئ: ((پیغه مبه ر(ﷺ) پېشبرکیتی کرد به و نه سپانه ی که دابه سته کرابوون له "حَفِيَاء" وه هه تا "ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ" وه پېشبرکیتی کرد به و نه سپانه ی که دابه سته نه کرابوون له "ثَنِيَّة" وه

١ البخاري (٢٩٠٤) (٤٨٨٥) مسلم (١٧٥٧)

٢ البخاري (٤٢٠) (٢٨٦٨) (٢٨٦٩) (٢٨٧٠) (٧٣٣٦) مسلم (١٨٧٠)

ههتا مزگهوتی "بَنِي زُرَيْقٍ" عهبدوللای کوی عومەر (پهزای خویان لیبی) دهلی: من یهکیک بووم لهوانه ی که پیشبرکیم کرد).

سوفیان (پهحمهتی خوی لیبی) دهلی: له "حَفِيَاءٍ" وه ههتا "ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ" پینج میله وه له "ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ" وه ههتا مزگهوتی "بَنِي زُرَيْقٍ" میلیکه. حَفِيَاءٍ: شوینیکه له دهرهوهی مه دینه.

ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ: به ریگه یه که دهوتریت له نیوان دوو شاخدا بیت.

٤١٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((عُرِضْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجْزِنِي فِي الْمُقَابَلَةِ، وَعُرِضْتُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ، فَأَجَازَنِي)).^١

واته: له عهبدوللای کوی عومهر وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((پۆژی جهنگی "أُحُدٍ" چوارده سال بووم پیشانی پیغه مبهری خوا (ﷺ) درام، مؤلهتی پی نه دام، له سالی داهاتوودا پۆژی جهنگی "خَنْدَقٍ" پانزه سال ته مه نم بوو پیشانی درام مؤلهتی پی نه دام)).

٤١٤ - وَعَنْهُ { يَعْنِي ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا } : ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسَمَ فِي النَّفْلِ: لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ، وَلِلرَّجُلِ سَهْمًا)).^٢

واته: هه ر له عهبدوللای کوی عومهر وه (پهزای خویان لیبی) دهلی: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) دهست کهوتی بهش ده کرد، بۆ سوار دوو بهش، بۆ پیاده یه که بهش)).

پوونکردنه وه: نه گهر که سیك له جهنگدا سواری پیبیت نهوا بۆ سواره که ی دوو بهش به بۆ خوشی بهشیکه واته سی بهشی ده که ویت.

١ البخاري (٢٦٦٤) (٤٠٩٧) مسلم (١٨٦٨)

٢ البخاري (٢٨٦٣) (٤٢٢٨) مسلم (١٧٦٢)

۴۱۵ - وَعَنْهُ ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كَانَ يُنْفَلُ بَعْضَ مَنْ يَبْعَثُ فِي السَّرَايَا لَأَنْفُسِهِمْ خَاصَّةً سِوَى قَسَمِ عَامَّةِ الْجَيْشِ))^۱.

واته: هه ر له عه بدوللای کوپی عومه ره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده ست که وتی زیاده ی ددها به هه ندیک له وه میزانه ی که دهناردن بۆ جه نگ به تایبه تی بۆ خویان، جگه له کۆی گشتی ده ست که وتی جه نگی سوپاکه ده یدا پییان)).

۴۱۶ - عَنْ أَبِي مُوسَى - عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا))^۲.

واته: له نه بی موساوه (په زای خوی لیبی) که ناوی عه بدوللای کوپی قه یسه: نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) ده فه رموی: ((هه ر که سیک چه کمان لی هه لبگریت نه وه له ئیمه نییه)).

په ونکردنه وه: چه ک هه لگرتن وه هه موو جوړه که ره سته یه ک مه ترسی هه بیته هه لگرتنی په وبه پوی موسولمان هه تا بۆ سۆعبه ت و گالته کردنیش بیته حه رام و نا شه رعیه.

۴۱۷ - عَنْ أَبِي مُوسَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرَّجُلِ: يُقَاتِلُ شَجَاعَةً، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، وَيُقَاتِلُ رِيَاءً. أَيُّ ذَلِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَاتَلَ لِيَتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ))^۳.

واته: له نه بی موساوه (په زای خوی لیبی) ده لی: ((په رسیار کرا له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده رباره ی پیاویک که ده جه نگیت له بهر نازایه تی، وه پیاویش هه یه ده جه نگیت

۱ البخاري (۳۱۳۵) مسلم (۱۷۵۰/۴۰)

۲ البخاري (۷۰۷۱) مسلم (۱۰۰)

۳ البخاري (۱۲۳) (۲۸۱۰) (۳۱۲۶) (۷۴۵۸) مسلم (۱۹۰۴)

وهك ده مار گيريهك بۆ خاك و قهوم و كه سه كهی، وه پیاویش ههیه ده جهنگیت بۆ
 سومعه و به رچاوی، كام له مانه له پیناوی خودادایه؟ پیغه مبهری خوا (ﷺ) فەرموی:
 هەر كه سیك بجهنگیت بۆ ئه وهی وشه ی خوا بهرز و بلند بیت ئه وه له پێگه ی
 خودادایه)).

کِتَابُ الْعِتْقِ - په رتووکي کؤيله نازاد کردن

٤١٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَعْتَقَ شِرْكَاءَ لَهُ فِي عَبْدٍ، فَكَانَ لَهُ مَا يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ: قَوْمٌ عَلَيْهِ قِيمَةُ عَدْلٍ، فَأُعْطِيَ شُرَكَاءُهُ حِصَصَهُمْ، وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِلَّا فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ))^١.

واته: له عه بدوللای کورپی عومره وه (په زای خویان لیبی) ده لی: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمووی: ((هر که سیک به شیکي خوی له کؤيله یه کی هاویه شدا نازاد بکات وه نه وه نده ی هه بوو که بگاته نرخي کؤيله که نه وا نرخي کؤيله که ی له سه ر ده خه ملینریت، نرخي به شه کانی تر ده دریت به هاویه شه کانی وه کؤيله که ش نازاد ده بیټ، وه نه گهر مالی نه بوو نه وه نه وه نده ی نازاد بووه که نازادی کردوه)).

٤١٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَعْتَقَ شِقْصًا مِنْ مَمْلُوكٍ، فَعَلَيْهِ خَلَاصُهُ كُلُّهُ فِي مَالِهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ قَوْمَ الْمَمْلُوكِ قِيمَةً عَدْلٍ، ثُمَّ أُسْتُسِعِيَ الْعَبْدُ، غَيْرَ مَشْقُوقٍ عَلَيْهِ))^٢.

واته: له نه بوهوره یره وه (په زای خوی لیبی) نه ویش له پیغه مبه ره وه (ﷺ) که فرمویه تی: ((هر که سیک به شیک له کؤيله یه ک نازاد بکات، نه وا پیویسته له سه ری که به ته وای نازادی بکات له مالی خوی، نه گهر مالی نه بوو نه وا نرخي کؤيله که ده خه ملینریت پاشان پیی ده وتریت بو ئیش کردن (واته بو نه وه ی که پاره ی نه وانی تریش باته وه به ته وای نازاد بیټ) به لام کاریک نا که نه توانیت و گران بیټ له سه ری)).

١ البخاري (٢٥٢٣) مسلم (١٥٠١)

٢ البخاري (٢٤٩٢) (٢٥٠٤) (٢٥٢٧) مسلم (١٥٠٣)

به‌شی فروشتنی کۆيله‌ی چاوهر وانگراو

العبد المدبر: واته: به به‌نده‌یه‌ك ده‌وتریت كه سه‌یده‌كه‌ی پیتی بلیت تو نازادیت پاش مردنم.

۴۲۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَبَّرَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ غُلَامًا لَهُ))^۱.

وَفِي لَفْظٍ: ((بَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ اغْتَقَ غُلَامًا لَهُ عَنْ دُبَّرٍ - لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ فَبَاعَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَمَانِمِائَةٍ دِرْهَمٍ، ثُمَّ أَرْسَلَ ثَمَنَهُ إِلَيْهِ))^۲.

واته: جابری کوپی عه‌بدوللّوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((پیاویك له نه‌نصاریه‌كان کۆيله‌یه‌کی گه‌نجی هه‌بوو نازادی کرد دواى مردنى)).

وه له‌ده‌رب‌پینێکی تر‌دا هاتوو: له‌ جابری کوپی عه‌بدوللّوه (په‌زای خویان لی‌بی) ده‌لی: ((گه‌یشت به‌ پێغه‌مبه‌ری (ﷺ) كه‌ پیاویك له‌ هاوه‌لانی کۆيله‌یه‌کی گه‌نجی هه‌بوو نازادی کردوو دواى مردنى، وه‌ مالى نه‌بوو جگه‌ له‌و کۆيله‌یه‌ نه‌بیّت، پێغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) فروشتی به‌ هه‌شت سه‌د دره‌م، پاشان پاره‌كه‌ی بۆ نارد)).

تم بعون الله تعالى في رمضان

۲۵- ۹- ۱۴۳۳ هجری

۱۴- ۸- ۲۰۱۲ میلادی

۱ البخاري (۲۱۴۱) (۲۴۰۳) (۲۴۱۵) (۶۷۱۶) (۶۹۴۷) مسلم (۹۹۷/۴۱)

۲ البخاري (۶۹۴۷) مسلم (۹۹۷)

پیرستی بابەتەکان

ژ	بابەتەکان	لایە پە
۱	پیشەکی دکتۆر عبداللطیف أحمد مصطفی	۵
۲	پیشەکی دکتۆر ئەحمەدی شافعی	۶
۳	پیشەکی وەرگیڕ	۸
۴	پیشەکی دانەر	۱۰
۵	کتابُ الطَّهَّارَةِ - پەرتووکی پاکوخواوینی	۱۱
۶	بابُ دخولِ الخلاءِ والاستطابةِ بەشی چوونە سەرئاوو خۆخواوین کردنەو	۱۹
۷	بابُ السَّوَاكِ - بەشی سیواککردن	۲۳
۸	بابُ المَسْحِ عَلَى الْخَفَيْنِ - بەشی مەسح کردن لەسەر خوفەکان	۲۵
۹	بابُ فِي الْمَذْيِ وَغَيْرِهِ بەشی مەزیو ئەوشتانەیی دەستنویژ بەتال دەکەنەو	۲۶
۱۰	بابُ الْجَنَابَةِ - بەشی خۆشۆردن لە لەشگرانی	۳۰
۱۱	بابُ التَّيْمُمِ - بەشی تەیهەموم	۳۵
۱۲	بابُ الْحَيْضِ - بەشی حەیز	۳۷
۱۳	کتابُ الصَّلَاةِ - پەرتووکی نوێژ	۴۱
۱۴	بابُ الْمَوَاقِيتِ - بەشی کاتەکانی نوێژ	۴۱

۱۵	به شی هه نندیک له نابه سه نندیه کانی نوێژ	۴۶
۱۶	به شی کاته قه دهغه کراوه کان	۴۷
۱۷	به شی گێرانه وهی نوێژه فه وتاوه کان وه پیزه نندیان	۴۸
۱۸	بابُ فضلِ الجماعةِ ووجوبِها به شی گه وره یی نوێژی جه ماعت و وه واجب بوونی	۴۹
۱۹	به شی ئاماده بوونی ئافره تان له مزگهوت	۵۱
۲۰	به شی سوننه تی په واتب وه گه وره ی دوو پکاتی به یانی	۵۲
۲۱	بابُ الأذانِ والإقامة - به شی بانگ و قامهت	۵۴
۲۲	بابُ استقبالِ القبلة - به شی پووکردنه پووگه	۵۶
۲۳	بابُ الصفوف - به شی ریزه کان	۵۸
۲۴	بابُ الإمامة - به شی پیشنوێژی	۶۱
۲۵	بابُ صفةِ صلاةِ النبي ﷺ صلى الله عليه وسلم به شی چۆنیه تی نوێژی پیغه مبه ر (ﷺ)	۶۵
۲۶	بابُ وجوب الطمأنينة في الركوع والسجود به شی واجبی ئارامی له رکوع و کړنو شدا	۷۲
۲۷	بابُ القراءة في الصلاة - به شی قورئان خوێندن له نوێژدا	۷۴
۲۸	بابُ سجود السهو - به شی سوجه ی سه هو	۷۸

۸۰	بابُ المَرُورِ بَيْنَ يَدَيِ المَصْلِي به‌شی پۆشتن به‌به‌رده‌م نوێژ خوێندا	۲۹
۸۲	بابُ تحِيَّةِ المَسْجِدِ - به‌شی سَلَامُ کَرْدَن لَه مَزْگه‌وت	۳۰
۸۲	بابُ النَّهْيِ عَنِ الكَلَامِ فِي الصَّلَاةِ به‌شی قه‌ده‌غه ک‌ردنی قسه له نوێژدا	۳۱
۸۳	بابُ الإِبْرَادِ فِي الظَّهْرِ مِنْ شِدَّةِ الحَرِّ به‌شی به‌فینکی نوێژ ک‌ردن له گه‌رمای نیوه‌پۆدا	۳۲
۸۴	بابُ قِضَاءِ الصَّلَاةِ الْفَائِتَةِ وَتَعْجِيلِهَا به‌شی گێرانه‌وه‌ی نوێژی فه‌تاوو په‌له‌لیک‌ردنی	۳۳
۸۵	بابُ جَوَازِ إِمَامَةِ المَتَنَفِّلِ بِالمَفْتَرَضِ - به‌شی دروستیه‌تی ئیمامه‌تی که‌سیک نوێژی سوننه‌ت بکات به‌که‌سیک نوێژی فه‌رز بکات	۳۴
۸۶	بابُ حُكْمِ سِتْرِ أَحَدِ العَاتِقَيْنِ فِي الصَّلَاةِ به‌شی داپۆشین یه‌کیک له‌ شانه‌کان له‌ نوێژدا	۳۵
۸۷	بابُ مَا جَاءَ فِي الثُّومِ وَالبَصْلِ وَنَحْوَهُمَا به‌شی ئه‌وه‌ی هاتوو له‌ باره‌ی سیرو پیازو هاو وینه‌یان	۳۶
۸۸	بابُ التَّشْهَدِ - به‌شی ته‌حیات	۳۷
۸۹	بابُ كَيْفِيَةِ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ (ﷺ) به‌شی چۆنیه‌تی سه‌لاوات دان له‌ سه‌ر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)	۳۸

۹۰	بابُ الدَّعَاءِ بَعْدَ التَّشْهَدِ الْأَخِيرِ به شی پارانه وه له دواى ته حیاتی کۆتایی	۳۹
۹۲	بابُ الْوَيْثْرِ - به شی نویژی ویتَر	۴۰
۹۴	بابُ الذِّكْرِ عَقِبَ الصَّلَاةِ - به شی ذکر کردنی دواى نویژ	۴۱
۹۸	بابُ الْخُشُوعِ فِي الصَّلَاةِ - به شی خشوع له نویژدا	۴۲
۹۹	بابُ الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فِي السَّفَرِ به شی کۆکردنه وه له نیوان دوو نویژدا له سه فهردا	۴۳
۱۰۰	بابُ قَصْرِ الصَّلَاةِ فِي السَّفَرِ - به شی کورتکردنه وه ی نویژ له سه فهردا	۴۴
۱۰۱	بابُ الْجُمُعَةِ - به شی جومعه	۴۵
۱۰۶	بابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ - به شی نویژی دوو جه ژنه که	۴۶
۱۱۰	بابُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ - به شی نویژی خۆر و مانگ گیران	۴۷
۱۱۳	بابُ الْأَسْتِسْقَاءِ - به شی نویژه بارانه	۴۸
۱۱۶	بابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ - به شی نویژی ترس	۴۹
۱۲۱	کِتَابُ الْجَنَائِزِ - به شی مردوو	۵۰
۱۲۱	بابُ فِي صَلَاةِ عَلَى الْغَائِبِ وَعَلَى الْقَبْرِ به شی نویژکردن له سه ر مردووی دوور یان له سه ر گۆر	۵۱
۱۲۳	بابُ فِي الْكَفَنِ - به شی کفن کردن	۵۲

۱۲۴	بابُ فِي صِفَةِ تَفْسِيلِ الْمَيِّتِ وَتَشْيِيعِ الْجَنَازَةِ به‌شی چۆنیه‌تی شوردنی مردوو وه ناشتنی	۵۳
۱۲۷	بابُ فِي مَوْقِفِ الْإِمَامِ مِنَ الْمَيِّتِ به‌ش شوینی وه‌ستانی ئیمام لای مردوو‌ه‌که	۵۴
۱۲۸	بابُ فِي تَحْرِيمِ التَّسْخُطِ بِالْفِعْلِ وَالْقَوْلِ به‌شی حه‌رامی نار‌ه‌زایی و تور‌ه‌یی ده‌رب‌پ‌ین به‌کرده‌وه‌ یان به‌ وه‌	۵۵
۱۳۱	كِتَابُ الزَّكَاةِ - په‌رتووک‌ی زه‌کات	۵۶
۱۳۶	بابُ صَدَقَةِ الْفِطْرِ - به‌شی زه‌کاتی سه‌رفتره‌	۵۷
۱۳۸	كِتَابُ الصِّيَامِ - په‌رتووک‌ی پۆژوو	۵۸
۱۴۲	بابُ الصَّوْمِ فِي السَّفَرِ - به‌شی پۆژوو له‌ سه‌فه‌ردا	۵۹
۱۴۷	بَابُ أَفْضَلُ الصِّيَامِ وَغَيْرِهِ به‌شی گه‌وره‌ترین پۆژوو جگه‌ له‌ویش	۶۰
۱۵۲	بابُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ - به‌شی شه‌وی قه‌در	۶۱
۱۵۴	بابُ الْاِعْتِكَافِ - به‌شی مانه‌وه‌ له‌ مزگه‌وتدا	۶۲
۱۵۷	كِتَابُ الْحَجِّ - په‌رتووک‌ی حه‌ج	۶۳
۱۵۷	بابُ الْمَوَاقِيتِ - شوین و کاته‌کانی ئی‌حرام به‌ستن	۶۴
۱۵۹	بابُ مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ به‌شی ئه‌و پۆشاکه‌ی که‌ حاجی له‌به‌ری ده‌کات	۶۵

۱۶۱	بابُ تَلْبِيَةِ - به شی تهلبیه کردن	۶۶
۱۶۲	بابُ سَفَرِ الْمَرْأَةِ بِدُونِ الْمَحْرَمِ به شی سهفه رکردنی ئافرهت به بی مه حرهم	۶۷
۱۶۳	بابُ الْفِدْيَةِ - به شی فیدیه دان	۶۸
۱۶۴	بابُ حَرَمَةِ مَكَّةَ - به شی حه رامی مه ککه	۶۹
۱۶۷	بابُ مَا يَجُوزُ قَتْلُهُ به شی نه و ئاژه لانه ی که کوشتنیان دروسته	۷۰
۱۶۸	بابُ دُخُولِ مَكَّةَ وَالْبَيْتِ - به شی چوونه ناو مه ککه و به یته وه	۷۱
۱۷۰	بابُ الطَّوَّافِ وَأَدْبِهِ - به شی ته واف و ئادابه کانی	۷۲
۱۷۲	بابُ التَّمَتُّعِ - به شی حه جکردن به ته مه توع	۷۳
۱۷۷	بابُ الْهَدْيِ - به شی حه یوانی قوربانی حه ج کردن	۷۴
۱۷۹	بابُ الْغُسْلِ لِلْمُحْرِمِ - به شی خۆشوردنی ئیحرام پۆش	۷۵
۱۸۱	بابُ فَسْخِ الْحَجِّ إِلَى الْعُمْرَةِ به شی هه لوه شاننه وه ی حه ج بۆ عومره	۷۶
۱۸۴	بابُ حَكْمِ تَقْدِيمِ الرَّمِي وَالنَّحْرِ وَالْحَلْقِ وَالْإِفَاضَةِ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ به شی پیخستن و دواخستنی شه یتان ره جمکردن و قوربانی کردن و سه رتاشین و ته واف کردن هه ندیکیان به سه ر هه ندیکیاندا	۷۷

۷۸	بابُ كيف ترمي جمرة العقبة بهشی چۆن شهیتان بهرد باران ده کهیت	۱۸۵
۷۹	بابُ فضل الحلق وجواز التقصير بهشی که وردهیی سه رتاشین وه دروستی کورت کردنه وهی	۱۸۶
۸۰	بابُ طواف الإفاضة والوداع بهشی ته وافی که پانه وه له عه ره فه و ته وافی کۆتایی	۱۸۷
۸۱	بابُ وجوب المبيت بمنى - بهشی واجبییه تی مانه وه له مینا	۱۸۹
۸۲	بابُ جمعُ المغرب والعشاء في المزدلفة بهشی کۆ کردنه وهی نوژی ئیواره و و خه و تنان له موزده لیه	۱۸۹
۸۳	بابُ الْمُحَرَّمَ يَأْكُلُ مِنْ صَيْدِ الْحَلَالِ بهشی ئیحرام پۆش بۆی هه یه گۆشتی نیچیر بخوات	۱۹۰
۸۴	كتابُ البيوع - په رتووکی کپین و فروشتن	۱۹۳
۸۵	بابُ ما نَهِيَ عَنْهُ مِنَ الْبَيْعِ بهشی نه و مامه لانه ی که قه ده غه ی لیکاره	۱۹۴
۸۶	بابُ ما نَهِيَ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ قَبْلَ بُدْوِ صِلَاحِهَا بهشی قه ده غه کردنی فروشتنی به روبوم پیش پیگه یشتنی	۱۹۷
۸۷	بابُ الْعَرَايَا بهشی عه رایا	۲۰۰

۲۰۲	بابُ نَهْيِ الْمُشْتَرِي عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ قَبْلَ قَبْضِهِ به‌شی پێگری کردن له‌کڕیار له‌فروشتنی خۆراک پێش وه‌رگرتنی	۸۸
۲۰۳	بابُ تَحْرِيمِ بَيْعِ الْخَبَاثَاتِ به‌شی قه‌ده‌غه‌کردنی فروشتنی شته‌ پێسه‌کان	۹۰
۲۰۴	بابُ السَّلَمِ - به‌شی سه‌له‌م	۹۱
۲۰۵	بابُ الشُّرُوطِ فِي الْبَيْعِ - به‌شی مه‌رج دانان له‌ مامه‌له‌دا	۹۲
۲۰۸	بابُ الرِّيَا وَالصَّرْفِ - به‌شی سوو و پاره‌ گۆڕینه‌وه	۹۳
۲۱۱	بابُ الرِّهْنِ - به‌شی بارمه‌	۹۴
۲۱۱	بابُ الْحَوَالَةِ - به‌شی گواستنه‌وه	۹۵
۲۱۲	بابُ مَنْ وَجَدَ سِلْعَتَهُ عِنْدَ رَجُلٍ قَدْ أَفْلَسَ - به‌شی كه‌سیك مالى خۆی لای كه‌سیك بینیه‌وه كه‌دووچارى مایه‌ پوچ بوون هاتوه	۹۶
۲۱۲	بابُ الشَّفْعَةِ - به‌شی مه‌لگرتنه‌وه‌ی مال	۹۷
۲۱۳	بابُ أَحْكَامِ الْجَوَارِ - به‌شی نه‌ده‌ب له‌گه‌ل دراوسێ	۹۸
۲۱۳	بابُ الْفَصْبِ - به‌شی زه‌وتکردن	۹۹
۲۱۴	بابُ الْمَسَاقَاةِ وَالْمَزَارَعَةِ - به‌شی ئاودان و کشتوکار کردن	۱۰۰
۲۱۵	بابُ فِي جَوَازِ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالشَّيْءِ الْمَعْلُومِ وَالنَّهْيِ عَنِ الشُّرُوطِ الْفَاسِدَةِ به‌شی دروستیه‌تی به‌کڕێدانی زه‌وی به‌مالێکی دیار وه‌ پێگری له‌ دانانی مه‌رجه‌ خراپه‌کان	۱۰۱

٢١٧	بابُ الْوَقْفِ - به شی وه قف	١٠٢
٢١٩	بابُ الْهَبَةِ - به شی به خشین	١٠٣
٢٢١	بابُ الْعَدْلِ بَيْنَ الْأَوْلَادِ فِي الْعَطِيَةِ به شی داد په روه ری له به خشیندا له نِتوان مندالدا	١٠٤
٢٢٢	بابُ هَبَةِ الْعُمَرِيِّ - به شی به خشین به که سیک تا له ژياندا بیت	١٠٥
٢٢٤	بابُ اللَّقْطَةِ - به شی هه لگرتنه وهی وون بوو	١٠٦
٢٢٥	بابُ الْوَصَايَا - به شی وه سیئت کردن	١٠٧
٢٢٨	بابُ الْفَرَائِضِ - به شی میرات	١٠٨
٢٣١	کتابُ النِّكَاحِ - په رتووکي ژن ماره کردن	١٠٩
٢٣٣	بابُ الْمَحْرَمَاتِ فِي النِّكَاحِ - به شی نه و ئافره تانهی که حه رامن	١١٠
٢٣٥	بابُ الشُّرُوطِ فِي النِّكَاحِ - به شی مه رجه کان له ژن ماره بریندا	١١١
٢٣٦	بابُ مَا جَاءَ فِي الْإِسْتِثْنَاءِ وَالسُّتْذَانِ - به شی مؤلّه وه رگرتن له ئافره ت	١١٢
٢٣٧	بابُ لَا يَنْكَحُ مُطْلَقَتَهُ ثَلَاثًا حَتَّى تَنْكَحَ زَوْجًا غَيْرَهُ - به شی ئافره تی سیّ به سیّ ته لاق دراو ماره ناکریت هه تا شوو نه کاته وه	١١٣
٢٣٨	بابُ عَشْرَةِ النِّسَاءِ - به شی شه و مانه وه لای ژن	١١٤
٢٣٩	بابُ النَّهْيِ عَنِ الْخُلُوعِ بِالْأَجْنِبِيَةِ به شی پیکری له به ته نها مانه وه له گه ل ئافره تی بیگانه دا	١١٥
٢٤٠	بابُ الصَّدَاقِ - به شی ماره یی	١١٦

۲۴۲	کتابُ الطَّلَاقِ - په رتووکى ته لاق	۱۱۷
۲۴۵	بابُ الْعِدَّةِ - به شى چاوه پوانى ژن	۱۱۸
۲۴۷	بابُ تَحْرِيمِ إِحْدَادِ الْمَرْأَةِ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ به شى حه رامييه تى ته عزى باری زیاتر له سى پوژ ته نها بۆ میرد نه بیټ	۱۱۹
۲۴۸	بابُ مَا تَجْتَنِبُهُ الْحَادَّةُ - به شى نه وهى ژنى ته عزى بار خوی لیده پاریزیت	۱۲۰
۲۵۰	کتابُ اللَّعَانِ - په رتووکى نه فرین کردن	۱۲۱
۲۵۳	بابُ إِحْقَاقِ النَّسَبِ - به شى په چه له ک گه یانندن	۱۲۲
۲۵۶	کتابُ الرِّضَاعِ - په رتووکى شیر خواردنى مندال	۱۲۳
۲۶۰	کتابُ الْقِصَاصِ - توله سه ندنه وه	۱۲۴
۲۶۸	کتابُ الْحُدُودِ - په رتووکى سنوورى تاوانه کان	۱۲۵
۲۷۴	بابُ حَدِّ السَّرْقَةِ - به شى سزای دزی کردن	۱۲۶
۲۷۵	بابُ فِي إِنْكَارِ الشَّفَاعَةِ فِي الْحُدُودِ وَالنَّهْيِ عَنْهَا - به شى پیگری کردن له تکا کردن له سزای سنوره کان و قه ده غه کردن لی	۱۲۷
۲۷۷	بابُ حَدِّ الْخَمْرِ - به شى سزای مهى (نارهق خواردنه وه)	۱۲۸
۲۷۸	بابُ التَّعْزِيرِ - به شى ته می کردن	۱۲۹
۲۷۹	کتابُ الْإِيمَانِ وَالنُّذُورِ - په رتووکى سویند خواردن و نه زره کان	۱۳۰
۲۷۹	بابُ الْإِيمَانِ - به شى سوینده کان	۱۳۱
۲۸۴	بابُ النَّذْرِ - به شى نه زرد	۱۳۲

۲۸۶	کِتَابُ الْقَضَاءِ - په رتووی دادوهری کردن کردن	۱۳۳
۲۸۹	کِتَابُ الْأَطْعَمَةِ - په رتووی خوارده مه نه کان	۱۳۴
۲۹۴	بَابُ الصَّيْدِ - به شی پاو کردن	۱۳۵
۲۹۹	بَابُ الْأَضَاحِيِّ - به شی قوربانی کردن	۱۳۶
۳۰۰	کِتَابُ الْأَشْرِيَةِ - په رتووی خوارده وه کان	۱۳۷
۳۰۲	کِتَابُ اللَّبَاسِ - په رتووی پۆشاک	۱۳۸
۳۰۶	کِتَابُ الْجِهَادِ - په رتووی جیهاد و تیکۆشان	۱۳۹
۳۱۶	کِتَابُ الْعِنَقِ - په رتووی کۆیله نازاد کردن	۱۴۰
۳۱۷	به شی فروشتنی کۆیله ی چاوه پوانکراو	۱۴۱
۳۱۸	پێرستی بابته کان	۱۴۲